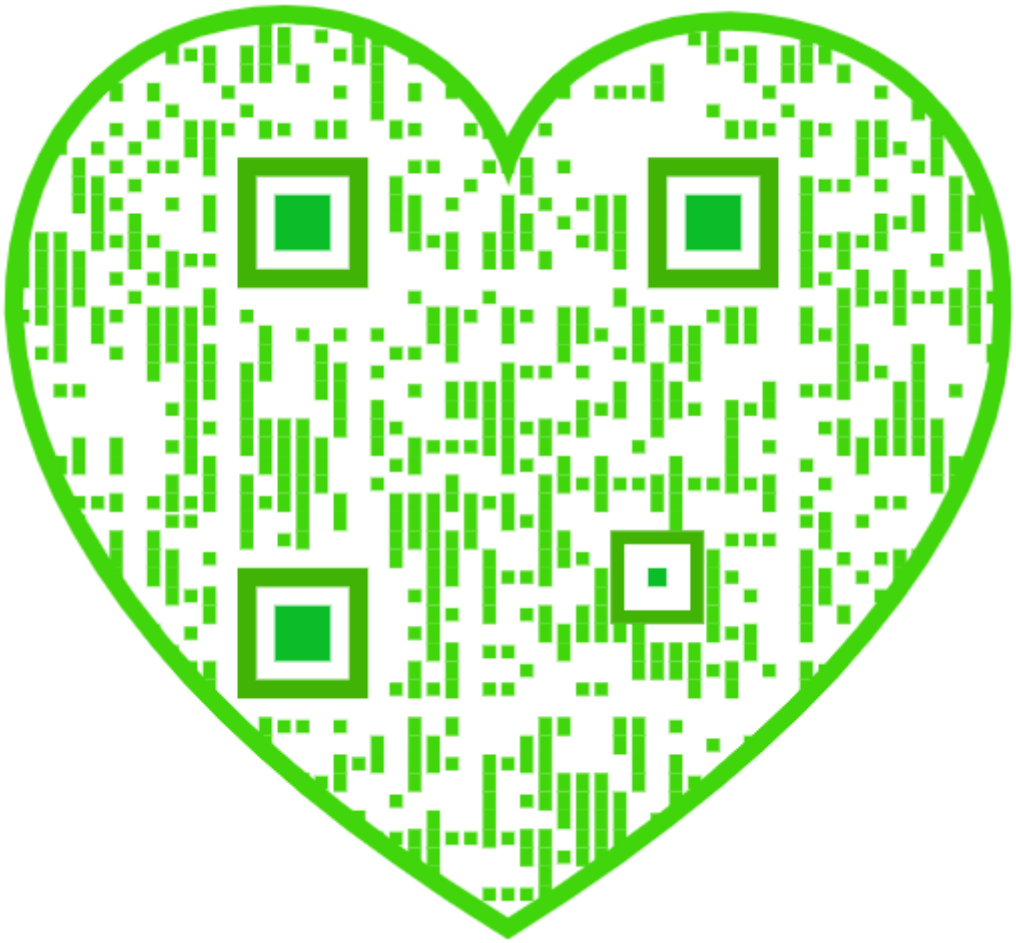
DE LIJDENS-GESCHIEDENISSEN

INTOCHT - HEMELVAART

DOOR

I. SNOEK

DE LIJDENSGESCHIEDENISSEN

DE LIJDENS-GESCHIEDENISSEN

INTOCHT — HEMELVAART

DOOR

I. SNOEK

MCMXXXI

NIJGH & VAN DITMAR N.V. — ROTTERDAM

VOORBERICHT.

Dit boek wil zijn een bron voor allen, die de Heilige Geschiedenis met jongere of oudere leerlingen hebben te behandelen; een bron, waaruit zij de stof kunnen putten tot het samenstellen van hun les.

De hier geboden stof is allereerst verzameld uit de Heilige Schrift. Daarbij is gestreefd naar volledigheid. Alle gebeurtenissen, gelijkenissen, redevoeringen, gesprekken, tot de lijdensgeschiedenissen behoorend, vonden een plaats; alle gegevens, die de Bijbel daartoe biedt, zijn opgenomen.

Verder is gezocht op het terrein der hulpwetenschappen — ongewijde geschiedenis, bijbelsche aardrijkskunde en oudheidkunde, plant- en dierkunde — naar al wat dienen kan, om een juist en levendig beeld te verkrijgen van het gedeelte der Heilige Geschiedenis tusschen Intocht en Hemelvaart.

Deze laatste stof is grootendeels verwerkt in aanteekeningen. Zij zijn in de eerste plaats bestemd voor den lesgever zelf. Wie echter geroepen is, met oudere leerlingen deze „bekende" geschiedenissen te behandelen, vindt hier een rijke bron, waaruit hij „oude", maar zeker ook „nieuwe" dingen putten kan.

De lessen en lesgedeelten, die uitsluitend voor oudere leerlingen bestemd zijn: redevoeringen, gesprekken; zijn, evenals de aanteekeningen, met kleine letter gedrukt.

Enkele kaartjes verduidelijken den tekst.

Rijswijk (Z.-H.), Kerstmis 1930.

I. SNOEK.

1. DE ZALVING TE BETHANIË.

Mt. 26 : 6—13; Mc. 14 : 3—9; Jhs. 12 : 1—8.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft met een deel der feestgangers den steilen, woesten weg beklommen van Jericho naar Bethanië. In Bethanië blijft Hij achter. Waarschijnlijk neemt Hij zijn intrek in het huis van Maria, Martha en Lazarus. Het weerzien zal nu wel een dubbele vreugde gegeven hebben.

De feestgangers trekken door naar Jeruzalem. Zij ook melden daar de komst van den Heere Jezus.

2. De Maaltijd. Mt. : 6; Mc. : 3; Jhs. : 1, 2.

1. Tijd. Jhs. : 1, 2.

Wanneer de Heere Jezus 's morgens Jericho verlaten heeft, is Hij in den namiddag in Bethanië aangekomen. Dat is zes dagen voor het pascha, dus op Vrijdag 8 Nisan (Zahn : Jhs. 496). Jhs. : 1.

Het overige van dien dag, en den daarop volgenden Sabbath, die met den avond van dien Vrijdag reeds begon, is de Heere Jezus waarschijnlijk in Bethanië gebleven.

Beschrijf de vreugde van Maria, Martha en Lazarus, nu zij den Heere Jezus zoo'n heelen dag in hun midden hebben.

De dankbaarheid tot Hem wil zich ook in daden uiten.

Aan den avond van den Sabbath, wanneer de Zondag, en dus voor de Joden de week weer begint, bereiden zij Hem een avondmaal (Zahn: Jhs. 499). Jhs. : 2.

Zij, dat zijn niet alleen Maria, Martha en Lazarus, maar heel de kring van vereerders van den Heere Jezus in Bethanië. (Godet: Jhs. II 347; Bouma: Jhs. 158.)

Om dat aan den avond van den Vrijdag te doen, daarvoor was de tijd van voorbereiding te kort geweest.

2. Plaats. Mt. : 6; Mc. : 3.

De maaltijd wordt dan ook niet gehouden in het huis van Maria, Martha en Lazarus. Hij is aangericht ten huize van eenen Simon, bijgenaamd „de melaatsche", wellicht iemand, die melaatsch geweest, en door den Heere Jezus van deze ziekte genezen was. (Zoo: de kerkvaders; zie Nebe: Leidensgesch. I 28; ook: De Zwaan in Theol. Tijdschr. 1913 bld. 390.)

Waarschijnlijk heeft Simon niet tot de rijksten uit Bethanië behoord: Martha moet dienen; de gasten zijn niet gezalfd

(Zoo: Bapst: Vie 159). We hebben dan dezen mooien trek: de Heere Jezus vertoeft in het huis van den rijken Zacheüs, van den rijken Lazarus, maar ook in de woning van den armen Simon.

3. Aanwezigen. Mt. : 6; Jhs. : 2.

Aanwezig zijn: de Heere Jezus, met zijn discipelen; de
Jhs. : 2. gastheer Simon; Lazarus; en verder velen uit Bethanië, die den Heere Jezus liefhebben.
Jhs. : 2. Martha heeft de leiding bij den maaltijd. Wellicht is Simon ongetrouwd of weduwnaar geweest.

Vergelijk Martha hier met de moeder van den Heere Jezus op de bruiloft te Kana.

3. De Daad van Maria. Mt. : 3; Mc. : 3; Jhs. : 3.

Eén gast hebben we nog niet genoemd: Maria. In haar hart woont niet de minste dankbaarheid, niet de minste liefde.

Die bijzondere dankbaarheid en die bijzondere liefde willen zich uiten in een bijzondere daad.

Maria heeft iets meegenomen, toen zij zich naar het avondmaal begaf: een albasten flesch, inhoudende een pond, A 1, zeer kostelijke zalf, onvervalschte nardus, A 2 en 3, van grooten prijs.

Wanneer de gasten op hun aanligbedden gelegen zijn, gaat Maria naar de plaats van den Heere Jezus. Zij breekt den hals
Mc. : 3. van de flesch door; niet druppelsgewijze, zooals anders, maar met een stroom vloeit de nardus er uit. Zij giet den inhoud
Mt. : 7. over het hoofd van den Heere Jezus. Wanneer het hoofd gezalfd is, blijft er nog een hoeveelheid nardus over. Daarmee
Jhs. : 3. zalft zij zijn voeten. (Zoo: Zahn: Jhs. 503.)

Zoo groot is de hoeveelheid zalfolie, die Maria uitgegoten heeft, dat het hoofd, de voeten van den Heere Jezus er nat van zijn. Zij schrikt daarvan. Dat is ongepast. Zij zal de voeten weer afdrogen. Maar geen doek is daartoe goed genoeg. Het beste, wat zij bezit, zal zij er voor gebruiken: met haar
Jhs. : 3. haren droogt zij zijn voeten, A 4. Geen dienst, dien zij den Heere Jezus bewijzen kan, verlaagt haar in haar eigen oog.

A 1. **Pond.**

Het meten van olie geschiedde in den regel in een doorzichtigen hoorn, waarop krasjes waren aangebracht. (Holzinger: Zeitgeschichte 116). Hier is de zalf gewogen.
Een pond is 327½ gram.

A 2. **Onvervalscht.** Mc. 14 : 3.

De juiste beteekenis van het woord, door onvervalscht vertaald, staat niet vast. Zie voor een opsomming der verschillende vertalingen: Nebe: Leidensgesch. I 33 en 34.

A 3. **Nardus.**

Nardus is een zalfolie.

De beste nardus werd bereid uit de wortels van de Nardostachys Jatamansi, een plant, die wel wat op tarwe lijkt, en in Arabië en Indië thuis hoort. In het Zuiden van het Himalajagebergte groeit ze in het wild.

Nardus van mindere kwaliteit werd bereid uit den stengel en de bladeren van deze plant, en uit andere planten, eveneens behoorend tot de Valerianaceae.

Dan noemt Plinius niet minder dan negen planten op, die gebruikt werden om de nardus na te maken en te vervalschen. De toevoeging „onvervalscht" in Mc. 14 : 3 is dus niet zonder beteekenis.

De beste nardus werd te Tarsus bereid; de prijs ervan was ± *f* 400 de KG.

Nardus werd gebruikt om het lichaam te zalven, en om den wijn een aangenamen geur te geven.

Voor het bewaren van nardus gebruikte men bij voorkeur albast.

Zie verder: S. A. Naber in Mnemosyne 1902 bld. 1—15.

A 4. **Afdrogen met het Haar.**

De banden los te maken, waarmee het haar was opgebonden, en zich met loshangend haar aan anderen te vertoonen, gold voor een vrouw als onwelvoeglijk.

Een vrouw, wier zeven zonen tot het hoogepriesterlijk ambt kwamen, werd gevraagd, hoe zij tot die eer gekomen was. Het antwoord luidde: Omdat de balken van mijn kamer nooit mijn hoofdhaar gezien hebben. (Nebe: Leidensgesch. I 36.)

4. De Discipelen. Mt. : 8, 9; Mc. : 4, 5.

De reuk der zalf vervult het huis. Niet alle aanwezigen worden Jhs. : 3.
er even aangenaam door aangedaan. Sommigen zijn er onder
de gasten, die deze handelwijze Maria zeer kwalijk nemen. Mc. : 4.
Het zijn met name de discipelen, die dat doen. Zoo erg is hun Mt. : 8.
ontstemming, dat zij zelfs tegen haar vergrimmen; zij worden Mc. : 5
er boos om.

De oorzaak van die boosheid: zij vinden, wat Maria gedaan heeft, verkwisting. De meeste Joden beschouwden het zalven in het algemeen al als een onverantwoordelijke luxe. (Nebe: Leidensgesch. I 41.) Dit gaat naar het oordeel der discipelen alle perken te buiten. Daar ligt in, dat zij den Heere Jezus de geboden betooning van liefde en dankbaarheid misgunnen. Hadden de discipelen even fijn gevoeld als Maria, dan hadden zij zeker de armen er buiten gelaten; dan hadden ook zij zich beijverd, iedere gelegenheid, die zich aanbood, om den Heere Jezus hun liefde te toonen, te benutten.

5. Judas. Jhs. : 4—6.

Een der discipelen maakt zich tot tolk van wat in de harten van allen leeft. Bij de anderen ligt de ontstemming alleen op het gelaat te lezen. Hij brengt ze onder woorden: „*Waarom* Jhs. : 5.
is deze zalf niet verkocht voor drie honderd penningen, en den armen gegeven?" Driehonderd penningen: *f* 120.

Toch zit er bij Judas nog iets anders achter. De andere discipelen denken aan de armen. Judas spreekt alleen maar
Jhs. : 6. van de armen, hij denkt aan zich zelf. Hij zegt dit, niet omdat hij bezorgd is voor de armen, maar omdat hij een dief is, en de beurs heeft, en draagt hetgeen gegeven wordt. A 5.

Maria zal wel geschrokken zijn van die booze gezichten, en dat harde woord. Wanneer zij tot den Heere Jezus opblikt, verdwijnen haar schrik en haar vrees. Maria zwijgt op de aantijgingen. Maar de Heere Jezus neemt haar zaak op als de zijne.

A 5. **Droeg.** Jhs. 12 : 6.
Droeg beteekent: „nam weg". (Van Rhijn: Het N. T. 77.)

6. Het Antwoord van den Heere Jezus. Mt.: 10—12; Mc.: 6—9; Jhs. : 7, 8.

1. De Bestraffing van de Discipelen. Mt.: 6—12; Mc. : 6—8.

De Heere Jezus ziet de ontstemdheid op het gelaat der discipelen; hij leest de gedachten van hun hart; Hij hoort de woorden van Judas; Hij kent ook zijn overleggingen.

Tot allen wendt Hij zich dan. Lijnrecht plaatst Hij zich tegenover hen: *„Laat af van haar; wat doet gij haar moeite aan? Zij heeft een goed werk aan Mij gewrocht; want de armen*
Mc.: 6, 7. *hebt gij altijd met u, en wanneer gij wilt, kunt gij hun weldoen; maar Mij hebt gij niet altijd. Want als zij deze zalf op mijn lichaam gegoten heeft, zoo heeft zij het gedaan tot een voorbe-*
Mt. : 12. *reiding voor mijn begrafenis."*

Laat af van haar: De discipelen deden Maria pijn met hun blikken, hun woorden. De Heere Jezus verbiedt hun dat. Hij verbiedt meer: zij hebben zich in het geheel geen oordeel over haar daad aan te matigen.

Zij heeft . . . .: Tegenover de afkeuring der discipelen stelt de Heere Jezus zijn: een goed werk. Hij geeft ook aan, waarom het een goed werk is.

De armen . . . .: Maria is zeker niet karig geweest in haar aalmoezen. Voor de armen in Bethanië heeft zij ongetwijfeld goed gezorgd. Dat zou zij nog weken, misschien nog wel jaren kunnen doen.

Wat Maria hier doet, is een goed werk, dat niet via de armen aan den Heere Jezus wordt gedaan; het is een liefdedaad, die zich rechtstreeks tot Hem richt. Bovendien is het een daad, waartoe de gelegenheid er nu alleen maar is; straks, wanneer de Heere Jezus is heengegaan, zal zij niet meer kunnen geschieden.

Want als zij . . . .: De Heere Jezus gebruikt zelf eerst het woord begrafenis.

Wanneer Zijn lichaam begraven zal worden, zal alles even

haastig moeten geschieden; dan zal er weinig gelegenheid zijn voor zalven, wat anders de gewoonte was. De zalf, die Maria bij een gewone begrafenis ongetwijfeld gebruikt zou hebben tot het zalven van het lijk, giet zij nu uit over het lichaam van den Heere Jezus, terwijl Hij nog leeft.

Dat dit zoo was, zal Maria zelf wel niet geweten hebben. Maar de Heere Jezus weet, dat het zeker zoo zou zijn geschied.

Les voor ons: armen aalmoezen geven is goed, maar dure kerken moeten ook gebouwd.

2. Het Loon voor Maria. Mt. : 13; Mc. : 9.

Na de bestraffing der discipelen gaat de Heere Jezus nog verder: *„Voorwaar zeg Ik u; alwaar dit evangelie gepredikt zal worden, in de geheele wereld, daar zal ook tot haar gedachtenis gesproken worden van hetgeen zij gedaan heeft."* Mt. : 13.

Wanneer wij sterven, zijn wij binnen zeer korten tijd vergeten. Van enkelen slechts leeft de herinnering voort. Een naam als Napoleon kennen velen. Maar hoeveel Chineezen zouden weten, wie hij geweest is?

Overal waar het evangelie gebracht wordt, wordt Maria's naam genoemd. Dat is een hulde aan haar nagedachtenis. Die hulde brengen wij naar de profetie en het bevel van den Heere Jezus haar hier nu ook.

Tevens is het voor ons een aansporing, om het voorbeeld van liefde- en dankbaarheid-bewijzing, dat zij gaf, te volgen.

2. HET VERRAAD VAN JUDAS.

Mt. 26 : 3—5; 14—16; Mc. 14 : 1, 2, 10, 11; Lc. 22 : 1—6; Jhs. 11 : 46—53, 55, 57; 12 : 9—11.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft zijn discipelen, en daarmee in het bijzonder Judas, bestraft over hun gevoelens betreffende de zalving van Maria.

Hoe de discipelen deze bestraffing hebben opgenomen weten we niet. Alleen van Judas is het ons wel bekend. Bij hem is de bestraffing de druppel, die den beker doet overloopen.

Om dat te begrijpen moeten we wat teruggaan in de geschiedenis.

2. Judas.

1. Afkomst.

Judas Iskarioth: Judas, de man uit Karioth. Karioth is een plaatsje in het zuiden van Juda. Daar kwam Judas vandaan; daar is hij waarschijnlijk geboren.

Bij de geboorte van Judas is vreugde geweest, evenals bij de geboorte van ieder ander kind. Hij ontving den naam Judas: God zal hij loven. Stel daar nu dadelijk de werkelijkheid tegenover: Satan zou hij dienen.

Spreek nu ook dadelijk hierover: Over de wieg van iederen moordenaar heeft zich een moeder gebogen. Iedere moordenaar heeft als kind op de schoolbanken gezeten. Het kwaad in ons hart is als wilde dieren, die achter tralies gehouden worden. Die tralies maakt God er voor. Doet God ze weg, dan breken onze zonden uit. Maar het blijven *onze* zonden.

Een gevangene, die herhaalde malen gestraft was, gaf een dominé, die hem bezocht, de verzekering: als ik nu vrij kom, zal ik zorgen, dat het niet weer gebeurt. Toch ging het weer mis. Tot hij den Heere Jezus vond, en in zijn kracht leerde de zonde te bestrijden. Opzoeken: Ps. 139 : 23, 24.

2. Judas komt tot den Heere Jezus.

Waarschijnlijk is Judas voor het eerst met den Heere Jezus in aanraking gekomen, toen deze in Judea preekte.

Ps. 139 : 23, 24: Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart; beproef mij, en ken mijn gedachten, en zie of bij mij een schadelijke weg zij, en leid mij op den eeuwigen weg.

Zijn beweegreden, Hem te volgen, zal wel geweest zijn, dat hij in Hem den man meende te zien, die de Romeinen zou verdrijven, die mettertijd eereposten te vergeven had.

3. Overeenkomst met de andere Discipelen.

Judas lijkt in alles op de overige discipelen. Hij heeft als zij al de redenen van den Heere Jezus aangehoord, al zijn wonderen gezien. Hij werd als zij uitgezonden, en heeft mede als zij in zijn Naam gepreekt.

Oogenschijnlijk is hij zoo weinig van de anderen onderscheiden, dat deze in den paaschnacht in hem nog niet den verrader weten.

4. Verschil met de andere Discipelen.

Toch is er verschil.

Uiterlijk: hij is de eenige Judeër tusschen al die Galileërs.

Innerlijk: hij misbruikt het discipel-zijn tot het najagen van aardsche verwachtingen. Het is Judas te doen om zich zelf, niet om den Heere Jezus; het is hem te doen om de aarde, niet om den hemel.

5. Waarom is Judas Apostel?

Waarom laat de Heere Jezus Judas toe tot het apostelschap? Daarop is maar één antwoord: omdat het verraad van Judas in Gods raadsplan was opgenomen. Verg. Rom. 9 : 17. Maar daarnaast blijft de verantwoordelijkheid van Judas onverzwakt. „Niets anders kan hier een sterfelijk mensch oordeelen, dan dat Gods oordeelen een diepe afgrond zijn." (Calvijn op Jhs. 12 : 6.)

6. De Gelegenheid om heen te gaan.

Judas gaat dan mee met den Heere Jezus.

Het zal wel niet zoo heel lang geduurd hebben, voor hij tot de overtuiging kwam, dat het toch anders ging, dan hij zich had voorgesteld. Toch blijft hij, hopend tegen hoop, dat er nog eens een wending zal komen.

De eerste gelegenheid voor Judas, om zich terug te trekken, komt, wanneer de Heere Jezus aan zijn discipelen vraagt: *„Wilt gijlieden ook niet weggaan?"* en Hij op Petrus' antwoord zegt: *„Een uit u is een duivel."* Jhs.6:67, 70.

Duivel: Dat was de juiste naam: Judas heeft toen den Heere Jezus als Christus gekend, en toch is hij voortgegaan, Hem te misbruiken tot zijn eigen doel.

Rom. 9 : 17: Want de Schrift zegt tot Farao: Hiertoe heb Ik u verwekt, opdat Ik in u mijn kracht bewijzen zou, en opdat mijn naam verkondigd worde op de gansche aarde.

7. Waarom blijft Judas dan?

1. Als „duivel" wil, kan hij niet meer terug.
2. Hij hoopt nog steeds op een wending.
3. Wanneer het groote, dat hij najaagt, wijkt, zal hij het kleine benutten: hij heeft de beurs, en is een dief.

Spreek over: 1 Tim. 6 : 10: *De geldgierigheid is een wortel van alle kwaad.*

Voorbeelden: Achan, Gehazi.

8. De Satan vaart in Judas.

Zoo blijft Judas dan bij den Heere Jezus. Maar hij voelt, hoe de bereiking van zijn doel steeds vager vormen krijgt. Tegelijk groeit in zijn hart de boosheid, de wraak tegen Jezus, in wien hij zich bedrogen ziet.

Dan komt bij Judas de droppel, die den beker doet overloopen: de bestraffing, die hij ontvangt na zijn aanmerking op de zalving door Maria.

Dan staat zijn besluit vast: hij zal zich wreken; hij zal Hem overleveren; hij zal toch nog wat aan Hem verdienen. De Satan, die in zijn hart vaart, heeft hem tot zijn werktuig
Lc. 22 : 3. gemaakt. (Zie verder Grosheide: Judas Iskarioth.)

3. Het Sanhedrin. Mt. 26 : 3—5; Mc. 14 : 1, 2; Lc. 22 : 1, 2; Jhs. 11 : 45—57; 12 : 9—11.

1. De Raad vergaderd. Jhs. : 45—47a.

De opwekking van Lazarus had gemaakt, dat velen uit de
Jhs. : 45. Joden geloofden; maar ook, dat sommigen tot de Farizeërs
Jhs. : 46. gingen, en tot hen zeiden, hetgeen Jezus gedaan had. Eer wijkt de dood voor den Heere Jezus, dan het ongeloof uit de harten van die „sommigen".

Samen met de Overpriesters brengen de Farizeërs de zaak in het Sanhedrin. Een aparte zitting schijnt er voor samen-
Jhs. : 47. geroepen te zijn.

2. De Zaak. Jhs. : 47b, 48.

De zaak wordt als volgt gesteld: „*Wat zullen wij doen? want deze mensch doet veel teekenen. Indien wij Hem alzoo laten geworden, zij zullen allen in Hem gelooven, en de Romeinen zullen komen, en wegnemen, beide onze plaats en ons volk.*"

Jhs.: 47b, 48. *Alzoo laten geworden:* Zoo door laten gaan.

De Romeinen . . . . : Stad en tempel zullen worden verwoest. Stad en tempel vormden het centrum van het Jodendom. Vielen die weg, dan viel alles uiteen, het gansche volksbestaan patste uit elkaar.

Waarschijnlijk is er nog wel een onuitgesproken drijfveer ook geweest: de persoonlijke haat tegen den Heere Jezus.

3. Kajafas. Jhs. : 49—52.

Een gaat dieper op de zaak in: Kajafas, de hoogepriester deszelven jaars. De anderen spreken over de gevolgen; hij vat de zaak bij den wortel aan: *„Gij verstaat niets, en gij overlegt niet, dat het ons nut is, dat één mensch sterve voor het volk, en het geheele volk niet verloren ga."* Jhs.: 49b. 50.

Wat Kajafas zegt is waar: Eén mensch moet sterven voor allen. Maar dat in anderen zin, dan Kajafas het bedoelt. Verg. Rom. 5.

Hoe kan Kajafas dan zoo spreken? Het antwoord geeft Johannes er bij: *En dit zeide hij niet uit zichzelven, maar zijnde hoogepriester deszelven jaars, profeteerde hij, dat Jezus sterven zou voor het volk, en niet alleen voor dat volk, maar dat Hij ook de kinderen Gods, die verstrooid waren, tot een zou vergaderen.* Jhs.: 51, 52.

God gebruikt Kajafas hier als zijn instrument. Verg. Bileam. Kajafas spreekt hier niet als mensch, maar als hoogepriester; de mensch wordt uitgeschakeld, de waardigheidsbekleeder profeteert. Hij gaat daarbij veel verder dan een Jood ooit gegaan zou zijn: Jezus zal sterven: 1. voor de Joden, maar ook 2. voor de uitverkorenen uit de heidenen. Verg. Ef. 2 : 14, 15, 16.

Kajafas heeft met zijn rede den knoop doorgehakt. Wel is er eenige oppositie (zie Lc. 23 : 50, 51), maar met groote meerderheid wordt het besluit genomen, om den Heere Jezus te dooden. Jhs.: 53.

Spreek nu reeds over het duivelsche van dit besluit: rechters, die zonder ondervraging of getuigen het doodvonnis uitspreken, en dan zich gaan beraden over de middelen, die tot dat vonnis kunnen leiden.

4. De volgende Vergaderingen. Mt.: 3—5; Mc. : 1, 2; Lc. : 1, 2; Jhs. 11 : 53, 57.

Van nu af aan komt het Sanhedrin iederen dag samen, om te beraadslagen, hoe zij nu tot de uitvoering van hun besluit kunnen komen; hoe zij den Heere Jezus dooden zullen. Jhs.: 53.

Die vergaderingen worden niet gehouden in de gewone vergaderzaal op het tempelplein, maar ten huize van Kajafas (Schürer: G. J. V. II 263, 265) waarschijnlijk, om de zaak geheim te houden. Mt.: 3.

Ef. 2 : 14 .... : Want Hij is onze vrede, die deze beiden een gemaakt heeft, en den middelmuur des afscheidsels gebroken hebbende ....

Lc. 23 : 50, 51: En ziet, een man met name Jozef, zijnde een raadsheer, een goed en rechtvaardig man (deze had niet mede bewilligd in hun raad en handel) ....

Bij die verdere besprekingen worden de leden het over vier dingen eens:

Mt.: 4. 1. Het vangen moet geschieden met listigheid.

Mt.: 5. 2. Het dooden moet niet plaats hebben op het feest.

Niet op het feest wil in dit geval zeggen: na het feest: Jeruzalem was een week voor het feest al vol van feestgangers.

Anders werden doodvonnissen bij voorkeur op de feesten voltrokken. Nu moet dat niet: *opdat er geen oproer worde onder het volk.* Voor het volk zijn zij bang. Onder dat volk zijn zooveel Galileërs; die kunnen zijn zijde kiezen. Meermalen was er op het Paaschfeest een oproer uitgebroken. (V. Leeuwen: Mc. 174.)

Mt.: 5. Lc.: 2.

De Heere Jezus heeft in deze datum-bepaling hun wensch niet vervuld; juist op het feest wilde Hij sterven, Mt. 26: 2.

3. Resultaat van die vergaderingen is verder nog een gebod: *„dat zoo iemand wist, waar Hij was, hij het zou te kennen geven, opdat zij Hem mochten vangen."*

Jhs.11:57.

Dit laatste staat in verband met het vertrek van den Heere Jezus naar Efraïm na de opwekking van Lazarus.

4. In hun machtelooze woede nemen zij ten slotte nog een vierde besluit: ook Lazarus moet dood.

Jhs.12:10.

De aanleiding daartoe: Er is een ware uittocht van Joden, feestgangers, uit Jeruzalem naar Bethanië, om Lazarus te zien, die van de dooden was opgewekt.

Jhs.12:9-11.

Als nu straks de Heere Jezus in Jeruzalem komt, is hun succes niet groot. We krijgen dan: de tempelreiniging, de verschillende twistgesprekken, waarbij de Farizeërs c.s. steeds het onderspit moeten delven.

Mc.: 1. Dat vergaderen duurt tot twee dagen voor het feest. Dan zijn zij nog even ver. Maar dan komt de oplossing.

4. Judas en het Sanhedrin. Mt. 26 : 14—16; Mc. 14 : 10, 11; Lc. 22 : 3—6.

Vrijdags was de Heere Jezus naar Bethanië gekomen. Aan den avond van den Zaterdag had de maaltijd in Bethanië plaats gevonden. Zondag, Maandag en Dinsdag blijft Judas nog rondloopen met zijn plan. Woensdag, twee dagen voor het feest (Zahn: Mt. 877), hakt ook hij den knoop door: Hij gaat naar de Overpriesters en de Hoofdmannen, A 1. Hij vraagt hun: *„Wat wilt gij mij geven, en ik zal Hem u overleveren."*

Mc. 14:1.

Mt.: 15.

Hem: De naam van den Heere Jezus wordt niet eens genoemd, maar misverstand is toch onmogelijk.

De eerste indruk van de Overpriesters zal wel blijdschap

Mt. 26 : 2: Gij weet, dat na twee dagen het Pascha is, en de Zoon des Menschen zal overgeleverd worden om gekruisigd te worden.

geweest zijn. Maar daarvan hebben ze stellig niet te veel laten merken: Er moet nog gedongen worden. Judas vraagt, en zij bieden. Op den tempelschat, die het geld leveren zal, moeten zij zuinig zijn. Met al hun loven en bieden komen zij juist terecht bij de dertig zilverlingen, waarvan Zacharia reeds geprofeteerd had, Zach. 11 : 12: *Zij hebben mijn loon gewogen: dertig zilverlingen.* Op dat bedrag worden zij het eens, A 2 en 3. Mt.: **15.** Lc.: **5.**

Judas ontvangt het bedrag nog niet; zij beloven hem het geld te zullen geven, waarschijnlijk na de gevangenneming. Mc.: **11.**

Judas, van zijn zijde, belooft hun voorwaarde na te komen: zonder oproer zal hij Hem overleveren. Lc.: **6.**

Daartoe zoekt Judas nu verder de gelegenheid.

Die gelegenheid vindt hij niet eer, dan dat de Heere Jezus hem die biedt.

Spreek ten slotte over het vreeselijke voor den Heere Jezus, om Judas, van wien Hij alles wist, toch nog steeds om zich te hebben. Ook over zijn liefde, die steeds voortging hem te vermanen.

A 1. **Overpriesters en Hoofdmannen.** Lc. 22 : 4.

Waarschijnlijk vormden die samen een kleinen kring, waarin de zaken eerst werden besproken. (Jackson and Lake: Beginnings 33.)

A 2. **Zilverling.**

Een zilveren sikkel was 4 denari, ± *f* 1.60. Dertig zilverlingen was een som, groot genoeg om er een kerkhof voor te kunnen koopen. Zie ook Ex. 21 : 32.

De prijs van een jonge slavin bedroeg soms 350 denari en meer. (Zie: Zahn: Mt. 881.)

A 3. **Toegelegd.** Mt. 26 : 15.

Letterlijk: de weegschaal houden. Sedert Simon de Maccabeër (143 v. Chr.) kenden de Joden gemunt geld. In den tempel hield men vast aan de oude gewoonte van het geld te wegen. (Nebe: Leidensgesch. I 58.)

A 4. **Paschen — Ongehevelde brooden.** Lc. 22 : 1.

Zoozeer waren Pascha en het daaropvolgende feest der ongehevelde brooden samengesmolten, dat zij hier geheel vereenzelvigd worden. Zie verder blz. 136.

Ex. 21:32. Indien de os een knecht of een dienstmaagd stoot, hij zal zijn heer dertig zilverlingen geven, en de os zal gesteenigd worden.

3. DE KONINKLIJKE INTOCHT IN JERUZALEM.

Mt. 21 : 1—11; Mc. 11 : 1—11; Lc. 19 : 29—44; Jhs. 12 : 9—19.

1. Verband.

Op Vrijdag is de Heere Jezus in Bethanië gekomen. Den Sabbath heeft Hij daar doorgebracht. Op Zondag, 10 Nisan, zal Hij doortrekken naar Jeruzalem. Het zal nu echter anders zijn dan de vorige malen. Thans zal geschieden, wat de broeders van den Heere Jezus gewild hadden.

2. In Jeruzalem. Jhs. 11 : 55, 56; 12 : 9, 11, 12, 13a.

In Jeruzalem begint het vol te loopen. Scharen feestgangers uit Palestina en de diaspora zijn reeds aangekomen, A 1. Pilatus begeeft zich er heen uit Caesarea, Herodes uit Tiberias. Duizenden lammeren worden de poorten binnengedreven.

In de stad heerscht opwinding. Er is één vraag, die allen bezig houdt, die men elkaar stelt, bij de ontmoeting in den tempel: *„Wat dunkt u, dunkt u, dat Hij niet komen zal tot*
Jhs. 11 : 56. *het feest?"* Niemand weet het antwoord. Na de opwekking van Lazarus is de Heere Jezus gegaan naar Efraïm. Daar vertoeft Hij, alleen met zijn discipelen.

Dan komt het bericht van de karavanen uit Galilea: Hij heeft zich in Jericho bij ons gevoegd, maar is achtergebleven in het huis van Zacheüs.

En even later: Hij is doorgereisd naar Bethanië, daar is Hij.

Veel Joden kunnen hun nieuwsgierigheid niet langer bedwingen. Een groote schare gaat reeds op Sabbath naar
Jhs. 12 : 9. Bethanië om den Heere Jezus te zien, en om Lazarus te zien, A 2. Ook op Zondagmorgen zullen er nog wel daarheen getrokken zijn.

Het voornemen van den Heere Jezus, om op Zondag naar Jeruzalem te gaan, wordt bekend. Een groote schare feest-
Jhs. 12 : 12. gangers gaat Hem gezamenlijk te gemoet, den weg naar
13. Bethanië op. Takken van palmen nemen zij mee, A 3. Bij die schare zullen er wel velen geweest zijn, die mee door Jericho getrokken waren. Er zijn echter ook anderen bij:
Lc. : 39. Farizeërs. Zij zullen wel meegegaan zijn, omdat zij de zaak niet recht vertrouwden.

A 1. **Opdat zij zichzelven reinigden.** Jhs. 11 : 55.

Daartoe moest men een week te voren in Jeruzalem zijn.

A 2. **Op Sabbath naar Bethanië.**

Bethanië lag verder dan een Sabbathsreis van Jeruzalem. Toch kon de reis op Sabbath gemaakt worden. Om de zaak te vergemakkelijken rekende men Bethanië tot Jeruzalem.

A 3. **Takken van Palmboomen.**

Op den Olijfberg groeiden niet veel palmen; misschien een enkele. In Jeruzalem zelf werden in de tuinen en op de binnenplaatsen wel palmen gevonden. De feestgangers, die uit Jeruzalem den Heere Jezus tegemoet gaan, nemen die takken waarschijnlijk uit de stad mee (zoo: Lundgreen: Bäume N. T. in N.K.Z. XXVII, 827; zie ook Dalman: O. W. 274).

Palmtakken in het algemeen gebruikte men bij de ontvangst van helden, overwinnaars, koningen. Zij zijn het symbool van vreugde. Op. 7 : 9.

De Joden hadden ze vooral op het Loofhuttenfeest, maar ook wel op andere feesten (Edersheim: L. a. T. II 371).

3. Het Uitzenden van twee Discipelen. Mt. : 1—3; Mc. : 1—3; Lc. : 29—31; Jhs. : 14—16.

1. Bethfage. Mt. : 1; Mc. : 1; Lc. : 29.

Van de andere zijde nadert de Heere Jezus. Hij heeft Bethanië verlaten. Waarschijnlijk in den namiddag. Hij is Mc.: 11. vergezeld van zijn discipelen. Bovendien zijn bij Hem de feestgangers, die dien morgen uit Jeruzalem naar Bethanië gegaan zijn, om Hem en Lazarus te zien; zij trekken nu mee terug.

Met die schare komt de Heere Jezus tot Bethfage, een klein plaatsje, evenals Bethanië op den Olijfberg gelegen. Mt.: 1. A 4 en 5.

2. Het Bevel den Ezel te halen. Mt. : 1—3; Mc. : 1—3; Lc. : 29—31.

Daar, bij Bethfage, zendt de Heere Jezus twee van zijn discipelen uit.

Hij beveelt hun: *„Gaat heen in het vlek, dat tegen u over is, en terstond als gij daar inkomt, zult gij een ezelin gebonden vinden, en een veulen met haar, waarop geen mensch ooit heeft gezeten, ontbindt ze en brengt ze tot Mij."* A 6. Mt.: 2.

Ezelin: Met opzet neemt de Heere Jezus voor zijn koninklijken intocht een ezel, A 7. Vergelijk Absalom: 2 Sam. 15 : 1; Jehu: 2 Kon. 9 : 30, 33. Mc.: 2. Lc.: 30.

Overwinnaars, koningen hielden hun intocht te paard.

Op. 7 : 9: En na dezen zag ik, en ziet, een groote schare, die niemand tellen kon, uit alle natie en geslachten en volken en talen, staande voor den troon en voor het Lam, bekleed zijnde met lange witte kleederen, en palmtakken waren in hun handen.

2 Sam. 15 : 1. En het geschiedde daarna, dat Absalom zich liet bereiden wagenen en paarden . . .

2 Kon. 9 : 30, 33. Jehu komt met paarden te Jisreël.

De Heere Jezus is de koning des vredes. Jhs. 3 : 17; 12 : 47. Lees Ps. 72. Alleen in de Openbaringen komt de Heere Jezus voor, gezeten op een paard. Op. 6 : 2; 19 : 11.

Toch is er iets bijzonders: De Heere Jezus rijdt straks de stad binnen. Dat was ongewoon: bij de poort stapte men altijd af: Bij de poorten waren zelfs aan de zijde van den weg steenen verhoogingen gemaakt, om het afstappen te vergemakkelijken. (De Zwaan: Lc. 123, en in St. d. Tijds 1913 bld. 529.)

Dat de komende Messias op een ezel zou rijden, verwachtte het volksgeloof; men meende, dat het dezelfde ezel zou zijn, die het hout gedragen had bij Izaks offerande. (Geikie Life II 620.) Evenzoo meende men, dat de Messias op den Olijfberg zou verschijnen.

Waarop geen mensch ooit heeft gezeten: Dus bestemd voor heilig gebruik. Verg. de koeien en den wagen, die de ark terugbrachten uit het land der Filistijnen. 1 Sam. 6 : 7.

Let op: De Heere Jezus rijdt op een geleend dier, preekt op een geleend schip, houdt pascha in een geleend huis, rust in een geleend graf. Maar ook: Hij kan en mag beschikken over het goed van ieder ander; Hij is er de opperste Eigenaar van; ook van ons goed.

De Heere Jezus voorziet een tegenwerping der discipelen. Nog voor zij die uitspreken stelt Hij hen gerust: *„En indien iemand u vraagt: „Waarom ontbindt gij ze? zoo zult gij zeggen: „Omdat ze de Heere van noode heeft." En hij zal ze terstond zenden."* A 8.

Mt.: 3.
Mc.: 3.
Lc.: 31.

Iemand: De dieren zullen wel behoord hebben aan menschen, die den Heere Jezus kenden, en liefhadden. De mededeeling, dat „de Heere" ze van noode had, is voldoende, om alle moeilijkheid weg te nemen. Let ook op dat „de" Heere.

A 4. **Bethfage.**

Van Bethfage is geen spoor meer over. Uit talmoedische geschriften is het nog wel bekend. Waarschijnlijk was het wat grooter dan Bethanië, en lag het wat dichter bij Jeruzalem dan deze plaats, maar toch ook nog aan de Oostzijde van den Olijfberg. (Zie verder: Dalman: O. W. 268 v.v.)

Jhs. 3 : 17. Want God heeft zijn Zoon niet gezonden in de wereld, opdat Hij de wereld veroordeelen zou, maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden.

Jhs. 12 : 47. Ik ben niet gekomen, opdat Ik de wereld oordeele, maar opdat Ik de wereld zalig make.

Op. 6 : 2. En ik zag, en ziet, een wit paard, en die daarop zat, had een boog . . .

Op. 19 : 11. En ziet, een wit paard, en die op hetzelve zat, was genaamd getrouw en waarachtig.

1 Sam. 6 : 7. Nu dan, neemt . . . twee zoogende koeien, op dewelke geen juk gekomen is . . .

Volgens een andere meening zou Bethfage de naam van de landstreek geweest zijn, waarin Bethanië lag. (Zie Lightfoot bij Plummer: Luke 445, ook Godet: Lucas 378.)

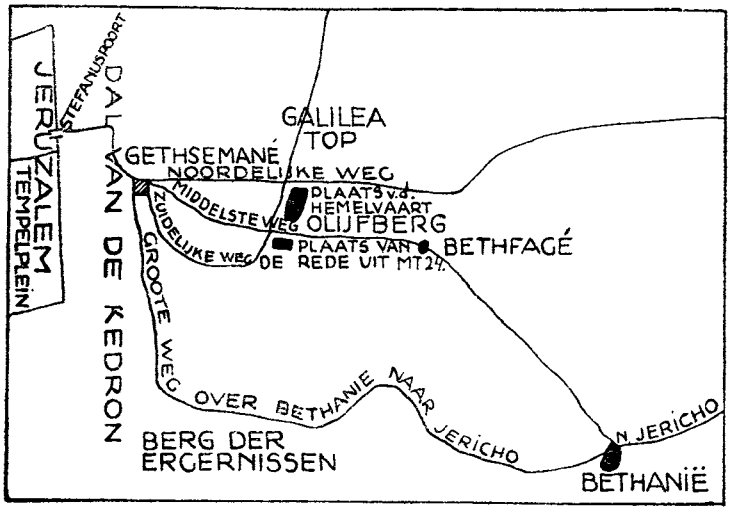
A 5. De Olijfberg.

De Olijfberg is een van de toppen in het Zuidelijk uiteinde van den bergkam, die, van uit het Noorden komend, ten Oosten van Jeruzalem zijn einde vindt.

Men kan daarin twee, drie, of ook wel vier toppen onderscheiden. Recht tegenover de stad ligt de Olijfberg.

Ten Zuiden van dezen Olijfberg verheft zich tot geringe hoogte de Berg der Ergernissen.

Aan de Oostzijde van den Olijfberg, van uit Jeruzalem niet te zien, hangt met dezen bergkam nog een top samen, hooger dan de beide andere. Deze hoogste top stijgt tot 817½ M.; de Olijfberg zelf is 815 M.; de Galilea-top 812½ M. De Berg der Ergernissen is nog lager. De top van den Olijfberg ligt 100 M. boven het dal van den Kedron; bijna 70 M. boven het Tempelplein.

Aan den voet van de helling van den Olijfberg, recht tegenover de stad, heeft men verschillende steengroeven; daarom is hier van begroeiing geen sprake. Verder is de Olijfberg vrij goed beplant. Al vindt men er niet zooveel olijven meer als in den tijd van den Heere Jezus, toch zijn er nog wel. Daarnaast groeien vijgen, waarvan men er, vooral op de Oosthelling nog al enkele aantreft. Daar, op de Oosthelling, staat de vijg in de luwte van den wind, wat dezen boom, die van veel warmte houdt, te pas komt. (Mt. 21 : 19; Mc. 11 : 13.) Verder wordt een deel van de helling gebruikt als akkerland en als tuin, om de gebouwen, die zich er op verheffen. Ook zijn er heele stukken in beslag genomen, om als kerkhof te dienen.

Om den Olijfberg te bereiken, slaat men van uit Jeruzalem den weg in, over den dam, die gelegd is in het dal van den waterloozen Kedron. Dadelijk nadat men dien dam gepasseerd is, splitst zich de weg eerst in tweeën; de rechtsche van de twee is de groote weg,

---

Mt. 21 : 19; Mc. 11 : 13. De vervloeking van den vijgeboom.

die om den Olijfberg heenloopt, over Bethanië naar Jericho. De weg rechtuit Oostwaarts, splitst zich weldra in drie takken, die alle over den bergkam heenvoeren.

De meest Noordelijke daarvan leidt door de inzinking tusschen den Galilea-top en den Olijfberg. Hij is gemakkelijk te begaan, en geeft evenals de beide andere aansluiting op den hoofdweg naar Jericho.

De middelste tak voert recht over den top van den Olijfberg. Dit pad is zeer steil; zoo, dat het oudtijds op sommige punten den vorm van een trap had; sporen daarvan zijn nog over. Deze tak vormt de kortste verbinding van Jeruzalem met Bethanië en Jericho.

Volgens de traditie zou de Heere Jezus dezen weg afgekomen zijn bij gelegenheid van zijn intocht. Op een plaats, links van den weg ter halve hoogte, zou Hij geweend hebben over de stad. Waarschijnlijk is die overlevering onjuist; de weg is daarvoor te steil; met een rijdier is de weg niet zonder gevaar te begaan.

Met meer grond kan men aannemen, dat de Heere Jezus toen den zuidelijken tak is afgekomen, die voor rijdieren wel begaanbaar is. Dat is de weg, dien David ging door den opgang der olijven, toen hij vluchtte voor Absalom (2 Sam. 15 : 30).

Is deze veronderstelling juist, dan moeten wij op een punt aan dezen weg de plaats zoeken, waar de Heere Jezus zijn klacht over Jeruzalem uitweende. Waar dit geschied zou kunnen zijn, is niet met eenige zekerheid te zeggen. Dat doet er ook weinig toe, want elke plek geeft hier het schoonste panorama van de stad:

„Vooral, wanneer men van Jericho komt en uren lang door de woestijn getrokken is, zal men steeds weer overweldigd worden door den aanblik van de stad, die zich plotseling, zoo vlak bij, voor het oog uitbreidt, wanneer men den top van den Olijfberg over is. Aan den Heere Jezus ontperste deze aanblik tranen: „Och, of gij ook bekendet, ook nog in dezen uwen dag, hetgeen tot uwen vrede dient. Maar nu is het verborgen voor uw oogen." (Lc. 19 : 42.)

Het beeld van de stad van thans is niet meer geheel gelijk aan dat, zooals het in den tijd van den Heere Jezus was. Maar het is toch niet moeilijk uit het tegenwoordige datgene te lezen, wat Hem het meest in het oog viel.

In de allereerste plaats is het de plaats van den ouden tempel. Wij veranderen den blauwen koepel van de rots in het blinkend witte front van het tempelhuis; de Aksa-moskee in de lange basilika van Herodes; de oude kazerne rechts in den trotschen burcht Antonia met zijn vier torens. De machtige Davidstoren op den achtergrond geeft de plaats aan van het schitterende paleis van Herodes, dat de residentie van den Romeinschen gouverneur was geworden. Maar die toren duidt ook de plaats aan, waar de oude stad door een hoogen muur van de voorstad was gescheiden. Waar nu de beide koepels van de Grafkerk zich verheffen, schoof zich toentertijd een hoek vrijen grond, een plek van graven, bedekt met olijfgaarden tusschen de stad en de voorstad." Daar lag ook Golgotha, de plaats, waar de Heere Jezus zou sterven. Zie: Dalman O.W. 277 en P. J. B. XII 58; V. Arkel in Nijl en Jordaan 192.

A 6. **Ezelin — veulen.**

Mt. spreekt van een ezelin en een veulen; Mc. en Lc. alleen van een veulen. Mt. is hier waarschijnlijk volledíger dan de beide andere evangelisten. (Zie echter ook K. Pieper in B.Z. 1913 S. 393.)

---

2 Sam. 15 : 30: En David ging op door den opgang der olijven.

A 7. **Ezel — ezelin — ezelveulen.**

In den Bijbel wordt onderscheid gemaakt tusschen den ezel, de ezelin en het ezelveulen.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat deze namen nog een andere onderscheiding uitdrukken, dan alleen verschil in geslacht.

Vermoedelijk is de „ezel" een gewone werk- of lastezel, een dier van betrekkelijk kleine gestalte, en doorgaans van een roodachtige kleur. Op de Egyptische afbeeldingen staat hij vaak geteekend met twee manden aan weerszijden van het lichaam.

De „ezelin" is de aanduiding van een grooter en fraaier ras, dat bij voorkeur als rijdier gebruikt werd. De kleur is zilvergrijs.

Bij „ezelveulen" moet men niet denken aan een pasgeboren beest, doch aan een dier, dat nog jong en krachtig is.

Hoezeer de Oostersche ezel van den onzen verschilt moge blijken uit de volgende ontboezeming van Charles Boissevain (Van Dag tot Dag 237).

„Er is geen beminnelijker dier, dan de sterke, geduldige Egyptische ezel.

Sterk en geduldig vervult hij zijn taak; geen last is hem te zwaar.

In Egypte wordt een kameellast groene klaver verkocht voor een rijksdaalder, en een ezelvracht voor een gulden. De kameel weegt zes maal zooveel als de ezel, en draagt nog niet één derde van zijn gewicht; de ezel draagt vier vijfde van zijn eigen gewicht.

De Egyptische ezel, snelgaande, onvermoeid, goed gehumeurd, zijn weg scherpzinnig vindend, en wanneer hij klimt, zoo vast op zijn pooten als een gems, is een wereldwonder."

Goed verzorgd worden de dieren allerminst:

„Arme, lieve kleine ezeltjes met uw zachte, triesthangende kopjes, altijd overladen, nooit eens gekamd, nooit eens gewasschen, met rauwe wonden en breede onthaarde vlekken door het aldoor wrijven en wringen van dezelfde harde strengen op dezelfde pijnlijke plekken; o, arme, lieve, geduldige ezeltjes, wat heb ik droevig medelijden met uw ongelukkig lot."

A 8. **En hij (Hij) zal ze terstond herwaarts zenden.** Mc.: 3.

Mogelijk is, dat met dit Hij de Heere Jezus bedoeld wordt, die belooft, terstond na gebruik de dieren weer aan den eigenaar terug te zullen zenden. (Zie Loisy: Evangiles synopt. II 262; Grosheide: Mt.: 246.)

4. De Profetie. Mt.: 4, 5; Jhs.: 15, 16.

De discipelen gaan heen, om de ezels te halen.

Maar waarom geschiedt dit alles nu?

Antwoord: Mt.: 4. *Dit alles nu is geschied, opdat vervuld zou worden, hetgeen gesproken is door den profeet.*

Twee profetieën:

Jes. 62 : 11. *Ziet, de Heere heeft doen hooren, tot aan het einde der aarde; zegt de dochter van Zion: Zie uw heil komt; zie, zijn loon is met Hem, en zijn arbeidsloon is voor zijn aangezicht.*

Zach. 9 : 9. *Verheug u zeer, gij dochter Zions! juich, gij dochter Jeruzalems! ziet uw Koning zal u komen, rechtvaardig, en Hij is een Heiland, arm en rijdende op een ezel, en op een veulen, een jong der ezelinnen.*

De evangelisten geven die profetieën als volgt weer:

Mt. 5: *Zegt der dochter Zions: zie, uw Koning komt tot u, zachtmoedig, en gezeten op een ezelin, en een veulen, zijnde een jong eener jukdragende ezelin.*

Jhs. 15: *Vrees niet, gij dochter Zions! zie, uw Koning komt, zittende op het veulen eener ezelin.*

Dochter Zions: De bevolking van Jeruzalem.

Zachtmoedig: Zonder krijgsmacht. (Grosheide: Mt. 246.) Zulk een Messias verwachtten de Joden niet; zij zagen juist uit naar een Messias met een krijgsmacht.

De discipelen hebben er weinig van begrepen, dat hier
Jhs.: 16. de vervulling van een profetie plaats vond: doch dit verstonden zijn discipelen in het eerst niet. Eerst later hebben zij het verstaan: Maar als Jezus verheerlijkt was, toen werden zij indachtig, dat dit van Hem geschreven was, en dat zij
Jhs.: 16. Hem dit gedaan hadden.

5. Het Brengen van den Ezel. Mt.: 6, 7; Mc. 4—7; Lc.: 32—35.

De discipelen voeren den last, dien de Heere Jezus hun
Mt.: 6. gegeven heeft, uit. Zij vinden alles juist, zooals Hij hun
Lc.: 32. gezegd had. De twee dieren staan gebonden bij de deur buiten
Mc.: 4. aan de wegscheiding, A 9.

Wanneer de discipelen de dieren losmaken, komen de eigenaars. Zij zeggen: *„Wat doet gij, dat gij het veulen ont-*
Mc.: 5. *bindt?"*

De discipelen geven het antwoord, dat de Heere Jezus
Lc.: 34. hun gezegd had: *„De Heere heeft het van noode"*. En dan
Mc.: 6. staat er zoo eenvoudig: „En zij lieten ze gaan". Ons ten voorbeeld.

Met de beide dieren komen de discipelen bij den Heere Jezus. Hij zal er op rijden. Maar er is geen zadel, A 10. Daarom vouwen de discipelen hun mantels op, en leggen die als
Mt.: 7. zadels op de beesten. Dan zetten zij den Heere Jezus er op, A 11.

Nu kan de koninklijke intocht beginnen.

En koninklijk wordt het.

A 9. **Wegscheiding.** Mc.: 4.

Waarschijnlijk heeft het huis, waar de discipelen de ezels moesten halen, gestaan aan een kruispunt van twee wegen.

Bij de deur van Oostersche huizen vond men vaak een steen met een ring, om de lastdieren vast te binden. (V. Veldhuizen: Mc. 115.)

A 10. **Zadel.**

Bij het berijden wordt op den rug van den ezel een dik zadel gelegd. Daarover gaat een zadelkleed met franje, dat afhangt tot op den staart. De toom is versierd met kwasten, en soms met bellen.

A 11. **Zetten op den Ezel.** Mt.: 7.

In sommige landen, o.a. in Perzië, was het de gewoonte, dat de koningen niet zelf hun rijdier bestegen, maar daarop gezet werden. (Dächsel: Mt. 297.)

6. De Scharen. Mt.: 8; Mc.: 8; Lc.: 36.

De scharen willen in betooning van hulde niet achter blijven.

Twee dingen doen zij:

1. Velen spreiden hun kleederen op den weg: De pooten van het dier, dat den Heere Jezus draagt, mogen den grond niet aanraken. Mc.: 8.

Beschrijf die groote rechthoekige mantels, A 12.

2. Anderen nemen takken van de boomen, en spreiden die op den weg, A 13. Mt.: 8.

A 12. **Uitspreiden der Kleederen.**

Het uitspreiden der kleederen is een Oostersche gewoonte. Verg. wat bij Jehu geschiedde, 2 Kon. 9 : 13.

Robinson verhaalt, hoe de bevolking van Bethlehem hun kleeren spreidde voor de paarden van den Engelschen consul en zijn gevolg (Res. in Pal. I 473).

Vooral in Perzië heerschte deze gewoonte: de koning reed daar over tapijten en myrthetakken. Van afstand tot afstand werd wierook gebrand; heilig vuur werd voor hem heengedragen. (Zie verder: Geikie: Life II 373.)

A 13. **Takken van de Boomen.** Mt.: 8.

Een betere vertaling is: groen, dat zij van het land rukten. Waarschijnlijk zijn het kruidachtige gewassen geweest, die langs de akkers groeiden. (V. Veldhuizen: Mc. 53 en 115.)

7. Hosanna. Mt.: 9; Mc.: 9, 10; Lc.: 37, 38; Jhs.: 17, 18.

Zoo trekt de stoet met den Heere Jezus verder. Beschrijf!

Zoo bereiken zij den afgang van den Olijfberg.

Bethanië lag aan de Oostzijde van den top; Bethfage waarschijnlijk ook. Hier is wellicht bedoeld, dat de Heere Jezus den top bereikt heeft, en van nu af daalt. Op dit punt breidt zich de stad voor de oogen der schare uit. Hier komt voor hen ook de stoet van feestgangers in het gezicht, die met palmtakken in de hand, van uit Jeruzalem den Heere Jezus te gemoet trekken. Lc.: 37.

Het duurt niet lang, of beide optochten ontmoeten elkaar. Het wordt één groote menigte, waarvan een deel voorgaat: de menschen uit Jeruzalem, die nu terugkeeren; en een deel volgt: zij die reeds bij den Heere Jezus waren. Mt.: 9; Mc.: 9.

De stemming bij deze menigte is er: Al de menigte der discipelen — hier zeer ruim te nemen — is verblijd. Zij loven

---

2 Kon. 9 : 13. . . . En een iegelijk nam zijn kleed, en leide het onder hem op den hoogsten trap . . .

God met groote stem, vanwege de krachtige daden, die zij
Lc.: 37. gezien hebben.

Krachtige daden:

In Galilea: Lc. 5 : 26.

In Perea: Lc. 13 : 17.

In Jericho, nu pas geleden: Lc. 18: 43.

Vooral de opwekking van Lazarus heeft indruk gemaakt op de schare. Zij, die met den Heere Jezus mee komen, verhalen er van aan hen, die uit Jeruzalem hun te gemoet
Jhs.: getrokken zijn.
17, 18. Gezien: Wat zij gezien hebben, dat maakt indruk. Maar voor het vele werk van den Heere Jezus, dat niet gezien kan worden met het lichamelijk oog, hebben zij geen oog.

Onder het afdalen loven zij God met groote stem: *„Hosanna, gezegend is Hij, die komt in den Naam des Heeren, Hij, die is de Koning Israëls.*

Hosanna den Zone Davids.

Gezegend zij het koninkrijk van onzen vader David, hetwelk komt in den Naam des Heeren.

Vrede zij in den hemel, en heerlijkheid in de hoogste plaatsen.
Mt.: 9. *Hosanna in de hoogste hemelen!"*
Mc.: 9, 10. De Heere Jezus wordt hier begroet als de van God gezondene,
Lc.: 38. de opvolger van David, den Koning. Dit laatste is het onge-
Jhs.: 13. twijfeld geweest, wat in de harten leefde. Welke verwachtingen zullen er bij velen opgewekt zijn!

Hosanna: Een woord ontleend aan Ps. 118 : 25: *Och, Heere geef nu heil.* (Zie: Strack en Billerbeck I 845.) Het volk kende dezen uitroep uit de ceremoniën verbonden aan het Loofhuttenfeest. Voor de meesten is de inhoud er van niet meer geweest, dan van ons „hoera".

In den Naam des Heeren: Op bevel des Heeren.

Hosanna in de hoogste hemelen: Een uitnoodiging aan de engelen, om mee in te stemmen met den jubel op aarde. (Grosheide: Mt. 248.)

Zoo juichend trekt de stoet verder. Beschrijf!

8. De Farizeërs. Lc.: 39, 40; Jhs.: 19.

1. Onder elkaar: Jhs.: 19.

Niet allen juichen. Uit Jeruzalem zijn enkele Farizeërs
Jhs.: 19. meegetrokken; zie boven.

Wanneer zij die geestdrift zien, zeggen zij onder elkaar:

Lc. 5 : 26. En ontzetting heeft hen allen bevangen, en zij verheerlijkten God, en werden vervuld met vreeze, zeggende: Wij hebben heden ongelooflijke dingen gezien.

Lc. 13 : 17. En al de schare verblijdde zich over al de heerlijke dingen, die van Hem geschiedden.

Lc. 18 : 43. En al het volk, dat ziende, gaf Gode lof.

„Ziet gij wel, dat gij gansch niet vordert? Ziet, de geheele wereld gaat Hem na." Jhs.: **19.**

Ziet gij wel . . .: al het vergaderen, al het besluiten nemen helpt niets; er moeten daden komen.

2. Tot den Heere Jezus. Lc.: 39, 40.

1. De Vraag: Lc.: 39.

Enkele Farizeërs verstouten zich, om toch iets te doen. Zij gaan naar den Heere Jezus: *„Meester, bestraf uw discipelen."* Lc.: **39.**

Van af den burcht Antonia kon de Romeinsche schildwacht den stoet reeds zien. Wie weet, wat er straks gebeurt.

Zij voelen zelf niet, dat zij met dit woord den Heere Jezus als den meerdere erkennen. Over de schare hebben zij geen macht meer, van Hem vertrouwen zij dit wel. (Plummer: Luke 449.)

2. Het Antwoord: Lc.: 40.

„Ik zeg ulieden, dat zoo dezen zwijgen, de steenen haast roepen zullen." Een aanhaling uit: Hab. 2 : 11: *Want de steen uit den muur roept, en de balk uit het hout antwoordt dien.* Maar daar volgt nog meer: Hab. 2 : 12: *Wee dien, die de stad met bloed bouwt, en die de stad met onrecht bevestigt.*

Veertig jaar later zouden de neerstortende steenen van Jeruzalems muren het koningschap van den Messias uitroepen.

9. Het Weenen van den Heere Jezus. Lc.: 41—44.

De stoet trekt verder.

De weg loopt zoo, dat de stad voor een poos aan het oog der schare wordt onttrokken. Plotseling breidt zij zich dan opnieuw voor het oog uit, zie A 5. (Edersheim L. a. T. II 369.)

Wanneer de Heere Jezus daar komt, en de stad ziet, weent Lc.: **41.** Hij over haar. Over haar zonden, over haar hardnekkigheid. Hij laat zich niet meesleepen door de oplaaiende vreugde. Hij ziet de werkelijkheid. Hij ziet ook de werkelijkheid in de toekomst, d.i. de straf, die komt. Door de vreugde heen ziet Hij de smart. Dan schreit Hij tranen, die de tolk zijn van een liefde, die verstooten is.

De Heere Jezus geeft ook uiting aan wat in Hem omgaat: *„Och of gij ook bekendet, ook nog in dezen uwen dag, hetgeen tot uwen vrede dient. Maar nu is het verborgen voor uw oogen. Want er zullen dagen over u komen, dat uw vijanden een begraving rondom u zullen opwerpen, en zullen u omsingelen, en u van alle zijden benauwen; en zullen u tot den grond nederwerpen, en uwe kinderen in u; en zij zullen in u den eenen steen op den anderen steen niet laten; daarom, dat gij den tijd uwer bezoeking niet bekend hebt."* Lc.: **42—44.**

Vroeger had de Heere Jezus dat ook al eens gezegd, Lc. 13 : 33.

Na *„dient"* kan men invullen: Hoe heerlijk zou dat zijn. Maar dat zou juist niet gebeuren, en daarom is de droefheid van den Heere Jezus zoo groot.

Gij ook: Er waren er immers, die geloofden.

Bekendet: Leerde kennen.

Vrede: Toespeling op de beteekenis van den naam Jeruzalem: stad des vredes. Vrede geeft alleen: de erkenning van den Heere Jezus als den Messias.

Die vrede zou gelden: 1. voor elk der inwoners: vrede des harten; 2. voor de stad als geheel: geen verwoesting. Zie Godet: Lukas 385.

Begraving: Toespeling op de houten palissadeering, en later de aarden wal, die de Romeinen om de stad opwierpen.

Daarom . . . bezoeking: De tijd, in welken u door de prediking des evangelies, de genade Gods werd aangeboden. Kantteekening S. V.

Vergelijk tenslotte Jeruzalem met Nineveh. Jona 3 : 3—10.

10. In de Stad. Mt.: 10, 11.

De stoet trekt verder. De meesten zullen van het weenen van den Heere Jezus wel niets bemerkt hebben. Wanneer de optocht binnen de muren komt, wordt de geheele stad
Mt.: 10. beroerd. Dat is te begrijpen.
Mt.: 10. De talrijke vreemdelingen vragen: *„Wie is deze?"* En de Galileërs antwoorden: *„Deze is Jezus, de profeet van Nazareth*
Mt.: 11. *in Galilea."* Zij zullen er wel bij gedacht hebben: onze koning.

11. In den Tempel. Mc.: 11.

Doel van den tocht is de tempel. Daar komt de Heere Jezus aan. Van preeken lezen we niet. Waarschijnlijk zou toch niemand geluisterd hebben: daartoe was het volk niet in de stemming.

De Heere Jezus ziet rond: ziet die schoone gebouwen, die verwoest zullen worden; ziet die schare, die straks zal roepen: „Kruist Hem"; ziet de herrie: de tempelmarkt, de geldwisselaars. Hij ziet het nu alleen maar aan; Hij doet niets.

Tegen den avond keert de Heere Jezus terug naar Bethanië.

Les voor ons: Niet wat we schreeuwen, maar wat in ons hart is, bepaalt ons zijn.

4. DE VERVLOEKING VAN DEN VIJGEBOOM.

Mt. 21 : 18, 19; Mc. 11 : 12—14.

1. Verband.

Bij de komst in den tempel, na den koninklijken intocht, had de Heere Jezus alles rondom bezien. Dat alles was niet veel moois geweest. Daar was weer geweest de herrie van de tempelmarkt en de geldwisselaars. Dien avond had de Heere Jezus niets daartegen gedaan. Met de twaalven was Hij weergekeerd naar Bethanië.

2. De Vijgeboom. Mt.: 18, 19a; Mc.: 12, 13.

Den nacht na den intocht heeft de Heere Jezus waarschijnlijk geheel of gedeeltelijk in de eenzaamheid, in gebed, doorgebracht, misschien wel in Gethsemané, Lc. 22: 39. (Wohlenberg: Mrk. 298.)

Den volgenden morgen vroeg, d.i. omstreeks zes uur, gaat Hij uit Bethanië terug naar de stad. Mt.: 18.

De Heere Jezus schijnt niet eerst gegeten te hebben: er staat, dat Hem hongerde: Hij kreeg honger. Mc.: 12. Mt.: 18.

Wanneer Hij met zijn discipelen den Olijfberg afloopt, ziet Hij een alleenstaanden (Edersheim L. a. T. II 374) vijgeboom aan de zijde van den weg. Zie verder A 1. Mc.: 12. Mt.: 19.

Van uit de verte is te zien, dat de boom reeds volop in blad staat. Dat was erg vroeg: het was eerst tegen Paschen; maar aan de Oosthelling van den Olijfberg bij Bethanië zijn de vijgen enkele weken eerder rijp dan in andere streken van Palestina (Schneller: Land 171). Mc.: 13.

Van zulk een boom, volop in blad, mocht verwacht worden, dat hij ook vrucht zou dragen.

De Heere Jezus gaat er heen, om te zien, of Hij ook iets op hem zou vinden, maar daarbij gekomen vindt Hij niets dan bladeren. Zie A 2. Mc.: 13.

A 1. **Vijgeboom.**

Het stamland van den vijgeboom (ficus carica) is Voor-Azië. Hij is verbreid over geheel Palestina. Waar het zaad valt, groeit de boom, ook op den slechtsten grond. Zonder enten is de vrucht echter waardeloos.

De stam wordt tot zeven M. hoog. Het hout er van is sponsachtig en licht, ongeschikt voor timmerhout. De takken staan wijd uit-

---

Lc. 22 : 39. En uitgaande, vertrok Hij, gelijk Hij gewoon was, naar den Olijfberg.

gespreid; de einden er van hangen soms tot bij den grond. Er groeien dan wel loten omlaag, die opnieuw uitspruiten.

De bladeren zijn groot, aan beide zijden behaard. Door vorm en grootte van takken en bladeren geeft de boom zeer veel schaduw. De bladeren worden wel aan elkaar genaaid tot zakjes, om er fruit in te verpakken, o.a. moerbeien. In Februari—Maart komen de bladeren reeds aan de boomen; zij blijven er aan tot November—December. In het Jordaandal blijven op sommige plaatsen de vijgen het geheele jaar groen.

De bloemen van den vijgeboom zijn niet te zien, zij zitten verborgen aan de binnenzijde van een groenen peervormigen zak. Daardoor doen zich bij de bestuiving eigenaardige moeilijkheden voor. (Zie K. Lotsy in: de Levende Natuur XIX, blz. 174.)

De vruchten van den vijgeboom moeten in twee soorten worden onderscheiden:

Wanneer in den laten herfst de boom zijn bladeren verliest, zijn reeds kleine beginsels van nieuwe vijgen aan de takken zichtbaar. Die kleine vijgjes zetten hun ontwikkeling in het vroege voorjaar voort, en zijn in Juni reeds rijp. De gewone oogst van de vijgen valt in Augustus.

De vroege vijgen worden voor een groot deel reeds afgeplukt voor zij rijp zijn. De groene vruchten gelden als een bijzondere lekkernij; zij zijn zelfs duurder dan de rijpe.

De zomervijgen worden, als ze rijp zijn, geplukt; of, men laat ze aan den boom hangen, tot ze verdrogen en afvallen. Men legt ze dan eerst nog een paar dagen in de zon te drogen, en perst ze daarna samen tot klompen, die bewaard worden tot den winter.

De vruchtbaarheid van den vijgeboom is zeer groot: bij gunstige omstandigheden kan een boom drie centenaars leveren.

Zie verder: V. Veldhuizen: De Les van den Vijgeboom in: St. d. T. IV (1915) 294.

A 2. **Geen Vrucht.**

Vierderlei verklaring wordt gegeven van de reden, waarom de Heere Jezus aan den vijgeboom geen vrucht vond.

De eerste is deze: In de wet was geboden, dat de eigenaars van vruchtboomen bij het oogsten iets achter moesten laten voor de armen. Deut. 24 : 20. De eigenaar van dezen boom had dat uit gierigheid niet gedaan. De Heere Jezus straft hem nu, door den boom te doen verdorren. (Zoo v. Hasselt in: N. th. St. VIII bld. 8.)

Deze verklaring is onjuist. Na den oogst in Augustus hadden de armen het voor hen achtergelatene reeds lang in bezit genomen.

Een tweede groep van verklaarders leest uit Mc. 11 : 13: want het was de tijd der vijgen niet: Het was niet de tijd der vijgen, om reeds in blad te staan. Wanneer omstreeks April een vijg reeds een vollen bladerkroon vertoonde, dan mocht men ook verwachten, dat er vroege vijgen aan te vinden waren, die zoover ontwikkeld waren, dat zij onrijp gegeten konden worden. (Zie V. Veldhuizen: Mc. 116; ook R. Schütz: Zum Feigengleichnis: Z. N. W. XII 88.) Uit het feit, dat er zulke vruchten niet aan te vinden waren, volgt, dat er ook geen vrucht aan komen zou, dat de boom onvruchtbaar, waardeloos was.

Een derde verklaring, hiermee overeenkomend, lijkt ons de eenvoudigste:

De tijd, waarop de vijgen geplukt werden, was er nog niet; reeds

---

Deut. 24 : 20. Wanneer gij uw olijfboom zult geschud hebben, zoo zult gij de takken achter u niet nauw doorzoeken, voor den vreemdeling, voor den wees, en voor de weduwe zal het zijn.

afgeplukt kon de boom dus niet zijn. Wanneer er nu geheel geen vijgen aan te vinden zijn, ook geen onrijpe, dan volgt daaruit, dat de boom onvruchtbaar was. (Zie: Dalman: O. W. 277 en A. S. 380.)

Een bezwaar tegen deze verklaring is alleen dit: Het was mogelijk, dat de boom wel jonge vijgen gedragen had, die er echter onrijp afgeplukt waren. (Zie daarover Schneller: Land 169.) Dat men daarbij geen enkele achtergelaten had, is echter onwaarschijnlijk.

De vierde verklaring is die van Schneller: Zij grondt zich op de Palestijnsche gewoonten: Onrijpe voorjaarsvijgen waren (zijn) gemeengoed. Vooral de jeugd maakt van dit privilegie dankbaar gebruik. Het leegplukken van een boom in April, Mei is mogelijk. Bij den vijgenoogst in Augustus is het afplukken van vijgen, rijp of onrijp, verboden. Marcus wil nu zeggen, dat, wanneer het den gewonen oogst in Augustus gegolden had, het vinden van een leeggeplukten boom onmogelijk geweest ware; voor den oogst van de vroege vijgen in Juni kon dat wèl.

Het is echter de vraag, of deze gewoonte ten tijde van den Heere Jezus ook reeds bestond.

3. De Vervloeking. Mt.: 19; Mc.: 14.

De Heere Jezus zal dan dien boom gebruiken, om zijn discipelen iets te leeren, om hun een waarheid diep in te prenten, A 3.

Die boom met zijn schoonen schijn, zijn rijke beloften, doch zonder vrucht, is het beeld van Jeruzalem, de alleszins godsdienstige stad, maar waar men de vrucht ook vergeefs zocht.

Waar de vrucht ontbreekt, zullen stam en bladeren verdorren. Daarom zegt de Heere Jezus: *„Uit u worde geen vrucht meer in der eeuwigheid."* Mt.: 19.

Terstond begint dan de boom te verdorren. (Grosheide: Mt. 252.) De discipelen hebben wel de vervloeking gehoord, maar op het verdorren letten zij niet. Zij gaan door naar Jeruzalem. Mt.: 19.

De Heere Jezus zou echter gelegenheid hebben, er op terug te komen.

A 3. **De Bedoeling van den Heere Jezus.**

Dit is de bedoeling van den Heere Jezus; niet om den eigenaar te straffen; ook niet om den boom te straffen.

5. DE TWEEDE TEMPELREINIGING.

Mt. 21 : 12—17; Mc. 11 : 15—18; Lc. 19 : 45—48.

1. Verband.

Maandagmorgen vroeg gaat de Heere Jezus uit Bethanië naar Jeruzalem. Onderweg vervloekt Hij den vijgeboom, die wel bladeren, maar geen vrucht droeg.

2. De Reiniging. Mt.: 12, 13; Mc.: 15—17; Lc.: 45, 46.

Wanneer de Heere Jezus in den tempel komt, is daar alles reeds in volle bedrijvigheid. Hij aanschouwt weer, wat Hij den vorigen avond bezien had: de markt, de geldwisselaars. Thans, aan het einde van zijn werkzaamheid, zal Hij herhalen, wat Hij aan het begin verricht had: Hij zal opnieuw den tempel reinigen. Herhaal.

Opmerkingen:

1. De stoelen der duivenverkoopers worden nu ook omgeworpen. Mc.: 15.

2. Joh. 2 : 16; Mt. 21 : 13.
De eerste maal had de Heere Jezus gesproken van een huis van koophandel. Nu kiest Hij een sterker uitdrukking: moordenaarskuil.
Een huis des gebeds. Zie Jes. 56 : 7.
Moordenaarskuil: Jer. 7 : 11, letterlijk „roovershol": een zinspeling op de bedriegerijen, die er plaats vonden (Godet: Lukas 330). Anders: een plaats, waar men het geroofde bergt, en zich veilig waant: „In het vertrouwen op de onschendbaarheid van den tempel, welks eeredienst zij op hun wijze bevorderden, meenden zij veilig te zijn voor de strafgerichten Gods over hun zonden." (Zahn: Mt.: 795.)

3. *Alle volken*: Jes. 56 : 7: De tempelmarkt was juist op die plaats in den tempel, waar de heidenen toegang hadden. Verheffend zal de indruk, dien zij daar kregen, wel niet geweest zijn. En toch wilde God, dat ook die heidenen de gelegenheid zouden hebben, om in stille aandacht te bidden.

4. Mc. 11 : 16: *En liet niet toe, dat iemand eenig vat door den tempel droeg.*
Vat: vaatwerk. Om zich den weg te bekorten, schijnt men met allerlei lasten dwars door den tempel te hebben geloopen. En dat, terwijl bepaald was, dat bij het betreden van den tempel zelfs reisstaf, schoenen en geldbuidel moesten worden afgelegd. (Zie: Strack en Billerbeck II 27, en Abrahams: Studies 84.)

Jes. 56 : 7. Mijn huis zal een bedehuis genoemd worden voor alle volken.

Jer. 7 : 11. Is dan dit huis, dat naar mijn naam genoemd is, in uwe oogen een spelonk der moordenaren?

3. De Genezingen. Mt.: 14.

De dieren en de geldwisselaars zijn den tempel uit. Gebleven zijn de ellendigen: blinden, lammen, die in zoo grooten getale in en bij den tempel gevonden werden. Die komen nu tot den Heere Jezus. En Hij geneest hen. Hoe, dat weten wij niet. Waarschijnlijk is het een massagenezing geweest.

De Heere Jezus laat daarmee iets zien van den aard van het koninkrijk, dat Hij komt stichten. Tevens toont Hij er mee te zijn de ware hoogepriester, zooals Hij straks in zijn redenen zal toonen de hoogste profeet te wezen.

4. De Kinderen. Mt.: 15.

Er wordt ons van nog een groep verhaald: kinderen. Misschien kinderen, die met hun ouders meegekomen waren; misschien de jongens, die meezongen in het tempelkoor. (Edersheim: Temple 143.) Wanneer zij den Heere Jezus zien, zijn wonderen aanschouwen, gaan zij optochtje spelen. Zij herhalen, wat zij den vorigen dag de groote menschen hebben zien doen. Zij herhalen het geroep: *„Hosanna den Zone Davids!"* Op school hadden zij dien tekst geleerd. (Strack en Billerbeck I 853.)

5. De Overpriesters. Mt.: 15, 16.

Er is een derde groep: de Overpriesters c. s. Ook zij hebben de wonderen gezien; maar zij hebben zich er niet in verheugd. Zij hooren het geroep der kinderen, maar het is hun niet tot vreugde. De vrees komt zelfs bij hen op, dat straks de volwassenen zullen worden aangestoken, en dat, wat zij den vorigen dag beleefd hadden, nogmaals zal geschieden.

Beschaamd en boos zijn zij.

Beschaamd: hun taak was het, te zorgen, dat de tempel een huis des gebeds kon zijn. De Heere Jezus grijpt in hun rechten in, maar ook in hun plichten. Hun geweten wordt wakker geschud. Dat brengt hen helaas niet tot inkeer. Mt.: 15.
Integendeel, het maakt hen boos.

Boos over de wonderen, boos over het roepen komen zij tot den Heere Jezus.

Van de wonderen durven zij niets te zeggen, daarom beginnen zij over de kinderen: *„Hoort Gij wel, wat deze zeggen?"* Mt.: 16.

En nu het antwoord: *„Ja; hebt gij nooit gelezen: Uit den mond der jonge kinderen en der zuigelingen hebt Gij U lof toebereid?"* Mt.: 16.

Gelezen: in Ps. 8 : 3. *Uit den mond der kinderkens en der zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest.*

Het feit, dat de kinderen kunnen spreken, is reeds lof voor de Majesteit des Heeren, die dit wonder schiep. Misschien

ook heeft de Heere Jezus in die kinderen een nieuw geslacht gezien, dat Hem zou eeren. (Zahn: Mt. 793.)

Zuigelingen: De kinderen in het Oosten blijven langer zuigeling dan bij ons. (Zie Neil: Palestina 245.)

6. Slot. Mt.: 17; Mc.: 18; Lc.: 47, 48.

Wat de oversten c.s. geantwoord hebben, weten we niet. De Heere Jezus is rustig doorgegaan met het onderwijzen
Lc.: 48. van de schare, die Hem aanhangt, die zich ontzet over zijn
Mc.: 18. leer.

Onderwijl beraadslagen de Overpriesters weer, hoe zij Hem
Mc.: 18. dooden zullen. Alle plannen, alle voorstellen worden als ondeugdelijk verworpen; alles stuit af op hun vrees voor het
Mc.: 18. volk. Toch moet er iets gebeuren; geheel lijdelijk kunnen zij niet blijven. Op Dinsdagmorgen trekken zij de stoute schoenen aan.

Mc.: 19. Eerst 's avonds laat verlaat de Heere Jezus de stad; Hij
Mt.: 17. keert terug naar Bethanië, om daar te overnachten.

6. DE VERDORDE VIJGEBOOM.

Mt. 21 : 20—22; Mc. 11 : 20—26.

1. Verband.

's Maandagsavonds laat is de Heere Jezus weergekeerd naar Bethanië. In het donker merken de discipelen niets van den vijgeboom, dien de Heere Jezus dien morgen vervloekt had. Dat geschiedt pas, wanneer zij op Dinsdagmorgen weer naar de stad gaan. Dan heeft de Heere Jezus tevens gelegenheid, het onderwijs te geven, dat Hij verbinden wilde aan het vervloeken en verdorren van den boom.

2. De Boom. Mt.: 21; Mc.: 20, 21.

In den vroegen morgen van den Dinsdag gaat de Heere Jezus dus met zijn discipelen weer den weg van Bethanië naar Jeruzalem.

Let er op: de Heere Jezus gaat 's avonds laat naar huis, Mc. : 19.
en is 's morgens vroeg al weer op weg. Mc. : 20.

De discipelen zien nu den vijgeboom, geheel verdord, van de wortelen af. Het kan wel eens zijn, dat van een boom de Mc.: 20.
bladeren, en de takken zelfs, verdorren, terwijl de wortels nog levenskracht hebben. Hier zijn de wortels het eerst afgestorven; herleving is niet meer mogelijk.

De discipelen verwonderen zich over dat plotselinge verdorren. De Heere Jezus had alleen gezegd, dat er geen vrucht Mt. : 20.
meer aan den boom zou komen. Hij had niet gesproken van Mt. : 19.
een algeheele verdorring. De straf is gekomen in den scherpsten vorm.

Petrus maakt zich de tolk der discipelen: *„Rabbi, zie, de vijgeboom, dien Gij vervloekt hebt, is verdord."* Mc.: 21.

3. Het Onderricht. Mt.: 21, 22; Mc.: 22—26.

1. Het Geloof. Mt. : 21, 22; Mc.: 22—24.

De Heere Jezus zal nu de discipelen zeggen, waartoe dit verdorren dienen moest:

1. Het is een symbool, van wat er met Jeruzalem geschieden zal.

2. Het moet dienen, om den discipelen de kracht van het geloof te toonen. Straks zou de Heere Jezus heengaan. Dan moesten zij op eigen beenen staan. Dan moesten zij weten, welk een kracht zij in hun geloof bezaten. Daarom herhaalt de Heere Jezus, wat Hij hun al eens geleerd had: *„Hebt geloof*

op God. Want voorwaar zeg Ik u, dat zoo wie tot dezen berg zal zeggen: word opgeheven en in de zee geworpen, en niet zal twijfelen in zijn hart, maar zal gelooven, dat hetgeen hij zegt geschieden zal, het zal hem geworden, zoo wat hij zegt. Daarom zeg Ik u: alle dingen, die gij biddende begeert, gelooft, dat gij ze ontvangen zult, en zij zullen u geworden."

Mc. 22—24. Voorbeelden van de vervulling van deze belofte: Ananias en Saffira, Hand. 5: 1—11; Simon de Toovenaar, Hand. 8 : 9—23.

2. Het Vergeven. Mt.: 25, 26.

De Heere Jezus herhaalt nog een gedeelte van zijn vorig onderricht: *„En wanneer gij staat om te bidden, vergeeft, indien gij iets hebt tegen iemand, opdat ook uw Vader, die in de hemelen is, ulieden uwe misdaden vergeve. Maar indien gij niet vergeeft, zoo zal uw Vader, die in de hemelen is, ook uwe misdaden niet vergeven."*

Mc.:25,26.

Staat om te bidden: Een staande uitdrukking. (Strack en Billerbeck II 28.)

Waarom herhaalt de Heere Jezus dit juist? Omdat het den discipelen, bij wat er gaat geschieden in Jeruzalem, zoo moeilijk zal vallen, juist dit te volbrengen.

7. DE DEPUTATIE VAN HET SANHEDRIN.

Mt. 21 : 23—28; Mc. 11 : 27—33; Lc. 20 : 1—8.

1. Verband.

Op Maandag heeft de Heere Jezus den tempel gereinigd. Even hebben de Overpriesters aanmerking gemaakt op het geroep der kinderen, maar daarbij is het gebleven. Den heelen verderen dag heeft de Heere Jezus rustig kunnen spreken.

2. De Deputatie. Mt.: 23; Mc.: 27; Lc.: 1.

Onderwijl hebben de Overpriesters c.s. echter vergaderd. Zij besluiten toch iets te doen. Dinsdagmorgen komt een deputatie tot den Heere Jezus.

Zij bestaat uit drieërlei leden: Overpriesters, Ouderlingen, en Schriftgeleerden, een heel gezelschap; dat maakt indruk.

Zij komen, als de Heere Jezus juist begonnen is het volk te leeren, en het evangelie te verkondigen. Hij doet dat al wandelende in den tempel. Mt.: 23. Lc.: 1. Mc.: 27.

3. De Vragen. Mt.: 23; Mc.: 28; Lc.: 2.

In hun vergadering hebben zij met elkaar twee vragen opgesteld, die zij den Heere Jezus voor zullen leggen. Zij hebben die zoo uitgedacht, dat, wanneer het wat meeloopt, de Heere Jezus van godslastering beschuldigd kan worden.

De vragen zijn:

1. *Door wat macht doet Gij deze dingen.* Mt.: 23.
2. *Wie heeft U deze macht gegeven.* Mt.: 23.

Deze dingen: Intocht en tempelreiniging.

Zij vragen niet naar wat de Heere Jezus leert. Zij treden nu niet op als de geestelijke machthebbers in Israël, maar als de Overheid. Als zoodanig vragen zij naar 1. de hoedanigheid, en 2. den oorsprong van de macht van den Heere Jezus.

Wanneer de Heere Jezus nu antwoordt, die macht te bezitten als Zoon van God, dan zijn zij waar zij wezen willen; dan kunnen zij Hem als Godslasteraar gevangen nemen en oordeelen. (Zie: Grosheide: Mt. 252.)

Zelf hadden zij Hem vroeger al eens verweten, dat Hij dit alles deed door de macht des duivels. Zie: Mc. 3 : 22.

Mc. 3 : 22. Hij heeft Beëlzebul, en door den overste der duivelen werpt Hij de duivelen uit.

4. De Wedervraag. Mt.: 24, 25a; Mt.: 29, 30; Lc.: 3, 4.

De Heere Jezus zal zich niet als een vogel in de opgestelde kooi laten vangen.

Mt.: 24, 25a. Hij antwoordt met een wedervraag: *„Ik zal u ook een woord vragen, hetwelk, indien gij Mij zult zeggen, zoo zal Ik u ook zeggen, door wat macht Ik deze dingen doe: „De doop van Johannes, van waar was die? uit den hemel? of uit de menschen?"*

Waarom stelt de Heere Jezus hun een wedervraag?

Om hun te bewijzen, dat zij zelf niet in alle omstandigheden op alle vragen antwoorden, en dit dus ook niet van Hem mogen verwachten, A 1.

Waarom vraagt de Heere Jezus naar den doop van Johannes?

Omdat de prediking en de doop van Johannes was geweest het inluiden van het tijdperk van den Messias. Dat was het begin geweest, van wat nu al drie jaar lang het Sanhedrin in verlegenheid brengt. Daar hebben zij het langst over na kunnen denken. Hun houding daaromtrent is bovendien beslissend voor al wat volgt. (Zie: V. Leeuwen: Mc. 144.)

Uit den hemel: Van God. (Zie: Strack en Billerbeck II 862.)

A 1. **De Wedervraag.**

De afgevaardigden zullen wel niet zoo heel vreemd hebben opgekeken bij dit antwoord. Het was onder de rabbijnen de gewoonte, vragen vaak met wedervragen te beantwoorden. (Zie: Wünsche: Neue Beiträge 247.)

5. Het Antwoord der Afgevaardigden. Mt.: 25b—27; Mc.: 31—33; Lc.: 5—7.

Op deze vraag van den Heere Jezus hadden de afgevaardigden heel gemakkelijk kunnen antwoorden. Johannes zelf had hun het antwoord in den mond gegeven. Zie Jhs. 1: 19—28.

Het duurt even voor hun antwoord komt. Zij gevoelen heel goed, wat aan de vraag van den Heere Jezus vastzit. Ook merken zij al dadelijk weer, dat zij met hun allen toch niet tegen Hem op kunnen, dat Hij de meerdere is, zij de minderen; dat Hij aanvalt, dat zij zich moeten verdedigen.

Zoo ernstig vinden zij hun positie, dat zij zich eerst onder Mt.: 25. elkaar over het antwoord gaan beraden.

Zij stellen twee mogelijkheden:

1. *„Indien wij zeggen: „Uit den hemel", zoo zal Hij ons* Mt.: 25. *zeggen: „Waarom hebt gij hem dan niet geloofd?"*

2. *„En indien wij zeggen: „Uit de menschen", zoo vreezen* Mt.: 26. *wij de schare, want zij houden allen Johannes voor een profeet."*

Ten slotte redden zij zich door te verklaren: *„Wij weten* Mt.: 27. *het niet."*

Dat was een leugen. Zij wisten het best. Maar zij wilden niet erkennen, dat Johannes een Godsgezant geweest was.

6. Het Antwoord van den Heere Jezus. Mt.: 25, Mc.: 33.

Wat antwoordt de Heere Jezus op dezen leugen? Lc.: 8.
„Zoo zeg Ik u ook niet, door wat macht Ik deze dingen doe."
Waarom antwoordt de Heere zoo?

1. Op een leugen geeft men geen antwoord.

2. Wanneer het Sanhedrin onbevoegd is, om over Johannes te oordeelen, is het dat zeker, om over den Heere Jezus te oordeelen.

7. Slot.

Toch zal de Heere Jezus het hier niet bij laten. In een viertal gelijkenissen vermaant en bestraft Hij hen:

1. De twee Zonen.
2. De Wijngaardeniers.
3. De Hoeksteen.
4. Het koninklijk Bruiloftsmaal.

8. DE TWEE ZONEN.

Mt. 21 : 28—32.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft geweigerd, op de vraag van de deputatie van het Sanhedrin een rechtstreeksch antwoord te geven. Toch wendt Hij zich nog niet van hen af. In vier gelijkenissen vermaant en bestraft Hij hen.

De eerste daarvan is die van de twee zonen.

De Heere Jezus kondigt hun daarin het oordeel aan.

2. De Gelijkenis. Mt.: 28—30.

1. De Vader. Mt.: 28a.

Een landman heeft een wijngaard. In zoo'n wijngaard kan het op sommige tijden zeer druk zijn. Vooral in den oogsttijd. Dan komen er handen te kort. Waarschijnlijk verplaatst de gelijkenis ons in zulk een tijd.

Die landman heeft twee zonen. Hij meent: zij kunnen in dezen drukken tijd wel meehelpen. (Zie Koetsveld: Gelijkenissen II 159.)

2. De eerste Zoon. Mt.: 28b, 29.

De vader gaat dan ook tot den eersten zoon, en zegt:

Mt.: 28. *„Zoon, ga heen, werk heden in mijn wijngaard."*

Het antwoord is: *„Ik wil niet"*; zoo lomp mogelijk. De vader zegt hier niets op; hij bestraft zijn zoon niet; dwingt hem ook niet. Wijs er op, dat in sommige gevallen in zulk niets-zeggen toch ook een bestraffing kan liggen. Misschien heeft die zoon dat hier wel zoo gevoeld. Als zijn vader weg is, krijgt hij berouw. Hij uit dat berouw ook in daden: hij gaat, en werkt in den wijngaard. En hij zal wel hard gewerkt

Mt.: 29. hebben ook.

3. De tweede Zoon. Mt.: 30.

De vader is ondertusschen naar zijn tweeden zoon gegaan.

Ook tot hem komt het bevel: *„Ga heen, werk heden in mijn*

Mt.: 30. *wijngaard."*

Zijn antwoord is: *„Ik ga heer!"* Hoe gewillig; hoe onderdanig: dat „heer".

Mt.: 30. Maar: hij ging niet.

Wijs op het leelijke van zulk een gedrag. Het is ongehoorzaamheid, bovendien bedrog.

3. De Vraag. Mt.: 28, 31.

Wanneer de Heere Jezus de gelijkenis verteld heeft, wendt hij zich tot de deputatie: *„Wat dunkt u, wie van deze twee heeft den wil des vaders gedaan?"* Mt.: 28, 31.

4. Het Antwoord. Mt.: 31.

Zij kunnen nu moeilijk weer zeggen: Wij weten het niet. Hun antwoord is: „De eerste".

Dat antwoord was goed; hij had tenslotte gedaan, wat de vader gevraagd had.

Maar daarmee is niet gezegd, dat het gedrag van dien eersten zoon ook in orde was. Brutaal weigeren, ook al wordt dan later het bevel uitgevoerd, komt nooit te pas.

5. De Toepassing. Mt.: 31, 32.

Dan maakt de Heere Jezus de toepassing: *„Voorwaar, Ik zeg u, dat de tollenaars en de hoeren u voorgaan in het koninkrijk Gods. Want Johannes is gekomen in den weg der gerechtigheid, en gij hebt hem niet geloofd; doch gij, zulks ziende, hebt daarna geen berouw gehad om hem te gelooven."* Zie ook A 1. Mt.: 31, 32.

Ook vóór de komst van Johannes had God tot zijn volk de roepstem doen uitgaan, dat zij Hem zouden dienen.

Een deel van het volk sprak met zijn daden een beslist „neen" daartegen uit: de tollenaars en de hoeren: de eerste zoon.

Een ander deel beijverde zich schijnbaar, om Gods geboden te onderhouden: de Farizeërs: de tweede zoon.

Dan komt Johannes.

De tollenaren komen tot hem, en bekeeren zich, Lc. 3 : 12, 13.

De Farizeërs komen, en weigeren zich te laten doopen, Lc. 7 : 30, en die dit nog zouden willen laten doen, doen het uit een verkeerd beginsel, Mt. 3 : 7.

De tollenaren gaan binnen in het koninkrijk der hemelen; de Farizeërs hebben alleen een gedaante van godzaligheid; in werkelijkheid weigeren zij binnen te komen.

Opzoeken: Jes. 29 : 13: *Daarom, dat dit volk tot Mij nadert met zijn mond, en zij Mij met hun lippen eeren, doch hun hart verre van Mij doen, en hunne vreeze, waarmede zij Mij vreezen menschengeboden zijn, die hun geleerd zijn . . .*

Ez. 33 : 31: *En zij komen tot u, gelijk het volk pleegt te komen, en zitten voor uw aangezicht als mijn volk, en hooren uw woorden,*

Lc. 3 : 12. Er kwamen ook tollenaars om gedoopt te worden . . .

Lc. 7 : 30. Maar de Farizeërs. . . . hebben den raad Gods tegen zich zelven verworpen, van hem niet gedoopt zijnde.

Mt. 3 : 7. Gij adderengebroedsels, wie heeft u aangewezen te vlieden van den toekomenden toorn?

maar zij doen ze niet; want zij maken liefkoozingen met hun mond, maar hun hart wandelt hun gierigheid na.

Mt. 7 : 21: *Niet een iegelijk, die tot Mij zegt: Heere, Heere, zal ingaan in het koninkrijk der hemelen, maar die daar doet den wil mijns Vaders, die in de hemelen is.*

2. Tim. 3 : 5:. . . . *hebbende een gedaante van godzaligheid, maar die de kracht derzelve verloochend hebben.*

Is nu de weg ten leven voor de Farizeërs afgesneden?

Neen: De Heere Jezus zegt: de tollenaren zijn u voorgegaan in het koninkrijk Gods. Voor hen blijft de gelegenheid om te volgen; de deur is nog niet gesloten.

A 1. **De Weg der Gerechtigheid.** Mt. 21 : 32.

De Farizeërs hadden op Johannes niets aan kunnen merken; hij had zich gehouden aan de bepalingen der Mozaïsche wet. (Zoo: Grosheide: Mt.: 255. Anders: Strack en Billerbeck I 866.)

9. DE BOOZE LANDLIEDEN.

Mt. 21 : 33—41; Mc. 12 : 1—9; Lc. 20 : 9—16.

1. Verband.

De Heere Jezus is bezig de deputatie van het Sanhedrin te vermanen en te bestraffen.

Hij doet dat in vier gelijkenissen.

De tweede daarvan is die der wijngaardeniers.

Bij het uitspreken daarvan wendt de Heere Jezus zich ook tot het volk. Hij kondigt in deze gelijkenis niet alleen het oordeel aan; Hij omschrijft nu tevens de straf. Lc.: 9.

2. De Wijngaard. Mt.: 33a; Mc.: 1a; Lc.: 9a.

De Heere Jezus begint te vertellen van iemand, die een wijngaard keurig in orde bracht: Een zeker mensch plantte een wijngaard, en zette een tuin daarom, en groef een wijnpersbak, en bouwde een toren. Mc.: 1.

Tuin: Omheining.

Beschrijf dit alles. Zie A 1.

A 1. **Wijngaard.**

1. De Plaats.

De wijngaarden worden in Palestina liefst aangelegd terrasvormig tegen de berghellingen. Deze terreinen zijn voor korenbouw minder geschikt; voor den wijnbouw zijn zij uitnemend.

2. De Tuin.

Heeft men een geschikte plek gevonden voor het aanleggen van een wijngaard, dan moet daar een omheining omheen gemaakt, een tuin, om dieven, menschen zoowel als dieren, buiten te houden.

Soms gebruikt men daarvoor de groote steenen, die overal verspreid liggen; de „tuin" bestaat dan uit een muur.

Liever plant men er een heg van doornstruiken om; hoe ouder die wordt des te ondoordringbaarder wordt zij. De gaten, die vossen en halzen er in maken, moeten telkens weer zorgvuldig worden gesfoten. Soms dient één heg tot scheiding van twee aan elkaar grenzende wijngaarden. Vaker heeft iedere wijngaard zijn eigen heg of muur. Tusschen de „tuinen" van twee aaneengrenzende wijngaarden loopt dan een smal pad, dat tevens dient voor afvoer van het water der bergstroomen in den regentijd. (V. Lennep: Bible Lands 116.)

3. Het Toebereiden.

Bij het toebereiden van den bodem gebruikt men liever een spa, dan een ploeg. De spa, die men daarbij bezigt, heeft een driehoekig blad, en is voorzien van een uitsteeksel, waarop men bij het spitten den voet kan zetten, en waarmee men tevens de kluiten stuk kan

slaan. Verschillende arbeiders spitten gelijktijdig in dezelfde lijn Zoo gespit is de grond beter omgewerkt, dan wanneer dit met den ploeg geschied was.

4. Het Poten.

Om nieuwe wijnstokken te krijgen, graaft men ongeveer één meter lange loten zoover onder de aarde, dat nog 20 cM. boven den grond uitsteekt. Na vijf of zes jaar hebben de wortels zich voldoende ontwikkeld, en kan de verbinding met de moederplant worden doorgesneden.

De nieuwe stekken zet men in den wijngaard ± 3 M. uiteen. Daartusschen kan men gemakkelijk spitten, ploegen, loshakken, wieden. Dit alles moet geregeld en nauwgezet geschieden: „de wijngaard is een baby, hij moet voortdurend worden verzorgd, wil hij iets geven."

5. De Wijnstok.

De wijnstokken vindt men in twee soorten.

In sommige wijngaarden laat men de wijnstokken over den grond kruipen, zonder ze ergens langs te leiden, of op te binden. Meest dragen deze witte druiven, die niet geperst, maar uit de hand gegeten worden.

In andere wijngaarden worden de wijnstokken opgebonden tegen stokken van ± 60 cM. hoog. Na eenige jaren is de stam van de plant zoo stevig geworden, dat de steunstok kan worden weggenomen; zij heeft dan den vorm van een kleinen boom of struik. Door snoeien houdt men haar op een hoogte van ± 60 cM.

Na twee jaar geeft de jonge plant de eerste vrucht, na vier jaar een volledige opbrengst.

Na den bloei worden de waterloten weggesneden; de afgesneden ranken dienen als brandhout; ook stookt men er wel houtskool van. Tijdens het zetten der vrucht blijft de wijngaardenier voortdurend rondgaan, om weg te snoeien, wat geen vrucht draagt.

Tegen het rijp worden der vruchten is het tijd

6. De Wachttoren.

Den wachttoren in orde te maken: een stellage van stokken 4 tot 6 M. hoog, met daarbovenop een hut van stroo. In die hut zitten de wachters dag en nacht, een kruik water bij zich, om van uit de hoogte tusschen de wijnstokken in te speuren naar roovers. Voor den Oosterling is de onrijpe druif een lekkernij; evenzoo voor de vossen. Wie zijn wijngaard niet nacht en dag bewaakt, kan er zeker van zijn, dat deze leeggestolen wordt. (Zie het verhaal bij Mossel: Daglooner 96.)

Soms heeft de toren meer den vorm van wat wij er onder verstaan. Dan dient het benedengedeelte als schuur. In den wachttijd huist de boer er met zijn gansche gezin. Er worden in dien tijd wel zomerhuisjes in de wijngaarden opgeslagen. De dorpen liggen dan verlaten.

7. De Oogst.

De oogsttijd van de druiven valt in Augustus, September en October. Iedereen, ook vrouwen en kinderen, helpen dan mee.

8. Het Persen.

Het persen geschiedde oudtijds in den persbak. In een rotsig gedeelte van den wijngaard had men twee bakken uitgehouwen. De grootste is soms wel 6 × 10 × 4 M., maar meestal kleiner, b.v.

4 × 4 M. Daarin werden de druiven met de voeten getreden. Touwen waren voor de treders aangebracht, om zich vast te houden. Het sap liep door een opening, van een rooster voorzien, in een tweeden, kleineren en lageren bak. Daar vulde men de zakken. Het eerste geperste sap was voor de treders.

9. Andere Planten.

Behalve wijnstokken plantte men in een wijngaard nog allerlei vruchtboomen, bij voorkeur vijgen, maar ook appels, kersen, abrikozen e.d.

Na den oogst werd de wijngaard opengesteld voor de kudden, die konden de bladeren afeten.

Langen tijd gold de wijn uit Palestina voor de beste; de inval der Arabieren maakte daaraan een eind.

3. Het Verhuren. Mt.: 33b; Mc.: 1b; Lc.: 9b.

Enkele jaren verloopen.

De geplante wijnstokken worden zoo groot, dat zij vrucht gaan dragen.

Dan moet de heer op reis; voor een langen tijd; buitenslands moet hij zijn. Mt.: 33.

Den wijngaard, waaraan hij zooveel zorg heeft besteed, verhuurt hij aan landlieden. Mt.: 33.

In het contract wordt vastgelegd, dat hij na elken oogst een deel van de opbrengst in natura zal ontvangen, A 2. Mt.: 34.

A 2. **Pacht.**

De pacht werd in Palestina in verschillenden vorm opgebracht:

1. Soms in geld.

2. Soms in natura.

Bij dit laatste werd dan *a.* een bepaalde hoeveelheid vastgesteld of *b.* een zeker deel van de opbrengst: een derde, een vijfde.

Vooral deze laatste soort van contracten gaf aanleiding tot tal van ongerechtigheden: men gaf minder, gaf van het slechtste. (Zie verder Strack en Billerbeck I 869.)

4. Het Zenden der Knechten. Mt.: 34—36; Mc.: 2—5; Lc.: 10—12.

Wanneer de tijd der vruchten genaakt, zendt de heer een dienstknecht, opdat hij van de landlieden ontvinge van de vrucht des wijngaards. Van een wijngaard, die in zulk een Mt.: 34. goeden staat was overgedragen, mocht ook vrucht verwacht worden.

De landlieden denken er echter anders over. Wanneer de knecht na de lange reis aankomt, nemen zij hem, en slaan hem, en zenden hem ledig heen. Teruggekeerd brengt hij Mc.: 3. verslag uit aan zijn heer.

De heer wil nog niet het ergste denken; hij zendt een anderen dienstknecht tot hen. Mc.: 4.

Daar gaat het erger mee: Hij wordt niet alleen geslagen,

hij wordt ook verwond, aan het hoofd; zij steenigen hem zelfs. Dat is nog niet voldoende: zij behandelen hem schande-
Mc.: 4. lijk en smadelijk, en zenden hem tenslotte ledig heen.
Lc.: 11. Het geduld van den heer is nog niet uitgeput: hij zendt een derden knecht.
Lc.: 12. Die wordt zoo verwond, dat hij er van sterft. Zijn dood
Mc.: 5. lichaam wordt buiten den wijngaard geworpen; een prooi
Lc.: 12. der roofdieren.

Nog gaat de heer door met zenden; nu niet één knecht
Mt.: 36. tegelijk, maar groepen van knechten.

Het vergaat die niet beter: sommigen worden geslagen,
Mc.: 5. anderen gedood.

5. Het Zenden van den Zoon. Mt.: 37—39; Mc.: 6—8; Lc.: 13—15a.

De Heer vraagt zich af, wat hij nu nog doen kan: *„Wat*
Lc.: 13. *zal ik doen?"*

Een laatste middel rest hem nog, waardoor misschien de hem toekomende vrucht ook in zijn bezit kan komen: Hij
Mc.: 6. heeft nog een zoon; een zoon, die hem lief is. Toch zal hij
Lc.: 13. dien zenden. Hij vertrouwt, dat zij dien zullen ontzien.
Mc.: 6. De zoon is bereid, dat werk voor zijn vader te doen.

Hij aanvaardt de lange reis, en komt bij de landlieden.

Zij zien wel: dat is geen slaaf; zij weten: dat is de zoon van den eigenaar; dat is de erfgenaam van den wijngaard.

Dan gaan zij overleggen onder elkaar: *„Deze is de erfge-*
Mc.: 7. *naam, komt, laat ons hem dooden, en de erfenis zal onze zijn."*

Ook hem nemen zij dan, werpen hem eerst buiten den
Mt.: 39. wijngaard, en dooden hem vervolgens. Hij mag niet eens sterven op eigen grond.

6. De Vraag. Mt.: 40, 41; Mc.: 9; Lc.: 15, 16.

Verder vertelt de Heere Jezus niet.

In plaats daarvan stelt Hij een vraag: *„Wanneer de heer*
Mt.: 40. *des wijngaards komen zal, wat zal hij dien landlieden doen?"*
Dat de heer komen zou, staat dus wel vast.

Gewild onbewogen antwoorden zij: *„Hij zal den kwaden een kwaden dood aandoen, en zal den wijngaard aan andere landlieden verhuren, die hem de vruchten op haar tijden zullen*
Mt.: 41. *geven."*

„Ja", zegt de Heere Jezus: *„Hij zal komen, en deze land-*
Lc.: 16. *lieden verderven, en zal den wijngaard aan anderen geven."*

De wijze, waarop de Heere Jezus dit zegt, is zoo, dat Hij door hun gewilde onverschilligheid heendringt.

En al hebben zij zelf eerst het juiste antwoord gegeven,
Lc.: 16. nu zeggen zij: *„Dat zij verre!"*

Daar blijkt tevens uit, dat zij de bedoeling van den Heere Jezus met de gelijkenis heel goed begrepen hebben.

7. De Beteekenis.

De wijngaard: Het volk Israël.

De landlieden: De hoofden van het volk. (Godet: Lukas 400.)

Het toebereiden van den wijngaard: Al het goede, door God aan Israël geschonken: goed land; goede wetten; profeten, die hun den weg des Heeren wezen.

Lees Neh. 9 : 5—31; Ps. 80 : 9—20.

De vrucht, die geëischt wordt: Geloof, gehoorzaamheid, gerechtigheid, liefde, dankbaarheid, vertrouwen.

Zie: Mt. 3 : 8: *Brengt dan vruchten voort, der bekeering waardig.*

Het mishandelen en dooden der knechten: De behandeling, die Israël Gods profeten aandeed:

1. In het algemeen: Zie: Jer. 7 : 25—27; Lc. 13 : 34.
2. Bijzondere daden:
   1. Smadelijk en schandelijk behandelen: Hananja, 2 Kron. 16 : 10; Jeremia, Jer. 38.
   2. Slaan en wonden: Micha: 1 Kon. 22 : 24, zie ook vs. 27.
   3. Dooden: Verg. Ahazia en Eliza, 2 Kon. 1 : 1—18; ook 1 Kon. 19 : 14.

De zoon: De Heere Jezus.

Mogelijk dezen ziende . . .: Daarin ligt uitgedrukt de liefde tot zijn volk, maar ook de twijfel aan het welslagen.

In de gelijkenis heeft de Heere Jezus voor het eerst aan het gansche volk zijn gewelddadigen dood geprofeteerd: Gij zult Mij dooden, maar gij zult dat met uw eigen dood bekoopen; de heidenen zullen uw plaats innemen.

Lees tenslotte: Hebr. 11 : 32—38.

Jer. 7 : 25. Van dien dag af, dat uwe vaders uit Egypteland zijn uitgegaan, tot op dezen dag, zoo heb Ik tot u gezonden al mijn knechten, de profeten, dagelijks vroeg op zijnde en zendende, doch zij hebben naar Mij niet gehoord . . .

Lc. 13 : 34. Jeruzalem, Jeruzalem, gij die de profeten doodt, en steenigt, die tot u gezonden zijn . . .

2 Kron. 16 : 10. Doch Aza werd toornig tegen den ziener, en leidde hem in het gevangenhuis.

Jer. 38. Jeremia in den kuil.

1 Kon. 22 : 24. Toen trad Zedekia toe en sloeg Micha op het kinnebakken.

1 Kon. 22 : 27. Zet dezen in het gevangenhuis, en spijst hem met brood der bedruktheid en met water der bedruktheid.

1 Kon. 19 : 14. Elia zeide: . . . de kinderen Israëls hebben . . . uwe profeten met het zwaard gedood.

10. DE HOEKSTEEN.

Mt. 21 : 42—46; Mc. 12 : 10—12; Lc. 20 : 17—19.

1. Verband.

De Heere Jezus is bezig de deputatie van het Sanhedrin te vermanen en te bestraffen.

Hij doet dat in vier gelijkenissen.

De derde daarvan is die van den hoeksteen. De Heere Jezus blijft nog vermanen; de deur staat nog open, maar de aankondiging van de straf treedt steeds meer op den voorgrond. Tevens laat de Heere Jezus nu doorschemeren het feit van zijn eigen verhooging.

2. De Gelijkenis. Mt.: 42—44; Mc.: 10, 11; Lc.: 17, 18.

Voor de derde vermaning neemt de Heere Jezus een gedeelte uit het Oude Testament: Ps. 118 : 22, 23: *„De steen, dien de bouwlieden verworpen hadden, is tot een hoofd des hoeks geworden. Dit is van den Heere geschied, en het is wonderlijk in onze oogen."* Bijna letterlijk haalt de Heere Jezus dit aan: *„De steen, dien de bouwlieden verworpen hebben, deze is geworden tot een hoofd des hoeks; van den Heere is dit ge-*
Mt.: 42. *schied, en het is wonderlijk in onze oogen."*

Eerst komt de Heere Jezus nog even terug op de vorige gelijkenis: *„Daarom zeg Ik u, dat het koninkrijk Gods van u*
Mt.: 32. *zal weggenomen worden, en een volk gegeven, dat zijn vruchten voortbrengt."* Dan gaat Hij voort: *„En wie op dezen steen valt, die zal verpletterd worden; en op wien hij valt, dien zal*
Mt.: 44. *hij vermorzelen."*

3. De Beteekenis.

De Heere Jezus verbindt aan de aanhaling uit Ps. 118 drieërlei onderricht.

1. De hoeksteen, Mt.: 42.
2. De steen, waarop iemand valt, Mt.: 44a.
3. De steen, die iemand verplettert, Mt.: 44b.

1. De Hoeksteen. Mt.: 42.

Vertel nu eerst van het leggen van het fondament van een huis. Eén steen wordt door de bouwlieden weggeworpen, die deugt nergens voor. Dan komt de bouwheer. Hij bestemt dien steen tot hoeksteen van het gebouw, A 1.

De steen: de Heere Jezus.

Door de Joden wordt Hij veracht; door den Vader verheerlijkt: Jes. 28 : 16; 1 Petr. 2 : 4.

Zie ook H. C. 50 . . . het hoofd zijner christelijke kerk, door wien de Vader alle dingen regeert.

Dit alles doelt vooral op de Joden.

2 en 3: De steen, waarop iemand valt, vs. 44a, en de steen, die iemand vermorzelt, vs. 44b.

Dit heeft meer betrekking op de toekomst.

Twee gevallen noemt vs. 44:

1. Er is iemand, die voor een steen niet uit den weg wil gaan. Gevolg: hij valt er over, en wordt verpletterd.

2. Er is een steen in de hoogte, die losraakt, en op iemand valt. Gevolg: de man wordt vermorzeld.

Herinner nu eerst aan Dan. 2 : 34, 35, 44, waar de Messias wordt beschreven, als komend ten oordeel.

Dan worden twee groepen geteekend:

1. Zij, die voor Christus willens en wetens niet uit den weg willen gaan; Hem geen koning willen laten over hun ziel. Zij worden verpletterd.

Voorbeeld: Juliaan de Afvallige.

Opzoeken Jes. 8 : 14, 15; 1 Petr. 2 : 7, 8.

2. Zij, die maar voortleven, zonder zich ergens om te bekommeren. Ook voor hen komt de Messias ten oordeel.

Voorbeeld: de menschen voor den zondvloed.

Opzoeken: Lc. 17 : 26—30.

A 1. De Hoeksteen.

Is het onmogelijk, de muren van een huis op den rotsgrond te fundeeren, dan graaft men op de hoeken gaten, minstens zoo diep, als het huis hoog is. Daarin plaatst men de hoeksteenen. Op die hoeksteenen komen de gewelven te rusten, waarop de muren worden opgetrokken. De hoeksteenen dragen dus het gansche gebouw, en de plaatsing er van bepaalt tevens den vorm van het gebouw. (Schneller: Land 86.)

Jes. 28 : 16. Daarom, alzoo zegt de Heere HEERE: ziet, Ik leg een grondsteen in Zion, een beproefden steen, een kostelijken hoeksteen, die wel vast gegrondvest is.

1 Petr. 2 : 4. Tot welken komende, als tot een levenden steen, van de menschen wel verworpen, maar bij God uitverkoren en dierbaar.

Dan. 2 : 34. De steen, die wordt afgehouwen, en het beeld vermaalt.

Jes. 8 : 14, 15. Dan zal Hij ulieden tot een heiligdom zijn, maar tot een steen des aanstoots en tot een rotssteen der struikeling den twee huizen van Israël, tot een strik en tot een net den inwoners in Jeruzalem. En velen onder hen zullen struikelen en vallen, en verbroken worden, en zullen verstrikt en gevangen worden.

1 Petr. 2: 7, 8. U dan, die gelooft is Hij dierbaar, maar den ongehoorzamen wordt gezegd: De steen, dien de bouwlieden . . .

Lc. 17 : 26—30. En gelijk het geschied is in de dagen van Noach . . .

De beste en grootste steenen worden steeds als hoeksteen aangewend.

Bij de opgravingen te Megiddo vond men een paleis, waarbij de hoeksteenen een lengte van twee M. hadden.

Te Taänach vond men een gebouw opgetrokken uit kleine steenen, maar op de hoeken had men groote rechthoekige steenen geplaatst.

Zie verder: H. Gressmann: Der Eckstein in P. J. B. VI 44.

Sommigen meenen, dat hier van een sluitsteen sprake zou kunnen zijn. (Zie Plummer: Luke 462.)

4. Slot. Mt.: 45, 46; Lc.: 19.

De Overpriesters en de Farizeërs begrijpen, dat dit alles,
Mt.: 45. deze gelijkenis en de voorgaanden, op hen slaat.
Lc.: 19. Zij zoeken dan ook te dier ure de handen aan Hem te slaan. Het gelukt hun niet: zijne ure is nog niet gekomen. Hun vrees voor het volk gebruikt de Heere Jezus als een middel,
Mt.: 46. om hun voornemen te verhinderen. De schare houdt den Heere Jezus voor een profeet.

Nog één gelijkenis zal de deputatie moeten aanhooren.

11. HET KONINKLIJK BRUILOFTSMAAL.

Mt. 22 : 1—14.

1. Verband. Mt.: 1.

De Heere Jezus is nog steeds bezig de deputatie van het Sanhedrin te vermanen en te bestraffen. De laatste der vier gelijkenissen, die Hij daartoe verhaalt, is die van het koninklijk bruiloftsmaal. Daarin komt nog duidelijker de straf uit: het volk Israël, waaraan eerst het Heil was aangeboden, valt weg, het zal de straf voor zijn ongeloof en ongehoorzaamheid dragen; de heidenen nemen zijn plaats in.

2. De Bruiloft. Mt.: 2.

De Heere Jezus vergelijkt het Koninkrijk der Hemelen bij een zeker koning, die zijn zoon een bruiloft bereid heeft. Mt.: 2.

Tot zulk een bruiloft worden als regel de voornaamsten van het land genood. Van heinde en ver moeten zij komen. Hun werk moeten zij laten rusten; dat is niet het ergste: tijdverlies rekent een Oosterling niet. Een lange reis moeten zij er voor over hebben. Het groote getal der gasten op het luisterrijke feest zal den koning eeren, A 1.

Op deze bruiloft zijn niet zoovelen genood, alleen de voornaamsten der stad. Mt.: 7.

A 1. **Aantal Gasten.**

Zulke koninklijke feestmalen werden soms door duizenden gasten bezocht. De Czaar van Rusland noodigde er eens 16.000. (Kuyper: Gomer 79.)

3. De Noodigingen. Mt.: 3—6.

Geruimen tijd van te voren zijn de uitnoodigingen reeds rondgestuurd. Naar Oostersche gewoonte gaan de knechten vlak voor den aanvang van het feest nogmaals rond, om de genooden ter bruiloft te roepen. Mt.: 3.

Maar: zij willen niet komen. Mt.: 3.

De oorzaak der weigering: Hun aanwezigheid op het feest zal den luister er van verhoogen, en daarin den koningszoon eeren. Dat willen zij niet. Zij willen den zoon niet eeren; zij willen den vader niet eeren.

De boden komen thuis, en verhalen van de weigering.

Dan blijkt de lankmoedigheid van den koning:

Nogmaals zendt hij boden uit, andere dienstknechten. Nogmaals moet de noodiging uitgaan: *„Ziet, ik heb mijn*

middagmaal bereid, mijn ossen en de gemeste beesten zijn ge-
Mt.: 4. *slacht, en alle dingen zijn gereed; komt tot de bruiloft.*"

Het resultaat is niet anders: er staat: „zij zulks niet
Mt.: 5. achtende."

Op de eer, hun bewezen door het zenden der uitnoodiging, achten zij niet. De onwil in hun ziel, om den koning hulde te bieden, heeft den boventoon.

Niet alleen met woorden, ook in daden toonen zij hun weigering. Alsof er niets aan de hand is, gaan zij aan hun gewone werk: dezen tot hun akker, genen tot hun koopman-
Mt.: 5 schap.

Anderen maken het nog erger: zij grijpen de dienstknechten,
Mt.: 6. doen hun smaadheid aan, en dooden hen zelfs.

4. De Straf. Mt.: 7.

De onderdanen van den koning, die weigerden hem te eeren, zullen zijn ongenade ervaren: „Als nu de koning dat hoorde, werd hij toornig, en zijn krijgsheiren zendende, heeft
Mt.: 7 die doodslagers vernield, en hun stad in brand gestoken."

5. De nieuwe Noodiging. Mt.: 8, 9.

Als er nu niet meer geschiedt, zullen de gasten, die weigerden, toch nog hun zin krijgen: het feest zal niet doorgaan, de koning zal niet aan zijn eer komen.

Maar zoo zal het niet geschieden.

De koning zal aan zijn eer komen; de bruiloft zal voortgang hebben: De koning zegt tot zijn dienstknechten: „*De bruiloft is wel bereid, doch de genooden waren het niet waardig; daarom gaat op de uitgangen der wegen, en zoovelen als gij er zult*
Mt.: 8, 9. *vinden, roept ze tot de bruiloft.*"

Uitgangen der wegen: plaatsen, waar een zijweg op den hoofdweg uitloopt.

6. Het Resultaat. Mt.: 10.

De knechten gaan de derde maal.

Thans geen enkele weigering; allen, die zij vinden, vergaderen zij, beide, kwaden en goeden.

Mt.: 10. Gevolg: de bruiloft wordt vervuld met aanzittende gasten.

Beschrijf het optrekken der ongelukkigen, de volle zalen, de vreugde, die daar heerscht.

7. Geen Bruiloftskleed. Mt.: 11—14.

Naar Oostersche gewoonte eet de koning afzonderlijk. Verg. Jozef. Gen. 43 : 32.

Wanneer het feest in vollen gang is, begeeft de koning zich naar de feestzaal, om de aanzittende gasten te overzien.

Gen. 43 : 32. En zij richtten voor hem aan in het bijzonder.

Een van de aanzittenden maakt een uitzondering: allen hebben een bruiloftskleed aan, hun bij het binnenkomen vanwege den koning verschaft, A 2. Die eene zit daar zonder bruiloftskleed. Hij meende zijn eigen kleed goed genoeg om daar mede aan te zitten. Hij had geweigerd, het aangeboden bruiloftskleed te aanvaarden. Mt.: 11.

De koning richt zich tot hem: *„Vriend, hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed aanhebbende?"* Mt.: 12.

Vriend: Een gewone aanspraak; er behoeft geen betuiging van vriendschap in te liggen.

Hoe zijt . . .: Wat heeft u er toe bewogen. (Grosheide Mt. 261.)

De man weet niets te antwoorden: hij verstomt. Mt.: 12.

Maar daarmee is het niet uit.

Er volgt meer. En nu gaat de Heere Jezus van de gelijkenis over naar de beteekenis: *Toen zeide de koning tot de dienaars: „Bindt zijn handen en voeten, neemt hem weg, en werpt hem uit in de buitenste duisternis; daar zal weening zijn en knersing der tanden. Want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.* Mt.: 13,14.

Velen geroepen . . . Behandel in dit verband desgewenscht iets van de uitverkiezing.

A 2. **Feestkleederen.**

Bij Oostersche rijken bestond de gewoonte, om aan de gasten bij het binnentreden een feestkleed uit te reiken. Soms werd het alleen gedragen gedurende het feest, soms mocht het als eigendom worden behouden. (Zie verder mijn: Van Adam tot Mozes 221.) Volgens Van Lennep: Bible Lands 548, bestaat deze gewoonte nog. Schneller: Land 111, bestrijdt dit echter.

8. De Beteekenis.

De bruiloft: Het Koninkrijk der Hemelen.

De bruidegom: de Heere Jezus.

Van een bruid wordt niet gesproken; dat is de gemeente.

De eerst genooden: Het Joodsche volk, en als vertegenwoordigers daarvan: de deputatie, waarmee de Heere Jezus spreekt.

De knechten: De profeten. Onder de noodiging uit vers 3 en vers 4 zou men dan kunnen verstaan de roeping, zooals die door Johannes en den Heere Jezus was gebracht.

Het weigeren: De onwil om God als God te eeren, en den Heere Jezus als zijn Zoon.

De straf: De verwoesting van Jeruzalem, het verbranden van den tempel, en daarmee het einde van Gods bijzondere bemoeienis met het Joodsche volk.

De daarna genoodigden: De heidenen.

Kwaden en goeden: Allen, die tot de zichtbare kerk

behooren zijn nog geen vromen; er moet nog een schifting komen.

Het bruiloftskleed: De vergeving der zonden, om niet geschonken.

Opzoeken: Jes. 61 : 10; Op. 7 : 13—15; Op. 19 : 7, 8.

Dat is het kenmerk: Rom. 3 : 24; Fil. 3 : 9.

De man zonder bruiloftskleed: Hij, die meent uit eigen kracht, zonder vergeving der zonden te willen ontvangen, het koninkrijk te kunnen beërven.

De straf: De eeuwige pijniging, Hebr. 2 : 3. Letterlijk staat er: het geween, het tandenknersen. De koning, die de gasten genood heeft, oordeelt hen tevens.

Les voor ons: Ieder, die tot de zichtbare kerk behoort, is daarom nog niet voor eeuwig behouden; ieder kind, dat de christelijke school bezocht, is daarom nog niet het eigendom van den Heere Jezus. Op. 21 : 27: *En in haar zal niet inkomen, iets dat ontreinigt, en gruwelijkheid doet, en leugen spreekt, maar die geschreven zijn in het boek des levens des Lams.*

Jes. 61 : 10. Ik ben zeer vroolijk in den Heere; mijn ziel verheugt zich in mijn God, want Hij heeft mij bekleed met de kleederen des heils, den mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan.

Op. 7 : 13—15. En een uit de ouderlingen antwoordde, zeggende tot mij: Deze, die bekleed zijn met de lange witte kleederen, wie zijn zij? . . .

Op. 19 : 7, 8 . . . en haar is gegeven, dat zij bekleed worde met rein en blinkend fijn lijnwaad; want dit fijn lijnwaad zijn de rechtvaardigmakingen der heiligen.

Rom. 3 : 24. En worden om niet gerechtvaardigd uit zijne genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is.

Fil. 3 : 9. . . en in Hem gevonden worde, niet hebbende mijne rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door het geloof van Christus is, namelijk de rechtvaardigheid, die uit God is, door het geloof.

Hebr. 2 : 3. Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zóó groote zaligheid geen acht nemen.

12. OVER HET BETALEN DER SCHATTING.

Mt. 22 : 15—22; Mc. 12 : 13—17; Lc. 20 : 20—26.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft zijn koninklijken intocht in Jeruzalem gedaan. Hij heeft den tempel gereinigd. Een deputatie van het Sanhedrin is Hem komen vragen: „Door wat macht doet Gij deze dingen, en wie heeft U deze macht gegeven?" Antwoord op die vraag heeft de deputatie niet ontvangen. Wel heeft de Heere Jezus tot hun vermaning en bestraffing vier gelijkenissen verhaald. De deputatie gaat nu heen. Zij zal wel niet voldaan geweest zijn.

De pogingen van de vijanden van den Heere Jezus zijn dan ook nog niet ten einde.

Eerst komen tot Hem de Farizeërs in bond met de Herodianen; dan de Sadduceërs; en daarna nogmaals de Farizeërs.

Aller doel is, Hem in hun strikvragen te verwarren.

2. De Farizeërs en de Herodianen. Mt.: 15, 16a; Mc.: 13; Lc. : 20.

De leden van het Sanhedrin wagen het niet, zich nogmaals officieel en in het publiek tot den Heere Jezus te wenden.

Er zijn nu twee groepen, die het op gansch andere wijze zullen probeeren: de Farizeërs en de Herodianen. Twee partijen, die o, zooveel van elkaar verschillen, maar die zich verbinden, wanneer het gaat tegen den Heere Jezus. Een verschijnsel, dat zich meer voordoet. Vroeger waren zij ook al eens samen gegaan. Herhaal. Wellicht zijn die Herodianen door de aanwezigheid van Herodes juist in Jeruzalem geweest.

Samen beraadslagen zij, hoe zij den Heere Jezus verstrikken zullen in zijn rede. Mt.: 15.

Er wordt een strikvraag bedacht, een heel slimme, in hun eigen oog.

Nu moet die vraag gesteld.

Om geen argwaan te wekken zullen de Farizeërs dat niet zelf doen. Het zal geschieden door de discipelen der Farizeërs met de Herodianen. Die kunnen gemakkelijk veinzen rechtvaardig te zijn; d.i. het laten voorkomen, alsof hun vraag gesteld is in oprechtheid. Zij meenen, dat de Heere Jezus deze vragers nog wel niet kennen zal, en dus geen reden zal hebben, om te twijfelen aan hun oprechtheid.

Uitgesproken doel bij dit alles is: opdat zij Hem in zijn

rede vangen mochten, om Hem aan de heerschappij en de
Lc.: 20. macht des stadhouders over te leveren.

3. De Vraag. Mt.: 16b, 17; Mc.: 14; Lc.: 21, 22.

Wanneer de deputatie tot den Heere Jezus komt, beginnen zij, met Hem te vleien. Reeds in hun aanspraak noemen zij Hem: *„Meester"*. En dan gaat het verder: *„Wij weten, dat Gij waarachtig zijt, en den weg Gods in waarheid leert, en naar*
Mt.: 16. *niemand vraagt; want Gij ziet den persoon der menschen niet aan."*

Waarachtig: Gij zegt, wat Gij meent.

Den weg Gods . . .: Wat God wil, predikt Gij precies.

En dan komt eindelijk de vraag: *„Zeg ons dan, wat dunkt*
Mt.: 17. *U, is het geoorloofd den Keizer schatting te geven of niet?"*

Den Keizer: Judea was een keizerlijke provincie, dus moest betaald worden aan den keizer.

Schatting: Hoofdgeld.

In het jaar 6 na Christus was dit hoofdgeld ingevoerd. (V. Leeuwen: Mc. 149.) Judas de Galileër had daar toen heftig tegen gestreden; hij had er zijn leven voor ingezet: het was afgoderij, belasting te betalen aan een heidenschen staat; wie dat verlangde, was Gods vijand en Israëls vijand. (Zie uitvoerig: Hausrath: Gesch. I 297.) Judas had zijn opstand met zijn leven geboet. Sedert waren de belastingen opgebracht, maar met weerzin. Verzet er tegen leefde in de harten.

De Farizeërs hebben dan ook zeer waarschijnlijk verwacht, dat de Heere Jezus met een beslist „neen" zou antwoorden. Dan was hun doel bereikt: dan konden zij Hem aanklagen, en Hem aan de heerschappij en de macht van den
Lc.: 20. stadhouder overleveren.

Maar ook, wanneer de Heere Jezus bevestigend antwoordt, bereiken zij iets. Een „ja" zal hem onmogelijk maken bij het volk. Een Messias, die wil, dat men aan de Romeinen schatting zal betalen, kan de ware Messias niet zijn.

Zoo snijdt het zwaard van twee zijden: zegt Hij „ja", dan is het gedaan met zijn Messiasschap; zegt Hij „neen", dan is het gedaan met Hem zelf.

4. Het Antwoord. Mt.: 18—21; Mc.: 15—17; Lc.: 23—25.

De Heere Jezus begint, met hun te laten voelen, dat zij Hem vleien kunnen, zooveel zij willen; Hij doorziet hen in
Mt.: 18. al hun boosheid, geveinsdheid, en arglistigheid.
Mc.: 15.
Lc.: 23. Dat blijkt al dadelijk uit zijn aanspraak: *„Gij geveinsden,*
Mt.: 19. *wat verzoekt gij Mij?"* Zij hadden daarmee al dadelijk het bewijs voor hun eigen uitspraak: *„Wij weten, dat Gij waarachtig zijt."*

Dan gaat de Heere Jezus de vraag beantwoorden, maar weer zoo, dat niet Hij, doch zij gevangen worden.

Hij zegt: *„Toont mij den schattingpenning"*. De belasting schijnt nl. in een bepaalde muntsoort geheven te zijn. Mt.: 19.

Zij brengen Hem een penning: een denari. Zij hebben dus die gevloekte belastingpenningen bij zich; zij gebruiken die in hun eigen leven van handel en verkeer. Mt.: 19.

De Heere Jezus vraagt verder: *„Wiens is dit beeld en het opschrift?"* Mt.: 20.

Zelf geven zij het antwoord: *„Des Keizers"*. Mt.: 21.

Op den penning stond het beeld van den keizer; i.c. Tiberius (14—37).

Zij hebben dus maar niet een belastingpenning in den zak; zij hebben zelfs een munt bij zich, waarop het beeld van een mensch staat afgedrukt, ja, waarop een mensch wordt genoemd met den naam: Goddelijke.

Over dat alles stappen de tegenstanders van den Heere Jezus heen. Wanneer zij nu in dit alles geen been zien, laten zij dan ook maar de schatting voldoen; laten zij dan maar geven den Keizer wat des Keizers is. (Zie Zahn: Mt. 818; Grosheide: Mt. 263.)

Maar zij moeten meer doen: zij moeten ook Gode geven, wat Gods is.

God zelf heeft het volk overgegeven aan de Romeinen, als straf voor hun zedelijke en godsdienstige ontaarding. Zij hebben te dragen, wat uit die straf voortvloeit. De weg, om daaraan te ontkomen, is niet opstand, maar boete en berouw. Dat moeten zij God geven, dan zal Hij hun zeker vrij maken van het juk der Romeinen. (Zie Godet: Lukas 408.)

A 1. **Gemunt Geld in Palestina.**

Om aan de Joden tegemoet te komen werd op het in Palestina in omloop zijnde kopergeld alleen de naam van den keizer gestempeld, en een afdruksel van een olijf of iets dergelijks. Op het zilver en het goudgeld stond de beeldenaar van den keizer. (Schürer: G. J. V. I 484.)

5. Slot. Mt.: 22; Mc.: 17; Lc.: 26.

En nu het slot.

Dat pleit nog al voor de afgezondenen:

1. Zij kunnen Hem in zijn woord niet vatten voor het volk. Dat was gebleken. Lc.: 26.
2. Zij verwonderen zich over zijn antwoord. Dat eert hen. Mt.: 22.
3. Zij zwijgen stil. Dat getuigt van wijsheid. Lc.: 26.

13. OVER DE OPSTANDING DER DOODEN.

Mt. 22 : 23—33; Mc. 12 : 18—27; Lc. 20 : 27—40.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft den discipelen der Farizeërs en den Herodianen, met hun vraag over het betalen der schatting, den mond gesnoerd.

Nu komen de Sadduceërs hun krachten beproeven.

2. De Vraag der Sadduceërs. Mt.: 23—28; Mc.: 18—23; Lc.: 27—33.

De Sadduceërs komen met een vraag, geheel op hun eigen terrein liggend.

Een van hun leerstellingen was: Er is geen onsterfelijkheid, dus ook geen opstanding. (Zie Grosheide: Mt. 265.)

Mt.: 24—28. Zij komen dan met een heel verhaal.

„Meester, Mozes heeft gezegd: Indien iemand sterft, geen kinderen hebbende, zoo zal zijn broeder deszelfs vrouw trouwen, en zijn broeder zaad verwekken.

Nu waren er bij ons zeven broeders; en de eerste, een vrouw getrouwd hebbende, stierf; en dewijl hij geen zaad had, zoo liet hij zijn vrouw voor zijn broeder.

Desgelijks ook de tweede en de derde, tot den zevende toe.

Ten laatste na allen is ook de vrouw gestorven.

In de opstanding dan, wiens vrouw zal zij wezen van die zeven? want zij hebben ze allen gehad."

Indien iemand sterft . . . Het heele verhaal is gebaseerd op het Leviraatshuwelijk.

In de Joodsche litteratuur komt een verhaal voor van dertien broeders, die na elkaar met dezelfde vrouw huwden. (Strack en Billerbeck I 887.)

Toch is het niet waarschijnlijk, dat het verhaal der Sadduceërs op waarheid gegrond is: daartoe werd de wet op het leviraatshuwelijk in den tijd van den Heere Jezus al te slecht nagekomen. (Edersheim: L. a. T. II 400.)

In de opstanding dan . . . Als er dan een opstanding is, zooals Gij dat meent . . .

Opstanding: In den staat van het voortbestaan der zielen. (Grosheide: Mt. 265.)

3. Het Antwoord van den Heere Jezus. Mt. : 29—32; Mc. : 24—27; Lc. : 34—38.

1. De Bestraffing. Mt.: 29; Mc.: 24.

De Heere Jezus begint met te bestraffen.

Hij bestraft de Sadduceërs, omdat zij spreken over, en spotten met dingen, die zij niet begrepen. Spotten doet men als regel met iets, dat men niet begrijpt: *„Gij dwaalt, niet wetende de Schriften, noch de kracht Gods."* Mt.: 29.

Twee dingen verwijt de Heere Jezus hun:

1. Gij weet de Schrift niet, want gij meent, dat de wetten van Mozes ook gegeven zouden zijn voor het hemelleven.

2. Gij kent de kracht Gods niet, want gij meent, dat God niet machtig zou zijn, de dooden op te wekken.

2. Het Antwoord. Mt.: 30; Mc.: 25; Lc.: 34—36.

Na deze bestraffing gaat de Heere Jezus over tot de beantwoording der vraag: Lc.: 34—37.

„De kinderen dezer eeuw trouwen, en worden ten huwelijk uitgegeven, maar die waardig geacht zijn, die eeuw te verwerven, en de opstanding uit de dooden, zullen noch trouwen, noch ten huwelijk uitgegeven worden; want zij kunnen niet meer sterven, want zij zijn den engelen gelijk; en zij zijn kinderen Gods, dewijl zij kinderen der opstanding zijn."

Den engelen gelijk: Hierin, dat geen sprake zal zijn van echtelijken omgang.

Kinderen Gods: Op aarde zijn de menschen kinderen van vader en moeder; van hen ontvangen zij hun lichaam.

In de opstanding ontvangt ieder een nieuw lichaam door een scheppingsdaad Gods. Daarom zijn de kinderen der opstanding ook lichamelijk kinderen Gods. (Zie Godet: Lukas 414.)

3. Het Onderricht. Mt.: 31, 32; Mc.: 26, 27; Lc.: 37, 38.

Hiermee had de Heere Jezus de Sadduceërs kunnen laten gaan. Dat doet Hij niet. Hij zal hun ook nog aantoonen, dat hun stelling betreffende het niet opstaan onjuist is.

De Heere Jezus gaat daarbij uit van Ex. 3 : 6: *Ik ben de God uws Vaders, de God van Abraham, de God van Izak, en de God van Jacob.*

Met opzet kiest de Heere Jezus een plaats uit de boeken van Mozes; die alleen toch erkenden de Sadduceërs als echt. Anders had Hij ook teksten kunnen nemen als Dan. 12 : 2, Hoz. 13 : 14.

De Sadduceërs loochenden de opstanding, omdat daar

Dan. 12 : 2. En velen van die, die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, dezen ten eeuwigen leven, en genen tot versmaadheden, en tot eeuwige afgrijzing.

Hoz. 13 : 14. Doch Ik zal hen van het geweld der hel verlossen, Ik zal ze vrijmaken van den dood; o dood! waar zijn uw pestilentiën? hel, waar is uw verderf?

volgens hen in de boeken van Mozes geen grond voor was. Nu gaat de Heere Jezus hun aantoonen, dat dit bewijs in den Pentateuch wel degelijk te vinden is.

Lc.: 37, 38. *„En dat de dooden opgewekt zullen worden, heeft ook Mozes aangewezen bij den doornenbosch, als Hij den Heere noemt den God Abrahams, en den God Izaks, en den God Jacobs. God nu is geen God der dooden, maar der levenden; want zij leven Hem allen."*

De bedoeling van den Heere Jezus is:

Een dood ding heeft alleen een bezitter, een Schepper, maar geen God.

Wanneer Mozes hier spreekt, zijn Abraham, Izak en Jacob reeds lang gestorven. Op aarde is misschien alleen hun gebalsemd lichaam nog te vinden. Spreekt Mozes nu van den God van de aartsvaders, dan moeten zij op dat oogenblik leven. En leven kan alleen hun ziel in den hemel.

Anders en korter: Dood is scheiding van God; waar gemeenschap met God is, kan geen dood zijn.

Zij leven Hem allen: Voor God zijn alle dooden levend.

4. Slot. Mt.: 33; Lc.: 39, 40.

Lc.: 40. Mt.: 33. De Sadduceërs zwijgen; zij durven Hem niets meer vragen; de scharen worden verslagen over zijn leer.

Lc.: 39. Enkele Schriftgeleerden kunnen niet nalaten, hun bewondering te uiten: *„Meester, gij hebt wel gezegd."*

De Farizeërs zullen vaak genoeg met de Sadduceërs over de opstanding gesproken hebben, maar hun zoo overtuigend hun ongelijk aantoonen, als de Heere Jezus hier gedaan heeft, hebben zij nooit gekund.

14. OVER HET GROOTE GEBOD.

Mt. 22 : 34—46; Mc. 12 : 28—37; Lc. 20 : 41—44.

1. Verband.

De Dinsdag loopt ten einde. Veel heeft de Heere Jezus gesproken. Met allerlei groepen van vijanden, die tot Hem kwamen. Nu krijgen wij het laatste onderhoud.

2. De Wetgeleerde. Mt.: 34, 35; Mc.: 28.

Na het gesprek met de Sadduceërs over de opstanding der dooden, waarbij de Heere Jezus hun „den mond gestopt heeft", komen de Farizeërs opnieuw samen. Uit de nederlaag van hun tegenstanders vatten zij moed, om nogmaals een poging te wagen. Weer is het doel: Hem te verzoeken. Mt.: 34. Mt.: 35

Zij zullen daartoe echter nu eens geen onervaren discipelen op Hem afzenden, maar een van hun beste krachten: een Farizeër, die tegelijk Schriftgeleerde is, die zich speciaal met de bestudeering der wet heeft bezig gehouden. Mt.: 35.

3. De Vraag. Mt.: 36; Mc.: 28.

Zijn vraag luidt: *„Welk is het groote gebod der wet, welk is het eerste gebod van allen?"* Mt.: 36. Mc.: 28.

De Joden onderscheidden 613 wetsbepalingen: 248 geboden, overeenkomende met de 248 deelen van het menschelijk lichaam, en 365 verboden, naar het getal der dagen van het jaar.

De geboden werden onderscheiden in zware geboden, en lichte geboden.

Tot de zware behoorde b.v. het gebod der besnijdenis, Gen. 17 : 10; het eeren van vader en moeder, Ex. 20 : 12.

Tot de lichte geboden werd o.a. gerekend het verbod betreffende het eten van bloed, Deut. 12 : 23.

Wellicht heeft de Wetgeleerde gemeend, dat de schijnbare veronachtzaming van de Mozaïsche wet den Heere Jezus er toe zou brengen, een antwoord te geven, waarop hij Hem kon aanvallen.

Gen. 17 : 10. Dit is mijn verbond, dat gijlieden houden zult, tusschen Mij en tusschen U . . .

Ex. 20 : 12. Eert uw vader en uw moeder, . . .

Deut. 12 : 23. Houdt vast, dat gij het bloed niet eet.

4. Het Antwoord van den Heere Jezus. Mt.: 37—40; Mc.: 29—31.

Uit het antwoord, dat de Heere Jezus geeft, blijkt weer zijn wijsheid. Hij noemt niet het een of andere gebod, maar geeft een samenvatting van al de geboden Gods in één woord: „liefde", Rom. 13 : 10; Gal. 5 : 14.

Die liefde heeft zich dan te openbaren naar twee zijden: naar God, en naar den naaste.

Om dit nu uit te drukken, gebruikt de Heere Jezus een tekst uit het O. T. die ook voorkwam in het Schma, dat de vrome Joden 's morgens en 's avonds baden:

4. Deut. 6: 4, 5: *Hoor, Israël, de Heere, onze God is een eenig Heere! Zoo zult gij den Heere uwen God liefhebben, met uw gansche hart, en met uw gansche ziel, en met al uw vermogen.*

Lev. 19 : 18: *Gij zult niet wreken, noch toorn behouden tegen de kinderen uws volks, maar gij zult uwen naaste liefhebben als uzelven.*

De Heere Jezus vat deze teksten dan aldus samen:

Mc.: 29—31. *Het eerste van al de geboden is: Hoor Israël, de Heere, onze God is een eenig Heere. En gij zult den Heere uwen God liefhebben uit geheel uw hart, en uit geheel uw ziel, en uit geheel uw verstand, en uit geheel uw kracht. Dit is het eerste gebod.*

En het tweede, aan dit gelijk is dit: Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelven.

Er is geen ander gebod, grooter dan deze.

Hart: De bron, waaruit de liefde opwelt, Sp. 4 : 23.

Ziel: Het willen is gericht op het liefhebben van God.

Verstand: De gedachten zijn daarop gericht.

Kracht: De daden zijn daarop gericht.

Samen: In het hart moet leven de liefde tot God. Die uit zich dan in het denken (verstand), het willen (ziel), en de daden (kracht). Verg. 1 Sam. 15 : 22; Hoz. 6 : 6. (Baljon: Mt. 318.)

Spreek ook over onzen plicht, om God lief te hebben. Hij schiep ons; Hem danken wij alles, wat wij bezitten. Daarom alleen zijn wij reeds verplicht Hem te dienen.

Rom. 13 : 10. Zoo is dan de liefde de vervulling der wet.

Gal. 5 : 14. Want de geheele wet wordt in één woord vervuld; namelijk in dit: Gij zult uw naaste liefhebben gelijk uzelven.

Sp. 4 : 23. Behoed uw hart boven al wat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen des levens.

1 Sam. 15 : 22. Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, opmerken dan het vette der rammen.

Hoz. 6 : 6. Want Ik heb lust tot weldadigheid, en niet tot offer; en tot de kennis Gods, meer dan tot brandofferen.

5. De Wetgeleerde. Mc.: 32—34.

De Wetgeleerde is getroffen door het antwoord van den Heere Jezus. Van het „verzoeken" komt niets meer. Hij uit zijn bewondering: Mc.:

„Meester! Gij hebt wel in der waarheid gezegd, dat er een eenig God is, en daar is geen ander dan Hij; en Hem lief te hebben, uit geheel het hart, en uit geheel het verstand, en uit geheel de ziel, en uit geheel de kracht, en den naaste lief te hebben als zichzelven, is meer dan al de brandofferen en de slachtofferen." 32, 33.

Soortgelijke antwoorden hebben ook latere rabbijnen gegeven. Zie: A 1.

De Heere Jezus heeft nog een woord voor den eerlijken Wetgeleerde: *„Gij zijt niet ver van het koninkrijk Gods."* Mt.: 34.

Niet ver: Maar toch niet binnen. En dat is tenslotte niets: een schip, dat zinkt in het gezicht der haven; één minuut te laat bij een trein; één punt te weinig bij een examen.

A 1. **Het groote Gebod.**

„Er staat: Erken Hem op al uw wegen (Sp. 3 : 6), dan zal Hij uw paden effenen; dat is de kleinste bijbelafdeeling, die echter de gansche Thora omvat."

„Bemin uw naaste als uzelven, dat is de gansche leer; al het andere is uitlegging."

(Zie: Moscoviter: N. T. en Talmoed 105, Abrahams: Studies Hoofdstuk II.)

6. De Vraag van den Heere Jezus. Mt.: 41—46; Mc.: 35—37; Lc.: 41—44.

De twistgesprekken met de vijanden loopen ten einde. De Heere Jezus heeft allen geantwoord. Niemand komt meer opdagen: niemand durft Hem iets meer vragen. Mc.: 34.

Nu is de beurt aan Hem.

De Farizeërs en Schriftgeleerden bevinden zich nog in den tempel. Mt.: 41. Mc.: 35.

De Heere Jezus wendt zich nu tot hen.

Hij heeft een vraag, waarop Hij vroeger zelf reeds herhaalde malen het antwoord heeft gegeven. Een antwoord, dat zij nooit hebben willen aanvaarden. Jhs. 5 : 17—47. Een vraag en een antwoord, waarop alles aankomt: *„Wat dunkt u van den Christus, wiens zoon is Hij?"* Mt.: 42.

Het antwoord der tegenstanders luidt: *„Davids zoon."* Mt.: 42.

Dat antwoord werd den kinderen in Israël van jongsaf ingehamerd. Dat antwoord was goed. Maar het was onvolledig.

Daarom gaat de Heere Jezus verder met een tweede vraag: *„Hoe noemt Hem dan David in den Geest zijn Heere? zeggende:* Mt.: 43—45.

Jhs. 5 : 17. De rede na de genezing van den blindgeborene.

De Heere heeft gezegd tot mijnen Heere: Zit aan mijn rechterhand, totdat Ik uw vijanden zal gezet hebben tot een voetbank uwer voeten. Indien Hem dan David noemt zijn Heere, hoe is Hij zijn zoon?"

Zeggende: Ps. 110 : 1: *De Heere heeft tot mijnen Heere gesproken: zit aan mijn rechterhand, totdat Ik uw vijanden gezet zal hebben tot een voetbank uwer voeten.*

Zoon: Nakomeling.

In den geest: Geïnspireerd door den Geest.

De Messias is dus te gelijk Davids zoon, en Davids Heer. Hoe is dit te rijmen?

De Farizeërs weten de oplossing niet: „niemand kon Hem
Mt.: 46. een woord antwoorden." (Zie nog Strack en Billerbeck IV 352.)

De oplossing van de vraag ligt in de beide naturen van Christus: Hij is mensch, maar ook God.

In dat licht hadden de Farizeërs den psalm nog nooit gelezen.

Een ding hebben zij na den intocht echter wel begrepen: dat de Heere Jezus zich zelf proclameerde als de Messias. Op onkunde zullen zij zich later nooit kunnen beroepen.

7. Slot.

Nadat de Heere Jezus zoo volkomen als overwinnaar uit dezen woordenstrijd is getreden, wendt Hij zich tot het volk, om hen te waarschuwen tegen de Schriftgeleerden en Farizeërs.

15. STRAFREDE TEGEN DE FARIZEËRS EN SCHRIFTGELEERDEN.

Mt. 23 : 1—39; Mc. 12 : 38, 39; Lc. 11 : 42—52; 20 : 45, 46.

Verband. Mt.: 1.

De Heere Jezus heeft in den tempel alle aanvallen, van wie dan ook, afgeslagen. Herhaal. Hij is geëindigd met de Farizeërs schaakmat te zetten.

Toch zal Hij zoo niet van hen scheiden.

Zijn afscheid zal zijn een waarschuwing, gericht tot de discipelen en het volk, tegen de Farizeërs: Hij zal hen openbaar maken in hun ware gedaante, d.i. als huichelaars.

Waarschijnlijk heeft de Heere Jezus bij vorige gelegenheden telkens al wel gedeelten van wat Hij nu gaat zeggen, gesproken. Dat alles verwerkt Hij nu tot één groote rede.

Zij is in drieën te verdeelen:

1. Om van de menschen gezien te worden. Mt: 2—12.
2. De acht weeën. Mt.: 13—30.
3. De strafaankondiging. Mt.: 31—39.

1. „Om van de menschen gezien te worden." Mt.: 2—12; Mc.: 38, 39,; Lc. 20 : 45, 46.

1. De Farizeërs op den stoel van Mozes. Mt.: 2—4.
2. De valsche scheiding. Mt.: 5—7.
3. De ware scheiding. Mt.: 8—12.

1. De Farizeërs op den Stoel Mozes. Mt.: 2—4.

1. De stoel van Mozes. Mt.: 2, 3a.
2. De werken der Farizeërs. Mt.: 3b, 4.

1. De Stoel van Mozes. Mt.: 2, 3a.

De Heere Jezus begint met de Schriftgeleerden en de Farizeërs de eer te geven, waarop zij aanspraak maken: *„De Schriftgeleerden en de Farizeërs zijn gezeten op den stoel van Mozes; daarom, al wat zij u zeggen zullen, dat gij houden zult, houdt dat, en doet het."* Mt.: 2, 3a.

Gezeten op den stoel van Mozes: Door Mozes hadden de Israëlieten hun wetten ontvangen. Mozes wordt hier voorgesteld, als zittend op een stoel, en zoo de wetten aan Israël gevend.

De Schriftgeleerden en Farizeërs hebben zich nu ook het recht aangematigd, om op dien stoel te gaan zitten, en zijn bezig, om allerlei wetten er bij te maken. Zij verheffen zich zelf tot wetgevers. Dat had Mozes niet gedaan; hij had alleen de van God ontvangen wetten doorgegeven.

In de synagogen had men een bijzonder soort leuningstoelen, die men „Mozes"-stoelen noemde. (Zie: P. J. B. 1927 S. 44.)

Een voorbeeld:

Voor de gebeden voor den maaltijd waren allerlei formulieren vastgesteld. Er waren afzonderlijke gebeden, die opgezegd moesten

worden voor de nuttiging van boomvruchten, brood, groente, azijn, onrijp en afgevallen fruit, melk, kaas, eieren. En dan disputeerden de Schriftgeleerden er nog over, of de gekozen formulieren wel juist waren. (Zie verder: Sapiens: Wijsheid 201.) In den Talmoed leest men zelfs van de „plagerijen der Farizeërs". (Hausrath: Neut. Zeitgesch. I 88.)

Daarom, al wat . . . In zoover de Schriftgeleerden het volk bekend maakten met den inhoud der wet, en aandrongen op de naleving daarvan, in zooverre deden zij een goed werk. In zooverre ook was, wat zij zeiden, op te volgen.

2. De Werken der Farizeërs. Mt.: 3b, 4.

Dadelijk komt echter de keerzijde: *„Maar doet niet naar hun werken, want zij zeggen het, en doen het niet, want zij binden lasten,*
Mt.: 3b, 4. *die zwaar zijn, en kwalijk om te dragen, en leggen ze op de schouders der menschen, maar zij willen die met hun vinger niet verroeren."*

Lasten, zwaar om te dragen. Vertel van de Oostersche lastdragers. De straten in de meeste Oostersche steden zijn zoo nauw, dat er geen wagens door kunnen. Alle lasten moeten door menschen vervoerd worden. Dat is het werk der lastdragers. „Het gewicht, dat deze mannen optillen, en waaronder zij groote afstanden kunnen afleggen, is werkelijk verbazingwekkend. Groote koffers vol zware voorwerpen, of zakken vol rogge en ander graan, of groote stukken huisraad, worden opeengestapeld. Dan hurkt de lastdrager met den rug tegen den stapel, dien hij zal moeten dragen, en grijpt met elke hand een eind van het touw, dat hij handig over de vracht gelegd heeft, en dat alles bij elkaar moet houden. Nu springt hij plotseling op, en brengt het geheele gewicht op zijn schouders en het bovenste gedeelte van zijn rug . . . Menigmaal heb ik deze arme kerels met een mengeling van verwondering en medelijden nageoogd, wanneer ik hen door de ruwe en glibberige straten van Jeruzalem zag gaan, gebogen onder een vracht, die schijnbaar alle menschelijke kracht te boven ging . . ." Neil: Palestina 147 e.v.

Maar zij willen die met hun vinger niet verroeren: Wanneer de Farizeërs allerlei wetsbepalingen hadden uitgesponnen, gingen zij probeeren, om langs allerlei kronkelwegen daaraan te ontkomen.

Twee voorbeelden:

1. Op Sabbath mocht men niet verder gaan dan een sabbathsreis van af zijn woning. Nu wilde een Farizeër op Sabbath een vriend bezoeken, wiens woning verder dan de geoorloofde 2000 ellen gelegen was. Dan redeneerde hij zoo: Ik mag niet verder dan 2000 el. Vanwaar af moet ik die rekenen? Van mijn woonplaats. Waar woon ik? Ik woon, waar ik eet. Nu liet zoo iemand op Vrijdag bij enkele kennissen, telkens minder ver van elkaar wonend dan 2000 el, wat eten brengen. Op Sabbath trok hij nu naar den eersten, at daar wat; verklaarde daar te wonen, en kon dan weer 2000 el verder.

2. Nog tegenwoordig kan men in Palestina Joden zien, die op Sabbath hun zakdoek om den hals, of om een arm knoopen; die doek wordt dan niet „gedragen". (Bauer: Volksleben 302; Zie verder: Strack en Billerbeck I 911.)

2. De valsche Scheiding. Mt.: 3—7.

1. De stelling. Mt.: 5a.
2. Het bewijs. Mt.: 5b—7.

1. De Stelling. Mt.: 5a.

De Farizeërs zijn er op uit, om aan de wetsbepalingen, die zij zelf eerst hebben uitgedacht, te ontkomen.

Maar ook de werken, die zij nog doen, hebben geen waarde. Hun bedoeling er bij deugt niet: *„Al hun werken doen zij, om van de menschen gezien te worden."* Zij trekken een scheidslijn, waarbij zij Mt.: 5a. aan de eene zijde staan, het volk aan den anderen kant. Die scheiding is valsch.

2. Het Bewijs. Mt.: 5b—7.

De Heere Jezus gaat nu de bewijzen bijbrengen voor de waarheid van wat Hij zegt.

1. De Gedenkcedels.

„Zij maken hun gedenkcedels breed." Mt.: 5b.

Het dragen van de gedenkcedels of gebedsriemen grondden de Farizeërs op Ex. 13 : 9 en 16, en Deut. 6 : 8.

Ex. 13 : 9 en 16 : *En het zal u zijn tot een teeken op uwe hand en tot een gedachtenis tusschen uwe oogen, opdat de wet des Heeren in uwen mond zij . . . En het zal tot een teeken zijn op uwe hand en tot voorhoofdsspanselen tusschen uwe oogen.*

Deut. 6 : 8: *Ook zult gij ze tot een teeken binden op uwe hand en zij zullen u tot voorhoofdsspanselen zijn tusschen uwe oogen.*

Hieruit blijkt, dat er twee soorten van „gedenkcedels" (thephillin) waren: 1. de gedenkcedel voor de hand of den arm; en 2. de gedenkcedel voor het hoofd.

De laatste bestond uit een vierhoekig stuk zwartgekleurd leer, van een rein dier, waarin vier holten waren geperst. In die holten legde men vier kleine perkamentrollen, gewikkeld in kalfsharen, waarop vier gedeelten van de wet waren geschreven: Ex. 13 : 1—10 en 11—16; Deut. 6 : 4—9 en 11 : 13—21. Het doosje werd gesloten met een dubbel stuk leer, en vastgemaakt aan een zwarten riem, gesneden uit het leer van een rein dier, waarmee het op het voorhoofd, tusschen de wenkbrauwen, werd bevestigd. De knoop in den riem werd achter in den nek gelegd, en wel zoo, dat hij de Hebreeuwsche letter **d** vormde. Het overige deel van den riem hing over de schouders.

De gedenkcedel voor den arm bestond uit een leeren doosje in den vorm van een vingerhoed, met één afdeeling en één perkamentrolletje, waarop in vier kolommen dezelfde gedeelten der wet waren geschreven. Dit doosje werd vastgebonden onder de kleeding op het vleezig gedeelte van den linkerbovenarm, juist tegenover het hart. Den knoop legde men nu zoo, dat een Hebreeuwsche **i** (j) gevormd werd. Het andere einde van den riem wond men eerst drie maal om den arm, dan een maal om den pink, en dan nog drie maal om de drie middelvingers.

Op de gedenkcedel van het voorhoofd was de Hebreeuwsche letter **sch** geschreven. Voegt men nu de drie letters samen, dan krijgt men de medeklinkers van den naam Schaddaï, de Almachtige. Bij het afleggen werd de knoop niet losgemaakt, maar voorzichtig afgeschoven.

Niet alle Israëlieten droegen deze gedenkcedels. Velen onder hen vatten de aangehaalde plaatsen uit de wet geestelijk op.

De wettische Joden volgden dit gebod letterlijk. Bij het morgengebed bonden ze de cedels aan; zeer ijverigen onder hen, als de Farizeërs, droegen ze ook overdag; ja er waren er zelfs, die ze ook 's nachts niet afleiden.

Op Sabbath droeg men de gebedsriemen niet; dat was „dragen" geweest. Zie verder: Strack en Billerbeck IV 250, e.v.; S. Ph. de Vries: Riten 82 e.v.; ook: G. M. Löwen: Ein Tag aus dem Leben eines gezetzgetreuen Juden.

2. De Zoomen der Kleederen.

Mt.: 5c. *„En zij maken de zoomen hunner kleederen groot."* Zoomen: kwasten; zie Mt. 9 : 20.

3. De Vooraanzittingen.

Mt.: 6a. *„En zij beminnen de vooraanzitting in de maaltijden."*

4. De Voorgestoelten.

„En zij beminnen de voorgestoelten in de synagogen." In de syna-
Mt.: 6b. gogen schijnen zetels geweest te zijn, die zoo geplaatst waren, dat men daarin met het gelaat naar de gemeente gekeerd zat, en met den rug naar de ark. (Strack en Billerbeck I 915.)

Mt.: 7a. 5. De Begroetingen.

„Zij beminnen ook de begroetingen op de markten."

6. De Titels.

Mt.: 7b. *„Zij beminnen, om van de menschen genaamd te worden: Rabbi; Rabbi!"* Wie een rabbi niet eerbiedig genoeg groette, kon daarvoor gestraft worden.

Aan een rabbi moest meer eer bewezen worden, dan aan een koning: Koning kon ten slotte ieder Israëliet worden, rabbi niet.

Een rabbi verlangde in witte kleederen begraven te worden, om aan te toonen, dat hij waardig was, voor zijn Maker te verschijnen. (Zie Edersheim: L. a. T. II 409.)

3. De ware Scheiding. Mt.: 8—12.

Tegenover de valsche scheiding, zooals de Farizeërs die willen, plaatst de Heere Jezus nu de scheidslijn, zooals die waarlijk loopt: aan de eene zijde allen, die Hem toebehooren, aan den anderen kant
Mt.: al de anderen.
8—12.

8. *„Doch gij zult niet rabbi genaamd worden, want Eén is uw Meester, namelijk Christus, en gij zijt allen broeders.*

9. *En gij zult niemand uwen vader noemen op de aarde, want Eén is uw Vader, namelijk, die in de hemelen is.*

10. *Noch zult gij meesters genoemd worden, want Eén is uw Meester, namelijk Christus.*

11. *Maar de meeste van u zal uw dienaar zijn.*

12. *En wie zichzelven verhoogen zal, die zal vernederd worden, en wie zich zelven zal vernederen, die zal verhoogd worden."*

En gij zult niemand (9). „Vader" was een eerenaam voor de leeraren. Hillel en Schammaï werden genoemd: de Vaders der Wereld. (Zahn: Mt. 831.)

2. De acht Weeën. Mt.: 13—30.

In het eerste deel van zijn rede heeft de Heere Jezus de boosheid der Schriftgeleerden in het licht gesteld. In het tweede stuk roept Hij acht maal het „wee" over hen uit.

1. Het toesluiten van het Koninkrijk der Hemelen. Mt.: 13.
2. Het opeten van de huizen der weduwen. Mt.: 14.
3. Het maken van proselieten. Mt.: 15.
4. Het zweren bij den tempel. Mt.: 16—22.
5. Het vertienen van munt enz. Mt.: 23—24.
6. Het reinigen van het buitenste des drinkbekers. Mt. 25—26.
7. Witgepleisterde graven. Mt.: 27—28.
8. Het bouwen van de graven der profeten. Mt.: 29, 30.

Mt. 9 : 20. En ziet, een vrouw .... raakte den zoom zijns kleeds aan.

1. Het Toesluiten van het Koninkrijk der Hemelen. Mt.: 13.

„Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeërs, gij geveinsden, want gij sluit het Koninkrijk der Hemelen voor de menschen, overmits gij daar niet ingaat, noch degenen, die ingaan zouden, laat ingaan." Mt.: 13.

Twee dingen verwijt de Heere Jezus hun:

1. Zij komen zelf niet.

2. Zij verhinderen anderen.

Geveinsden: huichelaars. Dat er huichelaars onder de Farizeërs gevonden werden, hebben zij zelf erkend.

Gij sluit . . . Sluiten deden de Farizeërs het Koninkrijk:

1. Doordat zij van de wet een verkeerde uitlegging gaven: werkheiligheid zou tot zaligheid leiden.

2. Doordat leer en leven bij hen niet overeenkwamen. Zie boven.

Noch degenen . . . Wanneer een ernstige zoeker naar God zich tot de Farizeërs wendde, om raad en voorlichting, wezen zij hem een weg, die niet op het eeuwig heil, maar op het eeuwig verderf uitliep.

2. Het Opeten van de Huizen der Weduwen. Mt.: 14.

„Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeërs, gij geveinsden, want gij eet de huizen der weduwen op, en dat onder den schijn van lang te bidden; daarom zult gij te zwaarder oordeel ontvangen." Mt.: 14.

Gij eet de huizen . . . Er waren weduwen in Jeruzalem, die van welvaart tot armoede waren gekomen, omdat zij hun goederen op aansporen der Farizeërs offerden voor religieuze doeleinden. (Abrahams: Studies, Chap. X p. 80.)

Jozefus (Ant. XVIII 3, 5) verhaalt van vier Joden, die zich voor wetgeleerden uitgaven, en een voorname Romeinsche vrouw wisten te bewegen, haar purper en haar goud te geven voor den tempel te Jeruzalem. Toen zij het geld ontvangen hadden, besteedden zij het ten eigen nutte.

Mogelijk doelt de Heere Jezus hier nog op iets anders: In sommige deelen van het land kon een weduwe gedwongen worden, haar erfdeel in ontvangst te nemen, en dan haar huis te verlaten. (Zie: Abrahams: Studies p. 81.)

En dat onder den schijn van lang te bidden. Door lange gebeden, een schijn van vroomheid, wisten de Farizeërs het vertrouwen der vrouwen te winnen, om daar dan misbruik van te maken.

Volgens den Talmoed verlengde een lang gebed het leven. (V. Leeuwen: Mrc. 158.) Er waren Farizeërs, die er zich op beroemden, negen uur per dag te bidden. (Geikie: Life II 403.)

3. Het Maken van Proselieten. Mt.: 15.

„Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeërs, gij geveinsden, want gij omreist zee en land, om één Jodengenoot te maken; en als hij het geworden is, zoo maakt gij hem een kind der hel, twee maal meer dan gij zijt." Mt.: 15.

Een voorbeeld van deze proselietenmakerij is de overgang van Izates, koning van Adiabene en zijn huis, tot het Jodendom, ± 50 na Christus. (Zie verder: Strack en Billerbeck I 924; Schürer G. J. V. III 162; Edersheim: L. a. T. II 412.)

Een kind der hel . . . Iemand, die in de hel thuis hoort.

Twee maal meer . . . Iemand, die zich laat bekeeren tot de een of andere secte, wordt niet zelden nog fanatieker, dan zij, die hem overreedden. Voor zulk een zou, in dit geval, de straf ook nog des te zwaarder zijn.

4. Het Zweren bij den Tempel. Mt.: 16—22.

16. *„Wee u, gij blinde leidslieden, die zegt: Zoo wie gezworen zal hebben bij den tempel, dat is niets; maar zoo wie gezworen zal hebben bij het goud des tempels, die is schuldig.*

17. *Gij dwazen en blinden! want welk is meerder? het goud, of de tempel, die het goud heiligt?*

18. *En zoo wie gezworen zal hebben bij het altaar, dat is niets, maar wie gezworen zal hebben bij de gave, die daarop is, die is schuldig.*

19. *Gij dwazen en blinden! want wat is meerder? de gave, of het altaar, dat de gave heiligt?*

20. *Daarom, wie zweert bij het altaar, die zweert daarbij, en bij al wat daarop is.*

21. *En wie zweert bij den tempel, die zweert bij dezen, en bij Dien, die daarin woont.*

22. *En wie zweert bij den hemel, die zweert bij den troon Gods, en bij Dien, die daarop zit."*

Mt.: 16—22.

Zoo wie gezworen zal hebben (16) . . . Zwoer iemand bij den tempel, dan verklaarden de Farizeërs zulk een eed voor niet bindend; een eed, gezworen bij het goud van den tempel was dat wel enz. Dit gaf aanleiding tot allerlei slechte praktijken. Het gewone volk wist niet, welke eeden de Farizeërs als bindend beschouwden, en welke niet. Een Farizeër zwoer een eed, die volgens hem niet bindend was, maar deed het voorkomen alsof dit wel zoo was.

Het goud des tempels (16) . . . De tempelschat.

Die is schuldig (16) . . . nl. om den eed te houden.

5. Het Vertienen van Munt enz. Mt.: 23, 24.

23. *„Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeërs, gij geveinsden, want gij vertient de munt, en de dille, en den komijn.*

En gij laat na het zwaarste der wet, namelijk het oordeel, en de barmhartigheid, en het geloof.

Deze dingen moest men doen, en de andere niet nalaten.

24. *Gij blinde leidslieden, die de mug uitzijgt en den kemel doorzwelgt."*

Mt.: 23, 24.

Volgens de wet moesten tienden gebracht worden van: 1. veld- en boomvruchten; 2. vee. Lev. 27 : 30—33.

De Farizeërs stelden als regel: Van al wat tot spijs dient, en van al wat gehoed wordt, en zijn wasdom uit de aarde heeft, moeten tienden betaald worden. (Zie: Schürer G. J. V. II 305.)

De Farizeërs namen het daarbij nu zoo nauw, dat zij gingen vertienen: munt, dille en komijn.

Munt (23). Mentha sylvestris. Een plantje met bleekroode bloemen. De Joden gebruikten het, tot het kruiden der spijzen. Tegenwoordig bereidt men er menthol uit.

Dille (23). Anethum graveolens. Een plantje met blauwgroene bladeren en blauwgroene zaden. Zij worden wel aangewend bij maagziekten.

Komijn (23). Cuminum cyminum. Een plantje met bloedroode bloemen en welriekende zaden. Het werd wel gebruikt als bloedstelpend middel bij de besnijdenis. (Zie verder: Lundgreen: Pflanzen N. T. 826.)

En laat na (23) . . . Dat vertienen van die plantjes kostte niet veel. Maar nu wijst de Heere Jezus hen op iets, waar Hij reeds zoo vaak hun aandacht op gevestigd had: zij moeten de wet naar haar geestelijken inhoud vervullen; dat is veel zwaarder.

Lev. 27 : 30—33. Ook alle tienden des lands, van het zaad des lands, van de vrucht van het geboomte, zijn des Heeren . . .

Oordeel (23). Het maken van onderscheid tusschen uiterlijke volbrenging, en vervulling naar den geestelijken zin.

Deze dingen (23) . . . Wie de wet naar haar geestelijken zin vervult, zal ook de uiterlijke vervulling betrachten.

Gij blinde leidslieden, die (24) . . . De mug gold in het spraakgebruik als het kleinste schepsel. (Strack en Billerbeck I 933.)

Uitzijgen: Zeven, om een mug uit de vloeistof te verwijderen. Er waren Joden, die den wijn door een zeef lieten loopen.

Kemel (24). De kameel was een onrein dier. Lev. 11 : 4.

Een voorbeeld van dit alles is de houding van de Overpriesters tegen Judas. Het verraad van zijn meester zwelgen zij door, maar de weggeworpen zilverlingen mogen niet in den tempelschat.

6. Het Reinigen van het Buitenste des Drinkbekers. Mt.: 25, 26.

25. *„Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeërs, gij geveinsden, want gij reinigt het buitenste des drinkbekers en des schotels, maar van binnen zijn zij vol roof en onmatigheid.*

26. *Gij blinde Farizeër, reinig eerst, wat binnen in den drinkbeker en den schotel is, opdat ook het buitenste rein worde."* Mt.: 25, 26.

7. Witgepleisterde Graven. Mt. : 27, 28.

27. *Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeërs, gij geveinsden, want gij zijt den witgepleisterden graven gelijk, die van buiten wel schoon schijnen, maar van binnen zijn zij vol doodsbeenderen en alle onreinigheid.*

28. *Alzoo ook schijnt gij wel den menschen van buiten rechtvaardig, maar van binnen zijt gij vol geveinsdheid en alle ongerechtigheid."* Mt.: 27, 28.

Werd in den tijd van den Heere Jezus in Palestina een lijk gevonden, dan moest dit op de plaats zelf worden begraven. In den regel geschiedden zulke lugubere vondsten, — en die waren in tijden van oproer, waarin het rooverwezen welig tierde, niet zoo zeldzaam als men wel zou meenen — aan de zijden van den weg. Wie zulk een graf aanroerde, werd daardoor onrein. Om nu te verhinderen, dat de feestgangers op hun reis naar de Heilige Stad zich zouden verontreinigen aan dergelijke graven, stapelde men op die graven groote steenen, die een maand voor Paschen wit werden gekalkt, ten einde ze goed te kunnen onderscheiden. Het opnieuw witten was noodig geworden door de hevige slagregens in den afgeloopen winter. (Edersheim: Temple 185.)

Rechtvaardig (28). Trouwe wetsvolbrengers.

Van binnen (28). En dat bepaalt het wezen. Spr. 4 : 23.

8. De Graven der Profeten. Mt. : 29, 30.

29. *„Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeërs, gij geveinsden, want gij bouwt de graven der profeten op, en versiert de grafteekenen der rechtvaardigen,*

30. *en zegt: Indien wij in de tijden onzer vaderen waren geweest, wij zouden met hen geen gemeenschap gehad hebben aan het bloed der profeten."* Mt.: 29, 30.

Graven der profeten (29). Graven van profeten vindt men door het geheele Joodsche land. Er boven is in den regel een gewelf, met een woning voor den wachter. (Baljon: Mt. 329; zie ook: Strack en Billerbeck I 937.)

Het meest bekend zijn de profetengraven bij Jeruzalem:

„Op twee derde van den kortsten weg van Jeruzalem naar Bethanië vindt

---

Spr. 4 : 23. Behoed uw hart boven al wat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen des levens.

men de graven der profeten, die door een Joodsche overlevering verbonden worden aan de koningen Uzzia, Ammon en Manasse.

Vanuit een soort vestibule komt men in verschillende onregelmatig in den berg uitgehakte gangen, in de zijden waarvan zich de eigenlijke grafnissen bevinden. Voortdurend moet men op handen en voeten kruipen, en deze moeite wordt slechts zeer matig beloond door wat men ziet." (L. de Vaux: Palestine 227.)

En versiert de grafteekenen (29). Dit versieren komt nog voor:

„Toen wij de muren (van Tiberias) bereikten, waren wij getuige van een vreemd en interessant schouwspel.

Het was klaarblijkelijk een van die morgens, die regelmatig weerkeeren, waarop de Joden hun dooden gedenken.

Heele groepen Jodinnen stroomden de stad uit. De meesten van haar droegen kleine potten of kannen, waarin zich de een of andere vloeistof bevond; zij droegen groote zorg, daarvan niet te morsen.

Toen wij de begraafplaats bereikten, een stuk land zonder eenige afscheiding, als bezaaid met onregelmatig geplaatste steenen, werd het geheim van die potten voor ons onthuld. Er zat was in; en een groot aantal vrouwen was bezig de steenen te poetsen, tot zij glommen in de morgenzon." (H. Rix: Tent 74.)

De Heere Jezus keurt dit bouwen en versieren der graven op zich zelf niet af.

3. De Strafaankondiging. Mt.: 31—39.

De Joden meenen, dat, wanneer zij in de tijden hunner vaderen geweest waren, zij geen gemeenschap met hen zouden gehad hebben
Mt.: 30. aan het bloed der profeten.

Tegen die meening, van zich beter te wanen, gaat de Heere Jezus nu in. Niet beter zijn zij, maar slechter, en daarom zal het hun ook nog erger vergaan.

1. Erger dan hun vaderen. Mt.: 31—33.
2. Bewijs daarvan. Mt.: 34—36.
3. De klacht. Mt.: 37, 38.
4. Besluit. Mt.: 39.

1. Erger dan hun Vaderen. Mt.: 31—33.

31. *„Aldus getuigt gij tegen uzelven, dat gij kinderen zijt dergenen, die de profeten gedood hebben.*

32. *Gij dan ook vervult de maat uwer vaderen.*

33. *Gij slangen en adderengebroedsels! hoe zoudt gij de helsche verdoemenis ontvlieden?"*

Mt.: 31—33. *Aldus getuigt* (31). Gij zijt werkelijk kinderen der profetendooders, ook in uw gezindheid ten opzichte van die profeten. En, wat nog aan de maat van de boosheid uwer vaderen ontbrak, zult gij vol-maken.

Gij slangen (33). Zoo boos zijt gij, dat voor u schier geen hoop is, om aan de straf te ontkomen.

2. Bewijs daarvan. Mt. 34—36.

De Heere Jezus profeteert dan, dat zij het bewijs zullen leveren van die boosheid:

1. Hun daden. Mt.: 34.
2. Verworpen. Mt.: 35.
3. Het gericht. Mt.: 36.

1. Hun Daden. Mt.: 34.

„Daarom ziet, Ik zend tot u profeten, en wijzen, en schriftgeleerden, en uit hen zult gij sommigen dooden en kruisigen, en sommigen uit hen zult gij geeselen in uwe synagogen, en zult hen vervolgen van stad tot stad." Mt.: 34.

De Farizeërs hebben den Heere Jezus verworpen, zij zullen ook zijn dienaren verwerpen.

Daaronder zullen zijn: profeten, Hand. 11 : 27, wijzen en schriftgeleerden, Ef. 4 : 11.

Die dienaars zullen worden:

1. Vervolgd van stad tot stad. Hand. 26 : 11.
2. Gegeeseld: Hand. 5 : 12—42: De apostelen gegeeseld.
3. Gedood: Hand. 12 : 1—2: Jacobus gedood.
4. Gekruisigd.

Geeselen geschiedde wel in de synagoge.

2. Verworpen. Mt.: 35.

Omdat zij God verworpen hebben, heeft God hen verworpen: *„Opdat op u kome al het rechtvaardige bloed, dat vergoten is op de aarde, van het bloed des rechtvaardigen Abels af, tot op het bloed van Zacharia, den zoon van Berachia, welken gij gedood hebt tusschen den tempel en het altaar."* Mt.: 35.

Abel: de eerste martelaar, van wien het Oude Testament verhaalt, Gen. 4 : 10.

Zacharia: de laatste, 2 Kron. 24 : 20—22. Bij de Joden is het boek der Kronieken het laatste.

Zeer waarschijnlijk is hier door den een of anderen overschrijver een fout ingeslopen. Zacharia de profeet was de zoon van Berachia, Zach. 1 : 1. Hier echter is ongetwijfeld bedoeld de Zacharia uit 2 Kron. 24 : 20—22. Van hem lezen wij, dat hij de zoon was van Jojada, 2 Kron. 24 : 20. Mogelijk is ook, dat deze Jojada niet de vader, maar de grootvader van dezen Zacharia geweest is. Zijn vader, die in het boek der Kronieken dan niet genoemd zou zijn, zou ook Berachia geheeten hebben. (Zie Grosheide: Mt. 279 en verder J. Chapmann in J. Th. St. XIII 398 en Loisy: Morceaux 211.)

3. Het Gericht. Mt.: 36.

De Heere Jezus ziet het gericht al komen: *„Voorwaar zeg Ik u, al deze dingen zullen komen over dit geslacht."* Mt.: 36.

Dit geslacht. Over veertig jaar zouden er nog wel van de tijdgenooten van den Heere Jezus zijn, die het oordeel mee zouden maken.

Dit geslacht kan echter ook beteekenen: dit soort menschen, en dan wordt de strekking veel wijder. (Zie: Grosheide: Verwachting 158.)

3. De Klacht. Mt.: 37, 38.

37. Dan herhaalt de Heere zijn klacht: *„Jeruzalem, Jeruzalem, gij, die de profeten doodt, en steenigt, die tot u gezonden zijn; hoe menigmaal heb ik uwe kinderen willen bijeenvergaderen, gelijkerwijs*

Hand. 11 : 27. En in dezelve dagen kwamen eenige profeten af van Jeruzalem te Antiochië.

Ef. 4 : 11. En dezelve heeft gegeven sommigen tot apostelen, en sommigen tot profeten, en sommigen tot evangelisten, en sommigen tot herders en leeraars.

Hand. 26 : 11. En door al de synagogen heb ik (Paulus) hen dikmaals gestraft, en gedwongen te lasteren, en bovenmate tegen hen woedende, heb ik hen vervolgd, ook tot in de buitenlandsche steden.

een hen haar kiekens bijeenvergadert onder de vleugelen, en gijlieden hebt niet gewild.

Mt.: 37, 38. 38. *Ziet, uw huis wordt u woest gelaten.*

De Heere Jezus heeft gesproken tot de Farizeërs, maar zijn bestraffing geldt ook allen, die God heeft geroepen tot zijn verbond, en die uitwendig in schijnvroomheid dat verbond hebben gehouden, maar die metterdaad den Gezondene des Vaders hebben verworpen. (Grosheide: Verwachting 69.) Spreek daar over.

4. Besluit. Mt.: 39.

De Heere Jezus is aan het eind van zijn rede. Zijn laatste woord zal zijn, niet een bestraffing, maar een prediking van het evangelie: *„Want Ik zeg u, gij zult Mij van nu aan niet zien, totdat gij zeggen zult: Gezegend is Hij, die komt in den naam des Heeren!"*

Mt.: 39.

Het volk als volk is verworpen, maar wanneer de eenling uit dat volk tot deze erkentenis komt, dan is genade voor hem mogelijk. Rom. 11 : 5.

Spreek tenslotte over het lijden, dat de Heere Jezus heeft ondergaan bij het houden van deze rede. Hij is gekomen, om voor zijn volk zijn leven te geven; dat volk ontvangt Hem zoo, dat zulk een rede noodig is.

Rom. 11 : 5. Alzoo is er dan ook in dezen tegenwoordigen tijd een overblijfsel geworden, naar de verkiezing der genade.

16. HET PENNINKSKE DER WEDUWE.

Mc. 12 : 41—44; Lc. 21 : 1—4.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft zijn laatste rede tegen de Farizeërs gehouden. Toch toeft Hij nog in den tempel. Een paar gebeurtenissen, die daarna geschieden, zijn ons bewaard.

2. De Weduwe. Mt.: 41, 42; Lc.: 1, 2.

De Heere Jezus is klaar met spreken. Hij gaat zitten onder de zuilengang, die om den Vrouwenvoorhof loopt, tegenover de schatkist. A 1. Mc.: 41.

Op dien Vrouwenvoorhof is drukte en beweging; daar zijn allerlei menschen; daar is van alles te doen.

Er zijn er, die naar een bepaalde plaats gaan op dien voorhof, naar de schatkamer. Zij hebben een vrijwillige gave te brengen, een gelofte in te lossen. Beschrijf. Zie A 1.

Van af de plaats, waar de Heere Jezus zit, heeft Hij het gezicht op die schatkamer.

Hij ziet, hoe de schare geld, kopergeld, werpt in de kisten. Mc.: 41.
Herhaal, op welke wijze de Farizeërs hun aalmoezen gaven.

Onder die allen is een arme weduwe, zij werpt ook iets in de schatkist: twee kleine penningen, samen een oort waard, A 2 en 3. Mc.: 42.

A 1. **De Schatkist.**

Over de vraag, wat wij onder de schatkist moeten verstaan, is men het niet eens.

Er zijn twee meeningen:

1. Bedoeld zouden zijn: de dertien trompetvormige offerkisten, die op een der voorhoven, waarschijnlijk op dat der vrouwen, stonden, en waarin men zijn gaven, voor verschillende doeleinden bestemd, kon werpen. Op zeven er van was de bestemming aangegeven: de eerste en de tweede waren voor de tempelbelasting; de vijfde voor het benoodigde hout, de zesde voor den wierook. (Zie: Edersheim: Temple 26, 27.) De zes overige waren voor vrijwillige gaven, zonder meer. Het geld, hierin geworpen, werd bestemd voor den aankoop der brandoffers.

Een aparte kist voor de verzameling van aalmoezen voor de armen, was hier niet bij, daarvoor had men op het tempelplein nog weer een afzonderlijke gelegenheid.

2. Bedoeld zou zijn de z.g. schatkamer.

Op het terrein van den tempel waren verschillende schatkamers. Daarin werden de groote voorraden edele metalen en andere kostbaarheden bewaard.

Een van die schatkamers heette „de" schatkamer. Deze stond op

den Voorhof der Vrouwen. Daar kwamen zij, die een offergave wenschten te brengen. Steeds was daar een priester aanwezig. Hem deelde men mee, welke gelofte men gedaan had; waarvoor men het geld bestemd wenschte te zien. De priester beoordeelde, of de gave voldoende was; met hem besprak men, waarvoor een eventueel overschot besteed zou worden. (Zie: V. Leeuwen: Mc. 158.)

Strack en Billerbeck II 41 verbinden beide voorstellingen: de boven bedoelde dertien offerkisten stonden in een kamer op den Vrouwenvoorhof, tegen den muur, die dezen voorhof scheidde van den Voorhof der Israëlieten. Deze kamer met de offerkisten zou dan „de" schatkamer geweest zijn.

A 2. **Penning — Oort.**

Penning: lepton, een Grieksch woord.

Oort: quadrans: een Romeinsche munt; ¼ as; de waarde der beide penningen samen was nog geen cent.

A 3. **Twee Penningen.**

In verschillende commentaren kan men lezen, dat niet minder dan twee penningen gegeven mocht worden. (Zoo b.v. Plummer: Luke 475.) Volgens Strack en Billerbeck II 45 is dit onjuist.

3. De Heere Jezus. Mc.: 43, 44; Lc.: 3, 4.

De Heere Jezus heeft gezien, wat de rijken gaven; Hij heeft ook gezien, wat de weduwe gaf. Anderen hebben het ongetwijfeld ook gezien; hebben er wellicht hun neus voor opgetrokken.

De Heere Jezus niet; Hij rekent niet met het cijfer; Hij rekent met de gezindheid. Die kent Hij, van de rijken, ook van de weduwe.

De Heere Jezus roept dan zijn discipelen tot zich:

43. *„Voorwaar Ik zeg u, dat deze arme weduwe meer ingeworpen heeft, dan allen, die in de schatkist geworpen hebben.*

44. *Want zij allen hebben van hun overvloed daarin geworpen;*
Mt.: *maar deze heeft van haar gebrek, al wat zij had, daarin ge-*
43, 44. *worpen; haar ganschen leeftocht."*

Spreek in dit verband over het geven voor den dienst des Heeren.

God heeft recht op onze gaven; wie die Hem onthoudt, is een dief.

Wij moeten geven, zooveel wij kunnen, 2 Cor. 8 : 3—5; gewillig en blijmoedig, 2 Cor. 9 : 7.

Spreek over: kunnen geven, willen geven, durven geven, mogen geven. (Zie Lankamp: Leerplan I 487.)

---

2 Cor. 8 : 3. Want zij (de gemeenten in Macedonië) zijn naar vermogen — ik betuig het — ja boven vermogen gewillig geweest . . .

2 Cor. 9 : 7. Een iegelijk doe, gelijk hij in zijn hart voorneemt; niet uit droefheid of uit nooddwang, want God heeft den blijmoedigen gever lief.

17. DE WENSCH DER GRIEKEN.

Jhs. 12 : 20—50.

1. Verband.

Na de rede tegen de Farizeërs verlaat de Heere Jezus nog niet dadelijk den tempel. Hij wijst zijn discipelen eerst nog op de weduwe, die haar twee penningen in de schatkist werpt.

Ook komt dan nog een verzoek tot den Heere Jezus.

2. De Grieken. Jhs.: 20.

Dat verzoek komt van sommige Grieken, uit degenen, die opgekomen waren, opdat zij op het feest zouden aanbidden.

Grieken, heidenen, die eenige kennis bezaten van het Jodendom, misschien daar al wel gedeeltelijk toe waren overgegaan. Zie A 1.

Bij gelegenheid van het Paaschfeest zijn zij naar Jeruzalem gekomen, om daar den God der Joden te aanbidden.

Vergelijk de Kamerling, Hand. 8 : 26—40.

A 1. **De Grieken.**

Sommigen zien in deze Grieken slechts heidenen, die naar Jeruzalem gekomen waren, om van het Jodendom kennis te nemen. (Zoo: Zahn: Jhs. 510.) Volgens anderen, o.a. Strack en Billerbeck II 549, waren het z.g. godvreezenden.

3. Hun Wensch. Jhs.: 21, 22.

Deze Grieken hebben een wensch, den Heere Jezus betreffende.

Tot Hem zelf durven zij daarmee niet te gaan.

Daarom vragen zij een der discipelen, die over te willen brengen.

De discipelen zijn waarschijnlijk niet vlak bij den Heere Jezus gebleven. Hij zelf bevindt zich op den Voorhof der Vrouwen. De Grieken zullen wel niet verder dan den Voorhof der Heidenen gekomen zijn. Daar ontmoeten zij Filippus. Het is hun bekend, misschien door navraag, dat hij een der discipelen is. Filippus is een Grieksche naam; daardoor kunnen zij zich wel juist tot hem aangetrokken gevoeld hebben. Ook is mogelijk, dat deze Grieken afkomstig waren uit Bethsaïda, de stad waaruit Filippus stamde, met haar sterk heidensche bevolking. (Zie: Zahn: Jhs. 511.) A 2.

Hoe het zij, zij gaan tot Filippus, en bidden hem, zeggende:

Jhs.: 21. *„Heer, wij wilden Jezus wel zien."* Wat zij wenschen, is een persoonlijk onderhoud met den Heere Jezus.

Wijs er op, dat wij steeds zonder tusschenkomst, van wie dan ook, tot den Heere Jezus mogen gaan.

Filippus gaat dan eerst nog naar Andreas, den eenigen der overige discipelen, die eveneens een Griekschen naam droeg. Samen begeven zij zich dan naar den Heere Jezus, en brengen
Jhs.: 22. Hem het verzoek over.

A 2. **Bethsaïda in Galilea.** Jhs. 12 : 21.

Bethsaïda lag aan de N.O. zijde van het Meer. Dat gedeelte werd ook nog tot Galilea gerekend. (Zie Buhl: Geographie 242; Dalman: O. W. 177.)

4. Het Antwoord van den Heere Jezus. Jhs.: 23—36.

Voor den Heere Jezus ligt in dezen wensch een verzoeking: De Joden, zijn volk, weigeren Hem aan te nemen; de heidenen komen met het verzoek, of zij tot Hem mogen komen.

Vergelijk wat geschied was bij de geboorte: de Joden, die het verhaal der herders hooren, doen niet, dan zich verwonderen, Lc. 2 : 18; de Wijzen komen, en aanbidden, Mt. 2 : 11.

De Heere Jezus kan de bede der Grieken niet inwilligen. Hij kan niet ten aanschouwe van allen in den tempel zich van zijn eigen volk afwenden, en heengaan tot de heidenen. Daarmee had Hij zich als Messias onmogelijk gemaakt.

Het voorhangsel zou eerst na zijn sterven worden gescheurd, dan pas was de middelmuur des afscheidsels verbroken.

Wel is dit kloppen van de heidenen aan de poort van het Koninkrijk der Hemelen een bewijs te meer, dat het werk van den Heere Jezus zijn einde nadert.

Daarvan zal Hij nog iets zeggen.

Het is een beslissend oogenblik:

1. Voor den Heere Jezus zelf. Jhs.: 23—30.
2. Voor de menschheid in haar geheel. Jhs.: 31—33.
3. Voor Israël. Jhs.: 34—36.

1. Voor den Heere Jezus zelf. Jhs.: 23—30.

1. De Ure gekomen. Jhs.: 23.

De ure, die nu gekomen is, is beslissend voor den Heere Jezus. Vele malen had de Heere Jezus gedurende zijn omwandeling gezegd: „Mijne ure is nog niet gekomen." B.v. Jhs. 7 : 30.

Nu is die ure aangebroken: *„De ure is gekomen, dat de Zoon des*
Jhs.: 23. *Menschen zal verheerlijkt worden."*

Lc. 2 : 18. En allen, die het hoorden, verwonderden zich, over hetgeen hun gezegd werd van de herders.

Mt. 2 : 11. En nedervallende hebben zij Hetzelve aangebeden.

Jhs. 7 : 30. De Heere Jezus op het loofhuttenfeest.

2. Het Tarwegraan. Jhs.: 24.

„Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: indien het tarwegraan in de aarde niet valt, zoo blijft het alleen; maar indien het sterft, zoo brengt het veel vrucht voort." Jhs.: 24.

Een tarwekorrel, die in de aarde gezaaid wordt, verteert zelf, sterft, maar om in de aar rijke vrucht te dragen.

Wanneer de Heere Jezus niet in den dood ging, zoo naar den hemel weerkeerde, zou geen zondaar, Jood noch heiden, behouden kunnen worden.

Eerst na zijn sterven kan Hij heengaan, om voor velen plaats te bereiden; dan ziet Hij zaad. Jes. 53 : 10.

Na dat sterven zullen ook de Grieken niet behoeven te worden afgewezen.

3. Bereid om te Sterven. Jhs.: 25.

Om velen tot zich in den hemel te kunnen verzamelen, zal de Heere Jezus moeten sterven. Daartoe is Hij bereid.

Nu vraagt Hij, die bereid is, om voor de zijnen in den dood te gaan, ook bereidheid van hen, om voor Hem het leven te geven: *„Die zijn leven liefheeft, die zal het verliezen; en die zijn leven haat in deze wereld, die zal het bewaren tot het eeuwige leven."* Jhs.: 25.

4. Het Loon. Jhs.: 26.

Wie die bereidheid toont, zal niet beschaamd uitkomen. Hij zal den Heere Jezus volgen, ook naar den hemel, om daar met Hem te zijn. Het sterven wordt hem de ingang tot het eeuwige leven: *„Zoo iemand Mij dient, die volge Mij, en waar Ik ben, aldaar zal ook mijn dienaar zijn. En zoo iemand mij dient, de Vader zal hem eeren."* Jhs.: 26.

Opzoeken: Rom. 6 : 5; Gal. 2 : 20; Op. 2 : 10.

5. De Vrees voor den Dood. Jhs.: 27—28a.

De dood is voor den mensch een koning der verschrikking; hij blijft dat, wanneer God geen bijzondere genade bewijst, ook voor den vrome.

Voor den Heere Jezus, die kwam om de straf te dragen, was de dood dat in nog veel sterker mate.

Nu die dood zoo dichtbij komt, schrikt Hij daar een oogenblik voor terug: *„Nu is mijn ziel ontroerd; en wat zal Ik zeggen?"* Jhs.: 27.

Een oogenblik komt de vraag bij den Heere Jezus op, of bereiking van het einddoel mogelijk is, zonder dien dood: *„Vader, verlos Mij uit deze ure!"* Jhs.: 27.

Maar dadelijk verwerpt Hij zelf deze gedachte: *„Maar hiertoe ben Ik in deze ure gekomen."* Wanneer de dood niet als sluitstuk volgde, na al wat de Heere Jezus reeds afgeleden had, en doorlijden zou, dan was dat alles vergeefsch geweest. Jhs.: 27.

Het einde van de overlegging van den Heere Jezus is dan ook:

Jes. 53 : 10 . . . als zijn ziel zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zoo zal Hij zaad zien.

Rom. 6 : 5. Want indien wij met Hem een plant geworden zijn in de gelijkmaking zijns doods, zoo zullen wij het ook zijn in de gelijkmaking zijner opstanding.

Gal. 2 : 20. Ik ben met Christus gekruist; en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vleesch leef, dat leef ik door het geloof des Zoons van God, die mij lief gehad heeft, en zichzelven voor mij overgegeven heeft.

Op. 2 : 10. Zijt getrouw tot den dood, en Ik zal u geven de kroon des levens.

Jhs.: 28. „*Vader! verheerlijk uwen Naam.*" Doe met Mij al wat gij wilt, mits ik U slechts verheerlijke.

Dat is het heerlijke eind, waartoe wij altijd moeten komen: De eere Gods. Niet maar als een leus, maar in waarheid, in het beleven.

6. De Stem. Jhs. 28b.

Wanneer de Heere Jezus zoo het lijden aanvaardt, antwoordt de Vader. Er komt een stem uit den hemel, zeggende: „*En Ik*
Jhs.: 28. *heb Hem verheerlijkt, en Ik zal Hem wederom verheerlijken.*"

Heb. In al wat de Heere Jezus reeds gedaan had, met name in de wonderen.

Zal. In wat nog komen zou, met name in de overwinning op den dood.

Herhaal: De drie malen, dat deze stem geklonken heeft; doop, verheerlijking, en nu.

7. De Indruk van de Stem. Jhs.: 29.

De Heere Jezus, en waarschijnlijk ook de discipelen, hooren de stem, en verstaan den inhoud.

De schare hoort wel het geluid, maar zij verstaat niets van den inhoud; zoo zelfs, dat zij niet eens tot het besef komt, dat er een stem geweest is: Sommigen zeggen, dat er een donderslag geschied
Jhs.: 29. is. Anderen zeggen: „Een engel heeft tot Hem gesproken."

8. De Verklaring van den Heere Jezus. Jhs.: 30.

De Heere Jezus wil de schare op den rechten weg helpen: „*Niet*
Jhs.: 30. *om mijnentwil is deze stem geschied, maar om uwentwil.*" Waar God zelf zoo den Heere Jezus antwoordt, is loochening van de nauwe betrekking tusschen Hem en den Vader niet meer mogelijk.

2. Voor de Menschheid in haar geheel. Jhs.: 31—33.

De ure, die nu gekomen is, is ook beslissend voor de menschheid in haar geheel.

1. Het Oordeel. Jhs.: 31a.

Jhs.: 31. „*Nu is het oordeel in deze wereld.*"

Iemand oordeelen is: Een gevoelen uitspreken over den zedelijken toestand van zoo iemand.

Zich zelf oordeelen is: Een gevoelen uitspreken over eigen zedelijken toestand. Verklaar!

Zulk een oordeel spreekt de wereld over zich zelf uit op het oogenblik, dat zij den Heere Jezus kruisigt.

Door het kruis voor Hem op te richten, openbaart de wereld zich, als God hatend.

Door den Heere Jezus te oordeelen, spreekt de wereld het doodvonnis over zich zelf uit.

Jhs.: 31. 2. De Overste der Wereld. Jhs.: 31b.

„*Nu zal de overste der wereld buitengeworpen worden.*"

De overste der wereld: De duivel.

Vóór den dood van den Heere Jezus kon de duivel nog eenig recht op den mensch doen gelden; kon hij voor Gods rechterstoel verschijnen, en dien mensch voor zich opeischen. Job!

Dat is nu uit: De Satan wordt buitengeworpen, weg van voor dien rechterstoel, waar hij eischend optrad.

3. De nieuwe Heerscher. Jhs.: 32, 33.

De overste der wereld is geknot; een nieuwe heerscher verrijst: „*En Ik, zoo wanneer Ik van de aarde zal verhoogd zijn, zal Ik hen*
Jhs.: 32. *allen tot Mij trekken.*"

Verhoogd: Eerst aan het kruis; dan in den hemel.

Allen: De uitverkorenen, zoowel uit de Joden, als uit de heidenen. Vergelijk een magneet, die uit een mengsel de ijzerdeeltjes uitzoekt.

Verklarend voegt Johannes er dan aan toe: „En dit zeide Hij, beteekenende, hoedanigen dood Hij sterven zou." Jhs.: 33.

3. Voor Israël. Jhs.: 34—36a.

De ure, die nu aangebroken is, is in de derde plaats beslissend voor Israël.

1. De Vraag uit de Schare. Jhs.: 34.

De schare kan al wat de Heere Jezus zegt niet volgen. Vandaar, dat de vraag komt: *„Wij hebben uit de wet gehoord, dat de Christus blijft in der eeuwigheid; en hoe zegt Gij, dat de Zoon des Menschen moet verhoogd worden? Wie is deze Zoon des Menschen?"* Jhs.: 34.

. . . dat de Christus blijft . . . De gangbare Joodsche meening was, dat, wanneer de Messias eenmaal gekomen was, Hij blijven zou. Zie: Ps. 110 : 4; Jes. 9 : 6. (Verg.: Schürer: G. J. V. II 634.)

Zoon des Menschen. Deze uitdrukking begrepen de Joden niet.

2. Het Antwoord van den Heere Jezus. Jhs.: 35, 36a.

Op hun vraag, betreffende den Zoon des Menschen, ontvangen de Joden geen antwoord.

Wel richt de Heere Jezus zich met een laatste vermaning tot hen: 35. *„Nog een kleinen tijd is het licht bij ulieden; wandelt, terwijl gij het licht hebt, opdat de duisternis u niet bevange.*

En die in de duisternis wandelt, weet niet, waar hij heengaat.

36. *Terwijl gij het licht hebt, gelooft in het licht, opdat gij kinderen des lichts moogt zijn."* Jhs.: 35, 36a.

„De zon neigt ter kimme. Dan zal Israël zijn als een karavaan, die door de snel vallende duisternis overvallen, haar pleisterplaats niet bereikt heeft, en door gevaren omringd, ronddoolt in de vlakte. Indien zij echter in Hem gelooven, zullen zij zelf lichten zijn, en met Hem over de heerschappij van den booze triumfeeren." (Ubbink: Jhs. 142.) Zie verder Jhs. 1 : 4 e.v.

5. Johannes 12 : 37—50.

Aan deze laatste rede van den Heere Jezus tot het volk voegt de evangelist Johannes nog twee gedeelten toe:

1. Over het wèl en niet gelooven. Jhs.: 37—43.

2. Een laatste woord van den Heere Jezus. Jhs.: 44—50.

1. Over het wèl en niet Gelooven. Jhs.: 37—43.

Dit stuk is een beschouwing van Johannes zelf. Hij spreekt daarin eerst over de profetie (Jhs.: 37—41), en daarna over de vervulling van de profetie. Jhs.: 42—43.

1. De Profetie. Jhs.: 37—41.

37. *En hoewel Hij zoo vele teekenen gedaan had, nochtans geloofden zij in Hem niet.*

38. *Opdat het woord van Jesaja, den profeet, vervuld werd, dat hij geprofeteerd heeft: Heere, wie heeft onze prediking geloofd? en wien is de arm des Heeren geopenbaard?*

Ps. 110 : 4. Gij zijt Priester in eeuwigheid.

Jes. 9 : 6. Der grootheid dezer heerschappij en des vredes zal geen einde zijn . . . om dat te bevestigen . . . van nu aan tot in eeuwigheid toe.

Jhs. 1 : 4. In hetzelve (het Woord) was het leven . . .

39. *Daarom konden zij niet gelooven, dewijl Jesaja wederom gezegd heeft:*

40. *Hij heeft hun oogen verblind en hun hart verhard, opdat zij met de oogen niet zien, en met het hart niet verstaan, en zij bekeerd worden, en Ik hen geneze.*

41. *Dit zeide Jesaja, toen hij zijn heerlijkheid zag, en van Hem sprak."*

Jhs.: 37—41. Vers 38: Jes. 53 : 1. *Wie heeft onze prediking geloofd, en aan wien is de arm des Heeren geopenbaard?*

Vers 40: Jes. 6 : 10. *Maak het hart dezes volks vet, en maak hun ooren zwaar, en sluit hun oogen, opdat het niet zie met zijn oogen, noch met zijn ooren hoore, noch met zijn hart versta, noch zich bekeere, en Hij het geneze.*

Niet willen gelooven, wordt tenslotte, niet kunnen gelooven. Maar daarmee is de verantwoordelijkheid van den ongeloovige niet opgeheven.

Hier is sprake van ongeloof, dat komt als straf op de verwerping van de genade. (Zie Calvijn. Jhs. 569.) Verg. Mt. 13 : 13.

Het ongeloof is oorzaak en gevolg beide. Rom. 11 : 7.

2. De Vervulling. Jhs.: 42, 43.

42. *Nochtans geloofden ook zelfs velen uit de Oversten in Hem; maar om der Farizeën wil beleden zij het niet, opdat zij uit de synagoge niet zouden geworpen worden.*

43. *Want zij hadden de eer der menschen lief, meer dan de eer van God.*

Jhs.: 42, 43. Geloof is hier historisch geloof. (Zie: Lange: Jhs. 384.) Dat hier van geen zaligmakend geloof sprake kan zijn, blijkt uit de handelwijze dier „geloovigen"; zij vreezen de Farizeërs; zij hebben de eer van menschen meer lief dan de eere Gods.

2. Een laatste Woord van den Heere Jezus. Jhs. 44—50.

44. *En Jezus riep, en zeide: „Die in Mij gelooft, gelooft in Mij niet, maar in Dengenen die Mij gezonden heeft.*

45. *En die Mij ziet, die ziet Dengene, die Mij gezonden heeft.*

46. *Ik ben een licht, in de wereld gekomen, opdat een iegelijk, die in Mij gelooft, in de duisternis niet blijve.*

47. *En indien iemand mijne woorden gehoord, en niet geloofd zal hebben, Ik oordeel hem niet: want Ik ben niet gekomen, opdat Ik de wereld oordeele, maar opdat Ik de wereld zalig make.*

48. *Die Mij verwerpt, en mijne woorden niet ontvangt, heeft die hem oordeelt; het woord, dat Ik gesproken heb, dat zal hem oordeelen ten laatsten dage.*

49. *Want Ik heb uit Mij zelven niet gesproken; maar de Vader, die Mij gezonden heeft, die heeft Mij een gebod gegeven, wat Ik zeggen zal, en wat Ik spreken zal.*

50. *En Ik weet, dat zijn gebod het eeuwige leven is. Hetgeen Ik dan spreek, dat spreek Ik alzoo, gelijk Mij de Vader gezegd heeft."*

Het is een herhaling van dezelfde gedachte, die de Heere Jezus reeds vele malen had uitgesproken. Zie b.v. Jhs. 8 : 18, 28, 38.

Mt. 13 : 13. Daarom spreek Ik tot hen door gelijkenissen, opdat zij ziende niet zien, en hoorende niet hooren, noch ook verstaan.

Rom. 11 : 7. . . De uitverkorenen hebben het verkregen, en de anderen zijn verhard geworden.

5. Slot. Jhs.: 36b.

Dan komt het einde.
Dinsdagavond verlaat de Heere Jezus den tempel.
Nooit zal Hij er weer in terugkeeren.
Den volgenden Woensdag houdt Hij voor zich en zijn discipelen: Hij verbergt zich daarop voor de Joden. Jhs.: **36b.**
Donderdagavond keert Hij weer terug naar Jeruzalem.

Jhs. 8 : 18. Ik ben het, die van Mij zelven getuig, en de Vader, die Mij gezonden heeft, getuigt van Mij.

18. PROFETIEËN OMTRENT DE TOEKOMST, I.

Mt. 24 : 1—14; Mc. 13 : 1—13; Lc. 21 : 5—19.

1. Verband.

De lange Dinsdag is ten einde. Herhaal. De Heere Jezus zal den tempel verlaten, om er nooit meer in terug te komen.

Waarschijnlijk gaat Hij heen door een der poorten, die van de gaanderij van Salomo rechtstreeks naar het Kedrondal leidden. (Zahn: Mt. 844.)

2. Het Verlaten van den Tempel. Mt.: 1, 2; Mc.: 1, 2; Lc.: 5, 6.

De Heere Jezus zal wel niet in vroolijke stemming den tempel verlaten hebben; zijn gedachten zijn vol van den ernst van het oogenblik.

De discipelen komen ten minste, om Hem wat af te leiden;
Mt.: 1. zij wijzen Hem op de gebouwen des tempels, op de marmerblokken, waarmee men nog steeds bezig is, den tempel te
Lc.: 5. versieren; op de begiftigingen.

Begiftigingen: wijgeschenken; o.a. de groote gouden wijnstok, door Herodes geschonken.

De Heere Jezus heeft geen oog voor dat uiterlijke schoon. Hij ziet verder: Hij ziet de straf, die komt: *„Ziet gij niet al deze dingen? Voorwaar zeg Ik u: hier zal niet een steen op den*
Mt.: 2. *anderen steen gelaten worden, die niet afgebroken zal worden."*

Al deze dingen: De tempel in zijn geheel, en al de onderdeelen.

Vertel in dit verband iets over de verwoesting van Jeruzalem en van den tempel, A 1. Zeg ook iets over de mislukte pogingen van Juliaan den Afvallige, om den verwoesten tempel te herbouwen.

A. 1. **De Verwoesting van Jeruzalem.**

De laatste Romeinsche stadhouder, Gessius Florus (65—66), overtrof zijn voorgangers in het uitpersen en tergen der Joden.

In 66 na Christus kwam het tot een openlijke breuk met Rome: het dagelijksche offer, dat in den tempel voor den keizer werd gebracht, bleef achterwege.

Keizer Nero droeg aan Vespasianus de onderwerping van den opstand op.

De eerste gevechten hadden plaats in Galilea, waar Jozefus, de bekende geschiedschrijver, het bevel voerde over de Joodsche benden. Vespasianus behaalde hier de overwinning; Jozefus bleef, dank zijn sluwheid, gespaard. Vespasianus rukte nu op Jeruzalem aan.

Juist in dezen tijd stierf Nero. Een deel der Romeinsche troepen koos Vespasianus tot keizer. Deze ging naar Rome, om de kroon in bezit te nemen. De onderwerping van Palestina droeg hij op aan zijn zoon Titus.

In April van het jaar 70 sloeg Titus het beleg voor de stad met 80.000 man troepen. Jeruzalem was toen juist vol Paaschgangers.

In de stad waren drie partijen, die elk een deel van de stad in bezit hadden, en elkaar op leven en dood bestreden: de tempelgangers zelfs werden bestookt; een deel der stad werd in puin geschoten, de korenvoorraden werden verbrand.

Na vijftien dagen had Titus met den stormram een bres in den buitensten muur gemaakt. Nog twee muren moest hij nu door. Na weer twee weken was de middelste muur in zijn macht.

De nood in de stad was intusschen hoog gestegen: men at leer enz.; moeders beroofden hun kinderen van het eten, dat deze bemachtigd hadden; zelfs wordt er verhaald, dat moeders haar eigen kinderen braadden. Wanneer er een huis gesloten was, drong men er binnen; daar was men waarschijnlijk aan het eten.

Wie zich buiten de poort begaf, om naar voedsel te zoeken, en daarbij gegrepen werd, kruisigden de Romeinen. Rondom gansch de stad stonden van die kruisen, maar vooral op den Olijfberg.

Titus liet om de geheele stad een palissadeering opwerpen, om toevoer van levensmiddelen te voorkomen. Hij had daarmee succes: de stad werd uitgehongerd. Door één poort zouden volgens de opgaven van Jozefus niet minder dan 115.880 dooden in den tijd van drie maanden zijn uitgedragen. Tenslotte begroef men de dooden niet meer; men stapelde ze eenvoudig op.

Ondertusschen ging de belegering door. Hardnekkig was daarbij de tegenstand der Joden. Zij wisten de belegeringswerktuigen der Romeinen te ondergraven. Houtwerk stutte de gangen en schachten. Toen dit in brand gestoken werd, ploften de stormrammen naar beneden, en verbrandden.

Ondanks dit succes konden de Joden den ongelijken strijd niet volhouden. Zaterdag, 14 Juli, moesten zij het dagelijksch offer in den tempel staken.

De poorten, die toegang gaven tot den tempelberg, werden met vuur opengebrand. Een algemeene bestorming volgde daarop. De Romeinen drongen door tot in den tempel.

Ondanks het gebod dit gebouw te sparen, wierp een soldaat een brandende fakkel tusschen de menigte, die zich daar verzameld had. Allen, die daarheen gevlucht waren, kwamen in den brand om. De priesters stortten zich, het gelaat met de handen bedekt, vrijwillig in de vlammen. Een vreeselijk gehuil steeg op, zoo ontzettend, dat het de vreugdekreten der overwinnaars overstemde.

Begin September was eindelijk de gansche stad in handen der Romeinen.

Op drie torens na, die voor de bezetting dienen moesten, werd geheel Jeruzalem geslecht. Meer dan een millioen menschen waren omgekomen; bijna honderdduizend gevangenen werden als slaaf verkocht.

Titus moet uitgeroepen hebben: „Voorzeker is het een God, die ons de overwinning geschonken heeft, en de Joden uit deze door menschelijke kracht onverwinbare nesten heeft verdreven."

Bij zijn intocht in Rome voerde Titus als zegeteekenen o.a. mee de gouden tafel der toonbrooden, het voorhangsel van het heilige der heiligen, en een wetsrol.

Zie verder Schürer: G. J. V. I 600 e.v.

3. De Vraag der Discipelen. Mt.: 3; Mc.: 3, 4; Lc.: 7.

De Heere Jezus wandelt verder met de discipelen, door het Kedrondal, langs Gethsemané, den weg op naar Bethanië. Wijs! Ergens aan dien weg, op de helling van den Olijfberg, zet Hij zich neer. De stad, overgoten van het licht der ondergaande zon, en straks van dat der volle maan, breidt zich voor Hem uit. Beschrijf. A 2.

De discipelen hebben onderweg nagedacht, over wat de Heere Jezus gezegd heeft. Zij begrijpen wel, dat na de verwerping de straf niet uit kan blijven. (Zie: V. Leeuwen: Mc. 161.)

Een viertal komt tot Hem: Petrus, Jacobus, Johannes,
Mc.: 3. Andreas.

Zij komen met een vraag; eigenlijk met drie vragen:

1. Wanneer zullen deze dingen zijn.
2. Wat is het teeken van uw toekomst.

Mt.: 3. 3. Wat is het teeken van de voleinding der wereld.

Deze dingen: de verwoesting van Jeruzalem.

Voor de discipelen hangen de verwoesting, en de oprichting van het rijk van den Messias nauw samen.

Petrus zal bij dit alles wel het woord gevoerd hebben.

A 2. **De Plaats der Rede.**

De traditie wijst de plaats der rede op den top van den Olijfberg, zuidelijk van den middelsten weg. Daar staat nu een groep gebouwen, toebehoorend aan de Karmelieten. Er is o.a. een hof bij. Achter dien hof is een kruisgang, op de wanden waarvan men in vijf en dertig verschillende talen het „Onze Vader" leest. Dat zou de Heere Jezus hier aan zijn discipelen geleerd hebben.

Onder die gang is een grot, waarschijnlijk een crypt van een zeer oude kerk, die hier eenmaal stond, gebouwd door de moeder van Constantijn den Grooten. Die grot wordt aangewezen als de plaats, waar de Heere Jezus de rede over het einde van Jeruzalem gehouden heeft.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat deze traditie juist is; alleen in de grot is de Heere Jezus niet geweest; Hij zat volgens Mc. 13 : 3 tegenover den tempel, en die was van uit de grot niet te zien. (Zie verder: Dalman: O. W. 280, en P. J. B. XII 69.)

4. Het Antwoord van den Heere Jezus. Mt.: 4—42; Mc.: 5—32; Lc.: 8—36.

De Heere Jezus antwoordt zijn discipelen in een uitvoerige rede. Zij ontvangen daarin geen antwoord, dat den juisten tijd aangeeft. Wel somt Hij hun verschillende teekenen op, waaruit zij tot het naderende einde zullen kunnen besluiten.

Die teekenen gelden deels voor de verwoesting van Jeruzalem, deels voor het einde der wereld, deels voor beide. Een juiste onderscheiding is daarbij niet te maken. Het is als met

twee filmen, die gelijk gedraaid worden, en wier beelden samenvallen op één doek.

Beide gebeurtenissen hebben één oorzaak: de verwerping van den Christus; één einde: verwoesting. (Zie verder: Grosheide: Toekomst 164.)

Eerst geeft de Heere Jezus in zijn rede een algemeen overzicht van de teekenen. Daarna werkt Hij enkele gegevens breeder uit.

Bij dit alles is het bovenal de bedoeling van den Heere Jezus, de discipelen te waarschuwen voor het naderend gevaar. Dat komt vooral in het slot uit.

1. Algemeen overzicht van de teekenen. Mt.: 4—14; Mc.: 5—13; Lc.: 8—19.

2. Breedere uitwerking van enkele gegevens. Mt.: 15—42; Mc.: 14—32; Lc.: 20—33.

3. Slot. Lc.: 34—36.

Overzicht.

Wie de gansche rede niet op den voet volgt, kan iets daarvan meedeelen aan de hand van dit overzicht:

1. Teekenen in de natuur:
   1. Aardbevingen.
   2. Teekenen aan den hemel:
      1. De zon verduisterd.
      2. De maan geeft haar schijnsel niet.
      3. De sterren vallen van den hemel.
      4. De krachten der hemelen worden bewogen.
2. Teekenen onder de menschen:
   1. Oorlogen.
   2. Geruchten van oorlogen.
   3. Hongersnood.
   4. Pestilentie.
   5. Een leven, als in de dagen voor den zondvloed.
3. Teekenen in de kerk:
   1. Klein.
   2. Vervolging.
   3. Valsche Christussen.
4. De komst van den Anti-Christ.

1. Algemeen Overzicht van de Teekenen. Mt.: 4—14; Mc.: 5—13; Lc.: 8—19.

1. Valsche Christussen. Mt.: 4, 5; Mc.: 5, 6; Lc.: 8.
2. Oorlogen en geruchten van oorlogen. Mt.: 6, 7a; Mc.: 7, 8a; Lc.: 9, 10.
3. Beroerten. Lc.: 9.

4. Hongersnooden. Mt.: 7b; Mc.: 8b; Lc.: 11a.
5. Pestilentiën. Mt.: 7b; Lc.: 11a.
6. Aardbevingen. Mt.: 7b; Mc.: 8b; Lc.: 11a.
7. Teekenen aan den hemel. Lc.: 11b.
8. Waarschuwing. Mt.: 6, 8; Mc.: 7, 8; Lc.: 9.
9. Vervolging. Mt.: 9—14; Mc.: 9—13; Lc.: 12—19.

1. Valsche Christussen. Mt.: 4, 5; Mc.: 5, 6; Lc.: 8.

Het eerste woord van den Heere Jezus is reeds dadelijk een
Mt.: 4. waarschuwing: *Ziet toe, dat u niemand verleide.*

De gelegenheid, om verleid te worden, zal er zijn: *Want velen zullen komen onder mijn naam, zeggende: Ik ben de Christus, en zij*
Mt.: 5. *zullen velen verleiden.*

Voorbeelden van zulke valsche Christussen:

1. Vóór de Verwoesting van Jeruzalem.
2. Na de verwoesting van Jeruzalem.

1. Vóór de Verwoesting van Jeruzalem.

a. Simon de Toovenaar. Hand. 8 : 5—25.

b. Bij den ondergang van Jeruzalem stond op den laatsten dag op de rookende zuilengangen van den tempel een valsche profeet, die met de grootste beslistheid verkondigde, dat de Heere hem bevolen had, den tempel te beklimmen, om het teeken der verlossing te aanschouwen. (Schneller: Hem 284.)

2. Na de Verwoesting van Jeruzalem.

Ook na de verwoesting van Jeruzalem treden de valsche Christussen op. Voorbeeld: Bar-Cochba:

„Deze leefde in de tweede eeuw na Christus. De zware tijden, die Jezus voorzegd had, waren over het volk der Joden in Palestina losgebroken.

Jeruzalem was verwoest, de tempel in puin gestort, en Juda verstrooid. Het Joodsche volk boog zich echter niet zoo gemakkelijk onder het Romeinsche juk.

Telkens stond het op.

Onder den valschen Messias Bar Cochba kwam het tot een grooten opstand.

Na Jeruzalem's val hadden de Joden zich met verdubbelden ijver op de wetsstudie toegelegd.

Zoo waren er in de tweede eeuw groote Joodsche wetsgeleerden. Eén hunner was Rabbi Akiba, die bij het volk geliefd was om zijn arbeid. Deze heeft nu vooral meegewerkt, om over het geheele Joodsche volk ontzettend onheil te brengen door den valschen Messias Bar-Cochba.

Akiba is zeker niet onbekend geweest met het Evangelie van Jezus Christus.

In zijn tijd woonden de Joodsche Christenen tusschen de andere Israëlieten in Palestina.

Maar Akiba verwierp den waren Messias. Hij verwachtte een Messias, die van der Romeinen overlast bevrijden zou.

In Akiba's dagen stond Bar-Cochba op. Akiba heeft zich beijverd, om hem onder de Joden als Messias te doen erkennen.

Toen hij Bar-Cochba voor 't eerst zag, zei hij: „Dat is de Messiaansche koning."

De naam Bar-Cochba, de Sterrenzoon, is hem waarschijnlijk door Akiba gegeven. In stilte werd de opstand tegen de Romeinen voorbereid.

Akiba maakte groote reizen, en stookte allerwegen de Joden tot verzet aan. Hij voorzeide, dat onder Bar-Cochba het Koninkrijk der Joden weer zou worden opgericht.

De groote massa der Joden geloofde het op Akiba's gezag.

Nadat de beide legerplaatsen der Romeinen en ook Caesarea door een aardbeving geteisterd waren, meende men, dat de tijd voor den openlijken opstand gekomen was.

Groot was Bar-Cochba's leger. Van Joodsche zijde noemt men een aantal van 400.000, van heidensche zijde spreekt men zelfs van 580.000 opstandige Joden.

Van Bar-Cochba wordt verteld, dat hij de lasterlijke woorden heeft gesproken: „Heere, zoo Gij ons niet wilt helpen, help dan tenminste onze vijanden niet, zoo zullen wij overwinnen."

In een jaar tijds viel het grootste deel van Palestina in Bar-Cochba's handen. Ook de door de Romeinen gezonden versterkingen werden geslagen, en Bar-Cochba ging er zelfs toe over, om zijn eigen munten te laten slaan.

Hard hadden de Joodsche christenen het te verantwoorden, die Bar-Cochba's heerschappij niet erkennen wilden.

Toen Bar-Cochba zich twee jaar gehandhaafd had, zond Hadrianus (117—138) zijn besten veldheer, Julius Severus, naar Palestina.

Severus trok niet direct op Bar-Cochba's hoofdkwartier, Bethar, aan, maar sneed eerst den levensmiddelentoevoer af.

Eindelijk, nadat hij de verschillende omliggende plaatsen had ingenomen, richtte hij zich tegen Bethar.

Een jaar lang belegerde hij deze plaats. Aan Joodsche zijde vielen meer dan een half millioen dooden, behalve degenen, die door honger en brand omkwamen. Ook aan de zijde der Romeinen waren de verliezen groot, zóó groot zelfs, dat Severus niet den gebruikelijken zegetocht in Rome houden mocht, waardoor zou gebleken zijn, hoe zijne legioenen gedund waren.

Alle plaatsen, die aan den opstand hadden deelgenomen, werden verwoest, zoodat Palestina tot een woestenij werd.

Vrouwen en kinderen werden als slaven verkocht.

Slechts een klein aantal ontkwam. Ook de Joden in andere landen werden verdrukt.

Jodenbelastingen werden geheven, en andere drukkende bepalingen getroffen.

De berg Sion werd beploegd, en op de plaats, waar de tempel des Heeren eens stond, een afgodstempel voor Jupiter gesticht.

Volkomen was Bar-Cochba's opstand mislukt.

Hij was een stormloop van schier het heele Joodsche volk tegen de Romeinen. In de mislukking werd het heele Joodsche volk getroffen.

Nameloos wee is zoo door dezen valschen Messias Bar-Cochba over 't Joodsche volk gekomen."

Zie: Jac. v. Nes Cz. in Zendingsblad Ger. Kerken voor de Zending onder de Joden. Dec. 1926.

Spreek verder over het optreden van Mohammed, en in onzen tijd van Krischnamurti.

2. Oorlogen en Geruchten van Oorlogen. Mt.: 6, 7a; Mc.: 7, 8a; Lc.: 9,10.

6. *En gij zult hooren van oorlogen en geruchten van oorlogen; ziet toe, wordt niet verschrikt; want al die dingen moeten geschieden, maar nog is het einde niet.*

7. *Want het eene volk zal tegen het andere volk opstaan, en het eene koninkrijk tegen het andere koninkrijk.* **Mt.: 6, 7.**

1. Vóór de Verwoesting van Jeruzalem:

De opstand, die Palestina teisterde van af 66. Zie A 1.

2. In onze Dagen:

De wereldoorlog.

Lees ook Op. 6 : 4: Het roode paard.

3. Beroerten. Lc.: 9.

En wanneer gij zult hooren van . . . beroerten, zoo wordt niet ver-
Lc.: 9. *schrikt . . .*

1. Vóór de Verwoesting van Jeruzalem:
De opstand.

2. In onze Dagen:
Rusland; China.

4. Hongersnooden. Mt.: 7b; Mc.: 8b; Lc.: 11a.

Mt.: 7b. *En er zullen zijn hongersnooden . . . in verscheidene plaatsen.*

1. Vóór de Verwoesting van Jeruzalem.
De hongersnood onder keizer Claudius. Hand. 11 : 28.

2. In onze Dagen.
De hongersnood o.a. in *a*. Duitschland en Oostenrijk tijdens den oorlog; *b*. in China.

a. Oostenrijk. Zooals uit de inkoopsboeken blijkt, hebben de krankzinnigengestichten in November 1918 een vijfde deel ontvangen van de hoeveelheid levensmiddelen, die zij in de laatste vredesmaanden van 1914 betrokken; van sommige levensmiddelen nog minder. De tuberculose-afdeelingen der ziekenhuizen, die vóór den oorlog geregeld vol waren, zijn nu ondanks de ontzettende toeneming der tuberculose verlaten, omdat de patiënten wegens de slechte voeding, zich er niet laten opnemen. De toestand in de kinderziekenhuizen is troosteloos, in de eerste plaats door gebrek aan melk. Als hoofdspijs wordt zuurkool verstrekt. Ofschoon de ruimte in deze inrichtingen altijd ontoereikend was, is nu een deel ervan wegens levensmiddelennood gesloten. De voornaamste sanatoria moesten hun patiënten ontslaan; uit de krankzinnigengestichten wordt algemeen bericht, dat de lijders aan uitputting sterven. (Bericht uit De Standaard 16 Jan. 1919.)

b. China. Een r.k. missionaris schrijft o.m als volgt over den hongersnood in de Chineesche provincie Sjensi:

Negen millioen menschen verhongeren daar. Een gebied, dat acht dagen autorijden vereischt, om er dwars doorheen te trekken, ligt in den laatsten doodsstrijd. Het Amerikaansche Roode Kruis stuurde een autokaravaan van meel. Zij werd beroofd, de wagens verbrand, chauffeurs en leiders tot op het hemd uitgeplunderd. Men stuurde zaaikoren. Het wordt trots militaire bewaking opgegeten. De zon brandt op duizenden lijken, die door niemand begraven worden, omdat men de pest schuwt, of omdat men te zwak is om een spade op te heffen. De kanalen liggen droog, de onafzienbare vruchtbare velden liggen veronachtzaamd en onbebouwd... Het verschrikkelijkste is nog de toestand in de omgeving van Tongsjoefoe. Daar zag ik voor het eerst, hoe een hoop wild blaffende honden, tandenknarsend van een kinderlijk wegvluchtten, het verscheurde overschot van een tot op het been vermagerden jongen. Steeds meer lijken liggen op de straten, soms er dwars overheen. Een lijkenlucht verpest de atmosfeer. Juist als wij voor de vervallen muren van Tongsjoefoe komen, is men bezig op honden te jagen. Ze verscheuren de lijken der menschen, en de menschen vangen de honden, en eten ze op. De dieren zien er niet uitgehongerd uit. Met walging denkt men aan wat zij vermoedelijk hebben gegeten. (Bericht uit De Standaard van 23 Aug. 1930.)

Op. 6 : 4. En een ander paard ging uit, dat rood was; en dien, die daarop zat, werd macht gegeven den vrede te nemen van de aarde, en dat zij elkander zouden dooden; en hem werd een groot zwaard gegeven.

Hand. 11 : 28 . . . dat er een groote hongersnood zou wezen over de geheele wereld, dewelke ook gekomen is onder den keizer Claudius.

Lees: Op. 6 : 5—6: Het zwarte paard.

5. Pestilentiën. Mt.: 7b; Lc.: 11a.

En er zullen zijn . . . pestilentiën. Mt.: 7b.

1. Vóór de Verwoesting van Jeruzalem:

Een pestilentie, zoo vreeselijk, teisterde de gansche wereld, dat er tot dien tijd geen weerga van was. (Zie: Godet: Lk. 435.)

2. In onze Dagen:

Vertel iets over de griep-epidemie van 1918/1919.

Aan een Engelschen brief eener pleegzuster van het Somerset-hospitaal te Kaapstad zijn de volgende bijzonderheden over de griep-epidemie aldaar ontleend:

„De sterfgevallen begonnen met 20 per dag, en voor er vele dagen verloopen waren, klom het aantal tot 500 en zelfs 600 op één dag. In twee weken tijds waren 6000 menschen bezweken, en Kaapstad leek wel een doodenstad. De menschen stierven op straat, soms patrouilleerden groote huifkarren door de straten, om de dooden op te rapen. Een bezoek van huis tot huis werd begonnen, en men ontdekte toen de vreeselijkste toestanden. Geheele gezinnen waren getroffen, dooden en levenden lagen in hetzelfde bed, geen eten was er in huis, niemand, die ook maar kon kruipen, om het te halen. Alle bezorging met wagens was gestaakt, er was niemand, om de wagens te besturen, winkels, zaken waren gesloten. Treinen en trams liepen niet; schouwburgen, bioscopen, kerken waren geheel leeg en gesloten. Het was als de groote pest te Londen.

Op het groote kerkhof 10 KM. buiten Kaapstad waren geen menschen, om graven te delven. De menschen brachten hun familie en kennissen met een auto naar de begraafplaats, en moesten de graven zelven delven; dikwijls waren zij zoo zwak, dat zij maar twee of drie voet diep konden spitten, en als zij dan weggingen om het lijk te halen, kwamen anderen, en wierpen de lijken van hun eigen familie in de pas gedolven graven. Dan werd er gevochten, en hadden er afschuwelijke tooneelen plaats. Er waren geen geestelijken voor de begrafenis. Toen de ziekte op haar ergst was, waren er geen doodkisten, en armen en rijken werden toen in dekens begraven. De patiënten waren enkele uren voor hun dood zwart, en zij verspreidden een dag, en zelfs twee dagen voor hun dood, een stank als bij een pestilentie."

(Bericht uit: De Standaard 16 Jan. 1919.)

Lees: Op. 6 : 8: Het vale paard.

6. Aardbevingen. Mt.: 7b; Mc.: 8b; Lc.: 11a.

En er zullen zijn . . . aardbevingen in verscheidene plaatsen. Mt.: 7b.

1. Vóór de Verwoesting van Jeruzalem:

Een aardbeving verwoestte verscheidene steden in Klein-Azië, o.a. Laodicea en Hierapolis.

2. In onze Dagen:

Vertel van de aardbevingen, die Japan, Italië teisteren.

Lees: Op. 6 : 12a: Het zesde zegel.

Op. 6 : 5, 6 . . . En ik zag en ziet, een zwart paard, en die daarop zat, had een weegschaal in zijn hand. En ik hoorde een stem in het midden van de vier dieren, die zeide: Een maatje tarwe voor een penning, en drie maatjes gerst voor een penning, en beschadig de olie en den wijn niet.

Op. 6 : 8. En ik zag en ziet, een vaal paard, en die daarop zat, zijn naam was de dood, en de hel volgde hem na. En hem werd macht gegeven, om te dooden, tot het vierde deel der aarde, met zwaard, en met honger, en met den dood . . .

Op. 6 : 12a. En ik zag, toen het het zesde zegel geopend had, en ziet er werd een groote aardbeving.

7. Teekenen aan den Hemel. Lc.: 11b.

Lc.: 11b. *Er zullen ook schrikkelijke dingen, en groote teekenen aan den hemel geschieden.*

1. Vóór de Verwoesting van Jeruzalem:

Tacitus bericht: „Wonderteekenen verschenen, die dit bijgeloovige volk hield voor aanwijzingen van onafwendbare rampen. Aan den hemel werden gezien strijdende legerbenden, flikkerende wapenen, en een tempel, in vlammen opgaande, in de wolken. De poorten van den tempel sprongen onverwachts open, en een bovenmenschelijke stem werd gehoord, zeggende: „De goden trekken van hier weg!" Daarbij hoorde men het geruisch van wegtrekkenden."

Jozefus bericht: „Zeldzame verschijnselen vervulden het geheele volk met angst. Onheilspellend gesternte stond boven de stad, en een komeet was een jaar lang aan den hemel zichtbaar. Toen het volk, nog voor het begin van den Joodschen krijg, eens op het Paaschfeest omtrent de negende ure bijeen was, omstraalde een helder licht gedurende een half uur het altaar en den tempel." (Zie verder uitvoerig Schneller: Hem 282.)

2. In onze Dagen:

Zie op: Mt.: 29 blz. 99.

Lees Op. 6 : 12b : Het zesde zegel.

8. Waarschuwing. Mt.: 6, 8; Mc.: 7, 8; Lc.: 9.

Wanneer de discipelen dit alles hooren, moeten zij niet verschrikt
Mt.: 6. worden.
Mt.: 6. Al die dingen moeten geschieden krachtens Gods besluit.
Mt.: 8. Ja, dat alles is nog slechts een beginsel der smarten.
Mc.: 7. Het einde is er nog niet.
In dit alles deelt de gansche wereld.
Nu komt het bijzondere, dat de gemeente treft:

9. Vervolging. Mt.: 9—14; Mc.: 9—13; Lc.: 12—19.

Met de vervolging breekt een nieuwe periode aan, die er op wijst, dat het einde nabij is.

1. De Oorzaak der Vervolging. Lc.: 17.

Lc.: 17. *Gij zult van allen gehaat worden om mijns naams wil.*

2. Wat er gebeuren zal. Mt.: 9; Mc.: 9.

Mc.: 9. a. *Zij zullen u overleveren in de raadsvergaderingen.*
De raadsvergaderingen: de locale Sanhedrins.

Mc.: 9. b. *Zij zullen u overleveren in de synagogen.*
In de synagogen: Daar werd recht gesproken, en sommige straffen voltrokken.

Mc.: 9. c. *Gij zult voor stadhouders en koningen gesteld worden.*
Stadhouders en koningen: Overheidspersonen.

Mt.: 9. d. *Zij zullen u overleveren in verdrukking.*

Mt.: 9. e. *Zij zullen u slaan en dooden.*

Volgens de overlevering zijn al de discipelen, met uitzondering van Johannes, een gewelddadigen dood gestorven.

Op. 6 : 12b. En de zon werd zwart, als een haren zak, en de maan werd als bloed.

3. Wie zullen overleveren. Mt.: 10; Mc.: 12; Lc.: 16.

a. *En dan zullen er velen geërgerd worden, en zullen elkander overleveren, en elkander haten.* Mt.: 10.

Geërgerd: Verleid tot zonde. Zelf afgevallen, zullen zij den afval van anderen bewerken.

b. *En de eene broeder zal den anderen broeder overleveren tot den dood, en de vader het kind, en de kinderen zullen opstaan tegen de ouders, en zullen hen dooden.* Mc.: 12.

c. *En gij zult overgeleverd worden ook van ouders en broeders en magen en vrienden.* Lc.: 16.

4. Gedragslijn voor de Rechters. Mc.: 11; Lc.: 14, 15.

Doch wanneer zij u leiden zullen, om u over te leveren, zoo zijt te voren niet bezorgd, wat gij spreken zult, en bedenkt het niet; maar zoo wat u in die ure gegeven zal worden, spreekt dat; want gij zijt het niet, die spreekt, maar de Heilige Geest. Want Ik zal u mond en wijsheid Mc.: 11. *geven, welke niet zullen kunnen tegenspreken, noch wederstaan, allen, die zich tegen u zetten.* Lc.: 15.

5. Wat het Verhoor dan worden zal. Lc.: 13.

En dit zal u overkomen tot een getuigenis. Lc.: 13.

Het zal hierop uitloopen, dat gij van Mij getuigt.
Voorbeeld: Paulus voor Agrippa. Hand. 25 : 13—26 : 32.

6. De Afval van binnen uit. Mt.: 11.

En vele valsche profeten zullen opstaan, en zullen er velen verleiden. Mt.: 11.

Behalve de afval, die zijn oorzaak vindt in de aanvallen van buiten (zie onder 3), zal er ook een afval zijn, die van binnen uit werkt.

7. Het Gevolg voor de Gemeente. Mt.: 12, 13; Mc.: 13b; Lc.: 18.

a. Aan de eene zijde: de onderlinge liefde wordt minder: *En omdat de ongerechtigheid vermenigvuldigd zal worden, zoo zal de liefde van velen verkouden.* Mt.: 12.

b. Aan den anderen kant: een vast geloofsleven: *Maar wie volharden zal tot het einde, die zal zalig worden.* Mt.: 13.

Tot het einde: Zoolang het noodig is. Wie zoolang volharden kan, ondanks alles, heeft daarin het bewijs, dat Gods genade in hem is; zonder die genade is staande blijven in zulke omstandigheden niet mogelijk.

Zij mogen ook gelooven: *Niet een haar van uw hoofd zal verloren gaan.* Lc.: 18.

8. Die Tijd komt nog niet dadelijk. Mt.: 14; Lc. 19.

En dit evangelie des koninkrijks zal in de geheele wereld gepredikt worden, tot een getuigenis allen volken; en dan zal het einde komen. Mt.: 14.

Niemand zal zich dus kunnen verontschuldigen met: Ik heb den weg niet geweten. Tot zoolang moeten de discipelen hun zielen in lijdzaamheid bezitten. Lc.: 19.

Lees: Op. 6 : 2. Het witte paard; ook vs. 10—11.

Op. 6 : 2. En ik zag, en ziet, een wit paard, en die daarop zat had een boog; en Hem is een kroon gegeven, en Hij ging uit, overwinnende, en opdat hij overwonne.

10. En zij riepen met groote stem, zeggende . . .

Dit alles geldt nu weer:

1. Vóór de Verwoesting van Jeruzalem:

Tacitus: „Een geslacht van menschen, om hun misdaden gehaat.' (Zie boven 1.)

„Eerst werden er verscheidene gegrepen, die bekenden, en toen werd door hun getuigenis een groote menigte van anderen ook schuldig verklaard." (Zie boven 3.) Stock: Handboek II 285.

2. In onze Dagen:

Vertel van de vervolgingen in Rusland.

Litt.: D. O. Shabert: Martelaren van onzen Tijd.
R. Gurland: In Bolsjewistische gevangenschap.

Spreek ook over wat menigeen in ons land op kantoor, in werkplaats en kazerne moet verduren.

19. PROFETIEËN OMTRENT DE TOEKOMST, II.

Mt. 24: 15—42; Mc. 13: 14—32; Lc. 21 : 20—36.

2. Breedere Uitwerking van enkele Gegevens. Mt. : 15—42; Mc. : 14—32; Lc. : 20—33.

Na het algemeene overzicht van de teekenen, werkt de Heere Jezus nu enkele gegevens breeder uit. Hij spreekt daarbij eerst uitvoerig over de verwoesting van Jeruzalem, om daarna weer over te gaan tot den eindtijd.

1. De verwoesting van Jeruzalem. Mt. : 15—22; Mc. : 14—20; Lc. : 20—24.

2. De valsche Christussen. Mt. : 23—26; Mc. : 21—23.

3. De komst van den waren Christus. Mt. : 27—31; Mc. : 24—27; Lc. 25—28.

4. De gelijkenis van den vijgeboom. Mt. : 32—36; Mc. : 28—32; Lc. : 29—33.

5. Vergelijking met den tijd voor den Zondvloed. Mt. : 37—39.

6. De ernst van het gesprokene. Mt. : 40—42.

1. De Verwoesting van Jeruzalem. Mt. : 15—22; Mc. : 14—20; Lc. : 20—24.

1. De teekenen. Mt. : 15; Mc. : 14a; Lc. : 20.

2. Wat de inwoners van Jeruzalem moeten doen. Mt. : 16—18; Mc. : 14b—16; Lc. : 21.

3. Hoe erg het zal zijn. Mt. : 19—22; Mc. : 17—20; Lc. : 22—24.

1. De Teekenen. Mt. : 15; Mc. : 14a; Lc. : 20.

Twee teekenen geeft de Heere Jezus, om de nabije verwoesting aan te duiden.

Eerst heeft de Heere Jezus gewaarschuwd, dat men uit de teekenen niet tot het onmiddellijk komen van het einde moest besluiten. Mt. : 14.

Hier is het juist omgekeerd, op deze teekenen zal onmiddellijk het einde volgen.

a. De Omsingeling der Stad. Lc. : 20.

Maar wanneer gij zult zien, dat Jeruzalem van heirlegers omsingeld wordt, zoo weet alsdan, dat haar verwoesting nabij gekomen is. Zie A 1. Lc. : 20.

b. De Gruwel der Verwoesting. Mt. : 15; Mc. : 14a.

Wanneer gij dan zult zien den gruwel der verwoesting, waarvan gesproken is door Daniël den profeet, staande in de heilige plaats — staande waar het niet behoort — die het leest, die merke daarop. Mc. : 14.

De Heere Jezus sluit zich hier aan bij de profetieën van Daniël. Mt. : 15.

Lees Dan. 11 : 31—39: *En er zullen armen uit hem ontstaan, en zij zullen het heiligdom ontheiligen, en de sterkte, en zij zullen het gedurige offer wegnemen, en een verwoestenden gruwel stellen . . .*

Gruwel: Een uitdrukking uit het O. T. voor afgoderij en al wat daarmee samenhangt. 2 Kron. 28 : 3.

---

2 Kron. 28 : 3. Dezelve (Achaz) rookte ook in het dal des zoons van Hinnom ; en hij brandde zijn zonen in het vuur naar de gruwelen der heidenen.

Der verwoesting: Die gruwel zal verwoesting ten gevolge hebben. (Zie V. Leeuwen: Mc. 166.)

De eerste vervulling van deze profetie komt in den tijd van Antioches Epifanes (175—164): In 168 v. Chr. werd op het brandofferaltaar in den tempel te Jeruzalem een aan Zeus gewijd altaar geplaatst. 1 Macc. 1 : 54, 59; 6 : 7.

De tweede vervulling komt eerst in den tijd van Caligula, wanneer deze in 39 of 40 weer poogt den tempel te ontheiligen; en dan in 70, wanneer de Romeinen doordringen tot in het heilige der heiligen, en den tempel verbranden. Daarop doelt de Heere Jezus hier. Na de verwoesting der stad werd op de plaats, waar de tempel gestaan had, een heiligdom voor Jupiter opgericht. Zie blz. 89.

De derde vervulling zal komen, wanneer de Anti-Christ spotten zal met al wat heilig is. 2 Thess. 2 : 4. Dat is de aankondiging van het einde. (Zie Grosheide: Toekomst 181.)

Staande in de heilige plaats (Mt.); *staande, waar het niet behoort* Mc.); zijn bepalingen bij gruwel der verwoesting. Die gruwel der verwoesting staat in de heilige plaats; staat daar, waar het niet behoort, d.i. in den tempel.

2. Wat de Inwoners van Jeruzalem moeten doen. Mt.: 16—18; Mc.: 14b—16; Lc.: 21.

De Heere Jezus geeft nu verschillende aanwijzingen voor de beste gedragslijn in die dagen.

Mt.: 16. *a. Dat alsdan, die in Judea zijn, vlieden op de bergen.*

Judea: Hier: de omgeving van Jeruzalem.

In de holen kunnen zij zich verbergen.

Lc.: 21b. *b. En die in het midden daarvan zijn, dat zij daaruittrekken.*

In het midden daarvan: d.i. Jeruzalem, dat gelegen is te midden der bergen.

Lc.: 21c. *c. En die op de velden zijn, dat zij daarin niet komen.*

Op de velden: d.i. in de omgeving van Jeruzalem.

Daarin: In Jeruzalem.

Oudtijds was het gewoonte, dat bij oorlog de landbewoners schuilplaats zochten in de steden. Hier geeft de Heere Jezus den raad, dit niet te doen, maar uit en van bij de stad weg te trekken.

De Christenen hebben in 70 dezen raad opgevolgd, zij zijn naar Pella gevlucht.

Mt.: 17. *d. Die op het dak is, kome niet af, om iets uit zijn huis weg te nemen.*

De daken der huizen werden voor velerlei doeleinden gebruikt: o.a. om er te eten, te studeeren, te slapen, een luchtje te scheppen. (Zie Strack en Billerbeck I 952.)

Van het dak leidde een trap naar de binnenplaats van het huis. Daarnaast had men vaak een trap, die van het dak rechtstreeks naar de straat leidde.

Wanneer de vijand nadert, moeten de inwoners van die laatste trap gebruik maken.

Er is nog een andere mogelijkheid: Men kon van het eene dak op het andere overstappen, en zoo, zonder zelfs eerst naar de straat af te dalen, den muur bereiken. Bij een aardbeving in Aleppo, in 1822, waren de weinige ontkomenen zij, die op de daken waren, en over die daken vluchtten naar den stadsmuur, en verder naar het open veld. (Zie V. Lennep: Bible Lands 433.)

---

2 Thess. 2 : 4 . . . alzoo, dat hij (de Anti-Christ) in den tempel Gods als een God zal zitten, zichzelven vertoonende, dat hij God is.

e. En die op den akker is, heere niet weder, om zijn kleederen weg te nemen. Mt.: 18.

Bij het werken op het land droeg men geen opperkleed. Dit moet niet eerst worden gehaald, zoo, in het onderkleed, moet de vlucht ondernomen.

Voor den eindtijd kunnen deze waarschuwingen van den Heere Jezus hierop slaan: De gruwel der zonde zal op verschillende terreinen zoo doorwerken, dat de Christenen zich van die terreinen hebben terug te trekken. Dat begint al te komen: voor verschillende positie's kan een christen-vader zijn kind niet op laten leiden.

3. Hoe erg het zal zijn. Mt.: 19—22; Mc.: 17—20; Lc.: 22—24.

a. De Vrouwen. Mt: 19; Mc.: 17; Lc.: 23a.

Doch wee de bevruchte en de zoogende vrouwen in die dagen! Mt.: 19.

Voor den eindtijd: Vooral voor de kinderen, en voor het opgroeiend geslacht zal het een tijd van verschrikking zijn.

b. De Tijd. Mt.: 20; Mc.: 18.

Doch bidt, dat uw vlucht niet geschiede des winters, noch op een Sabbath. Mt.: 20.

Des winters: Dan zijn de wegen slecht, de beken gezwollen; de regenbuien en de stormen maken het voortgaan onmogelijk. (Zie: Dalman: A. S. 156, 223.)

Op den Sabbath: De Joodsche leden van de eerste christengemeente onderhielden trouw de wetten van Mozes. Hier bedoelt de Heere Jezus het gebod betreffende de sabbathsreis.

De Christenen hebben Jeruzalem waarschijnlijk in October verlaten.

Voor den eindtijd: De komende Anti-Christ moet, welke bezwaren daar ook aan verbonden zijn, worden ontvlucht.

c. De Vreeselijkheid. Mc.: 19; Lc.: 23b, 24.

aa. De Verwoesting van Jeruzalem. Lc.: 23b, 24.

23. *Want er zal groote nood zijn in dit land, en toorn over dit volk.*

24. *En zij zullen vallen door de scherpte des zwaards, en gevankelijk weggevoerd worden onder alle volken, en Jeruzalem zal van de heidenen vertreden worden, totdat de tijden der heidenen vervuld zullen zijn.* Lc.: 23b, 24.

Vallen door de scherpte des zwaards (24)*:* Volgens Jozefus zijn er meer dan een millioen Joden bij het beleg omgekomen.

Gevankelijk weggevoerd (24)*:* Volgens Jozefus zijn bijna honderd duizend Joden gevangen genomen. Evenals alle opgaven van Jozefus zijn ook deze getallen aan den hoogen kant. (Zie: Plummer: Luke 482.)

Van de heidenen vertreden (24)*:* Romeinen, Saracenen, Perzen en Turken hebben het verwoest.

bb. De Eindtijd. Mt.: 21; Mt.: 19.

Want die dagen zullen zulke verdrukking zijn, welker gelijke niet geweest is, van het begin der schepselen, die God geschapen heeft, tot nu toe, en ook niet zijn zal. Mc.: 19.

Hier begint de Heere Jezus over te gaan naar den eindtijd.

d. Inhouding van den Toorn. Mt.: 22; Mc.: 20.

En indien de Heere de dagen niet verkort had, geen vleesch zou behouden worden; maar om der uitverkorenen wil, die Hij heeft uitverkoren, heeft Hij de dagen verkort. Mc.: 20.

Wanneer God alleen rekening hield met de goddeloozen, zou die tijd langer duren. Nu er nog uitverkorenen zijn, die mede te lijden hebben, wordt de tijd om hunnentwille verkort.

Er staat niet, dat God dit dan zal doen, dat Hij wijziging zal brengen in zijn raadsbesluit; Hij heeft dit reeds zoo besloten.

Speciaal voor Jeruzalem zou men kunnen wijzen op den uitroep van Titus na de inneming. A 1, blz. 85.

e. De Profetie. Lc.: 22.

Ook dit geschiedt, opdat de profetie vervuld worde: *Want deze*
Lc.: 22. *zijn dagen der wraak, opdat alles vervuld worde, dat geschreven is.*

Voorbeeld van die profetie: Zach. 14 : 2. *Want Ik zal alle heidenen tegen Jeruzalem ten strijde verzamelen; en de stad zal ingenomen, en de huizen zullen geplunderd, en de vrouwen zullen geschonden worden, en de helft der stad zal uitgaan in de gevangenis . . .*

2. De valsche Christussen. Mt.: 23—26; Mc.: 21—23.

Van nu af spreekt de Heere Jezus niet meer over de verwoesting van Jeruzalem; wat nu volgt heeft uitsluitend betrekking op den eindtijd.

Eerst spreekt Hij dan nader over de valsche Christussen.

23. *Alsdan, zoo iemand tot ulieden zal zeggen: ziet, hier is de Christus, of daar, gelooft het niet.*

24. *Want er zullen valsche Christussen, en valsche profeten opstaan, en zullen groote teekenen en wonderheden doen, alzoo dat zij (indien het mogelijk ware) ook de uitverkorenen zouden verleiden.*

25. *Ziet, Ik heb het u voorzegd.*

Mt.: 26. *Zoo zij dan tot u zullen zeggen: Ziet, Hij is in de woestijn,*
23—26. *gaat niet uit; ziet hij is in de binnenkameren, gelooft het niet.*

Gelooft het niet (23): In die tijden zal de gemeente verlangend uitzien naar de komst des Heeren. De kans, om geloof te hechten aan valsche Christussen, is daardoor groot.

En zullen groote teekenen en wonderheden doen (24): Doel daarvan zal alleen zijn: te verleiden.

Indien het mogelijk ware (24): Maar juist, omdat zij uitverkorenen zijn, is dat niet mogelijk.

Woestijn—binnenkameren (26): Op de meest verscheidene plaatsen, en op de meest verschillende wijze, zullen die valsche Christussen optreden. — Zie verder boven, blz. 88.

3. De Komst van den waren Christus. Mt.: 27—31; Mc.: 24—27; Lc.: 25—28.

1. Hoe Hij zal komen. Mt.: 27.
2. Waar het gericht gehouden zal worden. Mt.: 28.
3. Teekenen aan den hemel. Mt.: 29; Mc.: 24, 25; Lc.: 25a, 26b.
4. Teekenen op de aarde. Lc.: 25c.
5. De menschen. Lc.: 25b, 26a.
6. Het teeken van den Zoon des Menschen. Mt.: 30a; Mc.: 26; Lc.: 27.
7. De indruk op aarde. Mt.: 30b; Lc.: 28.
8. Wat de Heere Jezus zal doen. Mt.: 31; Mc.: 27.

1. Hoe Hij zal komen. Mt.: 27.

Want gelijk de bliksem uitgaat van het Oosten, en schijnt tot het
Mt.: 27. *Westen, alzoo zal ook de toekomst van den Zoon des Menschen wezen.*

De bliksem: Plotseling.

Van het Oosten tot het Westen: Zichtbaar voor de geheele wereld.

Zooveel teekenen gaan vooraf, en toch is de komst plotseling. Verg. een bouwval, die jaren op instorten staat, en dan opeens in elkaar valt.

2. Waar het Gericht gehouden zal worden. Mt.: 28.

Want alwaar het doode lichaam zal zijn, aldaar zullen de arenden vergaderd worden. Mt.: 28.

Dood lichaam: Krengen.

Arenden: Beter: gieren. Zie verder A 3.

Beteekenis: Het gericht zal voltrokken worden, overal, waar zich menschen bevinden, die het gericht toebehooren. (Jülicher: Gleichnisse 135.)

3. Teekenen aan den Hemel. Mt.: 29; Mc.: 24, 25; Lc.: 25a, 26b.

En terstond na de verdrukking dier dagen zal de zon verduisterd worden, en de maan zal haar schijnsel niet geven, en de sterren zullen van den hemel vallen, en de krachten der hemelen zullen bewogen worden. Mt.: 29.

De zon zal . . .: De diensten der hemellichamen zullen ophouden.

De krachten der hemelen . . .: De krachten, die de hemellichamen besturen in hun baan, zullen ingehouden worden.

Anders: sneeuw, hagel, onweer (Zahn Mc. 335).

4. Teekenen op de Aarde. Lc.: 25c.

. . . Als de zee en watergolven groot geluid zullen geven. Lc.: 25c.

5. De Menschen. Lc.: 25b en 26a.

. . . En op de aarde benauwdheid der volken, met twijfelmoedigheid. . . En den menschen het hart zal bezwijken van vrees en verwachting der dingen, die het aardrijk zullen overkomen. Lc.: 25b, 26a.

6. Het Teeken van den Zoon des Menschen. Mt.: 30a; Mc.: 26; Lc.: 27.

Na dit alles komt het laatste teeken: het teeken van den Zoon des Menschen: *En alsdan zal in den hemel verschijnen het teeken van den Zoon des Menschen . . . komende op de wolken des hemels met groote kracht en heerlijkheid.* Mt.: 30a en c.

Het teeken van . . . In den loop der eeuwen is daar van alles onder verstaan; een kruis, een zwaard. (Zie: G. Runze: Das Zeichen des Menschensohnes.)

Beter is: De komst van den Heere Jezus zelf in zijn heerlijkheid is het teeken. Zie Mc. en Lc.

7. De Indruk op Aarde. Mt.: 30b; Lc.: 28.

Bij het zien van de komst van den Heere Jezus zullen al de geslachten der aarde weenen. Bij de geloovigen zal dit weenen spoedig verstommen. Hun zegt de Heere Jezus: *„Als nu deze dingen beginnen te geschieden, zoo ziet omhoog, en heft uwe hoofden opwaarts, omdat uw verlossing nabij is."* Mt.: 30. Lc.: 28.

8. Wat de Heere Jezus doen zal. Mt.: 31; Mc.: 27.

En Hij zal zijn engelen uitzenden met een bazuin van groot geluid, en zij zullen zijn uitverkorenen bijeenvergaderen uit de vier winden; van het eene uiterste des hemels tot het andere uiterste daarvan. Mt.: 31.

Eerst zullen dus de uitverkorenen vergaderd worden, maar daarna alle anderen. Zie ook 1 Thess. 4 : 16.

Zie voor wat dan verder geschieden zal Mt. 25 : 32 e.v. blz. 115.

Spreek nog over de troost, die de wederkomst van Christus ons schenkt. H. C. 52, A 4.

---

1 Thess. 4 : 16. Want de Heere zelf zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuine Gods nederdalen van den hemel; en die in Christus gestorven zijn zullen eerst opstaan.

Mt. 25 : 32. En voor Hem zullen al de volken vergaderd worden . . . . . .

A 3. **Alwaar het doode lichaam zal zijn, aldaar zullen de arenden vergaderd worden.** Mt. 24 : 28.

Arenden: bedoeld zijn aasgieren. (A. Gustavs in P. J. B. VIII 96.) Kilometers ver speuren de gieren buit, geleid door het oog. Nauwelijks ligt er wat doods, of zij zijn er al bij. De gieren behooren bij het aas, als de bliksem bij den donder. (A. Veldhuizen: Met zes Zintuigen, 89.)

In Palestina vindt men nu nog de gewoonte, om dieren, die sterven, stil te laten liggen. Niemand denkt er aan, ze te begraven:

„Elken dag ziet men langs den weg cadavers van kameelen, paarden en schapen; ze verpesten de lucht, en beleedigen het oog.

Honden, vliegen en gieren doen het werk van straatveger en doodgraver.

De botten alleen laten zij over; maanden lang liggen die dan nog uit te bleeken in de barre zon.

Juist buiten Jeruzalem, op de helling van den Olijfberg, staat het abattoir. De geur, die van deze plaats opstijgt, had een groep gieren verzameld, die daarboven al maar in een cirkel rondvlogen, zonder te rusten." (H. Rix: Tent. 121 en 167.)

A 4. **De Troost in de Wederkomst van Christus.**

In de wederkomst van Christus, om te oordeelen de levenden en de dooden, ligt deze troost:
Dat ik:
in alle droefenis en vervolging;
met opgerichten hoofde;
even denzelfde:
die zich te voren om mijnentwille voor Gods gericht gesteld,
en al den vloek van mij weggenomen heeft,
tot een Rechter uit den hemel verwacht;
die:

1. Al zijne en mijne vijanden in de eeuwige verdoemenis werpen zal.
2. Mij met alle uitverkorenen tot zich in de hemelsche blijdschap en heerlijkheid nemen zal. H. C. 52.

4. De Gelijkenis van den Vijgeboom. Mt. : 32—36; Mc.: 28—32; Lc.: 29—33.

1. De gelijkenis. Mt.: 32; Mc.: 28; Lc.: 29, 30.
2. De beteekenis. Mt.: 33; Mc.: 29; Lc.: 31.
3. De zekerheid van de komst. Mt.: 34, 35; Mc.: 30, 31; Lc.: 32, 33.
4. De onbekendheid met het juiste tijdstip. Mt.: 36; Mc.: 32.

De Heere Jezus laat wat dan verder geschieden zal even los; daarmee gaat Hij later verder. Mt. 25 : 32, blz. 115. Nu spreekt Hij eerst nog uitvoeriger over den tijd van zijn wederkomst Hij doet dat in den vorm van een gelijkenis.

1. De Gelijkenis. Mt.: 32; Mc.: 28; Lc.: 29, 30.

En leert van den vijgeboom deze gelijkenis: Wanneer zijn tak nu teeder wordt, en de bladeren uitspruiten, zoo weet gij, dat de zomer
Mt.: 32. *nabij is.*

Teeder: Zacht, groen.

Uitspruiten: De vijg is een van de zeer weinige boomen in

Palestina, die in den winter hun bladeren verliezen; bijna alle blijven groen. Daarom kan bij dezen boom gesproken worden van uitspruiten. (V. Veldhuizen: Met zes Zintuigen 203.)

Van alle boomen begint de vijg in het voorjaar het eerst te werken. Er zijn gedeelten, waar hij in November eerst zijn blad verliest, en in Februari al weer de eerste der nieuwe bladeren vertoont. Dan duurt het nog een maand, voor hij geheel in blad staat. (V. Veldhuizen a. b. 304.)

Wanneer de vijg begon uit te botten, was volgens den Talmoed de winter voor goed voorbij. (Jülicher: Gleichnisse II 10. Zie verder Dalman: A. S. 100, 378.)

2. De Beteekenis. Mt.: 33; Mc.: 29; Lc.: 31.

Alzoo ook gijlieden, wanneer gij al deze dingen zult zien, zoo weet, dat het nabij is, voor de deur. Zooals het uitspruiten van den vijg de komst van den zomer aankondigt, zoo wijzen de genoemde teekenen op de wederkomst van den Heere Jezus. Mt.: 33.

In dit verband spreekt de Heere Jezus dan nog verder over: 3. de zekerheid van de komst, en 4. de onbekendheid met het juiste tijdstip.

3. De Zekerheid van de Komst. Mt.: 34, 35; Mc.: 30, 31; Lc.: 32, 33.

34. *Voorwaar, Ik zeg u: Dit geslacht zal geenszins voorbijgaan, totdat al deze dingen zullen geschied zijn;*

35. *De hemel en de aarde zullen voorbijgaan, maar mijne woorden zullen geenszins voorbijgaan.* Mt.: 34, 35.

Dit geslacht (34):

Of: Het nu levende geslacht; en dan kan „deze dingen" alleen doelen op de verwoesting van Jeruzalem. (Zoo: b.v. Godet: Lukas 453; Zahn: Mt. 859.)

Of: Dit soort van menschen, het menschelijke geslacht, en dan doelen „deze dingen" op de wederkomst. (Zoo: b.v. Grosheide: Mt. 293.)

De laatste meening lijkt ons de juiste.

4. De Onbekendheid met het juiste Tijdstip. Mt.: 36, Mc.: 32.

Maar van dien dag en die ure weet niemand, noch de engelen, die in den hemel zijn, noch de Zoon, dan de Vader. Mc.: 32.

Noch de Zoon: De Zoon in menschelijke gedaante gekomen, het vleesch, weet het niet. (V. Leeuwen: Mc. 171.) Aan den eenen kant het hooge zelfbewustzijn; aan de andere zijde de ootmoedige afhankelijkheid.

Voor de gemeente ligt er deze les in, dat zij steeds moet verkeeren in de gedachte, dat de wederkomst nabij is.

5. Vergelijking met den Tijd voor den Zondvloed. Mt.: 37—39.

Na het gedeelte over het tijdstip van de wederkomst zelf, komt de Heere Jezus weer terug op den tijd, die aan de wederkomst voorafgaat.

Hij vergelijkt dien bij den tijd voor den zondvloed:

37. *En gelijk de dagen van Noach waren, alzoo zal ook zijn de toekomst van den Zoon des Menschen.*

38. *Want gelijk zij waren in de dagen voor den zondvloed, etende en drinkende, trouwende en ten huwelijk uitgevende, tot den dag toe, in welken Noach in de ark ging,*

39. *En bekenden het niet, totdat de zondvloed kwam, en hen allen wegnam;*
alzoo zal ook zijn de toekomst van den Zoon des Menschen. Mt.: 37—39.

Punt van overeenkomst is: Het leven in den tijd voor den zondvloed ging, ondanks de waarschuwing van Noach, gewoon door: men at, men dronk, men huwde, tot op het laatste oogenblik.

Vergelijk ook wat bij de geboorte van den Heere Jezus geschiedde. Daar waren: de engelenzang, de herders, Simeon, Anna, de ster, de wijzen; en niemand sloeg er acht op.

Zoo zal ook, ondanks al de teekenen, die er dan zullen zijn, het leven gewoon doorgaan, tot de catastrofe komt.

6. De Ernst van het Gesprokene. Mt.: 40—42.

Met zich nergens iets van aan te trekken, is de ernst van den toestand niet weggelachen.

De Heere Jezus teekent dat in een tweetal voorbeelden:

40. *Alsdan zullen er twee op den akker zijn; de een zal aangenomen, en de ander zal verlaten worden.*

Mt.: 40, 41. 41. *Er zullen twee vrouwen malen in den molen,* A 5 : *de een zal aangenomen, en de ander zal verlaten worden.*

De tijd tot bekeering is dan voorbij, dan is de beslissing gevallen over het eeuwig wel, het eeuwig wee.

Mt.: 42. Daarom voegt de Heere Jezus er aan toe: *Waakt dan, want gij weet niet, in welke ure uw Heer komen zal.*

A 5. **Malen.**

Het eerste werk van de vrouw, na het opstaan, is water halen aan de bron. Dan volgt het malen van het koren, iederen morgen opnieuw. Het duurt één à twee uur.

Meestal geschiedt dit malen door twee vrouwen tezamen, beurtelings trekken, en duwen beide den bovensten molensteen. Soms ook wisselen de beide vrouwen elkaar af bij dit zware werk. (Bauer: Volksleben 118.)

3. Slot. Lc.: 34—36.

Het slot van de rede is een ernstige waarschuwing:

34. *En wacht uzelven, dat uwe harten niet te eeniger tijd bezwaard worden met brasserij, en dronkenschap, en zorgvuldigheden des levens, en dat u die dag niet onvoorziens overkome.*

35. *Want gelijk een strik zal hij komen over al degenen, die op den ganschen aardbodem zijn gezeten.*

Lc.: 34—36. 36. *Waakt dan, te allen tijde biddende, dat gij moogt waardig geacht worden te ontvlieden al deze dingen, die geschieden zullen, en te staan voor den Zoon des Menschen.*

Wacht uzelven (34): De gemeente ziet uit naar de komst. Ziet uit met gespannen verwachting. Wanneer die spanning lang duurt, kan er zoo gemakkelijk een inzinking komen. En dan is zoo licht mogelijk wat vs. 34 noemt.

Gelijk een strik . . .(35): Strik: slagnet, dat plotseling wordt toegetrokken; dan is het lot beslist.

Waakt dan . . . (36).

Wij zullen wel niet lichamelijk beleven de komst van den Heere Jezus op de wolken.

Toch zullen ook wij staan voor den Zoon des Menschen, reeds in het oogenblik na onzen dood.

Spreek over het plotseling komen van den dood, en in verband daarmee, over het te allen tijde, en overal bereid zijn, om voor God te verschijnen.

Een vraag, die ons steeds bij moet zijn: Kan ik hier, kan ik nu sterven. Dat is vaak een veilige gids, wanneer we iets doen willen, ergens heen willen gaan, waarvan we niet weten, of het recht is, in Gods oog.

Het waken en bidden, waarmee de Heere Jezus zijn rede besluit, gaat Hij nu in verschillende gelijkenissen aandringen.

20. OVER HET WAKEN.

Mt. 24 : 43—25 : 30; Mc. 13 : 33—37.

Verband.

De discipelen hebben den Heere Jezus gevraagd naar een wanneer. Hij kon hun daarop geen antwoord geven. Komen zal de verwoesting, de wederkomst op de wolken. Aangekondigd zal die komst ook worden, maar het tijdstip is niemand bekend.

In den tijd van wachten moet de gemeente twee dingen doen: waken en bidden.

Daarop heeft de Heere Jezus reeds den nadruk gelegd; zie het slot der rede, Lc. 21 : 34—36.

Dat zal de Heere Jezus nog meer aandringen.

Hij doet dat in een vijftal gelijkenissen:

1. De deurwachter: Mc.: 33—37.
2. De heer des huizes. Mt. 24 : 43, 44
3. De huisbezorger. Mt. 24 : 45—51.
4. De tien maagden. Mt. 25 : 1—13.
5. De talenten. Mt. 25 : 14—30.

1. De Deurwachter. Mc.: 33—37.

1. De Gelijkenis. Mc.: 34—36.

Een heer moet zijn huis verlaten. Hij moet op reis, buitenslands.

Allen dienstknechten geeft hij hun taak, en voorziet hen, van wat zij tot het verrichten van die taak behoeven.

Eén wordt apart genoemd; de deurwachter. Hem wordt
Mc.: 34. geboden te waken.

Beschrijf dien deurwachter in den nacht, wakend bij de poort. A 1.

Wanneer de heer terugkomt, weet de deurwachter niet.

Het kan zijn overdag; het kan ook zijn in den nacht: en dan des avonds laat, 6—9; te middernacht, 9—12; met het
Mc.: 35. hanengekraai, 12—3; of in den morgenstond, 3—6.

Wanneer de heer ook komt, hij mag den deurwachter niet
Mc.: 36. slapende vinden.

2. De Beteekenis. Mc.: 33, 37.

Zoo moeten ook de discipelen waken: *„Waakt en bidt,*

want gij weet niet, wanneer de tijd is. En hetgeen Ik u zeg, dat zeg Ik allen: waakt." Mc.: 33. Mc.: 37.

De dienstknechten: De leden der gemeente.

De deurwachter: De apostelen. Hun geeft de Heere Jezus hier bij zijn heengaan een bijzondere taak: zij moeten waken voor en over de anderen.

A 1. **De Deurwachter.**
In Oostersche dorpen had men vaak blokken huizen, gebouwd rond een gemeenschappelijke binnenplaats. De toegang tot zulk een binnenplaats werd bewaakt. Soms had men bij dien toegang zelfs een wachthuisje (Strack en Billerbeck II 47).
Hier hebben wij waarschijnlijk te denken aan een bewaker van zulk een binnenplaats, waarom de eigendommen van den heer gelegen waren.

2. De Heer des Huizes. Mt. 24 : 43, 44.

In een tweede gelijkenis laat de Heere Jezus zien, wat er geschiedt, wanneer het waken achterwege blijft.

1. De Gelijkenis. Mt.: 43.

„Maar weet dit, dat zoo de heer des huizes geweten had, in welke nachtwake de dief komen zou, hij zou gewaakt hebben, en zou zijn huis niet hebben laten doorgraven." Mc.: 43.

De heer weet dus, dat er ingebroken zal worden. Nu hij den juisten tijd niet weet, waakt hij, of in het geheel niet, of laat het na eenigen tijd na. Dan komt onverwacht de dief, die den leemen muur doorgraaft.

2. De Beteekenis.

De dief: De dood, die ons plotseling, zonder dat wij er op bedacht zijn, voor den rechterstoel van den Heere Jezus daagt.

3. De Waarschuwing. Mt.: 44.

„Daarom zijt ook gij bereid, want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des Menschen komen." Mc.: 44.

Komen: Of in den dood, of in de wederkomst.

3. De Huisbezorger. Mt. 24 : 45—51.

1. De Gelijkenis. Mt.: 45—51.

1. De Opdracht. Mt.: 45.

Weer is er een heer, die wegreist.

Hij heeft een van zijn dienstknechten als zijn plaatsvervanger aangesteld. Verg. Eliëzer bij Abraham; Jozef bij Potifar.

Tot zijn taak behoort het uitdeelen van de rantsoenen voedsel aan de andere dienstknechten. Niemand mag daarbij te veel, niemand te weinig ontvangen. Mt.: 45.

2. De Uitvoering. Mt.: 46, 48—50.

De uitvoering van die opdracht kan op twee manieren geschieden.

1. Zooals de heer het verlangde.

Komt de heer thuis, en bemerkt hij, dat de dienstknecht zijn opdracht juist heeft uitgevoerd, dan zal het loon daarvoor
Mt.: 46. hem niet ontgaan.

2. De dienstknecht, die tot dusverre zich zoo heeft onderscheiden, dat de heer hem tot deze eervolle taak riep, kan ook anders handelen.

Hij kan zich nu een kwaden dienstknecht betoonen, die
Mt.: 48. in zijn hart zegt: *„Mijn heer vertoeft te komen."* Hij kan dan zijn mededienaren hun rantsoenen onthouden, hen gaan slaan. Hij kan, wat hem was toevertrouwd om uit te deelen,
Mt.: 49. gaan verbrassen met de dronkaards.

Handelt hij zoo, dan zal de heer hem bij een onverwachte terugkomst straffen.

3. De Vergelding. Mt.: 47, 51.

De vergelding zal zijn naar de wijze, waarop de opdracht is uitgevoerd.

In het eerste geval zal de heer den dienstknecht zetten over
Mt.: 47. al zijn goederen, ook nu hij terug is.

In het tweede geval zal hij hem afscheiden, en zijn deel zetten met de geveinsden; daar zal weening zijn, en knersing
Mt.: 51. der tanden.

Afscheiden: In stukken houwen, radbraken.

Geveinsden: Hij zelf was een geveinsde; hij had zich bij zijn heer anders voorgedaan dan hij was.

Daar zal . . .: Hier gaat de gelijkenis over in de werkelijkheid.

2. De Beteekenis. Mt.: 45a.

De Heere Jezus heeft weer in het bijzonder de discipelen, de ambtsdragers, op het oog.

Hun vraagt Hij: *„Wie is dan* — wie lijkt op — *de getrouwe
Mt.: 45. en voorzichtige dienstknecht?"*

Voor ons de waarschuwing: Steeds zóó bezig te zijn met de taak, die God ons hier op aarde te doen geeft, dat hij ieder oogenblik tot ons komen kan, om ons daarvan rekenschap te vragen; waak ik, al arbeidende!

4. De tien Maagden. Mt. 25 : 1—13.

De Heere Jezus heeft eerst de Apostelen in het bijzonder aangespoord tot waken. In deze gelijkenis richt Hij dit vermaan tot de gansche gemeente.

1. De Gelijkenis. Mt.: 1—12.

1. De Maagden. Mt.: 1.

Vertel eerst van den optocht, die aan het slot van een Oostersche bruiloft wordt gehouden. Zie A 2.

De Heere Jezus verhaalt nu van tien maagden, die uitgaan, den bruidegom tegemoet.

Zij nemen haar lampen, A 3, met zich, en begeven zich naar den weg, waarlangs de stoet moet komen.

Op een bepaalde plek aan dien weg zetten zij zich neer, daar zullen zij wachten, tot de optocht passeert, om zich er dan bij aan te sluiten. Mt.: 1.

2. Wijs — dwaas. Mt.: 2—4.

Oogenschijnlijk is er tusschen de maagden geen verschil. Alle tien hebben haar feestkleederen aan, zien met verlangen uit naar de komst van den bruidegom, hebben haar lampen brandende, samen gaan zij op weg, samen vallen zij straks in slaap, samen worden ze gewekt.

Toch is er onderscheid: vijf van haar zijn wijs, vijf dwaas. Mt.: 2.

De wijzen hebben, behalve haar lampen, nog een klein kruikje met olie met zich genomen; de dwazen hebben dit nagelaten. Het is slechts een kleinigheid. Zie A 3. Toch Mt.: 3.
komt er in uit de wijsheid der wijzen: zij hebben te voren gedaan, wat te voren moest geschieden. Mt.: 4.

3. De Bruidegom toeft. Mt.: 5.

De bruidegom komt later, dan zij verwacht hebben.

Beschrijf nu het wachten, het insluimeren, het in slaap Mt.: 5.
vallen, de slapende maagden. Dat alles is verklaarbaar, maar niet verschoonbaar.

4. De Bruidegom komt. Mt.: 6.

Dan, te middernacht, weerklinkt het geroep: *„Zie, de bruidegom komt, gaat uit hem te gemoet."* Mt.: 6.

De stoet is in aantocht.

5. Het Bereiden der Lampen. Mt.: 7.

De maagden zijn door het geroep wakker geschrikt.

In de verte kunnen zij den stoet zien, hooren aankomen.

Ook zij moeten mee.

Maar zoo kan dat niet: de lampen branden niet meer, alleen de pitten smeulen nog maar wat, en een brandende lamp is voorwaarde voor het mee mogen gaan.

Zij gaan haar lampen bereiden: de pitten uittrekken, snuiten. Mt.: 7.

Dan komt ook het onderscheid aan den dag tusschen de wijze, en de dwaze maagden. De wijzen kunnen haar lampen

bijvullen. Weldra flikkeren die weer hoog op. Bij de dwazen is alle moeite vergeefsch.

6. De Dwazen vragen Olie. Mt.: 8.

De dwazen zeggen dan tot de wijzen: *„Geeft ons van uw*
Mt.: 8. *olie, want onze lampen gaan uit."*

7. De Raad der Wijzen. Mt.: 9.

De wijzen kunnen dit verzoek moeilijk inwilligen: elk kruikje bevat slechts één vulling: *„Geenszins, opdat er misschien voor ons en voor u niet genoeg zij; maar gaat liever*
Mt.: 9. *tot de verkoopers, en koopt voor uzelve."*

De dwazen gaan; zij moeten nu denzelfden weg bewandelen, dien de wijzen te voren bewandeld hadden, alleen onder veel ongunstiger omstandigheden.

8. De Wijzen gaan mee. Mt.: 10.

De dwazen gaan heen. De optocht komt. De wijzen sluiten zich aan. Zij zullen nog wel vaak hebben omgekeken.

De stoet bereikt het huis van den bruidegom. Wanneer allen binnen zijn, wordt de deur gesloten. Op wie niet gereed
Mt.: 10. waren, wordt niet gewacht.

9. De Dwazen afgewezen. Mt.: 11, 12.

Beschrijf het haasten van de dwazen, het opkloppen der verkoopers. Het terugjachten. Hun aankomen bij de deur:
Mt.: 11. *„Heere, Heere, doe ons open."* Nog is er hoop in hun hart. Er staat niet bij, dat zij olie gekregen hebben, dat hun lampen niet branden; zij zullen het maar eens probeeren, speculeerend op de goedheid van den bruidegom.

Maar die hoop wordt beschaamd. De bruidegom wijst
Mt.: 12. hen af: *„Voorwaar zeg ik u, ik ken u niet."*

2. De Beteekenis.

De maagden: De gansche gemeente, allen, die zich terecht of te onrechte daarbij gevoegd hebben.

De wijzen: Zij, in wier hart de Geest Gods woont.

De dwazen: Zij, die alleen een tijdgeloof hebben, een gedaante van godzaligheid bezitten.

Al de maagden zijn genood tot de bruiloft. De noodiging tot de Bruiloft des Lams gaat uit tot ieder.

Het inslapen: Tijden van inzinking in het leven der gemeente, in ons persoonlijk geloofsleven.

Het komen van den Bruidegom: Ons heengaan in den dood tot Hem; zijn komen op de wolken.

Geef ons van uwe olie: Zelf hebben zij niet, zij laten het aankomen op wat anderen bezitten. Het geloof van een vromen vader, een vrome moeder redt ons niet.

Gaat tot: Er is maar één weg, waarlangs de zaligheid te vinden is; ieder moet dien gaan.

Als zij heengingen: Zij probeeren alsnog dien weg te bewandelen, maar nu is het te laat: de tijd der voorbereiding, der genade, is voorbij.

Daarna kwamen ook de andere maagden: Den tijd van voorbereiding, dien God ons geeft, moeten we gebruiken, goed gebruiken. Er zullen er zijn, die zich verbeelden, zich voorbereid te hebben, die meenen: zoo precies behoeft het niet; die zullen met een ingebeelden hemel verloren gaan. Verklaar.

3. De Waarschuwing. Mt.: 13.

„Zoo waakt dan, want gij weet den dag niet, noch de ure, in dewelke de Zoon des Menschen komen zal." Mt.: 13.

A 2. **De Optocht.**

Na den afloop der bruiloftsfeestelijkheden worden de jonggehuwden in optocht naar hun toekomstige woning gevoerd, onder fakkellicht, en met muziek en zang.

De gebruiken daarbij loopen in verschillende deelen van Palestina nogal uiteen.

Het kan als volgt gaan:

Aan den avond van den bepaalden dag komt de bruidegom van het huis zijner ouders naar het huis der bruid. Bemerkt men in het huis de toortsen van den naderenden stoet, dan klinkt de kreet: „De bruidegom komt, gaat uit, hem tegemoet." Na een oogenblik van wachten komt de bruid, en nu worden beiden naar hun nieuw tehuis geleid.

De bruidegom, in nieuwe kleeren gestoken, rijdt daarbij op een jong, wit paard. Ook de bruid rijdt. De stoet wordt geopend door mannen met flambouwen: lange stokken, waarop ijzeren korven bevestigd zijn; daarin branden oude, in olie gedrenkte vodden. Voor het bruidspaar gaat een jongen, die de pooten van het paard met water besprenkelt. Verder danst voor hen uit een potsenmaker. Hoe dwazer deze zich gedraagt, des te meer vereert hij den bruidegom. Achter den bruidegom komen de muzikanten, die trommel of fluit bespelen. Daarop volgt dan een zeer groote menigte, waartusschen gehuurde clowns en goochelaars hun kunsten vertoonen.

Op het dak van een der huizen, waarlangs de stoet trekt, zit een aantal vrouwen, die bruid en bruidegom van boven af met welriekende olie bespuiten.

Op een andere plaats bevinden zich enkele jonge mannen, die de z.g. bruidsgave in ontvangst nemen. Een der naaste verwanten begint met een geldstuk te deponeeren, de anderen volgen. De leider roept daarbij telkens uit, wat ieder geeft. Den volgenden dag wordt aan het jonge paar de opbrengst ter hand gesteld. Het geld dient om de kosten van de bruiloft geheel of gedeeltelijk te bestrijden.

In Nazareth en omstreken begeeft de bruidegom zich 's avonds naar de woning van een zijner bloedverwanten. Terwijl hij daar is, geleidt een groep meisjes de bruid naar de nieuwe woning; daarna komen zij den bruidegom ophalen, en leiden hem eveneens daarheen. Komen sommigen te laat, dan wordt op haar niet gewacht, men vertrekt op het bepaalde tijdstip, en bij aankomst wordt de deur onverbiddelijk gesloten. (Zie verder: Obbink: Oostersch Leven II 211.)

A 3. **Lamp.**

De lampen hebben we ons hier voor te stellen als de gewone oostersche lamp: een aarden bakje, met een tuit voor de pit. Soms waren die bakjes van boven geheel open, soms hadden zij daar alleen een opening voor het bijvullen.

Behalve aarden, had men ook koperen, ja zilveren, en zelfs gouden.

Zij konden gedragen worden aan een handvat, een oor. Hier, in dit geval, zullen zij wel op houten staken bevestigd geweest zijn.

In de lampen ging maar weinig olie.

De gevonden „vaten", die voor bijvullen dienden, zijn zoo klein, dat ze slechts één vulling bevatten kunnen, een hoeveelheid van nauwelijks een dL.

De olie is olijfolie.

5. De Talenten. Mt. 25 : 14—30.

Waken moeten de apostelen, waken moet de gemeente.

Dat waken is niet: ledig zijn; in dien tijd van wachten, van waken, van bidden, moet worden gewerkt.

Dat leert de Heere Jezus in de laatste van de vijf gelijkenissen.

1. De Gelijkenis. Mt.: 14—30.

1. De Heer. Mt.: 14.

Een heer moet op reis, buitenslands. Hij roept zijn dienst-
Mt.: 14. knechten, d.i. slaven, en geeft hun zijn goederen over.

Onder die slaven werden vaak bekwame en beschaafde personen gevonden.

De heer kan alles niet meenemen; ook niet al verkoopt hij al zijn bezittingen: bankpapier kende men oudtijds niet; alleen baar geld.

2. De Verdeeling. Mt.: 15.

Alle slaven ontvangen niet evenveel.

Van een drietal geeft de Heere Jezus het op: Aan één geeft de heer vijf, een ander twee, en een derden één talent.

Hij verdeelt dat zoo naar elks vermogen. Dat had de heer in den loop der jaren wel leeren kennen.

Mt.: 15. Na de verdeeling reist de heer terstond af.

Hoe zij arbeiden willen, laat hij aan zijn slaven over. De plicht tot arbeiden is er voor hen: zij zijn zelf zijn eigendom. Hun kapitaal is het bezit van hun heer.

3. De Slaaf met de vijf Talenten. Mt.: 16.

De slaaf, die vijf talenten ontvangen heeft, gaat heen, en handelt daarmee. Beschrijf.

Zijn moeite wordt beloond. Wanneer de heer straks weer-
Mt.: 16. keert, heeft hij vijf talenten gewonnen.

4. De Slaaf met de twee Talenten. Mt.: 17.

De slaaf, die twee talenten ontvangen heeft, doet desgelijks. Misschien heeft hij ook handel gedreven, misschien iets anders er mee gedaan. Wanneer de heer terugkomt, heeft hij twee talenten er bij gewonnen. Mt.: 17.

5. De Slaaf met het eene Talent. Mt.: 18.

Ook voor dezen slaaf zijn er allerlei mogelijkheden. Hij gebruikt ze niet. Hij is lui en boos. De heer heeft hem wel Mt.: 26. goed gewaardeerd.

Hij is lui: hij weigert te werken.

Hij is boos: hij gunt den heer geen winst: daarom brengt hij het geld niet bij de wisselaren, waar het ten minste nog eenige rente had opgebracht.

Hij gaat heen, graaft in de aarde, en verbergt het geld van zijn heer. Mt.: 18.

6. De Verantwoording der beide eerste Slaven. Mt.: 19—23.

Na langen tijd komt de heer terug.

Hij houdt rekening met zijn dienstknechten. Mt.: 19.

Die de vijf talenten ontvangen had, komt eerst. Hij brengt tot zijn heer de andere vijf talenten: *„Heer, vijf talenten hebt gij mij gegeven; zie, andere vijf talenten heb ik boven dezelve gewonnen."* Mt.: 20.

De heer: *„Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten; ga in in de vreugde uws heeren."* Hiermee grijpt de Heere Jezus Mt.: 21. reeds vooruit op de beteekenis.

Dan komt, die de twee talenten ontvangen had: Hij brengt tot zijn heer de andere twee talenten: *„Heer, twee talenten hebt gij mij gegeven; zie, twee andere talenten heb ik boven dezelve gewonnen."* Mt.: 22.

Tot hem spreekt de heer dezelfde woorden, als tot den eersten knecht: *„Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten; ga in in de vreugde uws heeren."* Mt.: 23.

7. De Verantwoording van den derden Slaaf. Mt.: 24—30.

1. De Slaaf. Mt.: 24, 25.

De derde slaaf moet ook komen.

Hij heeft zijn talent weer opgegraven, en brengt het nu:

24. *„Heer, ik kende u, dat gij een hard mensch zijt, maaiende, waar gij niet gezaaid hebt, en vergaderende van daar, waar gij niet gestrooid hebt;*

25. *En bevreesd zijnde, ben ik heengegaan, en heb uw talent verborgen in de aarde; zie gij hebt het uwe."*

Mt.: 24, 25.

Heer, ik kende u (24): Een leugen: hij kende zijn heer niet. Een hard mensch was tegen de beide eerste slaven heel anders opgetreden.

Bovendien kende hij zich zelf niet: hij wist niet, dat zijn heer recht had op zijn werkkracht.

Hij schuift de schuld op zijn heer; niet ik, maar gij; dat was in het Paradijs ook al zoo.

Maaiende, waar (24): Gij wilt de vrucht plukken van het werk van anderen. Maar hij ziet niet, wil niet zien, dat de heer daar recht op heeft.

Bevreesd zijnde (25): Voor verlies. Een leugen; hij is boos en lui.

2. De Heer. Mt.: 26—28, 30.

De heer doet zich kennen, niet als hard, maar wel als rechtvaardig:

26. *Gij booze en luie dienstknecht, gij wist, dat ik maai, waar ik niet gezaaid heb, en van daar vergader, waar ik niet gestrooid heb;*

27. *Zoo moest gij dan mijn geld bij de wisselaren gedaan hebben, en ik, komende, zoude het mijne wedergenomen hebben met winst.*

28. *Neemt dan van hem het talent weg, en geeft het dengenen, die de tien talenten heeft.*

30. *En werpt den onnutten dienstknecht uit in de buitenste duisternis; daar zal weening zijn, en knersing der tanden.*

Mt.: 26-28, 30.

Ook hier grijpt de Heere Jezus reeds vooruit op de beteekenis.

2. De Beteekenis. Mt.: 29.

De talenten: De gaven, die God ons geeft. Ieder ontvangt.

Verg. 2 Cor. 8 : 12b: *Zoo is iemand aangenaam, naar hetgeen hij heeft, niet naar hetgeen hij niet heeft.*

Op ons rust de plicht, die gaven te gebruiken, er mee te woekeren.

De rekenschap. Zie:

Rom. 2 : 6: *Welke een iegelijk vergelden zal naar zijn werken.*

Rom. 14 : 12: *Zoo dan, een iegelijk van ons zal voor zich zelven Gode rekenschap geven.*

2 Cor. 5 : 10: *Want wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage, hetgeen door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft; hetzij goed, hetzij kwaad.*

Booze en luie dienstknecht: Luiheid is ook zonde.

De Heere Jezus besluit dan met: *„Een iegelijk, die heeft,*

dien zal gegeven worden, en hij zal overvloedig hebben, maar van dengene, die niet heeft, van dien zal genomen worden, ook wat hij heeft." Mt.: 29.

Die regel gaat op in het natuurlijk leven:

Wie sport beoefent, heeft kracht, vermeerdert kracht; wie het nalaat, verslapt.

Hoe grooter bedrijfskapitaal men heeft, des te meer kan men verkrijgen.

Wie niet heeft — wie werkt met het geld van een ander — loopt kans te verliezen, wat hij heeft.

Die regel gaat ook op in het geestelijk leven.

Wie eenmaal genade ontving, ontvangt steeds meer:

Jhs. 1 : 16: *Uit zijne volheid hebben wij allen ontvangen, ook genade voor genade.*

Wie niet heeft dan een tijdgeloof, een gedaante van godzaligheid, zal ervaren, dat dit hem in den dag der verantwoording niet zal baten.

Wijs er tenslotte op, dat het loon, dat God ons schenken wil, ons toekomt alleen uit genade: 1 Cor. 15 : 10: *Door de genade Gods ben ik, dat ik ben.*

21. HET LAATSTE OORDEEL.

Mt. 24 : 30, 31; 25 : 31—46; 26 : 1, 2.

1. Verband.

De Heere Jezus is nog steeds met zijn discipelen gezeten op den Olijfberg.

Hij heeft met hen gesproken over de verwoesting van Jeruzalem, en over zijn wederkomst.

Hij heeft hen bovenal vermaand, te waken.

De Heere Jezus komt nu aan het einde, van wat Hij zijn discipelen nog zeggen wilde; het is over het laatste oordeel.

Iets daarvan had Hij reeds gezegd, toen Hij het had over de teekenen, die aan zijn komst vooraf gaan; nu vervolgt Hij daarmee. Zie op Mt. 24 : 30, blz. 99.

2. De Rechter. Mt. 24 : 30; 25 : 31.

Na al de teekenen, die aan de komst voorafgaan, verschijnt
Mt. 24: 30. de Heere Jezus zelf, plotseling.

Als bij zijn geboorte zullen de hemelen zich openen. Nu maar niet, om alleen engelen door te laten, maar Hem zelf.

Hij zal dan komen, niet in vernederde gestalte, maar in groote kracht en heerlijkheid. Iets daarvan hadden drie discipelen gezien op den berg der verheerlijking. Herhaal. Zie ook: Fil. 2 : 9.

Hij zal daarbij gezeten zijn op den witten, Op. 20 : 11,
troon zijner heerlijkheid. Al de heilige engelen zullen met
Mt. 25: 31. Hem zijn, een ontelbare schare.

3. De Engelen. Mt. 24 : 31.

De Heere Jezus zal dan die engelen uitzenden met een bazuin van groot geluid, en zij zullen zijn uitverkorenen bijeenvergaderen uit de vier winden, van het eene uiterste
Mt. 24: 31. der hemelen tot het andere uiterste daarvan.

Hoe? Waar? Wij weten het niet.

Er zullen er nog meer komen. Na de uitverkorenen zullen bijeenvergaderd worden al de volken, levenden en dooden. Op. 20 : 12, 13. Zij allen zullen het bazuingeschal hooren, en verzameld worden voor den troon.

Fil. 2 : 9. Daarom heeft Hem ook God uitermate verhoogd.

Op. 20 : 11. En ik zag een grooten witten troon, . . .

Op. 20 : 12a. En ik zag de dooden, klein en groot, staande voor God.

Op. 20 : 13a. En de zee gaf de dooden, die in haar waren, en de dood en de hel gaven de dooden, die in hen waren.

Beschrijf dat gaan: met vreugde bij sommigen, met hoop en vrees bij anderen, met schrik en ontzetting bij velen.

Er zullen er zijn, die zich verbergen in de spelonken, en in de steenrotsen der bergen. Op. 6 : 15.

Er zullen er zeggen tot de bergen en tot de steenrotsen: „Valt op ons, en verbergt ons van het aangezicht desgenen, die op den troon zit, en van den toorn des Lams. Op. 6 : 16.

Beschrijf de schare: mannen, vrouwen, kinderen; witten, gelen, rooden, zwarten; beschaafden, onbeschaafden; gekleeden, ongekleeden; koningen, bedelaars; grijsaards, zuigelingen.

Daar zullen zijn allen, die geleefd hebben: Adam, Mozes enz.; allen die nu leven: onze vaders, moeders, wij zelf; allen, die leven zullen: onze kinderen, onze kleinkinderen.

Lees het gedicht van Ten Kate: Maranatha.

4. Het Oordeel. Mt. 25 : 32, 33.

Wanneer die gansche schare verzameld is, zal het oordeel over hen gaan.

Daarbij zal de Heere Jezus niet zien naar wat voor oogen is; Hij ziet alleen het hart aan, 1 Sam. 16 : 7, en oordeelt naar de werken, die uit het hart voortkwamen: Op. 20 : 12, 13.

Bij die allen zijn slechts twee soorten van harten: harten, die gereinigd zijn door het bloed des Lams, en harten, die hun booze werken niet los hebben willen laten.

Daarnaar alleen zal de scheiding voltrokken worden.

Die scheiding wordt voltrokken, gelijk een herder dat doet, die de schapen scheidt van de bokken. Mt.: 32.

Bokken: Geitebokken.

De schapen: De vromen.

Het schaap: Het beeld van stilheid, zachtheid, aanhankelijkheid, ernst. Zie Jhs. 10.

De bokken: De goddeloozen.

De bok: Het beeld van speelschheid, trots, ijdelheid.

Schapen en bokken worden in Palestina steeds afzonderlijk gehouden. Zie A 1.

Zoo ook hier: „Hij zal de schapen zetten tot zijn rechterhand, maar de bokken tot zijn linkerhand." Mt.: 33.

De rechterkant: De plaats der eere. Verg. 1 Kon. 2 : 19.

De linkerzijde: Naar Joodsche begrippen de plaats van het ongelijk. (Zie: Strack en Billerbeck I 980 en IV 1199.)

---

1 Sam. 16 : 7. De mensch ziet aan wat voor oogen is, maar de Heere ziet het hart aan.

Op. 20 : 12b. En de boeken werden geopend, en een ander boek werd geopend, dat des levens is; en de dooden werden geoordeeld uit hetgeen in de boeken geschreven was, naar hun werken.

Op. 20 : 13b. En zij werden geoordeeld, een iegelijk naar hun werken.

1 Kon. 2 : 19. Salomo plaatst Bathseba aan zijn rechterhand.

Beschrijf nu ook de scheiding.

Er zullen er zijn, die meenen, rechts geplaatst te zullen worden, zij komen links, en omgekeerd.

Een vader rechts, een kind links; een zwarte rechts, een blanke links; een arme rechts, een koning links.

Rechts zal het tenslotte zijn een groote schare, op wier gelaat de vreugde straalt; links een nog veel grootere schare, waaruit de wanhoopskreten opstijgen.

A 1. **Schapen — Bokken, d.i. Geiten.**

Schapen en geiten worden in Palestina als regel afzonderlijk geweid. Het weiden dezer twee diersoorten stelt afzonderlijke eischen. De schapen weiden meer in de dalen, de geiten op de bergen. De schapen eten meer gras, de geiten struiken.

Heeft de herder slechts een kleine kudde, dan gaan de dieren samen. Maar dan ook worden zij 's avonds gescheiden; de geiten zouden door haar levendigheid het de schapen lastig maken. (Zie: verder V. Lennep: Bible Lands 207.)

5. De Vergelding. Mt.: 34—45.

Wanneer de scheiding voltrokken is, zal de vergelding komen.

Wie het goede gedaan hebben, ontvangen het loon voor het goede; wie het kwade gedaan hebben, het loon voor het kwaad.

1. Voor de Vromen. Mt.: 34—40.

Alsdan zal de Koning zeggen tot degenen, die tot zijn rechterhand zijn: *„Komt gij gezegenden mijns Vaders! beërft het koninkrijk, hetwelk u bereid is, van de grondlegging der*
Mt.: 34. *wereld."*

Bereid: Voor u bestemd.

De Heere Jezus geeft nu enkele voorbeelden, waaruit blijkt, dat het hart van deze vromen waarlijk veranderd was:

Ik ben hongerig geweest, en gij hebt Mij te eten gegeven.
Ik ben dorstig geweest, en gij hebt Mij te drinken gegeven.
Mt.: 35. *Ik was een vreemdeling, en gij hebt Mij geherbergd.*
Ik was naakt, en gij hebt Mij gekleed.
Ik ben krank geweest, en gij hebt Mij bezocht.
Mt.: 36. *Ik was in de gevangenis, en gij zijt tot Mij gekomen.*

Zie hierbij:

Mt. 5 : 7*: Zalig zijn de barmhartigen, want hun zal barmhartigheid geschieden.*

Jac. 2 : 18*: Toon mij uw geloof uit uw werken.*

1 Jhs. 3 : 14*: Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben.*

De rechtvaardigen zullen Hem dan antwoorden:

37. *„Heere, wanneer hebben wij U hongerig gezien, en gespijzigd? of dorstig, en te drinken gegeven?*

38. *Of wanneer hebben wij U een vreemdeling gezien, en geherbergd? of naakt, en gekleed?*

39. *En wanneer hebben wij U krank gezien, of in de gevangenis, en zijn tot U gekomen?"* Mt.: 37—39.

Goede werken, verricht met het doel den hemel daarmee te verdienen, komen hier niet in aanmerking; zij moeten opgeweld zijn uit het reine hart, waarin de liefde tot Jezus woont. Zie verder: H. C. 91. Zie A 2.

De Koning zal antwoorden: *„Voorwaar, zeg Ik u, voor zooveel gij dit aan een van deze mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat Mij gedaan.* Mt.: 40.

Broeders: Zie Hebr. 2 : 11.

Spreek er ook over, dat dit loon niet ontvangen wordt, omdat deze rechtvaardigen dit of dat gedaan hadden.

Zij konden die dingen doen, omdat in hun hart woonde de liefde tot Christus. En die liefde woonde daar ook weer niet uit eigen verdienste, maar omdat zij gekenden waren van eeuwigheid. Mt.: 34.

Vertel in dit verband van de zelfopofferende liefde van een man als Petrus Waldus.

2. Voor de Goddeloozen. Mt.: 41—45.

Ook de goddeloozen zullen hun oordeel vernemen: *„Gaat weg van Mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur, hetwelk den duivel en zijn engelen bereid is."* Mt.: 41.

Ook hier geeft de Heere Jezus voorbeelden, waaruit blijkt, dat hun hart boos is:

42. *Want Ik ben hongerig geweest, en gij hebt Mij niet te eten gegeven;*
Ik ben dorstig geweest, en gij hebt Mij niet te drinken gegeven;

43. *Ik was een vreemdeling, en gij hebt Mij niet geherbergd;*
naakt, en gij hebt Mij niet gekleed;
krank, en in de gevangenis, en gij hebt Mij niet bezocht. Mt.: 42, 43.

Ook zij zullen antwoorden: *„Heere, wanneer hebben wij U hongerig gezien, of dorstig, of een vreemdeling, of naakt, of krank, of in de gevangenis, en hebben u niet gediend?"* Mt.: 44.

Ook voor hen zal het antwoord wezen: *„Voorwaar zeg Ik u: voor zooveel gij dit aan een van deze minsten niet gedaan hebt, zoo hebt gij het Mij ook niet gedaan."* Mt.: 45.

Aan een van deze minsten niet gedaan: Zij waren dus met de broederen in aanraking gekomen. God had ze op hun weg geplaatst; zij hadden de gelegenheid gehad.

Verg. Jac. 2 : 13. *Een onbarmhartig oordeel zal gaan over dengene, die geen barmhartigheid gedaan heeft.*

Hebr. 2: 11. .... om welke oorzaak Hij zich niet schaamt, hen broeders te noemen.

De Heere Jezus spreekt hier alleen nog maar over het nalaten van het goede; hoeveel uitingen van haat tegen Christus en zijn broederen zullen daar niet bij gekomen zijn

A 2. **Goede Werken.**

Goede werken zijn:

Wèl:

Die geschieden:

1. Uit een waar geloof.
2. Naar de wet Gods.
3. Alleen Hem ter eer.

Niet:

Die gegrond zijn op:

1. Ons goeddunken.
2. Menscheninzettingen. (H. C. 91.)

6. Het Einde. Mt.: 46.

Dan komt het einde:

Voor de goddeloozen: „Deze zullen gaan in de eeuwige
Mt.: 46. pijn."

Voor de vromen: „Maar de rechtvaardigen in het eeuwige
Mt.: 46. leven."

Spreek over dat eeuwige leven aan de hand van H. C. 58, A 3.

A 3. **Het eeuwige Leven.**

Op aarde gevoelen de geloovigen reeds het beginsel der eeuwige vreugde in hun hart.

Na dit leven zullen zij volkomen zaligheid bezitten:

door geen oog gezien;
door geen oor gehoord;
in geen's menschenhart opgeklommen.

Het doel van die volkomen zaligheid is: God eeuwig te prijzen. (H. C. 58.)

7. Slot. Mt. 26 : 1, 2.

De lange dag is nu ten einde. Herhaal.

Toch is er een ding, dat de Heere Jezus zijn discipelen nog zeggen wil.

Van de verre toekomst keert Hij terug naar het heden.

Dat alles zal komen. Maar om die komst mogelijk te maken, moet er nog iets geschieden, moet de prijs betaald worden.

Daarop wijst de Heere Jezus zijn discipelen nogmaals aan
Mt.: 1. het eind van dezen dag.

Vroeger had Hij daar reeds herhaaldelijk over gesproken. Maar nooit zoo in bijzonderheden als thans: *„Gij weet, dat na twee dagen het pascha is, en de Zoon des Menschen zal*
Mt.: 2. *overgeleverd worden, om gekruisigd te worden."*

Let op: 1. Het Sanhedrin vergadert, en besluit: niet op het feest, Mt. 26 : 5.

De Heere Jezus deelt hier heel rustig mee: wèl op het feest.

God bepaalt den loop der dingen, ons aller lot, ook het onze.

2. De Heere Jezus weet zijn lot, en wil zijn lot.

Spreekt over dat weten en willen van Gods weg, ook met ons.

Mt. 26 : 5. Doch zij zeiden: Niet in het feest, opdat er geen oproer worde onder het volk.

22. HET BEREIDEN VAN HET PASCHA.

Mt. 26 : 17—19; Mc. 14 : 12—16; Lc. 22 : 7—13.

1. Verband.

Dinsdags heeft de Heere Jezus voor het laatst in den tempel gepreekt.

Aan den avond van dien dag heeft Hij zijn discipelen op den Olijfberg onderwezen, en hen bovenal ingeprent: „Waakt."

Daar heeft Hij hun ook gezegd, dat Hij op dit Paaschfeest den kruisdood zou ondergaan.

Wat de Heere Jezus den daarop volgenden Woensdag, en ook Donderdag gedaan heeft, weten wij niet.

Waarschijnlijk heeft Hij die dagen met zijn discipelen in de eenzaamheid doorgebracht. Vergelijk het gaan naar Efraïm na de opwekking van Lazarus.

Op dien Woensdag gaat Judas naar het Sanhedrin, om den Heere Jezus over te leveren.

Voor de verschillende data zie A 1.

A 1. **De Tijd van den Paaschmaaltijd.**

Van af de eerste eeuwen, tot nu toe, heeft de christenheid getracht, den datum van den paaschmaaltijd, en daarmee samenhangend, den datum van het sterven van den Heere Jezus te bepalen.

Vast staat daarbij:

1. De kruisiging van den Heere Jezus had plaats op Vrijdag.
2. Het pascha werd gevierd op den avond na 14 Nisan.

De moeilijkheid is nu: Op welken dag van de lijdensweek viel 14 Nisan, op Donderdag, of op Vrijdag; hebben de Joden het pascha gevierd aan den avond van den Donderdag, of aan den avond van den Vrijdag?

Hebben zij het gedaan op Donderdag, dan heeft de Heere Jezus zijn pascha met de discipelen gelijk gevierd met de Joden, en is Hij een dag daarna gekruisigd.

Was het op Vrijdag, dan heeft de Heere Jezus zijn pascha een dag te voren gevierd, en is Hij gestorven op het oogenblik, dat de paaschlammeren in den tempel werden geslacht.

Mattheus, Marcus en Lucas geven den indruk, dat de Heere Jezus zijn pascha gevierd heeft, gelijk met de Joden; dat 14 Nisan dus Donderdag geweest is:

a. De discipelen worden uitgezonden, om het pascha te bereiden op den juisten tijd. Mt. 26 : 17; Mc. 14 : 2; Lc. 22 : 7.

Mt. 26 : 17 . . . den eersten dag der ongezuurde brooden.

Mc. 14 : 2 . . . wanneer zij het Pascha slachtten.

Lc. 22 : 7. . . . op denwelken het Pascha moest geslacht worden.

b. De Heere Jezus zegt zelf: Gij weet, dat na twee dagen het pascha is, en de Zoon des Menschen zal overgeleverd worden om gekruisigd te worden. Mt. 26 : 2. De overlevering, niet de kruisiging, zou dus plaats hebben op het feest.

Johannes is echter niet minder stellig in aanduidingen voor: 14 Nisan is Vrijdag: aan den avond van den dag der kruisiging hebben de Joden eerst hun pascha gevierd.

a. Jhs. 18 : 28: Zij gingen niet in het rechthuis, opdat zij niet verontreinigd zouden worden, maar opdat zij het pascha eten mochten. Dit spreken de Joden, wanneer zij in den vroegen morgen den Heere Jezus aan Pilatus overleveren.

b. Wanneer de Heere Jezus voor Pilatus staat, heet het nog: Het was de voorbereiding van het pascha. Jhs. 19 : 14.

Hoe kan deze moeilijkheid worden opgelost?

Eenerzijds heeft men getracht. Johannes in overeenstemming te brengen met de gegevens der Synoptici; aan den anderen kant heeft men het omgekeerde geprobeerd: de Synoptici te laten aansluiten bij Johannes.

Alle pogingen in deze beide richtingen ondernomen, hebben echter gefaald.

Sinds kort is men een nieuwen weg ingeslagen: men laat de gegevens, zoowel van de Synoptici als van Johannes, onaangetast, en tracht daarbij de werkelijkheid te doen aansluiten.

Een eerste poging in deze richting is gedaan door Chwolson: Das letzte Passamahl Christi. Deze heeft uitgevorscht, dat onder bepaalde omstandigheden een fractie van de partij der Sadduceërs: de Boëthoseërs het Pascha op Vrijdagavond hielden, terwijl de Farizeërs dit in diezelfde omstandigheden op Donderdagavond deden. Dit zou dan in het jaar van het sterven van den Heere Jezus zoo geweest zijn.

In dezelfde richting zoeken Strack en Billerbeck de oplossing in hun Exkurs: Der Todestag Jesu. Kommentar II S. 812 e.v.

De laatste publicatie in dezelfde lijn is die van Ubbink in N. th. T. 1928 (XI) 225.

Deze herleidt het geheele verschil tot een verschil in dateering: Hij komt tot de volgende conclusies (blz. 234):

1. In het sterfjaar van den Heere Jezus hebben de Farizeërs en het meerendeel van het volk het pascha gegeten op Donderdagavond. Die Donderdag was volgens hun telling 14 Nisan. Ook de Heere Jezus heeft dat gedaan.

Deze maaltijd is bedoeld in Jhs. 13 : 1 en 29.

2. Een groep der Sadduceërs beschouwde den Vrijdag als 14 Nisan, en aten aan den avond van dien dag hun pascha.

Wanneer nu Johannes hun kring beschrijft, neemt hij ook hun dateering van het pascha over.

Dat pascha is bedoeld in Jhs. 18 : 28; 19 : 14; maar het is niet het pascha, dat de Heere Jezus vierde.

2. De Toebereidselen. Lc.: 7.

Op dien Donderdag moeten de feestgangers verschillende toebereidselen maken, om aan den avond van den dag het pascha te kunnen vieren: het bakken van de ongezuurde koeken, het bereiden van de saus, het slachten en braden van het paaschlam, het gereedmaken van de feestzaal. Beschrijf dit alles. Zie A 2. Lc.: 7.

De Heere Jezus, die met zijn discipelen dit pascha wenscht te vieren, moet ook voor dit alles zorgen.

A 2. **De Toebereidselen voor het Pascha.**

De veertiende Nisan werd geheel in beslag genomen met de toebereidselen voor het pascha.

Aan den morgen van dien dag zochten de vrouwen de gave korenkorrels uit, geschikt tot het bereiden der paaschkoeken. De molensteenen en alle voorwerpen, die tot het bakken noodig waren, werden grondig gereinigd. Na het malen konden de koeken worden bereid en gebakken. Zij hadden een middellijn van 30 cM. en waren 2 à 3 mM. dik.

Verder moesten zij zorgen voor het gereedmaken van de saus en de bittere kruiden.

's Middags, na het avondoffer, dat voor deze gelegenheid vervroegd werd, begaven de mannen zich met de op 10 Nisan gekochte lammeren naar den tempel. Immers was geboden: Aan de plaats, die de Heere uw God verkiezen zal, om daar zijn naam te doen wonen, aldaar zult gij het pascha slachten aan den avond, als de zon ondergaat, ter bestemder tijd van uw uittrekken uit Egypte.

Het geluid van de ramshorens, van uit den tempel door de priesters geblazen, kondigde aan, dat men daar de huisvaders met de te slachten lammeren verwachtte.

Dit slachten geschiedde op den Voorhof der Vrouwen, waarvan de wanden voor deze feestelijke gelegenheid met tapijten behangen waren.

Zoo groot was het aantal van hen, die een lam te slachten hadden, dat zij niet allen tegelijk op den voorhof terecht konden. Daarom werden drie groepen gevormd, elk toch nog van ± 6000 man. Die groepen kwamen na elkaar aan de beurt.

Het slachten geschiedde door de mannen zelf. Men hielp elkaar daarbij. Twee mannen legden de handen op elkaars schouders; daaraan hing men het lam op; een derde slachtte het, vilde het dier, en ontdeed het van de ingewanden. Onderwijl vingen de priesters in gouden en zilveren schalen het bloed op, en stortten dit uit aan den voet van het groote brandofferaltaar. Zij vormden daartoe lange dubbele rijen, evenals in oude tijden bij branden geschiedde. De priesters zelf bleven op hun plaats staan, en gaven de schalen met bloed aan elkaar over. Enkele deelen van het lam werden verbrand op het altaar.

Onderwijl bliezen de trompetten, en zongen de Levieten het Hallel (Ps. 113—118), dat zoo vaak herhaald werd, tot allen gereed waren. Zij maakten dan plaats voor de tweede groep, en deze op hun beurt voor de derde. Zie verder: Oort: Laatste Eeuwen II 37.

De geslachte lammeren werden meegenomen, en thuis aan een hout boven een vuur geroosterd; met een oven mocht het vleesch niet in aanraking komen; alleen met vuur. Bovendien had men er voor te waken, dat geen been van het dier gebroken werd. Bij het braden bediende men zich van twee staken, beide van granaathout.

Een staak werd in de lengte door het lam gestoken, een dwars daarover bij de voorpooten. Beide staken vormden samen een kruis. Friedlieb: Arch. 55.

Onderwijl was de feestzaal in orde gebracht; de tafel was opgeslagen, de aanligbedden toegericht; de wanden behangen, en de vloer bedekt met tapijten; talrijke lampen ontstoken.

Op den disch prijkte straks het paaschlam, dat in zijn geheel opgediend werd; schotels met platte, ronde, ongezuurde koeken; bittere kruiden, w.o. kropsla en andijvie; een schaal azijn; een dikke

vruchtenbrij van vijgen, noten, appels, amandelen en honig. De kleur van dit laatste gerecht, en de vorm er van, kwamen overeen met de kleur en den vorm van de tichelsteenen, die in Egypte eenmaal gebakken waren; daaraan moest deze schotel dan ook herinneren. Verder was er op tafel aanwezig een kan met wijn, liefst rooden, en bekers.

3. De Vraag der Discipelen. Mt.: 17; Mc.: 12.

Wanneer de Heere Jezus er niet over begint, doen de discipelen dit.

Zij komen tot Hem met de vraag: *„Waar wilt Gij, dat wij heengaan, en bereiden, dat Gij het pascha eet?"* Zij zullen dus wel voor alles zorgen; de Heere Jezus behoeft er zich niet druk mee te maken. Mc.: 12.

Wijs er op: De Heere Jezus bezit niets, ook geen huis. Hij moet alles leenen, en toch ontbreekt Hem niets.

Het is nu reeds 14 Nisan, en uiterlijk 13 Nisan, zorgden de feestgangers er voor, een plaats voor de viering besproken te hebben.

4. Het Bevel. Mt.: 18; Mc.: 13—15; Lc.: 8—12.

De Heere Jezus wijst dan twee discipelen aan: Petrus en Johannes. Lc.: 8.

Hun beveelt Hij: *„Gaat heen, en bereidt ons het pascha, opdat wij het eten mogen."* Lc.: 8.

Ieder inwoner van Jeruzalem was verplicht een deel van zijn huis af te staan, om aan de feestgangers gelegenheid te geven, het pascha te eten.

Het is nu echter al zoo laat, en de Heere Jezus kan en wil met zijn discipelen niet in het eerste het beste huis terecht.

Daarom vragen Petrus en Johannes: *„Waar wilt Gij, dat wij het bereiden?"* Lc.: 9.

De Heere Jezus geeft hun een aanwijzing:

10. *„Ziet, als gij in de stad zult gekomen zijn, zoo zal u een mensch ontmoeten, dragende een kruik waters; volgt hem in het huis, daar hij ingaat.*

11. *En gij zult zeggen tot den huisvader van dat huis: „De Meester zegt u: Mijn tijd is nabij; waar is de eetzaal, daar Ik het pascha met mijn discipelen eten zal?"* Mt.: 18.

12. *En hij zal u een groote toegeruste opperzaal wijzen. Bereidt het aldaar."* Lc.: 10-12.

Een man dragende een kruik waters (10). Een waterdrager, waarschijnlijk een slaaf, die met een volle kruik loopt.

Waterdragen was het werk, of van slaven, of van vrouwen. Wellicht heeft hij het water gehaald uit de Siloahbron.

De huisvader van dat huis (11). Waarschijnlijk is dit ge-

weest de vader van Johannes Marcus. (Zie Edersheim: L. a. T. II 485 en Dalman: O. W. 331.) Voor dien huisvader is het dan niet alleen geweest het vervullen van een plicht; met blijdschap heeft hij zijn opperzaal afgestaan.

Een toegeruste opperzaal (12): Het oorspronkelijke woord voor „toegerust" wordt door sommigen vertaald met „geplaveid". (Zie: Zahn: Lk. 668.) De meest gevolgde vertaling is die van „toegerust": voorzien van al het noodige: een tapijt op den vloer, tafels, divans, aardewerk, gereedschap voor het wasschen der voeten enz.

Opperzaal (12). Zie A 3.

A 3. **Opperzaal.**

De opperzaal was een vertrek, opgetrokken op een deel van het dak van een huis. Soms was ze maar van matten en looftakken samengesteld, vaker van hout getimmerd, niet zelden uit steen gemetseld. Het overige deel van het dak diende als terras.

Naar zulk een opperzaal begaf men zich, om ongestoord bezig te zijn, zijn vrienden te ontvangen, te treuren, te bidden. Tevens diende zij tot het logeeren van gasten, en in den zomer vooral, als slaapvertrek.

Soms was de opperzaal het mooiste en best ingerichte vertrek van het heele huis: aan alle zijden kon men hier vensters aanbrengen, waardoor licht en lucht binnentraden.

5. De Uitvoering van het Bevel. Mt.: 19; Mc.: 16; Lc.: 13.

Petrus en Johannes gaan heen, komen in de stad, en
Lc.: 13. vinden het alles juist, zooals de Heere Jezus hun gezegd had. Beschrijf.

Dat was altijd zoo geweest; herhaal o.a. het brengen van den ezel bij den intocht.

Dat zal ook altijd zoo zijn. Ook voor ons.

Den heelen dag zijn Petrus en Johannes bezig met het maken van de toebereidselen. Beschrijf. A 2.

23. DE VOETWASSCHING.

Lc. 22 : 14, 15; 24—27; Jhs. 13 : 1—20.

1. Verband. Jhs.: 1a; Lc.: 14, 15.

Petrus en Johannes zijn den heelen dag druk bezig geweest met de toebereidselen voor het pascha. De Heere Jezus heeft dien dag waarschijnlijk doorgebracht alleen met zijn discipelen.

's Avonds komt Hij nu met hen naar Jeruzalem.

Voor het laatst gaat Hij de stadspoort door als vrij man.

De ure is nu gekomen; de ure van het bitterste lijden; Lc.: 14.
maar ook de ure van de overwinning, waarna Hij uit deze wereld zal gaan tot den Vader.

Het gezelschap wandelt de straten van Jeruzalem door. Overal maken de menschen zich gereed tot de viering van het feest.

De Heere Jezus komt bij het huis, waar het pascha voor Hem bereid is. Met de discipelen gaat Hij de trap op naar het platte dak. Daar rust zijn blik op de stad, overgoten van het volle maanlicht.

Bij de deur van de opperzaal zullen Petrus en Johannes de komenden wel hebben opgewacht.

Daar is alles gereed: de disch met het lam, enz. Beschrijf.

Naar dit oogenblik heeft de Heere Jezus verlangd. Hij spreekt het ook uit: *„Ik heb grootelijks begeerd, dit pascha met u te eten, eer dat Ik lijde."* Lc.: 15

2. De Discipelen. Lc.: 24.

Voor alles hebben Petrus en Johannes gezorgd. Ook voor een kan met water, een bekken, en een doek, om de voeten te wasschen. Dat was gewoonte bij het binnenkomen. Daarmee was de geringste slaaf belast.

Water en doek zijn er; de slaaf is er niet.

Wie zal nu de voeten wasschen?

Petrus? Hij doet het niet.

Johannes? Al evenmin.

Een van de anderen? Zij denken er niet aan.

Hun gedachten zijn met iets anders bezig.

Hoe zal straks de rangschikking aan den disch zijn? Wie zal de voornaamste plaats innemen? Wie de laagste?

Veel hadden zij nog niet geleerd sinds Mt. 18.

Ook Lc. 14 : 7—11 waren zij geheel vergeten.

Zoo erg wordt het, dat er zelfs twisting ontstaat: het Lc.: 24.

komt tot hooge woorden onder hen. Hier was nu een schoone gelegenheid, om te laten zien, wie de minste wilde zijn.

Ten slotte zijn toch allen gelegen. In bestofte mantels, met vuile voeten.

Er is er zelfs niet een geweest, die de voeten van den Heere Jezus heeft gewasschen.

3. De Heere Jezus. Jhs. : 1b.

Voor den Heere Jezus is dit vreeselijk geweest.

Drie jaar lang had Hij zijn discipelen onderwezen, was Hij hun voorgegaan met zijn daden — en nu dit.

En dan lezen we toch nog: . . . *alzoo Hij de Zijnen, die in de wereld waren, liefgehad heeft, zoo heeft Hij hen liefgehad tot*
Jhs. 13: 1. *den einde.*

Tegenover zulk een handelwijze plaatst Hij niets dan liefde; liefde tot het einde toe, die Hij bewijst in de daad: de voetwassching; in gesprek; in gebed.

Zulk een liefde is onbegrijpelijk.

A 1. **Jhs. 13 : 2, 3.**

Als nu het avondmaal gedaan was . . . (2)

Volgens deze lezing zou de voetwassching hebben plaats gehad na de instelling van het avondmaal.

De lezing der Staten-vertaling is echter minder waarschijnlijk. (Zie verder Bouma: Jhs. 171.)

Jezus wetende . . . (3)

Sommigen lezen: Omdat Jezus wist . . . Hij, die de grootste is, kan daarom de minste zijn. (Godet: St. Jean 481.)

Anderen lezen: Ofschoon Jezus dit alles wist, toch . . . (Baljon: Jhs. 231.)

4. De Voetwassching. Jhs.: 4, 5.

Het antwoord op het ergerlijk gedrag der discipelen zal de Heere Jezus geven in een daad.

Wanneer ten laatste, na het duwen en dringen en twisten, allen gelegen zijn op de aanligbedden aan de lage tafel, staat de Heere Jezus op. Hij legt zijn opperkleed af; staat daar in het onderkleed. Als een slaaf. Hij slaat zich den linnen doek om de lenden, gaat naar het klaar staande waschbekken,
Jhs.: 4. en giet er water in. Zoo maakt de Heere Jezus zich gereed, om het geringe werk te doen; een werk, zoo gering, dat een heer het van zijn Joodschen slaaf niet mocht eischen.

Niet een van de discipelen springt op, om het bekken den Heere Jezus uit de hand te nemen, ook Petrus niet, die hier kon toonen, waarlijk de eerste te zijn.

Mt. 18 : De rangstrijd onder de discipelen.

Lc. 14 : 7—11. Het groote Avondmaal.

De Heere Jezus wascht de voeten der discipelen, en droogt ze met den linnen doek. „Zwijgend gaat Jezus de rij langs. Jhs.: 5.
Men vermijdt Zijn blik. Een der aanliggenden zal wel met nauwelijks verholen woede zijn voeten toegestoken hebben: Judas. Aan welk een meester heeft hij zich verbonden! Die een kroon kon dragen, vernedert zich tot slaaf." (Ubbink: Jhs. 144.)

Maar in die vernedering blijft de Heere Jezus de Christus; d.i. de Gezalfde; d.i. de Profeet, de Priester, de Koning.

De Profeet, die met zijn daden predikt de wet van het Koninkrijk: de liefde, die zich geeft.

De Priester, die in de voetwassching het symbool geeft van de vergeving der zonden.

De Koning; alleen omdat Hij de Koning is, kan Hij zich zóó vernederen, zonder dat zijn gezag gebroken wordt. (Zie verder uitvoerig Schilder: Lijden I Hoofdstuk 13.)

5. Bij Petrus. Jhs. : 6—10a.

De Heere Jezus komt aan Petrus toe.

Al dien tijd zal hij wel op heete kolen gezeten hebben.

Hij had wel willen opspringen.

Toch is hij blijven zitten, en heeft gezwegen.

Maar wanneer het zijn beurt wordt, barst hij los: *„Heere, zult Gij mij de voeten wasschen?"* Jhs.: 6.

Let op dat „Heere". In het schamele kleed, bij het slavenwerk blijft de Heere Jezus de Heere.

Vergelijk ook Petrus met Johannes den Dooper. Mt. 3 : 14.

De Heere Jezus antwoordt: *„Wat Ik doe, weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan."* Jhs.: 7.

De Heere Jezus doelt hierbij op de symbolische beteekenis van de vergeving der zonden.

Nog is Petrus niet gewonnen: *„Gij zult mijne voeten niet wasschen in der eeuwigheid."* Het is nog dezelfde Petrus als Jhs.: 8.
uit Mt. 16 : 23.

Dan laat de Heere Jezus hem iets zien van het symbolische der handeling: *„Indien Ik u niet wassche, gij hebt geen deel met Mij."* Jhs.: 8.

Geen deel met Mij: In het Koninkrijk der Hemelen.

Iemand, die den Heere Jezus gehoorzaamheid weigert, is buitengesloten van zijn gemeenschap.

De Heere Jezus had al erger dingen voor Petrus gedaan, en zou nog veel ergere moeten doen. Die zou Petrus ook niet

---

Mt. 3 : 14. Doch Johannes weigerde Hem (den Heere Jezus) zeer, zeggende: Mij is noodig van U gedoopt te worden, en komt Gij tot mij?

Mt. 16 : 23. Maar Hij, zich omkeerende, zeide tot Petrus: Ga weg, achter Mij, Satanas, gij zijt Mij een aanstoot, want gij verzint niet de dingen, die Gods zijn, maar die der menschen zijn.

hooghartig kunnen weigeren. Dankbaar moest hij ze aanvaarden.

Petrus heeft begrepen, wat de Heere Jezus bedoelde.

Dat blijkt uit zijn antwoord: *„Heere niet alleen mijn voeten,*
Jhs.: 9. *maar ook de handen en het hoofd."* Alle onbedekte lichaamsdeelen biedt Petrus aan.

Dat was nu ook weer niet noodig: *„Die gewasschen is, heeft*
Jhs.: 10. *niet van noode, dan de voeten te wasschen, maar is geheel rein."*

Die gewasschen is: Die eenmaal de vergeving der zonden ontvangen heeft.

Dan de voeten te wasschen: Onze voeten komen telkens opnieuw in aanraking met de vuile aarde. Zoo worden wij, ook nadat God ons eenmaal al onze zonden vergaf, telkens weer daarmee bezoedeld. Vergelijk: een wit kleed, dat telkens een smeur krijgt.

Spreek er over, dat het ons een lust moet zijn, dat kleed rein te bewaren: uit liefde te wandelen in het pad van Gods geboden; het moet een lust zijn, maar het is ook een plicht.

Opzoeken: Ps. 51 : 4; 1 Cor. 6 : 11; 2 Cor. 7 : 1; Jhs. 1 : 7; Op. 1 : 5.

6. Judas. Jhs.: 10b, 11.

Een uitzondering moet de Heere Jezus maken.

Judas is er nog bij.

Ook zijn voeten heeft de Heere Jezus gewasschen.

Daardoor komt Judas zelfs niet tot inkeer.

Jhs.: Nu zal de Heere Jezus hem laten voelen, dat Hij hem
10, 11. doorziet: *„Gijlieden zijt rein, doch niet allen."*

7. De Heere Jezus zit weer aan. Jhs.: 12a.

Wanneer de Heere Jezus de heele rij rond is geweest, legt Hij den linnen doek af. Hij neemt zijn kleed weer, en zit wederom aan.

Dan liggen daar allen aan, met schoon gewasschen voeten. Hijzelf alleen heeft nog vuile. De zonden van de zijnen rusten op Hem.

Ps. 51 : 4. Wasch mij wel van mijn ongerechtigheid, en reinig mij van mijn zonde.

1 Cor. 6 : 11. En dit (zulke boosdoeners) waart gij sommigen, maar gij zijt afgewasschen, maar gij zijt geheiligd; maar gij zijt gerechtvaardigd, in den naam van den Heere Jezus, en door den Geest onzes Gods.

2 Cor. 7 : 1 . . . Laat ons ons zelven reinigen van alle besmetting des vleesches en des geestes.

1 Jhs. 1 : 7. Het bloed van Jezus Christus zijn Zoon, reinigt ons van alle zonden.

Op. 1 : 5 . . . Hem, die ons heeft liefgehad, en ons van onze zonden gewasschen heeft in zijn bloed.

8. Het Vermaan van den Heere Jezus. Lc.: 25—27; Jhs.: 12b—20.

Bij het vermaan met de daad zal de Heere Jezus het niet laten. Ook met zijn woord zal Hij nog tot hen komen. Over drie dingen spreekt Hij:

1. Over den regel des koninkrijks. Lc.: 25—27.
2. Over den plicht der discipelen, om daarnaar te handelen. Jhs.: 12b—17.
3. Over de aanwijzing van den verrader. Jhs.: 18—20.

1. Over den Regel des Koninkrijks. Lc.: 25—27.

Eerst herinnert de Heere Jezus er aan, hoe het gewoon in de wereld toegaat: *„De koningen der volken heerschen over hen; en die de macht over hen hebben, worden weldadige heeren genoemd."* Lc.: **25.**

Weldadige heeren: Letterlijk: weldadigen, een bijzondere titel, waar groote waarde aan gehecht werd. Vorsten droegen hem veelvuldig, o.a. Ptolemeus III en VIII; maar daarnaast ook particulieren, die zich onderscheiden hadden. (Zie Deissmann: Licht vom Osten, 215.)

In de wereld is het dus zoo, dat de een staat boven den ander.

Dan zegt de Heere Jezus, hoe het in den discipelkring behoort te zijn: *„Doch gij niet alzoo; maar de meeste onder u zij gelijk de minste, en die voorganger is, als een, die dient."* Lc.: 26.

De ware grootheid komt uit in den ijver, waarmee men zich aan het dienen van anderen wijdt.

In de derde plaats stelt de Heere Jezus zichzelf tot voorbeeld: *„Want wie is meerder, die aanzit, of die dient? Is het niet, die aanzit? Maar Ik ben in het midden van u als een, die dient."* Lc.: 27.

2. Over den Plicht der Discipelen, om daarnaar te handelen. Jhs.: 12b—17.

De Heere Jezus weet, hoe moeilijk het voor de discipelen is, naar dien regel te leven. Hoe vaak weten wij niet, wat onze plicht is, zonder dat wij hand of voet verroeren, om dien te vervullen.

Daarover spreekt de Heere Jezus nu uitvoerig.

Hij begint met een vraag: *„Verstaat gij, wat Ik ulieden gedaan heb?"* Jhs.: 12b.

Zelf geeft Hij het antwoord: *„Gij noemt Mij Meester en Heere; en gij zegt wel, want Ik ben het. Indien dan Ik, de Heere en Meester, uwe voeten gewasschen heb, zoo zijt gij ook schuldig, elkanders voeten te wasschen."* Jhs.: 13, 14.

Elkander: Niet: Ik alleen moet steeds de minste zijn van

een ander; op zijn beurt is die ander ook weer de minste voor mij; en omgekeerd.

Voeten wasschen: Niet maar kleine diensten bewijzen; dat is burgerlijke beleefdheid. Neen: *„Ik heb u een voorbeeld gegeven, opdat, gelijkerwijs Ik u gedaan heb, gijlieden ook*
Jhs.: 15. *doet."*

De Heere Jezus had met het voeten wasschen gesymboliseerd de vergeving der zonden. Dat kunnen wij elkaar niet geven. Maar wel kunnen wij elkaar daarbij tot een hand en voet zijn, elkander tot steun zijn in de dagelijksche bekeering. Wanneer Paulus Petrus in Antiochië weerstaat, vervult hij daarmee dit gebod van Christus. Gal. 2 : 11.

Nogmaals dringt de Heere Jezus dat aan: *„Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: een dienstknecht is niet meerder dan zijn*
Jhs.: *heer; noch de gezant meerder, dan die hem gezonden heeft.*
16, 17. *Indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij, zoo gij die doet."*

De dienstknecht, de gezant: De discipelen.

De heer, de zender: De Heere Jezus.

Zie ook: Mt. 7: 21; Lc. 12 : 47; 1 Cor. 4 : 20.

3. De Aanwijzing van den Verrader. Jhs.: 18—20.

Tot dusverre heeft de Heere Jezus zich steeds gericht tot den gezamenlijken discipelkring.

Daarin schuilt een gevaar.

Wanneer straks de verrader zijn plan ten uitvoer brengt, mogen de discipelen niet meenen, dat de Heere Jezus verrast, overvallen wordt; zij moeten van te voren weten, dat dit alles Hem bekend is. Daarom volgt nu: *„Ik zeg niet van u allen; Ik weet, welken Ik uitverkoren heb; maar dit geschiedt, opdat de Schrift vervuld wordt: Die met Mij het brood eet,*
Jhs.: 18. *heeft tegen Mij zijn verzenen opgeheven."*

De Schrift: Ps. 41 : 10. *Zelfs de man mijns vredes, op welken ik vertrouwde, die mijn brood at, heeft de verzenen tegen mij grootelijks verheven.*

Zijn verzenen opgeheven: Vergelijk een paard, dat zijn weldoener trapt. — David heeft hier misschien gedacht aan Achitofel, of aan Absalom.

Gal. 2 : 11. En toen Petrus in Antiochië gekomen was, wederstond ik hem in het aangezicht, omdat hij te bestraffen was.

Mt. 7 : 21. Niet een iegelijk, die tot Mij zegt: Heere, Heere, zal ingaan in het Koninkrijk der hemelen, maar die daar doet den wil mijns Vaders, die in de hemelen is.

Lc. 12 : 47. En die dienstknecht, welke geweten heeft den wil zijns heeren, en zich niet bereid, noch naar zijn wil gedaan heeft, die zal met vele slagen geslagen worden.

1 Cor. 4 : 20. Want het koninkrijk Gods is niet gelegen in woorden, maar in kracht.

Deze wetenschap zal hen juist in het geloof kunnen sterken:

„Van nu aan zeg Ik het ulieden, eer het geschied is, opdat, wanneer het geschied zal zijn, gij gelooven moogt, dat Ik het ben." Jhs.: 19.

Dit laatste moet de discipelen niet onnoodig doen vreezen. Voor zijn ware discipelen blijven al de vroeger door Hem gegeven beloften van kracht, ook voor de toekomst: *„Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: zoo Ik iemand zende, wie dien ontvangt, die ontvangt Mij; en wie Mij ontvangt, die ontvangt Hem, die Mij gezonden heeft,"* Zie op: Mt. 10 : 40. Jhs.: 20.

Mt. 10 : 40. Die u ontvangt, ontvangt Mij; en die Mij ontvangt, ontvangt Hem, die Mij gezonden heeft.

24. DE VIERING VAN HET PASCHA, I.

De Aanwijzing van den Verrader.

Mt. 26 : 21—25; Mc. 14 : 18—21; Lc. 22 : 21—23; Jhs. 13 : 21—32.

1. Verband.

Donderdagavond is de Heere Jezus naar Jeruzalem gekomen, om het pascha met zijn discipelen te vieren.

Voor Hij aanzitten kan, moet Hij hen eerst bestraffen, in daad en in woord.

Eerst wanneer Hij hun den regel des koninkrijks opnieuw heeft ingeprent, kan de Paaschmaaltijd beginnen.

Vertel nu eerst van zulk een Joodschen Paaschmaaltijd; A 1.

A 1. **De Viering van het Pascha.**

Nadat alle voorbereidselen voleind waren (zie bld. 122), kon de eigenlijke paaschmaaltijd beginnen.

Aan den maaltijd namen deel alle huisgenooten: vader, moeder, dienstpersoneel. Kinderen zaten mede aan, zoodra zij een stukje vleesch ter grootte van een olijf konden eten.

Rondom één disch mochten niet meer dan 20 personen vereenigd worden. Kleine gezinnen voegden zich in den regel samen tot gezelschappen van ± 10; voor zooveel personen achtte men één lam voldoende.

Waren de feestgenooten gezeten, dan kon de eigenlijke plechtigheid aanvangen. Een uitgebreid ritueel was daarbij voorgeschreven, waarvan ons alle bijzonderheden niet even juist meer bekend zijn.

Het kan als volgt zijn toegegaan:

De huisvader begon, met beide handen een grooten beker wijn te omvatten, en dien te zegenen:

„Gezegend zijt Gij, o Heere, onze God, die de vrucht van den wijnstok geschapen hebt. Gezegend zijt Gij, o Heere onze God, Koning van het heelal, die ons uit alle volken hebt uitverkoren, en ons uit alle talen hebt verheven, en ons geheiligd hebt met uwe geboden. En Gij hebt ons, o Heere, in uwe liefde de plechtige dagen der vreugde gegeven, en tijden der blijdschap verordend, en dezen feestdag van het ongezuurde brood, den tijd onzer bevrijding, een heilige vergadering, de herdenking van onzen uittocht uit Egypte."

De aanzittenden antwoordden daarop met „amen". De huisvader nam een dronk uit den beker, wat daarna door allen geschiedde. Ook handelde men wel als bij onze avondmaalsviering: de beker van den huisvader ging rond; ieder nam daar een teug uit.

Daarop volgde handen-wasschen.

Na een nieuw gebed nam de huisvader wat van de bittere kruiden, hief die op, en zeide: „Deze kruiden zijn bitter, want Farao en zijn volk hebben ons het leven bitter gemaakt." En een ongezuurd brood in de hand nemende, vervolgde hij: „Wij eten ongezuurd brood,

omdat zij geen tijd hadden, het brood naar behooren te bereiden; ongebakken moesten zij de deegklompen meenemen tot Succoth; daar bakten zij er ongezuurde brooden van; het is het brood der ellende."

Bittere kruiden werden daarop in den azijn gedoopt, en gegeten.

Onderwijl begon de huisvader de geschiedenis van den uittocht voor te lezen uit Exodus. Na het drinken van een tweeden beker wijn vroeg een der aanwezige jongens naar de beteekenis van dit alles. Zeer uitvoerig verklaarde daarop de vader de geschiedenis, en legde hij de beteekenis der verschillende symbolische voorwerpen en handelingen uit.

Hierop volgde het zingen van het eerste deel van het Hallel: Ps. 113 en 114.

Na nieuwe dankzegging werd een tweede beker wijn gedronken.

Daarop volgde weer handen-wasschen, en nogmaals het eten der bittere kruiden. Ditmaal echter werden stukken van het Paaschbrood afgebroken, in die kruiden gewikkeld, en gedoopt in de vruchtenbrij.

Na een gebed kwam nu het nuttigen van het lam, waarvan ieder kon eten naar genoegen. Indien eenigszins mogelijk, zorgde men, dat niets overbleef. Geschiedde dit toch, dan werd dat den volgenden dag verbrand.

Na het eten van het lam hadden weer handenwasschingen plaats; gebeden werden opgezegd; een derde, een vierde en soms een vijfde beker wijn werd gedronken, en het tweede deel van het Hallel, Ps. 115—118, gezongen.

Te middernacht moest het feest geëindigd zijn. Dit beteekende echter niet, dat ieder nu dadelijk naar huis terugkeerde, of naar bed ging. Tot laat in den nacht bleef men vaak om den disch vereend.

Hiermee was het eigenlijke Paaschfeest ten einde.

2. De algemeene Aanwijzing van den Verrader. Mt.: 21; Mc.: 18; Jhs.: 21.

Zóó, als juist beschreven is, viert de Heere Jezus ook het pascha met zijn discipelen. Beschrijf.

Het is het laatste pascha, dat op aarde gevierd zal worden. Wanneer straks de Heere Jezus, het ware Paaschlam, geofferd is, valt het symbolische paaschlam weg.

De discipelen konden dat alles weten. Of zij er ook aan gedacht hebben, is ons niet bekend.

Wel weten wij, dat de ziel van den Heere Jezus er mee vervuld was. Verg. Lc. 22 : 15.

Er is nog iets, waarmee Hij bezig is: Na de voetwassching heeft Hij de discipelen vermaand. Daarbij heeft Hij ook gesproken over den verrader. Hij is geëindigd, met de discipelen gerust te stellen. Jhs. 13 : 20. Maar zelf laat het Hem niet los: Hij wordt ontroerd in den geest: zijn reine ziel schrikt terug bij dit satanisch bedrijf. Jhs.: 21.

Hij uit het ook: *„Voorwaar zeg Ik u, dat een van u, die met Mij eet, Mij zal verraden."* Mc.: 18.

Lc. 22 : 15. Ik heb grootelijks begeerd, dit pascha met u te eten, eer dat Ik lijde.

Jhs. 13 : 20. Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: zoo Ik iemand zend . . .

3. De Vraag der Discipelen. Mt.: 22; Mc.: 19; Lc.: 23; Jhs.: 22.

Nu de Heere Jezus op het verraad door een van de discipelen terugkomt, heeft dat zijn terugslag in den kring van die discipelen.

Twee dingen zijn er:

Mt.: 22. 1. Zij worden zeer bedroefd.

Bedroefd, omdat de Heere Jezus verraden zal worden.

Bedroefd, omdat een van de twaalven dit gruwelstuk zal bedrijven.

Er is dus niemand, die eenigen twijfel uit aan de woorden van den Heere Jezus.

Jhs.: 22. 2. Zij zien op elkander, twijfelende, van wien Hij dat zeide.

Er is dus op dit oogenblik ook niemand, die de mogelijkheid afwijst, dat hijzelf de verrader zou zijn; ook Petrus niet. Dit zal wel het gevolg zijn van de les, die zij zoo juist ontvingen.

Lc.: 23. Aan elkander merken zij niets; zelfs niet, wanneer zij elkaar er naar vragen. Ook op Judas' gelaat staat niets te lezen.

Dan komen zij tot den Heere Jezus; Hij kent hun harten beter dan zij zelf die kennen.

Mt.: 22. De een na den ander doet dan de vraag: *„Ben ik het, Heere?"* Anders vertaald: *„Ik ben het toch niet!"* (Grosheide: Mt. 313.)

4. Het Antwoord. Mt.: 23, 24; Mc.: 20, 21; Lc.: 21, 22.

Een rechtstreeksch antwoord geeft de Heere Jezus niet op die vragen. Weer sluit Hij zich aan bij de profetie uit Ps. 41 : 10: *„Die de hand met Mij in den schotel indoopt, die zal*

Mt.: 23. *Mij verraden."*

Indoopen: In den schotel met vruchtenbrij. (Strack en Billerbeck I 989. Zie verder A 2.)

De Heere Jezus zegt hiermee niet meer, dan dat de verrader een uit de discipelen zal zijn.

Wel verbindt Hij er een waarschuwing aan: *„De Zoon des Menschen gaat wel heen, gelijk van Hem geschreven is, maar wee dien mensch, door welken de Zoon des Menschen verraden wordt! het ware hem goed, zoo die mensch niet geboren was*

Mt.: 24. *geweest."*

Judas kan nog terug; het voornemen is nog niet tot daad geworden.

Niemand zondigt ongewaarschuwd; ook Judas niet.

A 2. **De Hand in den Schotel.**

Oudtijds kende men niet het gebruik van messen en vorken bij

Ps. 41 : 10. Zelfs de man mijns vredes, op welken ik vertrouwde, die mijn brood at, heeft de verzenen tegen mij grootelijks verheven.

het eten. Ook van lepels maakte men heel weinig gebruik; vloeibaar eten, als soep, kende men haast niet. Het voedsel werd steeds met de hand naar den mond gebracht. Onder het eten werden de handen voortdurend gewasschen, of ook wel met brood gereinigd. (Th. Birth: Leben Antike 45.)

5. De Vraag van Judas. Mt.: 25.

Eén aarzelt de vraag te stellen: Judas. Zoo weet hij zich te beheerschen, dat geen der discipelen iets aan hem gemerkt heeft: een bewijs voor de groote slechtheid van Judas; maar ook een bewijs hiervoor, dat de Heere Jezus zich steeds tegenover Judas gedragen had, juist zooals tegenover de andere discipelen.

Geheel nalaten de vraag te stellen, dat kan Judas ook niet doen; dat zou argwaan wekken.

Vandaar, dat ook hij komt met het: *„Ben ik het Rabbi?"* Mt.: 25.

Rabbi: Judas doet, alsof er nog niets veranderd is.

Wellicht heeft Judas zelfs gemeend, dat de Heere Jezus hem niet doorgrond had.

Dan komt het antwoord; waarschijnlijk zoo zacht, dat alleen Judas het verstaat: *„Gij hebt het gezegd";* Ik behoef het u niet meer te zeggen. Mt.: 25.

6. De Vraag van Petrus. Jhs.: 23—26.

Judas weet nu, dat de Heere Jezus hem kent als den verrader; Hij is de eenige.

Aan nog twee zal dat bekend worden.

Petrus is niet tevreden met de algemeene aanwijzing, dat het een der discipelen zal zijn. Hij wil het precies weten. Hij is nu zoover, dat hij zich zelf uitsluit, en Johannes ook.

Zelf zit hij niet dicht genoeg bij den Heere Jezus, om het Hem te kunnen vragen. Daarom wenkt hij Johannes, den Jhs.: 24. discipel, dien Jezus liefheeft, dit te doen. Johannes is nl. Jhs.: 24. aanzittende in den schoot van den Heere Jezus: het aanligbed Jhs.: 23. van Johannes staat naast dat van den Heere Jezus, zoo, dat Johannes met den rug naar den Heere Jezus gekeerd ligt. (Zie verder: V. Lennep: Bible Lands 600.)

Johannes begrijpt den wenk van Petrus. Hij valt op de borst van den Heere Jezus: hij buigt zich zoover achterover, dat hij vlak bij Hem komt, en vraagt dan: *„Heere, wie is het?"* Jhs.: 25.

Ook aan Johannes noemt de Heere Jezus geen naam.

Wel geeft Hij hem een zoo duidelijke aanwijzing, dat vergissing uitgesloten is: *„Deze is het, wien Ik de bete, als Ik ze ingedoopt heb, geven zal."* Jhs.: 26.

De bete: A 3.

Die bete reikt de Heere Jezus dan aan Judas. Met die daad Jhs.: 26. zegt Hij hem, dat de deur nog voor hem open staat.

Johannes weet het nu. Misschien heeft hij op zijn beurt Petrus ook wel weer gewenkt.

A 3. **De Bete.**

Misschien bestond die bete uit bittere kruiden (zoo: Strack en Billerbeck II 64); misschien ook was het de bete brood, gedoopt in de bittere kruiden, waarmee de maaltijd besloten werd. Deze bete reikte de gastheer steeds zelf den mede-aanzittenden. (Zie: Bornhäuser: Zeiten 18.)

Overigens was het reiken van een bete door den gastheer aan een der gasten niets ongewoons; het gold zelfs als een bijzondere onderscheiding. (Obbink: O. L. I 150; Schneller: Land 179.)

7. Judas weggezonden. Jhs. : 27—30.

De voetwassching heeft Judas verdragen.

Het: „gij hebt het gezegd," heeft hij nog kunnen verduren.

Het toereiken der bete doet de maat overloopen.

Na die bete bant hij elke betere gedachte, die er misschien nog in zijn ziel geweest is, uit; hij stelt zijn hart open voor
Jhs.: 27. Satan, en maar al te gaarne vaart deze in hem.

Tot dusverre had Judas met de zonde gespeeld; nu gaat de zonde met hem spelen. Hij is werktuig in de hand des duivels.

Maar dan wil de Heere Jezus hem ook niet langer in zijn nabijheid dulden.

Jhs.: 27. Hij zendt hem weg: *„Wat gij doet, doe het haastelijk."*

Daarmee geeft hij Judas op. Daarmee rukt Hij hem ook het masker af.

De Heere Jezus zegt niet, dat Judas nu heen moet gaan, om Hem te verraden; Hij spreekt alleen van „wat", maar wat dat is, daar oefent de Heere Jezus geen invloed op uit.

Niemand van de discipelen verstaat iets van het bevel
Jhs.: 28. van den Heere Jezus; ook Johannes en Petrus niet.

Sommigen meenen, dat Judas iets moet doen, dat in verband staat met zijn penningmeester-schap; b.v. iets koopen voor het feest der ongehevelde brooden, A 4, dat onmiddellijk op de viering van het pascha volgde; of een aalmoes aan de
Jhs.: 29. armen reiken.

Nadere uitlegging geeft de Heere Jezus niet.

Judas moet weg, en hij gaat weg: „Hij dan, de bete ge-
Jhs.: 30. nomen hebbende, ging terstond uit." Wanneer de Heere Jezus beveelt, moet Judas, ook de van den duivel bezeten Judas, gehoorzamen.

Jhs.: 30. „En het was nacht," voegt Johannes er aan toe.

Nacht: buiten; nacht: in Judas' ziel. Dezelfde zon, die de eene plant doet opbloeien, verschroeit de andere.

A 4. **Het Feest der Ongehevelde Brooden.**

Onmiddellijk op het pascha volgde het Feest der onge-

hevelde brooden, dat zeven dagen duurde. Al dien tijd mocht geen gezuurd brood gegeten worden, vandaar de naam.

Zoo nauw was dit feest met pascha verbonden, dat we in Lc. 22 : 1 lezen: het feest der ongehevelde brooden, genaamd pascha was nabij, en in vs. 7, de dag der ongehevelde brooden kwam, op denwelken het pascha moest geslacht worden. Zie bld. 17.

Hoofdmoment van dit feest was de aanbieding van de garve van de eerstelingen van den gersteoogst op 16 Nisan, met de woorden uit Deut. 26 : 3 en 10: Ik verklaar heden voor den Heere mijn God, dat ik gekomen ben in het land, hetwelk de Heere onzen vaderen gezworen heeft te zullen geven. En nu, zie, ik heb gebracht de eerstelingen van de vrucht dezes lands, dat Gij, Heere, mij gegeven hebt. (Zie verder: H. Oort: Laatste Eeuwen II 39.)

De gerst was de graansoort, die in Palestina het eerst rijpte. Van af 16 Nisan mocht overal in het land de sikkel in het koren geslagen worden.

Dit maakte, dat lang niet alle feestgangers den ganschen duur van dit feest in Jeruzalem bleven. Velen verlangden naar huis, om met den oogst te kunnen beginnen. Niet weinigen keerden dan ook den dag na de aanbieding der eerstelingen naar hun woningen terug. Als afscheidslied werd gezongen Ps. 134: Ziet, looft den Heere, alle gij knechten des Heeren, . . .

Bij het verlaten der stad trokken weer heele karavanen tegelijk weg.

Wie niet zoo'n haast had, om naar huis terug te keeren, bleef tot het einde van het feest.

De laatste, de zevende dag, werd als Sabbath gevierd. Aan den avond van dien dag kondigde trompetgeschal uit den tempel het einde van het feest aan. Daarmee behoorde het weer tot het verleden.

8. Slot. Jhs.: 31, 32.

Judas gaat heen; gaat zijn werk doen. Het net om den Heere Jezus wordt gespannen. Het lijden in engeren zin genaakt.

Maar door dat lijden heen ziet de Heere Jezus steeds meer schemeren de daaraan verbonden heerlijkheid. Vandaar, dat Hij ook nu zeggen kan: *„Nu is de Zoon des Menschen verheerlijkt, en God is in Hem verheerlijkt. Indien God in Hem verheerlijkt is, zoo zal ook God Hem verheerlijken in zichzelven, en Hij zal Hem terstond verheerlijken."* Jhs.: 31, 32.

De heerlijkheid, die den Heere Jezus wacht, verdringt hier het lijden. Die heerlijkheid is bestemd voor den Zoon, die het loon ontvangen zal. Maar in dienzelfden weg wordt ook de Vader verheerlijkt, doordat Satan zijn triumf ontnomen wordt. (Zie Bouma: Jhs. 175.)

25. DE VIERING VAN HET PASCHA, II.

De Instelling van het Avondmaal.

Mt. 26 : 26—29; Mc. 14 : 22—25; Lc. 22 : 17—20.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft het pascha met zijn discipelen gevierd. Judas is weggezonden.

Na afloop van de eigenlijke paaschviering, die 's nachts om twaalf uur geëindigd moest zijn, bleef men als regel nog geruimen tijd bijeen.

Ook de Heere Jezus doet dat.

In dien nacht, den laatsten van zijn omwandelingstijd, heeft Hij:

Het avondmaal ingesteld. Zie A 1 en 2.

Petrus gewaarschuwd.

Zijn discipelen vermaand, vertroost, en met hen gebeden.

A 1. **Judas.**

De gegevens der evangeliën laten niet toe, met zekerheid uit te maken, of Judas bij de instelling van het avondmaal is tegenwoordig geweest, of niet. Vooral het evangelie van Lucas geeft hier moeilijkheden. In deze lessen volgt de instelling van het avondmaal na het heengaan van Judas. Daartoe is Lc. 22 : 19 en 20 geplaatst na vs. 23 van dat hoofdstuk. Voor de andere meening zie b.v. Lagrange: St. Marc. 352.

A 2. **De Tijd van de Instelling van het Avondmaal.**

Ook het juiste tijdstip van de instelling van het avondmaal is ons niet bekend.

Volgens sommigen zou dit geschied zijn tijdens de viering van het pascha. De beker, dien de Heere Jezus zegende, zou dan geweest zijn een van de bekers, die bij de viering gedronken werden. Wellicht de derde. (Zoo b.v. Strack en Billerbeck IV 75.)

Volgens anderen is het avondmaal eerst ingesteld na afloop van de viering van het pascha. (Zoo b.v. Bornhäuser: Zeiten 13; Dalman: Jesus Jeschua 122.)

Deze les volgt de laatste voorstelling.

2. De Instelling. Mt.: 26—28; Mc.: 22—24; Lc.: 19, 20.

Na het beëindigen van dit pascha is de laatste Paaschmaaltijd gevierd. Vóór in het volgende jaar de gewone datum weer aanbreekt, zal het ware Paaschlam reeds lang geslacht zijn. De discipelen zullen het nooit meer kunnen vieren.

In plaats van het pascha zal de Heere Jezus hun echter een anderen maaltijd geven: een maaltijd, waarop de ge-

dachten niet heengeleid worden naar wat geschieden zal, doch naar wat geschied is.

De Heere Jezus neemt van het brood, de ongezuurde koeken, dat nog op de tafel aanwezig is, Hij zegent dat brood: d.i. niet: Hij bidt er een zegen over af; wèl: Hij deelt er een zegen aan mee.

Dan breekt Hij het, en geeft het aan de discipelen: *„Neemt, eet, dat is mijn lichaam, hetwelk voor u gegeven wordt; doet dat tot mijne gedachtenis."* Mt.: 26 Lc.: 19.

Wat zal daarbij in het hart van den Heere Jezus zijn omgegaan: Zooals Hij nu zelf dit brood breekt, zoo zal Hij zelf straks gebroken worden.

Dan neemt de Heere Jezus den drinkbeker met wijn, dankt, en geeft hem den discipelen: *„Drinkt allen daaruit, want dat is mijn bloed, het bloed des nieuwen testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt, tot vergeving der zonden."* Mt.: 27, 28.

Testament: Verbond: God had met den mensch een verbond gesloten: het genadeverbond. Dat verbond had geen kracht, wanneer het bloed van den Verbondsmiddelaar niet gestort werd. Dat bloedvergieten zal nu komen; daardoor alleen is de vergeving der zonden mogelijk. (Zie Grosheide: Mt. 316.)

Ook hier is voor den Heere Jezus weer diezelfde gedachte: zooals nu deze wijn vliet, zoo zal straks mijn bloed vergoten worden.

Met oudere leerlingen spreke men verder over de beteekenis van het avondmaal aan de hand van H. C. 75—82. Zie A 3.

Spreek over de vervulling van het bevel van den Heere Jezus: *„Doet dat tot mijne gedachtenis"* door de kerk van alle eeuwen. Het is gevierd in de catacomben van Rome, in de dalen van Piemont; het zal gevierd worden, totdat Hij komt om de zijnen te nooden tot de Bruiloft des Lams. Zie ook: 1 Cor. 11 : 26. Lc.: 19.

A 3. **Het Avondmaal.**

1. In het avondmaal wordt de geloovige vermaand en verzekerd, dat hij gemeenschap heeft aan: de eenige offerande van Christus aan het kruis volbracht, en aan al zijn goed.

Dat geschiedt, omdat:

1. Christus' lichaam zoo zekerlijk voor mij aan het kruis geofferd en gebroken is, en zijn bloed voor mij vergoten is, als ik met de oogen zie, dat het brood des Heeren mij gebroken, en de drinkbeker mij medegedeeld wordt.

2. Hij zelf mijn ziel met zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed zoo zekerlijk tot het eeuwige leven spijst en laaft, als ik het brood en den drinkbeker des Heeren uit des dienaars hand ontvang, en met den mond geniet. (H. C. 75.)

---

1 Cor. 11 : 26. Zoo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt.

2. Het gekruiste lichaam van Christus eten, en zijn vergoten bloed drinken, is:

1. Met een geloovig hart het gansche lijden en sterven van Christus aannemen,
en daarvoor verkrijgen:
1. Vergeving van zonden.
2. Het eeuwige leven. (H. C. 76.)

2. Door den Heiligen Geest hoe langer hoe meer vereenigd worden met het heilig lichaam van Christus.

3. Christus heeft de belofte,
dat Hij de geloovigen zoo zekerlijk alzoo met zijn lichaam en bloed wil spijzen en laven, als zij dit gebroken brood eten, en van dezen drinkbeker drinken,
gedaan in de inzetting van het avondmaal.

Die inzetting luidt naar 1 Cor. 11 : 23—26:

23. Want ik heb van den Heere ontvangen, hetgeen ik ook u overgegeven heb, dat de Heere Jezus in den nacht, in welken Hij verraden werd, het brood nam:

24. En als Hij gedankt had, brak Hij het, en zeide: Neemt, eet, dat is mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt; doet dat tot mijne gedachtenis.

25. Desgelijks nam Hij ook den drinkbeker, na het eten des Avondmaals, en zeide: Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in mijn bloed. Doet dat, zoo dikwijls als gij dien zult drinken, tot mijne gedachtenis.

26. Want zoo dikwijls als gij dit brood zult eten, en dezen drinkbeker zult drinken, zoo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt.

In 1 Cor. 10: 16 en 17 herhaalt Paulus haar:

16. De drinkbeker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet eene gemeenschap des bloeds van Christus? het brood, dat wij breken, is dat niet eene gemeenschap des lichaams van Christus?

17. Want één brood is het, zoo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn. (H. C. 77.)

4. Het brood en de wijn worden niet wezenlijk het lichaam en bloed van Christus. (H. C. 78.)

5. Christus noemt het bloed zijn lichaam, en den drinkbeker zijn bloed, of het Nieuwe Testament in zijn bloed. Paulus noemt het, de gemeenschap des lichaams en bloed van Christus.
Dat geschiedt:

1. Om ons te leeren, dat, gelijk als brood en wijn dit tijdelijk leven onderhouden, alzoo ook zijn gekruisigd lichaam en zijn vergoten bloed de waarachtige spijs en drank zijn, waardoor onze zielen ten eeuwigen leven gevoed worden.

2. Om ons door deze zichtbare teekenen en panden te verzekeren:

a. Dat wij zoo waarachtig zijns waren lichaams en bloeds door de werking des Heiligen Geestes deelachtig worden, als wij deze heilige waarteekenen met den lichamelijken mond tot zijn gedachtenis ontvangen.

b. Dat al zijn lijden en gehoorzaamheid zoo zeker onze eigene is, als hadden wij zelf in onze eigen persoon alles geleden, en Gode voor onze zonden genoeg gedaan. (H. C. 79.)

6. Er is onderscheid tusschen het avondmaal des Heeren en de Paapsche mis:

Het avondmaal des Heeren betuigt ons:

1. Dat wij volkomen vergeving van alle zonden hebben door de eenige offerande van Jezus Christus, die Hij zelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft.
2. Dat wij door den Heiligen Geest Christus worden ingelijfd, die nu ter rechterhand Gods is, en daar van ons wil aangebeden zijn.

De mis leert:

1. Dat de levenden en de dooden niet door het lijden van Christus vergeving van zonden hebben, tenzij dat Christus nog dagelijks voor hen van de mispriesters geofferd wordt.
2. Dat Christus lichamelijk onder de gestalte van brood en wijn is, en daarom ook moet aangebeden worden.

De mis is dus in den grond niet anders dan:

1. Een verloochening van de eenige offerande en het lijden van Jezus Christus.
2. Een vervloekte afgoderij. (H. C. 80.)

7. Het avondmaal is ingesteld voor:

Degenen:

1. Die zichzelf van wegen hun zonden mishagen.
2. En nochtans vertrouwen, dat
   1. Deze hun om Christus wil vergeven zijn; en dat
   2. Ook de overblijvende zwakheid met zijn lijden en sterven bedekt is.
3. Die begeeren:
   1. Hoe langer hoe meer hun geloof te sterken.
   2. Hun leven te beteren.

De hypocrieten, en die zich niet van harte tot God bekeeren, eten en drinken zichzelven een oordeel. (H. C. 81.)

8. Tot het avondmaal mag men niet laten komen:
Die zich:
met hun belijdenis en hun leven
als ongeloovige en goddelooze menschen aanstellen.
Daardoor wordt:

1. Het verbond Gods ontheiligd.
2. Zijn toorn over de gansche gemeente verwekt.

De christelijke kerk is daarom schuldig,
naar de ordening van Christus en zijn apostelen,
zulken,
totdat zij betering huns levens bewijzen,
door de sleutelen des hemelrijks uit te sluiten. (H. C. 82.)

3. Slot. Mt.: 29; Mc.: 25; Lc. 17, 18.

De Heere Jezus besluit de instelling van het avondmaal met de betuiging: *„Ik zeg U, dat Ik van nu aan niet meer zal drinken van deze vrucht des wijnstoks, tot op dien dag, wanneer Ik met u die nieuw zal drinken in het Koninkrijk mijns Vaders."* Mt.: 29.

Nieuw drinken: Wanneer alle dingen nieuw geworden zullen zijn. (Zie verder: Nebe: Leidensgesch. I 129.)

26. DE WAARSCHUWING AAN PETRUS.

Lc. 22 : 31—38; Jhs. 13 : 33—38.

1. Verband.

Na de instelling van het avondmaal gaat de Heere Jezus zijn discipelen voor het laatst vermanen, en vertroosten. Hij doet dat in een vijftal rede's.

Nauwelijks is Hij daarmee aangevangen, of Hij wordt onderbroken door Petrus.

Petrus ontvangt dan een ernstige waarschuwing van den Heere Jezus.

2. Eerste Rede: Over het nieuwe Gebod der Liefde. Jhs. : 33—35.

De Heere Jezus begint, met zijn discipelen te vermanen, dat zij elkander lief zullen hebben:

33. *Kinderkens! nog een kleinen tijd ben Ik bij u. Gij zult Mij zoeken, en, gelijk ik den Joden gezegd heb: Waar Ik heenga, kunt gij niet komen; alzoo zeg Ik ulieden nu ook.*

34. *Een nieuw gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt; gelijk Ik u liefgehad heb, dat gij ook elkander liefhebt.*

Jhs.: 33—35. 35. *Hieraan zullen zij allen bekennen, dat gij mijn discipelen zijt, zoo gij liefde hebt onder elkander.*

Kinderkens (33): Teederder woord is niet te bedenken. Johannes heeft het goed onthouden: 1 Jhs. 2 : 1; 3 : 18. Men verhaalt, dat Johannes, toen hij zich in hoogen ouderdom naar de gemeentebijeenkomsten moest laten dragen, slechts herhaaldelijk dit eene gesproken heeft: „Kinderkens; hebt elkander lief; dit is het bevel van den Heer, en indien dit volbracht wordt, is het genoeg. (Ubbink: Jhs. 148.)

Gelijk Ik den Joden gezegd heb (33): Zie o.a. Jhs. 7: 33; 8 : 21.

---

1 Jhs. 2 : 1. Mijne kinderkens, ik schrijf u deze dingen, opdat gij niet zondigt.

1 Jhs. 3 : 18. Mijne kinderkens, laat ons niet liefhebben met den woorde.

Jhs. 7 : 33. Nog een kleinen tijd ben Ik bij u; en Ik ga heen tot dengene, die Mij gezonden heeft.

Jhs. 8 : 21. Waar Ik heen ga, kunt gij niet komen.

1 Jhs. 3 : 14—18. Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben; die zijn broeder niet liefheeft, blijft in den dood.

15. Een iegelijk, die zijn broeder haat, is een doodslager; en gij weet, dat geen doodslager het eeuwige leven heeft in zich blijvende.

16. Hieraan hebben wij de liefde gekend, dat Hij zijn leven voor ons gesteld heeft; en wij zijn schuldig voor de broeders het leven te stellen.

17. Zoo wie nu het goed der wereld heeft, en ziet zijn broeder gebrek hebben, en sluit zijn hart voor hem, hoe blijft de liefde Gods in hem?

18. Mijne kinderkens! laat ons niet liefhebben met het woord, noch met de tong, maar met de daad en waarheid.

Een nieuw gebod (34): De Heere Jezus bedoelt hier niet het gebod van algemeene naastenliefde te herhalen. Aan de liefde, waarvan de Heere Jezus hier spreekt, moet een nieuw beginsel ten grondslag liggen; het is de christelijke broederliefde. Lees 1 Jhs. 3 : 14—18.

Gelijk Ik u liefgehad heb (34): De liefde van den Heere Jezus moet de drijfveer zijn tot die broederliefde. Symbool er van is het avondmaal: de liefde, die zich geeft tot in den dood.

Als vrucht van die liefde, door den Heere Jezus bewezen, eischt Hij nu deze nieuwe liefde van zijn jongeren.

Hieraan zullen zij allen bekennen (35): In de eerste christengemeente is dit zoo geweest.

Uitspraken van heidenen:

1. Zie, hoe lief de christenen elkaar hebben, en hoe zij bereid zijn voor elkaar te sterven. 2. Zij hebben elkaar lief, voor zij elkaar nog kennen. (Lange: Jhs.: 413.)

3. De Vraag van Petrus. Jhs.: 36, 37.

De Heere Jezus wordt in de rede gevallen door Petrus met de vraag: *„Heere, waar gaat Gij heen?"* Jhs.: 36a.

Het antwoord: *„Waar Ik heenga, kunt gij Mij nu niet volgen, maar gij zult Mij namaals volgen."* Jhs.: 36b.

Petrus is niet voldaan. Hij betuigt: *„Heere, waarom kan ik U nu niet volgen? Ik zal mijn leven voor U zetten."*

Petrus draaft weer door: hij betuigt, dat hij niet alleen den Heere Jezus volgen wil in diens lijden en dood, hij wil zelfs sterven in zijn plaats. Jhs.: 37.

Als antwoord op deze laatste betuiging van Petrus komt dan de waarschuwing van den Heere Jezus.

4. De Waarschuwing. Lc.: 31—34; Jhs.: 38.

1. De waarschuwing aan al de discipelen. Lc.: 31, 32.
2. Petrus' tegenwerping. Lc.: 33.
3. De waarschuwing aan Petrus. Lc.: 34; Jhs.: 38.

1. De Waarschuwing aan al de Discipelen. Lc.: 31, 32.

31. *„Simon, Simon! ziet, de Satan heeft ulieden zeer begeerd, om te zitten, als de tarwe.*

32. *Maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude, en als gij eens zult bekeerd zijn, zoo versterk uw broeders."* Lc.: 31, 32.

Alle begeeren van Satan is ingaan tegen wat God werkt.

Wanneer de Heere Jezus hier het hoogste zal werken, is het Satans begeerte, daar tegen in te gaan: bij den Heere Jezus zelf; maar ook, om Hem aan te randen in zijn jongeren.

De Heere Jezus heeft voor hen gebeden, en zal voor hen bidden.

Satan zal hen doen vallen.

Niet één wil hij er, maar allen.

Van die allen trekt Simon het meest zijn aandacht.

Dan gaat Satan ziften, A 1.

Zijn ziften is niet: het kaf scheiden van het koren, maar: het koren van het kaf: Hij zal hen dezen nacht zoo ontroerd doen zijn, dat hij gelegenheid krijgt, het goede in hen weg te blazen, zoo, dat alleen het kwade overblijft.

Wanneer de Heere Jezus straks bidt, bidt Hij niet, dat dit ziften niet zal geschieden; wèl, dat het geloof niet ophoude, niet worde uitgebluscht.

De weg voor de discipelen was geweest deze: De Heere Jezus

bidt voor hen; nu moeten zij meebidden. Dat doen zij niet — Gethsemané. Het gebed van den Heere Jezus behoedt hen dan voor geheel verzinken. (Zie verder: Schilder: Lijden I 258.)

En als gij eens zult bekeerd zijn (32): Wanneer gij na boete en berouw vergeving hebt ontvangen.

Zoo versterkt uw broeders (32): Dat heeft Petrus gedaan, o.a. op den Pinksterdag.

2. Petrus' Tegenwerping. Lc.: 33.

Wanneer de Heere Jezus zegt: Petrus, gij kunt niet; dan zegt Petrus: ik kan wel: *„Heere ik ben bereid, met U ook in de gevangenis*
Lc.: 33. *en in den dood te gaan."*

Zulk een natuur, die niet buigen wil, moet breken.

3. De Waarschuwing aan Petrus. Lc.: 34; Jhs.: 38.

Als antwoord hierop voorspelt de Heere Jezus Petrus, dat hij van de groote hoogte, waarop hij zich zelf plaatst, af zal storten, en dieper vallen zal, dan eenig apostel: *„Zult gij uw leven voor Mij zetten? Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, de haan zal niet kraaien, totdat*
Jhs.: 38. *gij Mij driemaal verloochend zult hebben."*

De haan zal niet kraaien: Zie A 2.

Drie maal heeft Petrus den Heere Jezus in de rede gevallen, Jhs.: 6, 24, 36, nu zwijgt hij verder. Nu doen de andere discipelen dit: Jhs. 14 : 5, 8, 22.

A 1. Ziften.

Wanneer het koren gewand is, zijn er nog allerlei onreinheden in over. In een groote zeef wordt door schudden en blazen het grootste deel daarvan verwijderd. Het vuil, dat niet door de zeef valt, of weggeblazen wordt, weet de Oostersche vrouw op een apart plaatsje te krijgen. Met de hand kan zij het verwijderen. (Zie uitvoerig: Neil: Palestina 77; Obbink: O. L. I 201.)

A 2. Het Kraaien van den Haan.

De hanen in Palestina kraaien omstreeks middernacht voor het eerst:

„Toen ik pas te Bethlehem woonde, hoorde ik tot mijn groote verwondering de hanen precies om 12 uur 's nachts kraaien, als ik nog op mijn studeerkamer aan 't werk was. Dit geschiedde elken nacht zoo juist op hetzelfde tijdstip, dat ik er mij op kon verlaten als op een klok." (Schneller: Land 183.)

Er zijn er, die dan verder elk uur hun gekraai herhalen.

„Onze nachtrust werd gestoord door het aanhoudend geblaf van een bende zwervende honden, en het gekraai van een heirleger hanen. Bij ons in Europa kraait een haan doorgaans pas, wanneer de dageraad aanbreekt; in Palestina schijnt het in den aard van het dier te liggen, om u ook in het holst van den nacht op zijn eentonige muziek te onthalen." (G. Verschuur: Palestina 48.)

Het hanengeschrei, zooals de Heere Jezus het hier bedoelt, is niet de aanduiding van een bepaald uur; het wil zeggen: eer de nieuwe dag aanbreekt.

Zoo was het hanengeschrei in den tempel het teeken, om te beginnen met het wegruimen van de asch van het altaar.

Bij een vastendag was het hanengeschrei teeken van den aanvang daarvan. (Zie verder: Dalman: A. S. 636 en Friedlieb: Arch. 88.)

5. Tweede Rede: Over de Vijandschap der Joden. Lc.: 35—38.

Na deze interruptie zet de Heere Jezus zijn rede voort.
Hij gaat nu spreken over de vijandschap der Joden.

1. De verandering in de houding van het volk. Lc.: 35, 36.
2. De oorzaak van die verandering. Lc.: 37.
3. De meening der discipelen. Lc.: 38.

1. De Verandering in de Houding van het Volk. Lc.: 35, 36.

35. *„Als Ik u uitzond zonder buidel, en male, en schoenen, heeft u ook iets ontbroken?*
En zij zeiden: Niets.

36. *Hij dan zeide tot hen: Maar nu, wie een buidel heeft, die neme hem, desgelijks ook een male; en die geen heeft, die verkoope zijn kleed, en koope een zwaard.* Lc.: 35, 36.

De Heere Jezus spreekt hier over de verhouding van het Joodsche volk tot de discipelen; eerst, zooals die was, toen Hij hen voor de eerste maal uitzond, en dan, zooals die zijn zal, wanneer zij straks weer uit zullen gaan.

Dan zal blijken, dat die verhouding een algeheele wijziging heeft ondergaan.

Bij hun eerste uitzending had het hun naar hun eigen woord aan niets ontbroken, overal was het volk hun gastvrij tegengetreden.

Dat zal straks niet meer zoo zijn; dan zullen zij op zichzelf zijn aangewezen.

In vs. 36 stippelt de Heere Jezus hun de gedragslijn uit, dien zij voortaan hebben te volgen:

Er zullen er onder de discipelen zijn, die nog iets bezitten, die een buidel, een male, hebben.

Er zullen er ook zijn, die niets meer hebben, dan hun kleeren.

Nu zal de vijandschap zoo groot worden, dat het leven der discipelen zelfs bedreigd zal worden.

Een zwaard zou dan noodig kunnen zijn.

Wie nog iets bezit, kan dat zwaard van zijn eigen middelen koopen.

Wie niet dan zijn kleeren meer heeft, moet dan het opperkleed maar inruilen tegen een zwaard. Als een der allerarmsten moet hij dan maar in het onderkleed gaan.

De Heere Jezus heeft niet bedoeld, dat de discipelen dit gebod letterlijk zouden uitvoeren: Hun wapen mocht alleen zijn het zwaard des geestes.

2. De Oorzaak van de Verandering. Lc.: 37.

De Heere Jezus geeft ook aan, wat de oorzaak is van die groote verandering: *„Want Ik zeg U, dat nog dit, hetwelk geschreven is, in Mij moet volbracht worden, namelijk: En Hij is met de misdadigen gerekend. Want ook die dingen, die van Mij geschreven zijn, hebben een einde."* Lc.: 37.

Hetwelk geschreven is: Jes. 53 : 12. . . *omdat Hij zijn ziel uitgestort heeft in den dood, en met de overtreders is geteld geweest, en Hij veler zonden gedragen heeft, en voor de overtreders gebeden heeft.*

Bij den eersten rondgang zijn de discipelen geweest: de uitgezondenen van den grooten Weldoener.

Straks zal het Sanhedrin den Heere Jezus brandmerken als godslasteraar. Zijn aanhangers zullen ook dat stempel dragen, en met dezulken zal het volk niet meer van doen willen hebben. (Zie verder Jhs. 15 : 18—25; bld. 157.)

3. De Meening der Discipelen. Lc.: 38.

De discipelen meenen, dat, wat de Heere Jezus over het zwaard gezegd heeft, letterlijk moet worden opgevat.

Lc.: 38. Zij zeggen tot Hem: „*Heere, zie hier twee zwaarden.*"

Zwaarden: Misschien groote messen, die gebruikt waren bij het slachten van het Paaschlam (Chrysostomus).

De Heere Jezus doet nu geen moeite, hen nader te onderwijzen.

Lc.: 38. Hij zegt alleen: „*Het is genoeg.*" Laten wij er nu niet verder over spreken; de feiten zullen u wel duidelijk maken, wat Ik bedoel.

„Met ijzeren zwaarden kan men niet tegen den duivel strijden." Luther. (Zie uitvoerig: A. Schlatter: Die beiden Schwerter.)

27. DE LAATSTE WOORDEN VAN DEN HEERE JEZUS, I.

Jhs. 14 : 1—31.

1. Verband.

Na de instelling van het Avondmaal is de Heere Jezus begonnen, zijn discipelen voor het laatst te vermanen, en te vertroosten.

Die gesprekken zet Hij voort:

2. Verdeeling:

1. Eerste rede: Over het nieuwe gebod der liefde. Jhs. 13 : 33—35.
2. Tweede rede: Over de vijandschap der Joden. Lc.: 35—38.
3. Derde rede: Over het heengaan, om plaats te bereiden. Jhs. 14 : 1—31.
4. Vierde rede: Over de discipelen en den Heere Jezus. Jhs. 15 : 1—17.
5. Vijfde rede: Over de discipelen zonder den Heere Jezus. Jhs. 15 : 18—16 : 33.
6. Het hoogepriesterlijk gebed. Jhs. 17 : 1—26.

3. Derde Rede: Over het Heengaan, om Plaats te bereiden. Jhs. 14 : 1—31.

1. De Heere Jezus, de weg ten leven: Jhs.: 1—11.
2. De werken: Jhs.: 12—14.
3. Het bewaren der geboden: Jhs.: 15—24.
4. De afscheidsgroet: Jhs.: 25—31.

1. De Heere Jezus, de Weg ten Leven. Jhs.: 1—11.

1. Het vaderhuis met de vele woningen. Jhs.: 1—4.
2. De vraag van Thomas. Jhs.: 5—7.
3. De vraag van Filippus. Jhs.: 8—11.

1. Het Vaderhuis met de vele Woningen. Jhs: 1—4.

Wat de Heere Jezus tot de discipelen in het algemeen, en tot Petrus in het bijzonder, gezegd had, was niet bemoedigend geweest.

Na al dat neerdrukkende, dat de Heere Jezus toch ook heeft moeten zeggen, gaat Hij nu de discipelen vertroosten:

1. *Uw hart worde niet ontroerd.*
Gijlieden gelooft in God; gelooft ook in Mij.

2. *In het huis mijns Vaders zijn vele woningen, anderszins zou Ik het u gezegd hebben.*
Ik ga heen, om u plaats te bereiden.

3. *En zoo wanneer Ik heen zal gegaan zijn, en u plaats zal bereid hebben, zoo kom Ik weder, en zal u tot Mij nemen, opdat gij ook zijn moogt, waar Ik ben.*

Jhs.: 1—4. 4. *En waar Ik heenga weet gij,*
en den weg weet gij."

Uw hart (1): De discipelen zijn ontroerd. Hun hart, de zetel van het vertrouwen, mag dat toch niet zijn; zij moeten blijven vertrouwen, ondanks al wat er met hen zelf, ondanks al wat er met den Heere Jezus zal geschieden. (Lange: Jhs. 417.)

Niet ontroerd (1): Ook niet, na wat de Heere Jezus in deze laatste oogenblikken gezegd heeft.

Gijlieden gelooft (1): Wanneer de Heere Jezus straks heengegaan zal zijn, moeten de discipelen op Hem blijven vertrouwen, in Hem blijven gelooven. Dat zal wel moeilijk zijn. Maar toch niet moeilijker, dan te gelooven in God, die ook niet door hen gezien wordt. (Zahn: Jhs. 550.)

Vele woningen (2): Zooveel, dat er niet een te kort zal komen, maar er zal er ook niet een over zijn. De toepassing!

Anderszins (2): Wanneer de hemel nog niet voor de ontvangst der kinderen Gods gereed was, zou de Heere Jezus zijn discipelen getroost hebben met de mededeeling, dat Hij heenging, om die plaatsen te bereiden. Nu is dat niet noodig, zij zijn er reeds. (Ubbink: Jhs. 149.)

Om u plaats te bereiden (2): De plaatsen zijn er reeds, maar door zijn binnengaan in het Vaderhuis, na het lijden, maakt de Heere Jezus dit eerst recht tot een Vaderhuis, ook voor de zijnen. (Ubbink: Jhs. 149.)

En zoo wanneer Ik heen zal gegaan zijn (3): Bij de hemelvaart.

Zoo kom Ik weder (3): Bij de wederkomst op de wolken.

— Dit is een van de plaatsen, waaruit men afleidde, dat de wederkomst spoedig na de hemelvaart zou geschieden. Grosheide: Toekomst 15 en 200, toont aan, dat de Schrift nergens aanleiding geeft tot deze veronderstelling.

En den weg weet gij (4): De Heere Jezus kan nu zonder voorbehoud spreken: alle discipelen, hier aanwezig, kenden den weg, en bewandelden dien.

Spreek over de velen, die den weg wel kennen, maar weigeren dien te bewandelen.

Ook over hen, die zich verbeelden, den weg te bewandelen.

2. De Vraag van Thomas: Jhs.: 5—7.

1. De Vraag. Jhs.: 5.

2. Het Antwoord. Jhs.: 6—7.

1. De Vraag. Jhs.: 5.

Thomas, en waarschijnlijk anderen met hem, begrijpt niet, hoe de Heere Jezus door den dood komen kan tot het leven, en tot de voortzetting van zijn werk.

Wat de Heere Jezus zegt over het doel van zijn gaan, en over den weg, is hem duister: *„Heere, wij weten niet, waar Gij heengaat, en*

Jhs.: 5. *hoe kunnen wij den weg weten?"*

2. Het Antwoord. Jhs.: 6, 7.

6. *Jezus zeide tot hem: „Ik ben de weg, en de waarheid, en het leven. Niemand komt tot den Vader, dan door Mij.*

7. *Indien gijlieden Mij gekend hadt, zoo zoudt gij ook mijn Vader gekend hebben.*

Jhs.: 6, 7. *En van nu kent gij Hem, en hebt Hem gezien."*

De Heere Jezus herhaalt hier, wat Hij reeds zoo vele malen gezegd had; dat Hij is Gave en Gever tegelijk.

Ik ben de weg (6) *:* De Heere Jezus wijst den weg, en is de weg. Een weg is de verbinding tusschen twee plaatsen.

De Heere Jezus is de verbinding, om te komen van de aarde naar den hemel. Zijn offer baant dien weg. Rom. 5 : 1, 2.

En de waarheid (6) *:* De Heere Jezus leert de waarheid, en is de waarheid.

De Heere Jezus is gekomen, om den Vader te verklaren: den eenigen weg te wijzen, dien God zelf aangewezen heeft, waarlangs de zondaar moet gaan, om weer te kunnen deelen in de liefde Gods. Zie verder op Jhs. 1 : 18.

En het leven (6) *:* De Heere Jezus geeft het leven, en is het leven. Wie den weg, door God bevolen, nu kent, en dien bewandelt, heeft het leven. Zie op Jhs. 1 : 4; 5 : 24. Ook 1 Jhs. 3 : 14.

Spreek over: de Heere Jezus is de eenige weg ten hemel; Hij alleen is de waarheid; Hij alleen kan het leven geven. Alles, wat zich buiten Hem als zoodanig aanbiedt, is waardeloos.

Indien gijlieden (7) *:* Daarin ligt een verwijt: Waren de discipelen dieper doorgedrongen in wat de Heere Jezus hun geleerd had, dan was deze vraag niet noodig geweest.

En van nu (7) *:* De Heere Jezus zal zich zoo volledig aan hen openbaren, dat zij die diepere kennis aangaande den Vader deelachtig zullen worden; de rechte kennis van den Heere Jezus brengt met zich de rechte kennis van den Vader. Jhs 12 : 45.

3. De Vraag van Filippus. Jhs.: 8—11.

1. De Vraag. Jhs.: 8.

2. Het Antwoord. Jhs.: 9—11.

1. De Vraag. Jhs.: 8.

Na Thomas komt Filippus: *„Heere, toon ons den Vader, en het is ons genoeg."* Jhs.: 8.

Filippus zal hierbij wel het oog gehad hebben op een openbaring als aan Mozes, Ex. 33 : 18 e.v.

2. Het Antwoord. Jhs.: 9—11.

Wat Filippus wenscht, is reeds geschied: 9. *„Ben Ik zoolangen tijd met ulieden, en hebt gij Mij niet gekend Filippus?*
Die Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien.
En hoe zegt gij: Toon ons den Vader?

10. *Gelooft gij niet, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is?*
De woorden, die Ik tot ulieden spreek, spreek Ik van Mijzelven niet, maar de Vader, die in Mij blijft, doet de werken.

11. *Gelooft Mij, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is; en indien niet, zoo gelooft Mij om de werken zelve."* Jhs.: 9—11.

Ben Ik (9) *:* Weer een berisping.
Die Mij gezien heeft (9) *:* In geheel mijn optreden.

Rom. 5 : 1, 2. Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God, door onzen Heere Jezus Christus; door welken wij ook de toeleiding hebben door het geloof tot deze genade, in welke wij staan, en roemen in de hoop der heerlijkheid Gods.

1 Jhs. 3 : 14. Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben; die zijn broeder niet liefheeft blijft in den dood.

Jhs. 12 : 45. En die Mij ziet, ziet dengene, die Mij gezonden heeft.

Ex. 33 : 18. Toen zeide hij (Mozes): Toon mij nu uwe heerlijkheid.

De woorden, die Ik tot (10) *:* De prediking.
Uit beide: daden en woorden, had Filippus den Heere Jezus, en dus den Vader kunnen leeren kennen.
Gelooft Mij (11)*:* Met denzelfden eisch, dien de Heere Jezus steeds den Joden gesteld had, vergelijk b.v. Jhs. 10: 37, 38, komt Hij ook tot Filippus; de werken moeten ook hem het bewijs zijn.

2. **De Werken.** Jhs. : 12—14.

1. De werken. Jhs. : 12.
2. Het gebed er toe. Jhs. : 13, 14.

1. De Werken. Jhs. : 12.

De Heere Jezus spreekt nu nog verder over die werken: *„Voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden : die in Mij gelooft, de werken, die Ik doe, zal hij ook doen, en zal meer doen dan deze, want Ik ga*
Jhs. : 12. *heen tot den Vader."*
De werken, die Ik doe : In zijn discipelen zet de Heere zijn werk voort.
En zal meer doen : Dit ziet op de prediking in de heidenwereld.
Want Ik ga heen : Eerst na het heengaan van den Heere Jezus zou de prediking onder de heidenen mogen beginnen.

2. Het Gebed er toe. Jhs. : 13, 14.

Om die werken te kunnen doen, hebben de discipelen het gebed van noode:

13. *„En zoo wat gij begeeren zult in mijn naam, dat zal Ik doen, opdat de Vader in den Zoon verheerlijkt wordt.*
Jhs. : 14. *Zoo gij iets begeeren zult in mijn naam, Ik zal het doen."*
13, 14. *Begeeren zult in mijn naam* (13)*:* Dat was iets nieuws voor de discipelen. Zie bld. 161.
Dat zal Ik doen (13) *:* De Heere Jezus zal daartoe dus de macht hebben, zal God zijn.

3. **Het Bewaren der Geboden.** Jhs. : 15—24.

1. Het bevel. Jhs. : 15.
2. De belofte. Jhs. : 16—21.
3. De vraag van Judas. Jhs. : 22—24.

1. Het Bevel. Jhs. : 15.

Bidden is noodig. Maar bidden alleen is niet voldoende: *„Indien*
Jhs. : 15. *gij Mij liefhebt, zoo bewaart mijne geboden."*

2. De Belofte. Jhs. : 16—21.

Twee beloften voegt de Heere Jezus toe aan het bevel:

1. De Trooster. Jhs. : 16, 17.
2. Geen weezen. Jhs. : 18—21.

1. De Trooster. Jhs. : 16, 17.

16. *„En Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u een anderen Trooster geven,*
opdat Hij bij u blijft in der eeuwigheid ;

Jhs. 10 : 37, 38. Indien Ik niet doe de werken mijns Vaders, zoo gelooft Mij niet; maar indien Ik ze doe, en zoo gij Mij niet gelooft, zoo gelooft de werken, opdat gij moogt bekennen en gelooven, dat de Vader in Mij is, en Ik in Hem.

17. *Namelijk den Geest der Waarheid,*
welken de wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet;
maar gij kent Hem, want Hij blijft bij ulieden, en zal in u zijn." Jhs.: 16, 17.

Trooster (16): Letterlijk: advocaat: iemand, die een ander bijstaat. Verg. Rom. 8 : 26. Tot dusverre had de Heere Jezus dat gedaan. Nu Hij heengaat, zullen zij een ander in zijn plaats ontvangen; die zal nooit meer van de gemeente wijken.

De Geest der waarheid (17):
Die Geest zou:
1. Zelf, als God, de waarheid zijn.
2. De waarheid spreken en openbaren.
3. De waarheid doen triumfeeren in de harten der geloovigen.
4. Staan tegenover den geest der dwaling. (Bouma: Jhs.: 182.)

Welken de wereld (17): Zie Jhs. 3 : 3. Ook 1 Cor. 2 : 14.
Bij ulieden (17): Bij de gemeente.

2. Geen Weezen. Jhs.: 18—21.

De Heere Jezus gaat heen. In zijn plaats zendt Hij zijn Geest. Die Geest kan veel doen. Maar den Heere Jezus geheel vervangen, kan Hij niet. Vandaar, dat nu volgt de belofte: Ik kom weder:

18. *„Ik zal u geen weezen laten; Ik kom weder tot u.*

19. *Nog een kleinen tijd, en de wereld zal Mij niet meer zien;*
maar gij zult Mij zien; want Ik leef, en gij zult leven.

20. *In dien dag zult gij bekennen, dat Ik in mijn Vader ben, en gij in Mij, en Ik in U.*

21. *Die mijn geboden heeft, en ze bewaart, die is het, die Mij liefheeft;*
en die Mij liefheeft, zal van mijn Vader geliefd worden;
en Ik zal hem liefhebben, en Ik zal Mijzelven aan hem openbaren." Jhs.: 18—21.

Geen weezen (18): De Heere Jezus laat hen niet achter, alsof zij weezen waren: Zij hebben de geestelijke gemeenschap met Hem, en het vooruitzicht van de wederkomst.
Kom Ik weder tot u (18): In de wederkomst ten oordeel.
Nog een kleinen tijd (19): Tot de hemelvaart.
De wereld zal Mij niet meer zien (19): Met lichamelijk oog.
Gij zult Mij zien (19): Met geestelijk oog.
Ik leef en (19): Omdat Ik leef, zult gij leven.
In dien dag (20): Bij de wederkomst. Dan zal het geloof in het Zoonschap van den Heere Jezus overgaan in aanschouwen.
Die mijne geboden heeft (21): Hiermee keert de Heere Jezus terug naar de gedachte uit vs. 15, het begin van dit gedeelte.
Het houden der geboden is: 1. Kenmerk van het discipel zijn; 2. het loon, dat de Vader geven zal.

3. De Vraag van Judas. Jhs.: 22—24.

1. De vraag. Jhs.: 22.

2. Het antwoord. Jhs.: 23, 24.

Rom. 8 : 26. En desgelijks komt ook de Geest onze zwakheden mede te hulp; want wij weten niet, wat wij bidden zullen, gelijk het behoort, maar de Geest zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen.

Jhs. 3 : 3. Tenzij, dat iemand wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien.

1 Cor. 2 : 14. Maar de natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn.

1. De Vraag. Jhs.: 22.

Een der discipelen, Judas, kan dit niet rijmen met wat de Heere Jezus vroeger over zijn wederkomst gezegd heeft: Hij zou immers als Rechter aan de wereld verschijnen:

Jhs.: 22. *„Heere, wat is het, dat Gij uzelven aan ons zult openbaren, en niet aan de wereld?"*

2. Het Antwoord. Jhs.: 23, 24.

De Heere Jezus laat zich door deze vraag niet van den gang van zijn betoog afbrengen. Hij blijft zich bepalen bij wat Hij in de wederkomst voor de discipelen zal zijn:

23. *„Zoo iemand Mij liefheeft, die zal mijn woord bewaren;*
en Mijn Vader zal hem liefhebben;
en Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken.

Jhs.: 23, 24. 24. *Die Mij niet liefheeft, die bewaart mijne woorden niet;*
En het woord, dat gijlieden hoort, is het mijne niet, maar des Vaders, die Mij gezonden heeft."

4. **De Afscheidsgroet.** Jhs.: 25—31.

1. De Trooster zal het werk van den Heere Jezus voortzetten. Jhs.: 25, 26.

2. Vrede. Jhs.: 27a.

3. Tempering der droefheid. Jhs.: 27b—29.

4. Het einde. Jhs. 30, 31.

1. De Trooster zal het Werk van den Heere Jezus voortzetten. Jhs.: 25, 26.

Veel heeft de Heere Jezus tijdens zijn omwandeling, en bovenal in deze laatste oogenblikken, aan zijn jongeren geleerd:

Jhs.: 25. 25. *„Deze dingen heb Ik tot u gesproken, bij u blijvende."*

Straks gaat Hij heen. Dan zal de Trooster zijn werk voortzetten:

Jhs.: 26. 26. *„Maar de Trooster, de Heilige Geest, welken de Vader zenden zal in mijn naam, die zal u alles leeren, en zal u indachtig maken, alles, wat Ik u gezegd heb."*

Die Trooster zal dus:

1. Hen alles herinneren, wat de Heere Jezus hun geleerd had; resultaat: de evangeliën.

2. Hen verder onderwijzen; resultaat: de brieven.

2. Vrede. Jhs.: 27a.

Behalve de geestelijke gemeenschap met Hem en den Trooster, die straks komen zal, heeft de Heere Jezus nog een derde vertroosting voor de discipelen: *„Vrede laat Ik u; mijnen vrede geef Ik u;*

Jhs.: 27a. *niet gelijkerwijs de wereld hem geeft, geef Ik hem u."*

Vrede: De Heere Jezus bedoelt niet een zinledige begroetingsformule, zooals de wereld die elkaar toeroept. Wèl: een werkelijk iets: de vrede, dien de Heere Jezus verwerven zou, door het brengen van zijn offer. (Zie verder: Schneller: Land 145.)

3. Tempering der Droefheid. Jhs.: 27b—29.

De Heere Jezus keert nu weer terug naar het begin van zijn rede. De discipelen zijn zeer bedroefd. Toch is overmatige droefheid

Jhs.: 27b. misplaatst: *„Uw hart worde niet ontroerd, en zijt niet versaagd."*

Drie dingen zijn er, die de droefheid kunnen temperen:

Jhs.: 28a. 1. De gedachte aan de wederkomst: *„Gij hebt gehoord, dat Ik tot u gezegd heb: Ik ga heen, en kom weder tot u."*

2. De heerlijkheid, die de Heere Jezus tegen gaat: *„Indien gij mij liefhadt, zoo zoudt Gij u verblijden, omdat Ik gezegd heb: Ik ga heen tot den Vader; want mijn Vader is meerder dan Ik."* Jhs.: 28b.

Want mijn Vader: De Heere Jezus, in zijn menschelijke natuur, is de mindere van den Vader. (Zahn: Jhs. 572.)

3. De gedachte aan het doel, dat de Heere Jezus met de mededeeling van dit alles gehad heeft: *„En nu heb Ik het u gezegd, eer het geschied is; opdat, wanneer het geschied zal zijn, gij gelooven moogt.* Jhs.: 29.

4. Het Einde. Jhs.: 30, 31.

De Heere beëindigt nu zijn derde rede.

30. *„Ik zal nu niet meer veel met u spreken,*
want de overste der wereld komt, en heeft aan Mij niets.
Maar opdat de wereld wete, dat Ik den Vader liefheb, en alzoo doe, gelijkerwijs Mij de Vader geboden heeft.

Jhs.: 31,30.

31. *Staat op, laat ons van hier gaan."*

De Overste der wereld (30): Satan.

Heeft aan Mij niets (30): Nu reeds staat vast, dat Satan den Heere Jezus niets kan doen; er is geen enkele verlokking, geen enkele bedreiging, waarmee hij iets tegen den Heere Jezus zal kunnen uitrichten.

Maar opdat (30): De feiten moeten bewijzen, dat de Heere Jezus zich vrijwillig geeft; van overrompelen, van gedwongen worden, mag geen sprake zijn.

Staat op (31): Sommigen meenen, dat de Heere Jezus, wat nu verder volgt, heeft uitgesproken op het dak, of op de binnenplaats van het huis, ja zelfs op weg naar Gethsemané. (Zoo b.v. Lange: Jhs. 442.) Waarschijnlijk lijkt ons dit niet.

28. DE LAATSTE WOORDEN VAN DEN HEERE JEZUS, II.

Jhs. 15 : 1—17.

4. Vierde Rede: Over de Discipelen en den Heere Jezus. Jhs. 15 : 1—17.

De Heere Jezus gaat nu spreken over den band, die de discipelen aan Hem binden moet: de liefde; eerst over de noodzakelijkheid van die liefde, dan over de vrucht van die liefde, en eindelijk over het beoefenen van die liefde onderling:

1. De liefde van den Heere Jezus tot de discipelen. Jhs. : 1—11.
2. De liefde tusschen de discipelen onderling. Jhs. : 12—17.

1. **De Liefde van den Heere Jezus tot de Discipelen.** Jhs. : 1—11.

1. De band aan den Heere Jezus. Jhs. : 1—6.
2. De vruchten van dien band. Jhs. : 7—11.

1. De Band aan den Heere Jezus. Jhs. : 1—6.

De Heere Jezus spreekt over den band tusschen Hem zelf en de discipelen in den vorm van dubbele gelijkenis: de gelijkenis van den wijnstok.

1. Het werk van den wijngaardenier. Jhs. : 1—3.
2. De wijnstok en de ranken. Jhs. : 4—6.

1. Het Werk van den Wijngaardenier. Jhs. : 1—3.

1. *„Ik ben de ware wijnstok,*
en mijn Vader is de Landman.

2. *Alle rank, die in Mij geen vrucht draagt, die neemt Hij weg;*
en al wie vrucht draagt, die reinigt Hij, opdat zij meer vrucht drage.

Jhs. : 1—3. 3. *Gijlieden zijt nu rein, om het woord, dat Ik tot u gesproken heb."*

De landman: De Vader.

De wijnstok: De Heere Jezus.

Jhs. : 1. De ware wijnstok: Ik ben in der waarheid de echte wijnstok. (Koetsveld: Gelijkenissen II 199.)

De ranken: De volgelingen van den Heere Jezus.

Die volgelingen zijn te verdeelen in twee groepen:

Jhs. : 2 *a.* De ranken, die geen vrucht dragen: de waterloten, tot 3 M. lang, die wel sierlijk zijn, maar onnut; d.z. zij, die alleen uiterlijk met den Heere Jezus in gemeenschap staan, die niet door den band der liefde aan Hem verbonden zijn.

Jhs. : 2. *b.* De ranken, die vrucht dragen. Zij worden gereinigd en gesnoeid, opdat zij meer vrucht dragen.

Gereinigd: door het woord, door zegening, door straf.

Jhs. : 3. Tot die laatste ranken behooren de discipelen.

2. De Wijnstok en de Ranken. Jhs. : 4—6.

De Heere Jezus spreekt nu verder alleen over de ranken, die vrucht dragen:

4. *„Blijft in Mij, en Ik in u.*

Gelijkerwijs de rank geen vrucht kan dragen van zich zelve, zoo zij in den wijnstok niet blijft; alzoo ook gij niet, zoo gij in Mij niet blijft.

5. *Ik ben de wijnstok en gij de ranken;*

Die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht;
want zonder Mij kunt gij niets doen.

6. *Zoo iemand in Mij niet blijft, die is buitengeworpen, gelijkerwijs de rank, en is verdord;*
en men vergadert die, en men werpt ze in het vuur, en zij worden verbrand." Jhs.: **4—6.**

Gelijkerwijs (4): De rank dankt alles aan den wijnstok: ontstaan, leven, blad, vrucht.

De sappen moeten van den wijnstok overgaan in de rank, dan alleen is deze tot iets in staat.

Wordt het verband verbroken, dan heeft de rank niets meer, dan gaat zij onherroepelijk dood.

Maar ook: hoe inniger de band, hoe meer sap er overvloeit, des te rijker zal de vrucht zijn.

Breng dit alles nu over op den Heere Jezus en zijn discipelen; op Hem en ons.

2. De Vruchten van dien Band. Jhs.: 7—11.

Eerst heeft de Heere Jezus gesproken over de noodzakelijkheid van den band aan Hem.

Nu gaat Hij spreken over de vrucht er van. Jhs.: 7—11.

De eerste vrucht: *„Indien gij in Mij blijft, en mijn woorden in u blijven, zoo wat gij wilt, zult gij begeeren, en het zal u geschieden."* Jhs.: **7.**

De tweede vrucht: *„Indien gij mijne geboden bewaart, zoo zult gij in mijne liefde blijven, gelijkerwijs Ik de geboden mijns Vaders bewaard heb, en blijf in zijne liefde."* Jhs.: **10.**

Daartusschen komt dan vs. 8 en 9, die den wortel van de liefde van den Heere Jezus tot zijn discipelen aangeven:

8. *„Hierin is mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt, en gij zult mijn discipelen zijn.*

9. *Gelijkerwijs de Vader mij liefgehad heeft, heb Ik u ook liefgehad; blijf in deze mijne liefde."* Jhs.: **8, 9.**

Die wortel is de eeuwige liefde van den Vader tot den Zoon.

Het vervullen van dit gebod is geen last; er ligt blijdschap in; bij het vervullen er van ondervindt men de liefde Gods, en die ondervinding geeft de hoogste vreugde: *„Deze dingen heb ik tot u gesproken, opdat mijn blijdschap in u blijve, en uw blijdschap vervuld worde."* Jhs.: **11.**

2. De Liefde tusschen de Discipelen onderling. Jhs.: 12—17.

Nadat de Heere Jezus gesproken heeft over de liefde, die van Hem uitgaat naar de discipelen, gaat Hij handelen over de liefde tusschen de discipelen onderling:

12. *Dit is mijn gebod, dat gij elkander liefhebt, gelijkerwijs Ik u liefgehad heb.*

13. *Niemand heeft meerder liefde dan deze, dat iemand zijn leven zet voor zijn vrienden.*

14. *Gij zijt mijn vrienden, zoo gij doet, wat Ik u gebied.*

15. *Ik heet u niet meer dienstknechten, want de dienstknecht weet niet, wat zijn heer doet;*
maar Ik heb u vrienden genoemd; want al, wat Ik van mijn Vader gehoord heb, dat heb Ik u bekend gemaakt.

16. *Gij hebt Mij niet uitverkoren; maar Ik heb u uitverkoren, en Ik heb u gesteld, dat gij zoudt heengaan en vrucht dragen, en dat uw vrucht blijve, opdat, zoo wat gij van den Vader begeeren zult in mijn naam, Hij u dat geve.*

Jhs.: 12—17. 17. *Dit gebied Ik u, opdat gij elkander liefhebt.*"

Gebod (12): Enkelvoud: het is de samenvatting van alle geboden.

Niemand heeft meerder liefde (13): De voorwaarde, waarop de Heere Jezus zijn leven voor hen geeft.

Geef een voorbeeld uit de martelarengeschiedenis.

Vrienden (14): . . . *niet meer dienstknechten* (15):

Twee redenen:

1. De Heere Jezus wil geen gedwongen gehoorzaamheid, als van een slaaf, maar een vrijwillige.

2. De slaaf voert alleen het bevel uit, zonder iets van de beweegredenen, die tot dat bevel leidden, te weten. Aan de discipelen heeft de Heere Jezus alles geopenbaard.

Gij hebt Mij niet uitverkoren (16): Eén voorbehoud maakt de Heere Jezus: vrienden kiezen elkaar wederkeerig. Dat is hier afgesneden. De wortel der liefde ligt alleen in Hem.

Dit gebod . . .(17): Daarmee keert de Heere Jezus weer terug naar het begin.

29. DE LAATSTE WOORDEN VAN DEN HEERE JEZUS, III.

Jhs. 15 : 18—16 : 33.

5. Vijfde Rede: Over de Discipelen zonder den Heere Jezus. Jhs. 15 : 18—16 : 33.

Eerst heeft de Heere Jezus gesproken over de verhouding tusschen zich zelf en de discipelen, Jhs. 15 : 1—11; daarna over de onderlinge liefde, Jhs. 15 : 12—17.

Nu gaat Hij den kring wijder trekken: thans komt ter sprake de verhouding tot de wereld:

1. De haat der wereld. 15 : 18—25.
2. Het werk gaat door. 15 : 26—16 : 15.
3. Het weerzien na de opstanding. 16 : 16—22.
4. Het bidden in den naam van den Heere Jezus. 16 : 23—28.
5. Slot 16 : 29—33.

1. **De Haat der Wereld.** Jhs. 15 : 18—25.

De verhouding van de wereld tot de discipelen is uit te drukken in één woord: haat.

1. De oorsprong van dien haat. 15 : 18—21.
2. Het zondige van dien haat. 15 : 22—25.

1. De Oorsprong van dien Haat. Jhs. 15 : 18—21.

18. *„Indien u de wereld haat, zoo weet, dat zij Mij eer dan u gehaat heeft.*

19. *Indien gij van de wereld waart, zoo zou de wereld het hare liefhebben;*
doch omdat gij van de wereld niet zijt, maar Ik u uit de wereld heb uitverkoren, daarom haat u de wereld.

20. *Gedenkt des woords, dat Ik tot u gezegd heb: Een dienstknecht is niet meerder dan zijn heer.*
Indien zij Mij vervolgd hebben, zij zullen ook u vervolgen;
indien zij mijn woord bewaard hebben, zij zullen ook het uwe bewaren.

21. *Maar al deze dingen zullen zij doen, om mijns naams wil, omdat zij Hem niet kennen, die Mij gezonden heeft."* Jhs. 15: 18—21.

Indien U . . . (18)*:* Een houvast, wanneer de haat der wereld op de discipelen aankomt.

Gedenkt des woords . . . (20)*:* Zie Mt. 24 : 9; Jhs. 13 : 16.

Spreek er over, dat die haat onverminderd voortwoedt; hoe krachtiger belijdenis, hoe meer haat.

2. Het Zondige van dien Haat. Jhs. 15 : 22—25.

22. *„Indien Ik niet gekomen was, en tot hen gesproken had, zij hadden geen zonde,*
maar nu hebben zij geen voorwendsel voor hun zonde.

23. *Die Mij haat, die haat ook mijn Vader.*

Mt. 24: 9. Gij zult gehaat worden van alle volken, om mijns naam wil.

Jhs. 13: 16. Zie bld. 130.

24. *Indien Ik de werken onder hen niet had gedaan, die niemand anders gedaan heeft, zij hadden geen zonde;*
maar nu hebben zij ze gezien, en beide Mij en mijn Vader gehaat.

Jhs. 15: 22—25. 25. *Doch dit geschiedt, opdat het woord vervuld worde, dat in hun wet geschreven is: Zij hebben Mij zonder oorzaak gehaat."*

Zij hadden geen zonde . . . (22): In vergelijking met de zonde, die zij nu hebben, zouden zij dan haast geen zonden hebben; hun onwetendheid had hen dan eenigermate kunnen verontschuldigen. Verg. Jhs. 9 : 41.

Nu hebben zij geen voorwendsel . . . (22): De Heere Jezus had zich zoo duidelijk als de Messias geopenbaard, dat een voorwenden van onwetendheid dienaangaande geen steek meer hield.

Indien Ik de werken . . . (24): Dit is vervolg van vs. 22; in vs. 22 heeft de Heere Jezus het over zijn woorden; hier in vs. 24 over zijn werken, die het bewijs zijn van zijn Messiasschap.

Doch dit geschiedt . . . (25): Wanneer de discipelen dit alles nu reeds ondervinden, en het straks nog meer zullen ondervinden, moeten zij niet gaan twijfelen. Het is juist vervulling der profetie; het werk zal doorgaan.

De profetie: Ps. 35 : 19. *Laat hen zich niet verblijden over Mij, die Mij om valsche oorzaken vijand zijn; noch wenken met de oogen, die Mij zonder oorzaak haten.*

2. **Het Werk gaat door.** Jhs. 15 : 26—16 : 15.

Al die haat zal het werk niet doen mislukken, het gaat door.

1. Het werk gaat door. 15 : 26, 27.
2. Niet geërgerd. 16 : 1.
3. Uitingen van den haat. 16 : 2, 3.
4. Waarom zegt de Heere Jezus dit juist nu. 16 : 4—6.
5. De Trooster. 16 : 7—15.

1. Het Werk gaat door. Jhs. 15 : 26, 27.

26. *„Maar wanneer de Trooster zal gekomen zijn, dien Ik u zenden zal van den Vader, namelijk de Geest der waarheid, die van den Vader uitgaat, die zal van Mij getuigen.*

Jhs. 15: 26, 27. 27. *En gij zult ook getuigen, want gij zijt van den beginne met Mij geweest."*

Die (de Geest) zal van Mij getuigen (26); *Gij zult ook getuigen* (27): De discipelen zullen geen willooze werktuigen van den Geest zijn. Op organische wijze zal de Geest zich van hen bedienen.

2. Niet geërgerd. Jhs. 16 : 1.

In 15 : 25 heeft de Heere Jezus de discipelen gewaarschuwd tegen een verkeerde beschouwing van den haat der wereld. Nu waarschuwt Hij hen, er niet door geërgerd te worden: *„Deze dingen*
Jhs. 16: 1. *heb Ik tot u gesproken, opdat gij niet geërgerd wordt."*

Geërgerd: Verleid tot zonde; hier tot afval.

3. Uitingen van den Haat. Jhs. 16 : 2—3.

De Heere Jezus geeft nu enkele feiten, waarin de haat zich uiten zal:

2. *„Zij zullen u uit de synagogen werpen;*
ja, de ure komt, dat een iegelijk, die u zal dooden, zal meenen Gode een dienst te doen.

Jhs. 9 : 41. Indien gij blind waart, zoo zoudt gij geen zonde hebben; maar nu zegt gij: Wij zien; zoo blijft dan uwe zonde.

3. *En deze dingen zullen zij doen, omdat zij den Vader niet gekend hebben, noch Mij."* Jhs. 16: 2, 3.

Uit de synagoge werpen (2) *:* Zie bij Jhs. 9 : 1—41.

. . . zal meenen Gode een dienst te doen. (3) *:* Volgens de Joodsche rabbijnen was iemand, die het bloed der goddeloozen vergoot, gelijk aan iemand, die offerde. (Bouma: Jhs. 195.).

Voorbeeld: Filips II.

4. Waarom zegt de Heere Jezus dit juist nu. Jhs. 16 : 4—6.

4. *„Maar deze dingen heb Ik tot u gesproken, opdat, wanneer de ure zal gekomen zijn, gij dezelve moogt gedenken, dat Ik ze u gezegd heb. Doch deze dingen heb Ik u van het begin niet gezegd, omdat Ik bij ulieden was.*

5. *En nu ga Ik heen tot dengene, die Mij gezonden heeft, en niemand van u vraagt Mij : Waar gaat Gij heen?*

6. *Maar omdat Ik deze dingen tot u gesproken heb, zoo heeft de droefheid uw hart vervuld."* Jhs. 16: 4—6.

„Thans zijn ze moedeloos, en van droefheid zoo overstelpt, dat de alleszins beslissende vraag niet in hen opkomt: tot wien gaat Gij? Wèl vragen ze: wie verlaat Gij? (Verg. 14 : 28.) De een wil Hem volgen (13 : 36); de ander slaakt de klacht: wat moet er van ons worden (14 : 5); allen gevoelen zij zich als weezen (14 : 18; 13 : 33) — en aan zijn betuigingen, dat Hij tot den Vader gaat (14 : 1—4, 12, 28) hecht niemand; laat staan, dat het doel van zijn heengaan hun duidelijk is." (Ubbink: Jhs. 157.)

5. De Trooster. Jhs. 16 : 7—15.

Nu de Heere Jezus bezig is te spreken over den haat, dien de discipelen van de zijde der wereld zullen hebben te verduren, komt Hij van zelf weer tot het tegenwicht: de Trooster, die komen zal.

1. De Trooster zal komen. Jhs.: 7.
2. De Trooster en de wereld. Jhs.: 8—11.
3. De Trooster en de discipelen. Jhs.: 12—15.

1. De Trooster zal komen. Jhs.: 7.

„Doch Ik zeg u in der waarheid: het is u nut, dat Ik wegga; want indien Ik niet wegga, zoo zal de Trooster tot u niet komen; maar indien Ik heenga, zoo zal Ik hem tot u zenden." Jhs.: 7.

2. De Trooster en de Wereld. Jhs.: 8—11.

De Heere Jezus spreekt nu eerst over het werk van den Trooster met betrekking tot de Wereld:

8. *„En die, gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, en van gerechtigheid, en van oordeel.*

9. *Van zonde, omdat zij in Mij niet gelooven.*

10. *En van gerechtigheid, omdat Ik tot mijn Vader heenga, en gij zult Mij niet meer zien.*

11. *En van oordeel, omdat de overste der wereld geoordeeld is."* Jhs.: 8—11.

Zal de wereld overtuigen (8) *:* De Geest zal het bewijs leveren, dat de wereld zich zelf oordeelt in haar haat tegen den Heere Jezus.

Hij zal dat aantoonen op drie punten:

a. Van zonde (9) *:* Het niet gelooven in den Heere Jezus is zonde. Zie: Jhs. 3 : 18; 12 : 48.

Dat geldt ook voor ons.

b. Van gerechtigheid (10) *:* God is rechtvaardig tegenover den Heere Jezus, wanneer Hij na zijn opstanding heengaat tot zijn Vader, om zijn loon te ontvangen. Maar niet minder rechtvaardig, wanneer Hij de zondaren straft.

c. Van oordeel (11) *:* Wanneer de wereld de zonde begaat, van niet te willen gelooven in den Heere Jezus, dan zal de rechtvaardige God het oordeel over haar brengen.

Bewijs daarvoor is de veroordeeling van Satan, den overste der wereld: Satan heeft in zijn aanvallen op den Heere Jezus Hem leeren kennen als één, op wien hij zich bot loopt.

Wanneer de Heere Jezus sterft, is daarmee aan Satan het recht ontnomen, om als aanklager der menschen voor God te staan. De wereld wordt hem onttrokken, en daarin is hij zelf geoordeeld. (Zie: Zahn: Jhs. 590.)

Dit werk van den Heiligen Geest met betrekking tot de wereld zal dan tot uitwerking hebben:

Soms: bekeering: De Pinksterdag. Hand. 2 : 37—41.

Soms ook: verharding: De woede tegen Stefanus. Hand. 7 : 54—58. (Zie verder: Bouma. Jhs. 196.)

3. De Trooster en de Discipelen: Jhs.: 12—15.

Daarna spreekt de Heere Jezus over het werk van den Trooster met betrekking tot de discipelen:

12. *„Nog vele dingen heb Ik tot u te zeggen, doch gij kunt die nu niet dragen.*

13. *Maar wanneer die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden ;*
want Hij zal van zichzelven niet spreken,
maar zoo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken, en de toekomende dingen zal Hij u verkondigen.

14. *Die zal Mij verheerlijken ;*
want Hij zal het uit het mijne nemen, en zal het u verkondigen.

Jhs.: 12—15. 15. *Al wat de Vader heeft, is mijne ; daarom heb Ik gezegd, dat Hij het uit het mijne zal nemen, en u verkondigen."*

Doch gij kunt die nu niet dragen (12) *:* Hun geestelijke ontwikkeling was voor dieper onderricht nog niet rijp.

Maar wanneer . . . (13) *:* De Geest zou in den weg, dien de Heere Jezus begonnen was, voortgaan. Steeds breeder en dieper zou zijn onderwijs worden.

Tastbaar resultaat voor ons zijn de brieven.

In de brieven van Paulus waren vele dingen, die Petrus zwaar vond om te verstaan. 2 Petr. 3 : 16.

3. **Het Weerzien na de Opstanding.** Jhs. 16 : 16—22.

Op nog een troost wijst de Heere Jezus zijn discipelen: Wanneer

---

Jhs. 3 : 18. Die in Hem gelooft, wordt niet veroordeeld, maar die niet gelooft, is alreeds veroordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in den naam des eengeborenen Zoons van God.

Jhs. 12 : 48. Die Mij verwerpt en mijne woorden niet ontvangt, heeft, die hem oordeelt; het woord, dat ik gesproken heb, zal hem oordeelen ten laatsten dage.

2 Petr. 3 : 16 . . . in welke dingen sommige zwaar zijn om te verstaan . . .

Hij straks sterft, en begraven wordt, zal dat niet de laatste indruk van Hem zijn, dien zij op aarde ontvangen zullen. Vóór Hij heengaat, zal Hij zich eerst nog weer aan hen vertoonen.

16. *„Een kleinen tijd, en gij zult Mij niet zien;*
en wederom een kleinen tijd, en gij zult Mij zien; want Ik ga heen tot den Vader.

17. *Sommigen dan uit zijn discipelen zeiden tot elkander: Wat is dit, dat Hij tot ons zegt: Een kleinen tijd, en Gij zult Mij niet zien; en wederom een kleinen tijd, en gij zult Mij zien; en: Want Ik ga heen tot den Vader?*

18. *Zij zeiden dan: Wat is dit, dat Hij zegt: Een kleinen tijd? Wij weten niet, wat Hij zegt.*

19. *Jezus dan bekende, dat zij Hem wilden vragen, en zeide tot hen: Vraagt gij daarvan onder elkander, dat Ik gezegd heb: Een kleinen tijd, en gij zult Mij niet zien; en wederom een kleinen tijd, en gij zult Mij zien?*

20. *Voorwaar, voorwaar Ik zeg u, dat gij zult schreien en klagelijk weenen, maar de wereld zal zich verblijden; en gij zult bedroefd zijn, maar uw droefheid zal tot blijdschap worden.*

21. *Een vrouw, wanneer zij baart, heeft droefheid, dewijl haar ure gekomen is; maar wanneer zij het kindeken gebaard heeft, zoo gedenkt zij de benauwdheid niet meer, om de blijdschap, dat een mensch ter wereld geboren is.*

22. *En gij dan, hebt nu wel droefheid; maar Ik zal u wederom zien, en uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uw blijdschap van u wegnemen."* Jhs.: 16—22.

Een kleinen tijd (16). De tijd van het begraven zijn.

Sommigen dan . . . (17): Waarschijnlijk is de verwarring ontstaan, doordat de discipelen hier dachten aan de wederkomst.

Tot elkander (17): Maar de Heere Jezus hoort het ook, vs. 19.

Gij zult schreien en klagelijk weenen (20): Over het sterven. Verg. de Emmausgangers.

Tot blijdschap (20). Na de opstanding. Verg. weer de Emmausgangers.

Een vrouw . . . (21): Een voorbeeld van de verandering der droefheid van de discipelen in blijdschap.

En niemand zal uw blijdschap . . . (22): Zie Lc. 24 : 52, wanneer de discipelen na de hemelvaart weerkeeren naar Jeruzalem, bld. 293. Ook Hand. 5 : 41.

4. **Het Bidden in den Naam van den Heere Jezus.** Jhs. 16 : 23—28.

Na de opstanding zal er een verandering komen in het bidden der discipelen:

23. *„En in dien dag zult gij Mij niets vragen.*
Voorwaar, voorwaar Ik zeg u, al wat gij den Vader zult bidden in mijn naam, dat zal Hij u geven.

24. *Tot nog toe hebt gij niet gebeden in mijn naam;*
bidt en gij zult ontvangen, opdat uw blijdschap vervuld zij.

25. *Deze dingen heb ik door gelijkenissen tot u gesproken, maar de ure komt, dat Ik niet meer door gelijkenissen tot u spreken zal, maar u vrijuit den Vader zal verkondigen.*

Lc. 24 : 52. Zij keerden weder naar Jeruzalem met groote blijdschap.

Hand. 5 : 41. Zij dan gingen heen van het aangezicht des raads, verblijd zijnde.

26. *In dien dag zult gij in mijn naam bidden; en Ik zeg u niet, dat Ik den Vader voor u bidden zal;*

27. *Want de Vader zelf heeft u lief, dewijl gij Mij liefgehad hebt, en hebt geloofd, dat Ik van God ben uitgegaan.*

Jhs.: 23—28. 28. *Ik ben van den Vader uitgegaan, en ben in de wereld gekomen; wederom verlaat Ik de wereld, en ga heen tot den Vader."*

Zult gij Mij niets vragen (23): Dat zal niet meer noodig zijn; in den naam van den Heere Jezus mogen de discipelen rechtstreeks tot den Vader gaan.

Tot nog toe . . . (24): Dat was nog niet mogelijk geweest: eerst moest de verzoening tot stand gebracht zijn.

Door gelijkenissen tot u gesproken (25): Van de hemelsche dingen kunnen wij schier niet dan in gelijkenissen spreken. Verg. de beschrijving van het nieuwe Jeruzalem in Op. 21.

Maar de ure komt (25): Na de uitstorting van den Heiligen Geest.

En Ik zeg u niet . . . (26): Tot dusverre had de Heere Jezus voor zijn discipelen gebeden, als een vader, die voor zijn kinderen bidt. Daarin komt nu verandering. Zelf zullen zij gaan bidden. Ook daarna zal de Heere Jezus nog wel te hunnen behoeve bidden, maar niet meer in hun plaats. Hij wordt dan hun voorspraak.

Het is een bidden met hun bidden mee. (Zie verder: Bouma: Jhs. 201.)

5. **Slot.** Jhs. 16 : 29—33.

1. De betuiging der discipelen. Jhs.: 29, 30.
2. De betuiging van den Heere Jezus. Jhs.: 31—33.

1. De Betuiging der Discipelen. Jhs.: 29, 30.

De gesprekken van den Heere Jezus loopen ten einde.

De discipelen betuigen zelf, dat zij door dit laatste onderricht verhelderd zijn in hun inzicht:

29. *Zie, nu spreekt Gij vrijuit, en zegt geen gelijkenis.*

30. *Nu weten wij, dat gij alle dingen weet, en Gij hebt niet van noode, dat u iemand vrage.*

Jhs.: 29, 30. *Hierom gelooven wij, dat Gij van God zijt uitgegaan.*

2. De Betuiging van den Heere Jezus. Jhs.: 31—33.

De betuiging der discipelen is wel wat kras. Daarom tempert de Heere Jezus hen wat, het zou nog wel anders blijken.

31. *Gelooft gij nu?*

32. *Zie, de ure komt, en is nu gekomen, dat gij zult verstrooid worden, een iegelijk naar het zijne, en gij zult Mij alleen laten; en nochtans ben Ik niet alleen, want de Vader is met Mij.*

33. *Deze dingen heb Ik tot u gesproken, opdat gij in Mij vrede hebt.*

Jhs.: 31—33. *In de wereld zult gij verdrukking hebben; maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen.*

De ure komt . . . (32): Een heenwijzing naar wat in Gethsemané zou geschieden.

Ik heb . . . (33): Voltooide tijd. Zoo zeker is de Heere Jezus van zijn zaak.

Spreek daarover: verdrukking in de wereld, en dan toch vrede en overwinning.

30. HET HOOGEPRIESTERLIJK GEBED.

Jhs. 17 : 1—26.

1. Verband.

Het laatste, wat de Heere Jezus doet in zijn laatste samenzijn, is, zich en de zijnen in het gebed opdragen aan den Vader.

2. Verdeeling.

1. Gebed voor den Heere Jezus zelf. Jhs.: 1—5.
2. Gebed voor de discipelen. Jhs.: 6—19.
3. Gebed voor de toekomstige geloovigen. Jhs.: 20—26.

1. Gebed voor den Heere Jezus zelf. Jhs.: 1—5.

Eerst bidt de Heere Jezus voor zich zelf:

1. *Dit heeft Jezus gesproken, en Hij hief zijn oogen op naar den hemel, en zeide:*

„Vader, de ure is gekomen, verheerlijk uw Zoon, opdat ook uw Zoon U verheerlijke.

2. *Gelijkerwijs Gij Hem macht gegeven hebt over alle vleesch, opdat al wat Gij Hem gegeven hebt, Hij hun het eeuwige leven geve.*

3. *En dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den eenigen waarachtigen God, en Jezus Christus, dien Gij gezonden hebt.*

4. *Ik heb U verheerlijkt op de aarde; Ik heb voleindigd het werk, dat Gij mij gegeven hebt om te doen;*

5. *En nu, verheerlijk mij, Gij Vader, bij uzelven, met de heerlijkheid, die Ik bij U had, eer de wereld was."* Jhs : 1—5.

De ure is gekomen, verheerlijk . . . (1): In dit licht ziet de Heere Jezus het lijden, dat nu komt.

Opdat ook uw Zoon . . . (1): Na het lijden zal de Vader den Zoon verheerlijken. In den hemel teruggekeerd, zal ook de Zoon daar den Vader verheerlijken. (Zie: Zahn: Jhs. 603.)

Gelijkerwijs . . . (2): Wanneer de Heere Jezus straks die heerlijkheid beërft, zal dat zijn, omdat Hij zijn opdracht vervuld heeft.

Die opdracht was, al wat de Vader Hem gegeven had, d.z. de uitverkorenen, het eeuwige leven te geven.

Om die opdracht te kunnen vervullen, had de Vader Hem macht gegeven over alle vleesch: over de geheele menschenwereld.

Dit is het eeuwige leven . . . (3): Het eeuwige leven zal bestaan in het kennen, in de bewonderende aanschouwing van God en zijn Christus. (Bouma: Jhs. 204.)

Ik heb U verheerlijkt op de aarde (4): Door op aarde te komen, en daar het offer te brengen.

Ik heb voleindigd (4): De Heere Jezus ziet weer door het lijden heen.

En nu, verheerlijk Mij . . . (5). Zoolang de Heere Jezus op aarde toefde, heeft Hij zijn heerlijkheid afgelegd. Fil. 2 : 7, 8. De heerlijk-

---

Fil. 2 : 7, 8. Maar heeft zichzelven vernietigd, de gestaltenis eens dienstknechts aangenomen hebbende, en is den menschen gelijk geworden; en in gedaante gevonden als een mensch, heeft Hij zichzelven vernederd, gehoorzaam geworden zijnde tot den dood, ja den dood des kruises.

heid, die de Heere Jezus bij zijn wederkomst in den hemel ontvangen zou, is grooter, dan die, welke Hij van eeuwigheid bezat.

2. Gebed voor de Discipelen. Jhs. 6—19.

Na het gebed voor zich zelf volgt het gebed voor de discipelen.

1. Wat reeds bereikt is. Jhs.: 6—8.
2. Het gebed. Jhs.: 9—19.

1. Wat reeds bereikt is. Jhs.: 6—8.

Eerst zegt de Heere Jezus, wat reeds bereikt is:

6. *„Ik heb uwen naam geopenbaard den menschen, die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt.*
Zij waren uwe, en Gij hebt Mij hen gegeven; en zij hebben uw woord bewaard.

7. *Nu hebben zij bekend, dat alles, wat Gij Mij gegeven hebt, van U is.*

8. *Want de woorden, die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik hun gegeven, en zij hebben ze ontvangen,*
Jhs.: 6—8. *en zij hebben waarlijk bekend, dat Ik van U uitgegaan ben,*
en hebben geloofd, dat Gij Mij gezonden hebt.

Ik heb uwen naam geopenbaard ... (6): Dit is het werk, dat nu voleind is.

De menschen, die ... (6): Een wijdere kring dan die der apostelen en discipelen.

Zij waren uwe ... (6): Van eeuwigheid had de Vader hen reeds uitverkoren.

Zij hebben uw woord bewaard ... (6): Geloovig aangenomen.

2. Het Gebed. Jhs.: 9—19.

Dan komt het gebed:

1. Inleiding. Jhs.: 9—11a.
2. Gebed. Jhs.: 11b—19.

1. Inleiding. Jhs. 9—11a.

De Heere Jezus leidt zijn gebed in, met te zeggen, voor wie Hij bidt, en waarom Hij bidt:

9. *„Ik bid voor hen;*
Ik bid niet voor de wereld, maar voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt, want zij zijn uwe.

10. *En al het mijne is uwe, en het uwe is mijne, en Ik ben in hen verheerlijkt.*

Jhs.: 9—11a. 11. *En Ik ben niet meer in de wereld, maar dezen zijn in de wereld, en Ik kom tot U."*

En al het mijne ... (10): Een verduidelijking van de laatste woorden van vs. 9.

Ik ben in hen verheerlijkt (10): Aanvankelijk schittert de heerlijkheid van den Heere Jezus reeds in hen; aan hen is nu reeds te zien, dat zij „nieuwe menschen" zijn.

En Ik ben niet meer ... (11): Dit is de reden, waarom de Heere Jezus voor hen bidt: Hij gaat heen.

2. Gebed. Jhs.: 11b—19.

Na de inleiding komt de Heere Jezus tot vragen: Hij vraagt om:

a. Bewaring van den booze. Jhs.: 11b—16.

b. Heiliging in de waarheid. Jhs.: 17—19.

a. Bewaring van den Booze. Jhs.: 11b—16.

11. *„Heilige Vader, bewaar hen in uw naam, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij één zijn, gelijk als Wij.*

12. *Toen Ik met hen in de wereld was, bewaarde Ik hen in uw naam. Die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik bewaard, en niemand uit hen is verloren gegaan, dan de zoon der verderfenis, opdat de Schrift vervuld worde.*

13. *Maar nu kom Ik tot U, en spreek dit in de wereld, opdat zij mijn blijdschap vervuld mogen hebben in zichzelven.*

14. *Ik heb hun uw woord gegeven; en de wereld heeft hen gehaat, omdat zij van de wereld niet zijn, gelijk als Ik van de wereld niet ben.*"

15. *Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Gij hen bewaart van den booze.*

Jhs.: 11b—16.

16. *Zij zijn niet van de wereld; gelijkerwijs Ik van de wereld niet ben.*

Heilige Vader, bewaar hen in uw naam. (11): Dit is de korte inhoud van heel dit gedeelte.

Bewaar hen (11): Zij moeten afgezonderd blijven, niet geassimileerd worden door de wereld, het moet een afzonderlijke eenheid zijn.

In uwen naam (11): God zelf moet dat doen.

Toen Ik met hen . . . (12): Een herhaling van de reden van dit gebed. Zie: vs. 11a.

De zoon der verderfenis (12): Voor dat verloren gaan treft den Heere Jezus dus geen verwijt: het was bepaald in Gods raad.

En spreek dit in de wereld (13): Zooals de Heere Jezus nu met, en hoorbaar voor de discipelen bidt, zoo zal Hij steeds hun voorbidder zijn, ook als Hij is heengegaan. Dat is een reden tot blijdschap. Verg. 16 : 22 e.v., bld. 161.

De wereld heeft hen gehaat (14): Daardoor is het gebed om bewaring noodig.

Bewaart van den booze (15): Die haat komt van den booze.

b. Heiliging in de Waarheid. Jhs.: 17—19.

De geloovigen moeten niet alleen bewaard worden voor den haat die van den booze uitgaat. Zij moeten daarnaast ontvangen heiliging in de waarheid:

17. *„Heilig hen in uw waarheid, uw woord is de waarheid.*

18. *Gelijkerwijs Gij Mij gezonden heb in de wereld, alzoo heb Ik hen ook in de wereld gezonden.*

19. *En Ik heilig mijzelven voor hen, opdat ook zij geheiligd mogen zijn in waarheid.*"

Jhs.: 17—19.

Heilig hen . . . (17): Heiligen is afzonderen. Zij moeten vormen een afzonderlijken kring, afgescheiden van de wereld. Het kenmerk van dien kring, wat hen onderling bindt, wat hen afscheidt van de wereld, is: de waarheid: het woord Gods. Zoolang dat kenmerk er is, bestaat er ook geen gevaar van de zijde van den booze.

Gelijkerwijs Gij Mij . . . (18): In dat begrip „afzonderen" ligt niet opgesloten, dat zij nu met een boekje in een hoekje moeten gaan zitten, angstig wakend, om toch vooral met niemand in aanraking te komen. Neen: in de wereld moeten zij zijn, en toch daarvan afgezonderd.

En Ik heilig Mij zelven . . . (19): De Heere Jezus bidt den Vader om heiliging in de waarheid, maar Hij verwerft die ook. Hij zondert zich zelf ook af: om het offer te brengen, dat die heiliging mogelijk maakt.

3. Gebed voor de toekomstige Geloovigen. Jhs.: 20—26.

Op het gebed voor zich zelf, en voor de discipelen, volgt nu het gebed voor allen, die in Hem gelooven zullen.

1. Voor wie de Heere Jezus bidt. Jhs.: 20.
2. Het gebed. Jhs.: 21—24.
3. Slot. Jhs.: 25—26.

1. Voor wie de Heere Jezus bidt. Jhs.: 20.

Jhs.: 20. *„En Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen, die door hun woord in Mij gelooven zullen."*

Het gebed, dat de Heere Jezus voor zijn discipelen opzendt, zal niet onverhoord blijven; hun werk zal vrucht dragen.

2. Het Gebed. Jhs.: 21—24.

De Heere Jezus bidt om twee dingen:

1. Eenheid. Jhs.: 21—23.
2. Heerlijkheid. Jhs.: 24.

1. Eenheid. Jhs.: 21—23.

21. *„Opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs gij, Vader, in Mij, en Ik in U, dat ook zij in ons één zijn,*
opdat de wereld geloove, dat Gij Mij gezonden hebt.

22. *En Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij één zijn, gelijk als Wij één zijn.*

23. *Ik in hen, en Gij in Mij,*
opdat zij volmaakt zijn in één,
Jhs.: 21—23. *en opdat de wereld bekenne, dat Gij Mij gezonden hebt, en hen liefgehad hebt, gelijk Gij Mij liefgehad hebt."*

Allen één (21): Te zamen vormend het lichaam van Christus.
Gelijkerwijs Gij, Vader, in Mij (21): De band, die hen samenbindt, is de liefde Gods.
Opdat de wereld geloove (21): Naar de gansche menschenwereld blijft de reddende liefde van den Heere Jezus uitgaan.
Ik heb . . . (22): De Heere Jezus bidt om eenheid, maar Hij geeft ook die eenheid.

2. Heerlijkheid. Jhs.: 24.

„Vader, Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt,
opdat zij mijn heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt,
Jhs.: 24. *want Gij hebt Mij liefgehad voor de grondlegging der wereld."*

Ik wil, dat waar Ik ben . . . Dat is de hoogste zaligheid, waarnaar de ziel van elk kind des Heeren uitgaat.

3. Slot. Jhs.: 25, 26.

In het slot van zijn gebed geeft de Heere den grond aan, waarop Hij verwachten mag, dat de Vader Hem hooren zal:

25. *„Rechtvaardige Vader, de wereld heeft U niet gekend; maar Ik heb U gekend, en dezen hebben bekend, dat Gij Mij gezonden hebt.*

26. *En Ik heb hun uw naam bekend gemaakt, en zal hem bekendmaken;*

opdat de liefde, waarmede Gij Mij liefgehad hebt, in hen zij, en Ik in hen." Jhs.: 25, 26.

Rechtvaardige Vader (25) : De grond voor de verhooring is de rechtvaardigheid Gods, die loon geeft, aan wien loon toekomt. Verg. 16 : 10, bld. 160.

En zal hem bekend maken (26) : Door middel van den Trooster, wanneer die straks gekomen zal zijn.

Opdat de liefde . . . (26) : Hoe dieper de kennis straks zal zijn, des te rijker zal ook de liefde zich ontplooien.

31. GETHSEMANÉ.

Mt. 26 : 30—46; Mc. 14 : 26—42; Lc. 22 : 39—46; Jhs. 18 : 1.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft met zijn discipelen het pascha gevierd. Hij heeft het avondmaal ingesteld. Hij heeft hen getroost en bemoedigd, en tenslotte voor hen gebeden.

Nu is de ure gekomen.

En de Heere Jezus is bereid.

2. Van Jeruzalem naar Gethsemané. Mt.: 30—35; Mc.: 26—31; Lc.: 39; Jhs.: 1.

De Heere Jezus verlaat met zijn discipelen de opperzaal. Hij daalt de trap af, en komt in de straat, deels helder verlicht door de maan, deels in donkere schaduw.

Door de straten gaan de feestgangers, die het pascha gevierd hebben bij anderen, en nu weerkeeren naar hun eigen logies.

De Heere Jezus gaat naar de poort. Die zullen in dezen tijd, nu rond de stad een heel tentenkamp is opgeslagen, wel den heelen nacht opengestaan hebben.

De discipelen behoeven niet te vragen, door welke poort zij moeten gaan; zooals gewoonlijk gaat het naar het Oosten.

Buiten de poort daalt de weg naar het dal van de Kedron, A 1. Tusschen de bloeiende tuinen, die ademen van rust en vrede, gaat het door. (Geikie: Life II, 417.)

Bij de splitsing van de wegen naar Bethanië en den weg naar Jericho, ligt in den hoek een olijfgaarde: Gethsemané. Beschrijf. A 2.

Wanneer de Heere Jezus in Jeruzalem werkzaam was, en in Bethanië logeerde, was het zijn gewoonte, om daar den nacht in het gebed door te brengen. Lc. 21 : 37. De discipelen gingen dan door naar Bethanië, de Heere Jezus volgde veel later.

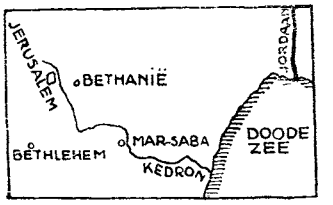
Dat zal nu niet zoo zijn. Zie nog A 3.

A 1. **Kedron.**

De Kedron of Kidron is een wadi aan de Oostzijde van Jeruzalem. Zij begint een half uur ten N.W. van die stad, slingert zich tus-

Lc. 21 : 37. Des daags nu was hij leerende in den tempel; maar des nachts ging Hij uit, en vernachtte op den berg, genaamd den Olijfberg.

schen Tempelberg en Olijfberg door, wendt zich vervolgens in Zuid-Oostelijke richting, om door een nauw dal zonder plantengroei uit te stroomen in de Doode Zee. Halverwege dit laatste gedeelte staat het klooster Mar-Saba.

Wie van Jeruzalem Oostwaarts gaat, moet het dal doortrekken. Tegenwoordig is daar een brug. Oudtijds was dat niet zoo. Ook toen was dit niet bezwaarlijk. Alleen in den regentijd was, en is er wat water in de bedding, overigens ligt die geheel droog. (Zie verder: A. v. Deursen: Mar-Saba.)

A 2. **Gethsemané.**

Gethsemané — Oliepers — zoekt men vijf minuten ten Oosten van den muur van Jeruzalem, daar, waar de wegen naar Bethanië en die naar Jericho zich splitsen.

Het is een tuin in den vorm van een vierkant, ± 160 × 150 M. De ingang bevindt zich aan de Oostzijde.

Om het binnenste gedeelte van den tuin hebben de Franciscaners, aan wie deze heilige plaats behoort, een hekwerk opgericht van manshoogte. De ijzeren staven staan dicht op elkaar; bovendien is over een groote oppervlakte nog kippengaas aangebracht. Tusschen dit hekwerk en den buitenmuur is een breede gang, van waaruit men den tuin bezichtigen kan.

De meeste aandacht vragen daar de zeer oude olijfboomen, waarvan er thans nog acht in leven zijn. Gemiddeld hebben zij een omvang van 5 à 6 Meter; jaarlijks leveren zij nog vrucht. Volgens de Franciscaners zouden het nog dezelfde boomen zijn, als uit den tijd van den Heere Jezus. Waarschijnlijk is dit allerminst. En bij de belegering door Titus, en in den tijd der kruistochten zijn alle boomen in de omgeving van Jeruzalem omgehouwen. Anderen meenen, dat het wel niet dezelfde boomen zijn als uit den tijd van den Heere Jezus, maar dan toch de volgroeide scheuten, die uit de oude tronken zouden zijn opgewassen. Ook dit is de vraag.

De oppervlakte tusschen de olijven wordt keurig in orde gehouden met verschillende bloemperkjes; het is een echt „burgermanstuintje".

Boven de olijven uit steken cypressen.

Ten zuiden van den tuin zijn de fundamenten gevonden van een oude kerk, stammend uit de vierde eeuw.

Eenige zekerheid, dat hier werkelijk de plaats van het lijden van den Heere Jezus zou zijn, is er niet.

Voor een beschrijving zie: V. Arkel: Nijl en Jordaan 192; ook in mijn: Op het Terrein der H. G. II 87.

A 3. **De Waarschuwing aan Petrus.**

Volgens de evangeliën van Mattheus en Marcus zou de waarschuwing aan Petrus hebben plaats gehad op den weg van Jeruzalem naar Gethsemané.

Mogelijk is ook, dat de Heere Jezus de waarschuwing hier in eenigszins gewijzigden vorm herhaald heeft.

Mt. : 31. Zie Zach. 13 : 7: *Zwaard, ontwaak tegen mijn herder, en tegen den man, die mijn metgezel is, spreekt de Heere der heirscharen; sla dien herder, en de schapen zullen verstrooid worden.*

Mt.: 32. Daar en dan zullen zij hereenigd worden.

3. De Discipelen blijven achter. Mt.: 36, 37; Mc.: 32, 33; Lc.: 40.

1. De acht Discipelen. Mt.: 36; Mc.: 32; Lc.: 40.

Wanneer de Heere Jezus bij den ingang van den hof komt, gaan de discipelen niet verder door. De Heere Jezus vraagt
Mc.: 32. hun: *„Zit hier neder, totdat Ik gebeden zal hebben."*

Veel zullen de discipelen in dezen nacht voor den Heere Jezus niet kunnen doen; alleen: met Hem waken.

Vergelijk: een moeder, die waakt bij haar zieke kind; zij kan niets voor dat kind doen; toch doet de wetenschap, dat moeder waakt, zoo'n kind weldadig aan. Ook: een vader, die waakt, als het onweert.

De Heere Jezus weet, dat aan zijn verzoek tot mede-waken geen gevolg zal worden gegeven. Vandaar zijn vermaning:
Lc.: 40. *„Bidt, dat gij niet in verzoeking komt."*

Beschrijf nu de discipelen, bij den ingang, gehuld in hun mantels; ook hun vaste voornemen om te waken.

2. De drie Discipelen. Mt.: 37; Mc.: 33.

Drie discipelen neemt de Heere Jezus, wanneer Hij den hof binnengaat, met zich: Petrus, Jacobus en Johannes.

Herhaal de beide andere malen, dat zij alleen Hem vergezeld hadden: Lc. 8 : 51. De opwekking van het dochtertje van Jaïrus; Lc. 9 : 28. De verheerlijking op den berg.

Zij hadden zijn heerlijkheid aanschouwd, zij zullen ook getuige zijn van zijn lijden.

Met die drie discipelen is de Heere Jezus in het duister van de schaduw der boomen. Door die boomen heen is daarbuiten het zilverlicht van de volle maan, dat schittert op den tempel.

Maar hier is de donkerheid. De donkerheid, ook in de ziel van den Heere Jezus.

Nu is de ure, dat komt het dragen van den last van den toorn Gods tegen de zonde van het gansche menschelijke geslacht.

4. De Zielestrijd. Mt.: 37, 38a; Mc.: 33, 34a.

Hier, in de duisternis van den hof, begint de Heere Jezus
Mt.: 37. droevig en zeer beangst te worden. Hij zegt het ook tot zijn
Mt.: 38. discipelen: *„Mijn ziel is geheel bedroefd tot den dood toe."*

Andere malen was de Heere Jezus ook wel bedroefd geweest:

Bij de genezing van den doofstomme. Mc. 7 : 34.

Bij de klacht over Jeruzalem. Lc. 19 : 41.

Bij de opwekking van Lazarus. Jhs. 11 : 33, 35, 38.

Hier is het erger: Hij is *geheel* bedroefd, *tot den dood toe.*

Wat geschiedt er dan?

Hier, in dit uur, aanvaardt de Heere Jezus ten volle het dragen van de straf, die aan zijn Middelaarschap verbonden is. (Godet: Lukas 512.) Hij doet dat vrijwillig, en welbewust.

Daarmee komt nu ook die straf in al haar verschrikking op Hem aan: Hier in Gethsemané doorleeft de Heere Jezus reeds, wat Hem straks in werkelijkheid wacht.

Dat doorleven kan erger zijn, dan het feit zelf:

Voorbeelden:

Een man, die veroordeeld was tot geeseling, pleegde zelfmoord.

Een vrouw, wier duim moest worden afgezet, stierf in de operatiekamer van angst.

Anderen zijn van angst grijs geworden, stom, verlamd, krankzinnig.

Bij den Heere Jezus is die angst zooveel grooter: Hij weet alles tot in de kleinste bijzonderheden. En Hij mag niet bezwijken; Hij moet blijven dragen. Vergelijk iemand, die niet bewusteloos wordt, onder de folterendste pijnen.

Waarin zal dat vreeselijke, dat komt, dan bestaan?

1. In lichaamslijden: geeselen, kruisigen.

Maar dat is niet het ergste.

2. In zielelijden.

Dat zielelijden bestaat hierin, dat de Vader zich aan Hem zal onttrekken.

De Vader zal Hem zijn bijzondere genade onthouden: geen ondersteuning, bemoediging, vertroosting zal er meer tot Hem uitgaan.

De Vader zal Hem ook de algemeene genade onthouden, d.i. de genade, die God op aarde gelaten heeft, waardoor het leven op aarde voor den mensch nog mogelijk is. Verklaar.

Die gemeene genade trekt de Vader ook van den Heere Jezus terug. Daarmee plaatst de Vader Hem geheel buiten de sfeer van zijn liefde, van zijn barmhartigheid. Dat is de droefheid van den Heere Jezus. (Zie verder: Schilder: Lijden I 319.)

Tracht daarvan iets te doen gevoelen: Een kind, wiens ziel uitgaat naar vader, moeder, en dat alleen koudheid vindt.

Dan is er niets, waarheen de Heere Jezus in die droefheid gaan kan met zijn ziel: Hij is uitgestooten van den hemel. Nergens is een weg, die ontkoming biedt. Dat is de angst.

Er is meer:

In het terugtrekken van den Vader ligt besloten het dragen van den toorn Gods.

Wanneer God zich terugtrekt, is dat voor den Heere Jezus

niet maar een negatie, een niet ervaren van liefde; het is tevens iets positiefs: God staat nu voor Hem, alleen als de wrekende Rechter, wiens toorn in dezen eenen persoon uitgaat tegen de zonde van het gansche menschelijke geslacht. 2 Cor. 5 : 21.

Hier is de verschrikking van den lichamelijken, den geestelijken, en den eeuwigen dood in duizend en duizendvoudige zwaarte.

Den dood, die komt, voelt de Heere Jezus niet als een doorgang tot het eeuwige leven, maar naar de eeuwige rampzaligheid. In zijn marteldood zal God Hem niet zoo nabij zijn als vele martelaren, die dien dood juichend tegengingen. Juist het omgekeerde zal het geval zijn.

Alleen door zijn goddelijke natuur zal de Heere Jezus in staat zijn, dit lijden te verdragen.

Spreek nu verder over H. C. 37, A 4.

Dat alles, lichaamslijden en zielelijden, voelt de Heere Jezus hier in Gethsemané op zich aankomen; Hij doorleeft het.

En dan komt alles, wat in Hem is, daartegen in verzet. Hij kan, Hij wil het dragen, om zijn volk te verlossen, maar Hij moet zelf in bangen strijd overwinnen alles, wat zich in Hem daartegen verzet; zijn voortdurend leven in gemeenschap met den Vader; de heiligheid en de reinheid, ook van zijn menschelijke natuur, zijn gruwen van de folterende lichaams- en zielepijn. (Zie Grosheide: Mt. 325.)

Juist door zijn zondeloosheid reageert de Heere Jezus zoo fel op wat Hem te wachten staat; niets is bij Hem afgestompt. Vergelijk: een lichtstraal, die valt op een kachelplaat of op een fotografische plaat. (Schilder: Lijden I 298.)

Iets daarvan kunnen we begrijpen ten opzichte van den lichamelijken dood, d.i. de scheiding van ziel en lichaam. Bij Adam had God die verbonden als een eenheid. Zonder zonde is die scheiding iets onnatuurlijks. Toch moet bij den Heere Jezus die eenheid losgerukt. (Zie Nebe: Leidensgesch. I 238.)

A 4. **Het Lijden van den Heere Jezus.**

De Heere Jezus heeft geleden:
Aan lichaam en ziel,
Den ganschen tijd zijns levens op de aarde,
Maar inzonderheid aan het einde van zijn leven.
Hij heeft geleden:
Den toorn Gods tegen de zonde van het gansche menschelijke geslacht,
Opdat Hij met zijn lijden:
— als met het eenige zoenoffer —

---

2 Cor. 5 : 21. Want dien, die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt.

1. Ons lichaam en onze ziel van de eeuwige verdoemenis verloste,
2. Ons verwierf:
   1. Gods genade;
   2. Gods gerechtigheid;
   3. Het eeuwige leven. (H. C. 37.)

5. De eerste Bede. Mt.: 38b, 39; Mc.: 34b, 35, 36; Lc.: 41, 42.

Dat alles moet de Heere Jezus daar in de duisternis van den hof doormaken.

Daartoe rukt Hij zich los, ook van de drie discipelen.

Ook tot hen gaat het verzoek uit: *„Blijft hier, en waakt met Mij."* Mt.: 38.

Een weinig dieper gaat de Heere Jezus den hof nog in.

Dan is Hij alleen; alleen met zijn droefheid, die nu in al haar diepte drukt; alleen met zijn angst, die nu in al zijn verschrikking Hem benauwt.

Zoo erg wordt het, dat Hij op de aarde valt. Dan wordt Mc.: 35 vervuld de profetie uit Ps. 22 : 7: *Ik ben een worm, en geen man.*

Eén ding blijft Hem nog: Hij kan zijn gebed opzenden tot den Vader.

Dat doet Hij: Het is geen wild uitbarsten, ook geen dwingen, het blijft bidden.

Bij de verzoeking in de woestijn had de Heere Jezus niet gebeden. Hier wel: „De goddelijke kracht des Heiligen Geestes heeft voor een oogenblik zich verborgen, en haar plaats afgestaan aan de zwakheid des vleesches." (Calvijn.)

De Heere Jezus bidt: *„Mijn Vader, indien het mogelijk is, laat dezen drinkbeker aan Mij voorbijgaan! doch niet gelijk Ik wil, maar gelijk Gij wilt!"* Mt.: 39.

Mijn Vader: — Dat is de liefde.

Drinkbeker: Gevuld met al het lijden, die geledigd moet. — Dat is het recht.

Doch niet . . .: De Heere Jezus blijft handhaven Gods recht: den drinkbeker; Hij smeekt, om te mogen blijven in het kindschap: Mijn Vader. Samen: Wees Rechter, maar blijf Vader. En tegelijk onderwerpt Hij zich geheel. Verg. : Hebr. 5 : 7, 8.

Maar de Vader hoort niet; mag niet hooren; mag alleen afstooten.

Hebr. 5 : 7, 8. Die in de dagen zijns vleesches, gebeden en smeekingen tot dengene, die hem uit den dood kon verlossen, met sterke roeping en tranen geofferd hebbende, en verhoord zijnde uit de vreeze, hoewel hij de Zoon was, nochtans gehoorzaamheid geleerd heeft uit hetgeen hij heeft geleden . . .

6. De eerste Maal tot de Discipelen. Mt.: 40, 41; Mc.: 37, 38; Lc.: 41.

De weg tot den Vader is afgesneden. De Heere Jezus zal langs een anderen weg zoeken naar een druppel lafenis in den bitteren beker.

Vlakbij zijn Petrus, Jacobus, Johannes. En een weinig
Lc.: 41. verder, in totaal (Zahn: Lk. 688) slechts een steenworp d.i. 15 M. (Bapst: Vie II 265), de overige acht.

Allen zijn zoo dichtbij, dat zij iets van de droefheid, den angst van den Heere Jezus hebben kunnen hooren; misschien wel hebben kunnen zien.

Hij heeft gevraagd, met Hem te waken: De Sterke heeft zich vastgeklampt aan de zwakken. Tot hen zal Hij in deze ure gaan.

Mt.: 40. En als Hij dan bij hen komt, vindt Hij hen slapende. Zij, de visschers, die zooveel nachten gewaakt en gewerkt hadden, zij hebben aan het verzoek van den Heere Jezus niet voldaan: allen slapen.

Ook hier is geen verlichting in het lijden te vinden, wel verzwaring. Jes. 63 : 3.

De Heere Jezus richt zich tot Petrus, van wien Hij het meeste had mogen verwachten: „*Kunt gij dan niet één uur met Mij waken? Waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking*
Mt.: *komt; de geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak.*"
40b, 41. *Waakt:* Lichamelijk en geestelijk.

Bidt: Om kracht van boven, om in de verzoeking, die komt, staande te blijven.

Het vleesch is zwak: Hier is dat de drang tot slapen, dien de discipelen niet konden overwinnen. — Zelfs nu vermaant de Heere Jezus hen nog.

De discipelen antwoorden niets; geen woord. Dat was maar goed. Verontschuldigingen pasten hier niet.

7. De tweede Bede. Mt.: 42; Mc.: 39.

De Heere Jezus keert weer terug; het lijden is nog niet ten einde. Opnieuw komt het over Hem.

Opnieuw bidt Hij: „*Mijn Vader, indien deze drinkbeker aan Mij niet voorbij kan gaan, tenzij dat Ik hem drinke, uw*
Mt.: 42. *wil geschiede.*"

Dit gebed is anders, hooger, dan het eerste: nu geen vragen meer om voorbijgang van den drinkbeker; nu alleen maar om berusting in wat God wil.

Jes. 63 : 3. Ik heb de pers alleen getreden, en er was niemand van de volken met Mij.

8. De tweede Maal tot de Discipelen. Mt.: 43, 44a; Mc.: 40.

Na verloop van eenigen tijd begeeft de Heere Jezus zich voor de tweede maal naar de discipelen.

Zij zullen wel achtergebleven zijn met het vaste voornemen, om nu dan toch aan het verzoek van den Heere Jezus te voldoen.

Het mag niet baten: hun oogen zijn bezwaard. En als Hij ten tweeden male tot hen komt, vindt Hij hen wederom slapende. Mt.: 43.

Zij schijnen ook nu wakker geworden te zijn, maar de Heere Jezus zegt niets tegen ze. Mt.: 44.

Dit zwijgen zal hen nog wel meer pijn gedaan hebben, dan een bitter verwijt. Ook nu weten zij niet, wat zij Hem antwoorden zullen. Mc.: 40

Spreek over de smart, die de Heere Jezus moet hebben ervaren, als Hij hen andermaal daar zoo vindt.

9. De derde Bede. Mt.: 44b; Lc.: 43, 44, 45a.

Voor de derde, de laatste maal, gaat de Heere Jezus heen.

Nu zal de strijd het zwaarst worden.

En het lijden is al zoo diep geweest.

En toch is het deel van den lijdensbeker, dat hier gedronken moet worden, nog niet ten volle geledigd. Nog dieper moet de droefheid worden, nog feller de angst benauwen, nog zwaarder de toorn Gods op Hem rusten.

Om dat mogelijk te maken, zendt de Vader een engel. Op dien engel kan de Heere Jezus het oog richten. Het zien alleen van dien bode, dien knecht des Vaders, versterkt Hem, den Zoon. Lc.: 43.

Het versterkt Hem, maar om, met de daardoor vernieuwde krachten, nog dieper lijden mogelijk te maken. (Zie Schilder: Lijden I 358.)

Het wordt een lijden, zoo zwaar, dat na de tweede bede om berusting alleen, nu het gebed van den Heere Jezus weer des te ernstiger opgaat. Lc.: 44.

Zoo zwaar wordt het lijden, dat in dien kouden Paaschnacht het zweet van den Heere Jezus wordt gelijk groote droppelen bloeds, die op de aarde afloopen, A 5. Dat bloed, Lc.: 44. dat uitgeperst wordt, is de ziel, het leven, dat Gode geofferd wordt.

Wanneer het bloed gevloeid heeft, is dit deel van den drinkbeker geledigd. Dan kan de Heere Jezus opstaan van het gebed. Lc.: 45.

Drie maal was in de woestijn de verzoeker tot den Heere Jezus gekomen. Na drie aanvallen keert ook in Gethsemané de kalmte weer.

Ondanks alle verschrikkingen heeft de Heere Jezus het brengen van het offer aanvaard, en dat geeft Hem rust.

A 5. **Zweet, gelijk droppelen Bloeds.**

Enkele gevallen zijn er bekend van menschen, die in grooten angst ook bloed zweetten; zoo eens van matrozen in een storm. (Zie Stock: Handboek II 330. Andere voorbeelden geeft Plummer: Luke 510.)

10. Weer bij de Discipelen. Mt.: 45, 46; Mc.: 41, 42; Lc.: 45b, 46.

Na de drie aanvallen kan de Heere Jezus de duisternis van den hof voorgoed verlaten.

Voor de derde maal gaat Hij naar de discipelen. En voor
Lc.: 45. de derde maal vindt Hij ze slapende; nu slapend van droefheid.

De Heere Jezus behoeft zijn bede, om met Hem te waken, niet te herhalen; Hij heeft hun „steun" niet meer noodig.
Mt.: 45. Wat Hem betreft kunnen ze nu wel blijven slapen.

Toch zal van slapen wel niet veel meer kunnen komen.

Op den weg van Jeruzalem naderen lichten: het zijn de lichten van de bende, die komt, om den Heere Jezus gevangen te nemen.

Daarom vervolgt de Heere Jezus na het: *„Slaapt nu voort en rust—: ziet, de ure is nabij gekomen, en de Zoon des Men-*
Mt.: *schen wordt overgeleverd in de handen der zondaren; staat op,*
45, 46. *laat ons gaan; ziet, hij is nabij, die Mij verraadt."*

En de discipelen, die niet gewaakt, die niet gebeden hadden, zullen bezwijken.

11. Slot.

Op den Heere Jezus kwamen in Gethsemané aan: de verschrikkingen van den dood in vollen omvang, duizendvoud verzwaard. Zijn gebed kon niet verhoord worden.

Wanneer de koning der verschrikking ons nu wenkt, mogen wij pleiten op het volbrachte werk van Christus; ook op het deel, dat volbracht werd in Gethsemané.

Daardoor alleen is de jubel mogelijk: *Dood, waar is uw prikkel, hel, waar is uw overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde; en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank, die ons de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus.* 1 Cor. 15 : 55—57.

32. DE GEVANGENNEMING VAN DEN HEERE JEZUS.

Mt. 26 : 47—56; Mc. 14 : 43—52; Lc. 22 : 47—53; Jhs. 18 : 2—12.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft het deel van den lijdensbeker, dat in Gethsemané gedronken moest worden, geledigd.

Nu mag Judas komen, eer niet; ook niet later; nu is het Gods tijd.

2. De Bende. Mt.: 47; Mc.: 43; Lc.: 47a; Jhs.: 2, 3.

Nadat de Heere Jezus Judas heengezonden had, is deze gegaan naar de Overpriesters, c.s.

Nu is de ure voor hen gekomen. Met welk een vreugde zullen zij Judas ontvangen, en aangehoord hebben.

Dadelijk verleenen zij hun volle medewerking. Het pascha behoeft hen niet te weerhouden; dat zullen zij eerst den volgenden dag vieren.

Alle toebereidselen worden gemaakt.

Die zijn niet weinige.

Een bende wordt samengesteld; een groote schare. Mt.: 47.

Zij bestaat uit:

1. Overpriesters, Hoofdmannen des tempels, Ouderlingen. Lc.: 52.
Bij hen berust de leiding.

2. Dienaren van de Overpriesters en de Farizeërs. Jhs.: 3, 12.
Zij moeten den Heere Jezus grijpen.

3. Krijgsknechten, waarschijnlijk Romeinsche. Jhs.: 3.
Zij moeten in geval van nood ingrijpen. Een hoofdman over duizend voert bevel over hen. Zie A 1. Jhs.: 12.

De bende is gewapend met zwaarden en stokken; zwaarden Mt.: 47.
voor de krijgsknechten; stokken, knuppels voor de dienaren.

Zij hebben bij zich lantaarnen en fakkelen, om straks in Jhs.: 3.
het donker onder de boomen te kunnen zoeken.

Die uitgebreide toerusting zegt ons, dat de vijanden van den Heere Jezus nog niet zoo heel gerust zijn over het welslagen van hun onderneming.

Het zal ook wel eenigen tijd geduurd hebben, voor dit alles in den nacht gereed was.

Met die bende trekt Judas er dan op uit. Hij gaat niet naar de paaschzaal, maar rechtstreeks naar Gethsemané; hij ook kent die plaats. Jhs.: 2.

A 1. **Soldaten.**

Er is verschil van meening over de vraag, wat voor soldaten dit geweest zijn.

Het kunnen geweest zijn: 1. Romeinsche soldaten; 2. personeel van de tempelpolitie.

Zijn het Romeinsche soldaten geweest, dan hebben de Joden Pilatus nu reeds met hun voornemen in kennis moeten stellen.

Is het hun eigen politie geweest, dan heeft de gevangenneming nog buiten Pilatus om kunnen plaats hebben. Het is dan echter de vraag, in hoeverre die gevangenneming dan gerechtvaardigd was. (Zie Rosardi: Procès 120, maar ook Doerr: Prozeß 24.)

Voor de eerste meening pleit, dat de Overpriesters maar heel slecht op hun eigen mannen aankonden. Verg. Jhs. 7: 44—49. Voor alle zekerheid kunnen zij de hulp van Pilatus hebben ingeroepen.

Kastner: Jesus vor Pilatus 12, stelt het zoo voor, dat de Joden de gevangenneming uitvoerden; de Romeinsche soldaten waren alleen aanwezig, om in geval van nood in te grijpen.

3. De Judaskus. Mt.: 48—50a; Mc.: 44, 45; Lc.: 47b, 48.

Van tusschen de boomen, waar de Heere Jezus met de discipelen zich bevindt, kan men bij het maanlicht den stoet met de lantaarnen en de fakkels nader zien komen.

Beschrijf, wat dat geweest is voor den Heere Jezus. Toch blijft de Heere Jezus rustig waar Hij is, tot de troep den ingang bereikt heeft.

Bij dien ingang kan de bende zich nu verdeelen, om met behulp van de meegebrachte lichten den hof te gaan doorzoeken.

Nauwelijks zijn zij daar aangekomen, of Judas snelt vooruit. Tusschen de boomen heeft hij den Heere Jezus reeds ontdekt.

Mt.: 49. Dadelijk gaat hij op Hem af.

Mc.: 45. Hij begroet Hem met: „*Wees gegroet, Rabbi!*" en kust Hem

Mt. :49. daarbij vurig, herhaalde malen.

Op zich zelf was die kus niets ongewoons, A. 2. Hier is het echter iets anders: Toen de bende uittrok, had Judas een afspraak gemaakt: hij had hun een gemeen teeken gegeven: „Dien ik kussen zal, die is het, grijpt Hem, en leidt Hem

Mc.: 44. zekerlijk heen." Dat teeken geeft Judas nu hier.

Misschien heeft hij wel gedacht, den Heere Jezus op deze wijze nog te kunnen bedriegen. Het kan zijn bedoeling geweest zijn, het voor te laten komen, alsof hij bij toeval gelijk met de bende hier komt. Wel had hij de overtuigende bewijzen van de alwetendheid van den Heere Jezus, maar aan den anderen kant had deze hem steeds behandeld op een wijze, die niet verried, dat Hij iets van Judas' plannen afwist.

De Heere Jezus doet hem echter voelen, hoe hij zich vergist.

Mt.: 50. Eerst klinkt het nog: „*Vriend, waartoe zijt gij hier?*"

Jhs. 7 : 44—49. De dienaars van de Overpriesters kunnen den Heere Jezus niet grijpen.

Vriend: Niet een betuiging van vriendschap, maar een gewone wijze van aanspreken.

Voor Judas nog antwoorden kan, voegt de Heere Jezus er aan toe: *„Judas! verraadt gij den Zoon des Menschen met een kus!"* Lc.: 48.

De Zoon des Menschen: Niet maar een rabbi, maar de Zoon des Menschen wordt zoo verraden. Mt.: 49.

A 2. **Kus.**

Het geven van een kus was de gewone wijze van begroeten van een rabbi.

4. Laat dezen heengaan. Jhs.: 4—9.

De Heere Jezus heeft Judas niet noodig, om aangewezen te worden. Vrijwillig zal Hij zich geven, zonder dat iemand Hem dwingt.

Uit het duister van den hof treedt Hij te voorschijn. Plotseling staat Hij dan in het volle licht voor de bende. Geen fakkels zijn noodig, geen lantarens, geen zwaarden, geen knuppels. Niet Judas, niet de Overpriesters, niet de bende heeft, bij wat nu volgt, de leiding. Jhs.: 4.

Hij vraagt: *„Wien zoekt gij?"* Jhs.: 4.

Het antwoord: *„Jezus, den Nazarener."* Jhs.: 5.

Het wederwoord: *„Ik ben het."* Jhs.: 5.

Dit gesprek zal wel door den Heere Jezus gehouden zijn met de aanvoerders: de Hoofdmannen, de Overpriesters, de Ouderlingen.

Die aanvoerders zullen straks den Heere Jezus gevangen laten nemen. Maar dat zal niet geschieden, voor zij ervaren hebben, hoe zij eigenlijk ook hier niets tegen Hem vermogen.

Nauwelijks heeft dat woord: „Ik ben het" weerklonken, of zij gaan achterwaarts, en vallen ter aarde. Als slaven, die hun heer hulde bewijzen, zoo liggen zij daar aan de voeten van den Heere Jezus, ten aanzien van hun eigen dienaren. Vernederender kan het wel niet. Jhs.: 6.

Wanneer de Heere Jezus gewild had, had Hij ook nu weer heen kunnen gaan, en niemand had een hand naar Hem uitgestoken. Verg.: De verwerping te Nazareth.

Dat geschiedt niet: De Heere Jezus wil zich niet onttrekken.

Nadat zij zijn meerderheid ervaren hebben, mogen, moeten zij hun werk doen.

Nogmaals klinkt het: *„Wien zoekt gij?"* Jhs.: 7.

Weer is het antwoord: *„Jezus van Nazareth."* Jhs.: 7.

Dan hooren wij de stem van den Goeden Herder: *„Ik heb u gezegd, dat Ik het ben; indien gij Mij zoekt, zoo laat dezen heengaan."* Jhs.: 8.

Dezen: De discipelen.

De Heere Jezus zegt dat, opdat het woord vervuld zou

worden, dat Hij gezegd had: „Uit degenen, die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik niemand verloren." Verg. Jhs. 17 : 12.

Ook in zijn gevangenneming is Hij de Goede Herder, die zijn leven stelt voor zijn schapen, Jhs. 10 : 15.

Judas staat er nog bij. Maar zijn rol is uitgespeeld.

5. De Gevangenneming. Mt.: 50b; Mc.: 46; Jhs.: 12.

Dan is het oogenblik gekomen, dat de Heere Jezus zich geven zal.

De bende, en de overste over duizend, en de dienaars der Joden treden nader, slaan de handen aan Hem, grijpen, en
Mt.: 50. binden Hem.
Jhs.: 12. En de Heere Jezus laat zich grijpen en binden.

6. Het Slaan met het Zwaard. Mt.: 51—54; Mc.: 47; Lc.: 49—51; Jhs.: 10, 11.

Vóór die handen gebonden worden, moeten zij nog een laatste daad verrichten.

De discipelen kunnen het niet zonder meer aanzien, dat die bende haar handen naar hun Meester uitstrekt.

In de Paaschzaal heeft de Heere Jezus hun geraden, zwaarden te koopen; Lc. 22 : 36; zwaarden hebben zij bij zich. A 3.

Wanneer zij zien, wat er geschieden gaat, roepen zij:
Lc.: 49. *„Heere, zullen wij met het zwaard slaan?"*

Voor de Heere Jezus nog antwoorden kan, heeft Petrus
Jhs.: 10. zijn zwaard reeds getrokken, en slaat er op los.

Hij houwt in op den dienstknecht van den Hoogepriester,
Jhs.: 10. Malchus, A 4. Petrus zal wel gemikt hebben op het hoofd van den slaaf. Maar God stuurt den slag zoo, dat hij hem alleen
Jhs.: 10. het rechteroor afhouwt.

Zelfs nu zijn het nog niet de Overpriesters of de officieren, die de leiding nemen bij wat geschiedt. De Heere Jezus blijft gezag voerende.

Eerst wendt Hij zich tot Petrus: *„Keer uw zwaard weder in zijn plaats, want allen, die het zwaard nemen, zullen door het*
Mt.: 52. *zwaard vergaan. Den drinkbeker, dien Mij de Vader gegeven heeft,*
Jhs.: 11. *zal Ik dien niet drinken? Of meent gij, dat Ik mijn Vader nu niet kan bidden, en Hij zal Mij meer dan twaalf legioenen engelen bijzetten? Hoe zouden dan de Schriften vervuld worden,*
Mt.: 53, 54. *die zeggen, dat het alzoo geschieden moet?"*

Vergelijk hierbij: Jhs. 18 : 36.

Jhs. 10 : 15. Ik stel mijn leven voor de schapen.

Lc. 22 : 36. Zie bld. 145.

Jhs. 18 : 36. Mijn koninkrijk is niet van deze wereld. Indien mijn koninkrijk van deze wereld ware, zoo zouden mijn dienaars gestreden hebben, opdat Ik den Joden niet ware overgeleverd; maar nu is mijn koninkrijk niet van hier.

Die het zwaard nemen: Moordenaars.

Zullen door het zwaard . . .: Verg. Gen. 9 : 6. (Zie Nebe: Leidensgesch. I 291.)

Een legioen: 6000.

Herinner aan de geschiedenis uit 2 Kon. 19 : 35.

Dan wendt de Heere Jezus zich tot de bende. Hij verzoekt haar, Petrus hierover niet verder lastig te vallen: *„Laat hem tot hiertoe geworden."* (Zie ook Godet: Lukas 523.) Lc.: 51.

Om te maken, dat er geen aanleiding is, zich op de discipelen te wreken, raakt de Heere Jezus het oor van Malchus aan, en heelt het. De Heere Jezus moet weer goed maken, Lc.: 51. wat Petrus bedorven heeft. Hij brengt hier Mt. 5 : 44 in practijk.

En dan kunnen die handen zich geven, om gebonden te worden.

A 3. **Zwaard.**

„Naar de gewoonte van hun landslieden hadden deze Galileërs zich voorzien van korte zwaarden, die zij onder hun kleed droegen." (Edersheim L. a. T. II 537.) Voor een andere meening zie op Lc. 22 : 36, bld. 145.

A 4. **Malchus.**

Malchus heet de dienstknecht van den Hoogepriester. Misschien is hij diens persoonlijke dienaar geweest.

7. Het Verwijt. Mt.: 55, 56a; Mc.: 48, 49; Lc.: 52, 53.

Nog een laatste maal wendt de Heere Jezus zich tot zijn vijanden. Hij verwijt den Overpriesters c.s.: *„Zijt gij uitgegaan met zwaarden en stokken als tegen een moordenaar? Als Ik dagelijks met u was in den tempel, zoo hebt gij de handen tegen Mij niet uitgestoken; maar dit is uwe ure, en de macht der duisternis. Dit alles is geschied, opdat de schriften der profeten zouden vervuld worden."* Lc.: 52, 53. Mt.: 56.

De ure en de macht . . .: De engelen houdt God terug, de duivelen hebben verlof ontvangen, nu toe te treden; zij kunnen door hun instrumenten in deze ure hun macht ontplooien.

Doch dit alles is geschied . . .: Dit zijn niet uw zwaarden en uw stokken, het is Gods wil.

Hiermede is, wat de Heere Jezus hier doen en zeggen wil, ten einde; de vijanden kunnen hun gang gaan.

8. De Vlucht der Discipelen. Mt.: 56b; Mc.: 50, 51, 52.

Nauwelijks zien de discipelen, dat de Heere Jezus zich

Gen. 9 : 6. Wie des menschen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mensch vergoten worden.

2 Kon. 19 : 35. De engel staat 185.000 Assyriërs.

Mt. 5 : 44. Hebt uwe vijanden lief, zegent ze, die u vervloeken; doet wel dengenen, die u haten.

werkelijk in de macht der bende bevindt, en meegevoerd zal
Mt.: 56. worden, of zij vluchten allen, Hem verlatende.

Zij gaan dus maar niet heen, zooals de Heere Jezus voor hen gevraagd had; zij vluchten, ondanks de betooning van macht, die de Heere Jezus zoo juist gegeven heeft: Thomas vlucht, die vroeger met Hem had willen sterven. Jhs. 11 : 16; Petrus vlucht, die zijn leven voor Hem had willen zetten. Lc. 22 : 33. Allen vluchten.

Geheel alleen blijft de Heere Jezus achter. In Gethsemané was Hij van God verlaten, nu verlaten de menschen Hem. Laat iets daarvan voelen, alleen te zijn. Ouwe Bram.

En dan: alleen te zijn, omdat Hem verlaten, wien Hij drie jaar lang zijn liefde bewezen had, zonder dat Hij zelf daartoe ook maar eenige aanleiding had gegeven. En dan: alleen, maar te midden van die Hem haten.

Een oogenblik lijkt het, alsof ten minste één een uitzon-
Mc.: 51. dering zal maken. Een zeker jongeling, A 5, volgt Hem.

Maar ook deze druppel balsem in de smart wordt den Heere Jezus niet gelaten. Nauwelijks merken de dienaren, dat er één den Heere Jezus volgt, of zij zetten hem na, en
Mc.: 51. grijpen hem bij het kleed. De jongeling heeft alleen een onder-
Mc.: 51. kleed aan. Dat laat hij in de handen van zijn achtervolgers, waarschijnlijk door de gesp, waarmee dat kleed onder de kin was vastgemaakt, los te haken. Dan vlucht ook hij weg, naakt, A 6.

Weer is de Heere Jezus alleen; maar het bewustzijn daarvan is nu nog des te schrijnender.

Ook hierin heeft de Heere Jezus onze smarten gedragen: Jes. 53 : 4. Omdat Hij alleen werd gelaten, behoeven wij nooit alleen te zijn, Hij is met ons.

A 5. **Jongeling.**

Misschien is dit Marcus zelf geweest.

A 6. **Naakt.**

Dit woord komt hier waarschijnlijk voor in zijn letterlijke beteekenis; dus niet in den zin van: zonder opperkleed. (Zie Nebe: Leidensgesch. I 301; maar ook Strack en Billerbeck II 51.)

Jhs. 11 : 16. Laat ons ook gaan, opdat wij met Hem sterven.

Lc. 22 : 33. Heere, ik ben bereid, met U ook in de gevangenis en in den dood te gaan.

Jes. 53 : 4 . . . en onze smarten heeft Hij gedragen.

33. DE VEROORDEELING VAN DEN HEERE JEZUS DOOR HET SANHEDRIN.

Mt. 26 : 57, 59—68; 27 : 1; Mc. 14 : 53, 55—65; 15 : 1a; Lc. 22 : 54a, 63—71; Jhs. 18 : 13, 14, 19—24.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft zich laten grijpen, laten binden. De discipelen zijn gevloden, alle. Hij is alleen te midden van zijn vijanden.

2. Naar Annas. Lc.: 54a; Jhs.: 13, 14.

Van Gethsemané voert de bende den Heere Jezus terug naar Jeruzalem, de poort binnen, de straten door. Beschrijf.

Zij leiden Hem naar het paleis van den Hoogepriester Kajafas; daar woont ook diens schoonvader Annas, A 1 en 2. Jhs.: 13.

A 1. **Het Paleis van Kajafas.**

De verschillende gegevens in de evangeliën leiden er toe, om aan te nemen, dat Annas en Kajafas gewoond hebben in hetzelfde gebouwencomplex, opgetrokken rond een gemeenschappelijke binnenplaats.

Volgens de meening van anderen zou het paleis, waarheen de Heere Jezus gevoerd werd, uitsluitend hebben toebehoord aan Kajafas. Annas zou zich vóór de gevangenname van den Heere Jezus reeds daarheen begeven hebben. (Zie Bouma: Jhs. 218.)

Misschien heeft dit gebouw gelegen op den Z.W. heuvel van Jeruzalem. (Zie: P. Mickley in P. J. B. VII 63; verder: Dalman: O.W. 347.)

A 2. **Annas.**

Annas is hoogepriester geweest van 6 tot 15 na Christus. In dit laatste jaar werd hij door den Romeinschen landvoogd afgezet.

Na Annas komen eerst drie hoogepriesters, die niet tot zijn geslacht behooren, doch dan volgt eerst op: Kajafas' schoonzoon, en vervolgens vijf van zijn eigen zonen.

Annas had bij zijn afzetting den titel van hoogepriester behouden. Door de opeenvolgende regeeringen van zijn familieleden bezat hij grooten invloed.

Annas behoorde tot de partij der Sadduceërs.

Om zijn afpersingen werd hij, evenals later zijn zonen, door het volk gehaat. (Zie verder: Schürer in Zeitschr. Wiss. Theol. 1876 S. 580.)

3. Voor Annas. Jhs.: 19—23.

1. Bedoeling.

Annas is een oud man, maar met grooten invloed, zie A 2. Vandaar, dat Kajafas bevel gegeven heeft, den Heere Jezus eerst naar hem te leiden. Annas, met zijn rijpe ervaring, moet maar vast eens probeeren, welke stof tot beschuldiging hij verzamelen kan.

Voor den grijzen Annas ligt er een voldoening in, den Heere Jezus gebonden voor zich te zien.

Voor den Heere Jezus is het grievend, hierheen geleid te worden. Het is een krenking van het recht. Annas is een particulier persoon, naar hem mag een gevangene niet worden gezonden.

Terwijl de Heere Jezus bij Annas is, kan het Sanhedrin worden samengeroepen. (Zie Ramsay in Exp. Times 1916 p. 360.)

2. De Ondervraging. Jhs.: 19.

Annas begint den Heere Jezus te ondervragen.

Hij vraagt Hem over twee punten: 1. zijn discipelen; 2. zijn
Jhs.: 19. leer.

1. Discipelen: Annas kan de bedoeling gehad hebben, om na te gaan, hoever deze beweging zich reeds uitgebreid had.

Of ook: iets te vernemen over de soort van menschen, waaruit de discipelen bestonden: behooren tot de volgelingen van den Heere Jezus nog anderen, dan eenvoudige visschers, exkreupelen, en ontslagen tollenaars.

2. Leer: Daarbij zal Annas wel ter sprake hebben willen brengen de verhouding van den Heere Jezus tot de wet van Mozes.

3. Het Antwoord van den Heere Jezus. Jhs.: 20, 21.

In zijn antwoord laat de Heere Jezus duidelijk voelen, dat Hij zich aan zulk een onwettige ondervraging niet wenscht te onderwerpen. Noch over zijn discipelen, noch over zijn leer zegt de Heere Jezus iets.

Wel ontvangt de sluwe Annas een terechtwijzing.

Tegenover het onwettig gedoe, dat hier plaats vindt, verwijst de Heere Jezus hem naar zijn openbaar optreden: *„Ik heb vrijuit gesproken tot de wereld; Ik heb allen tijd geleerd in de synagoge en in den tempel, waar de Joden van alle plaatsen samenkomen, en in het verborgene heb Ik niets gesproken. Wat ondervraagt gij Mij? Ondervraag degenen, die het gehoord*
Jhs.: *hebben, wat Ik tot hen gesproken heb; zie, deze weten, wat Ik*
20, 21. *gezegd heb."*

4. De Kinnebakslag. Jhs.: 22.

Tegen wat de Heere Jezus zegt, is niets in te brengen.

Dan gebeurt hier, wat zoo vaak geschiedt, wanneer iemand zijn ongelijk wordt voorgehouden. Dan komen de vuisten: bij de jongens, bij de volken; ook hier.

Annas heeft nog niets gezegd; kan ook niets zeggen.

Maar een van zijn dienaren, die daarbij staan, geeft den Heere Jezus een kinnebakslag: met een stok (Godet: Jhs. 546) een slag op het gelaat. Hij doet daarbij de vraag: *„Antwoordt gij alzoo den Hoogepriester?"* Jhs.: 22.

Misschien moet heel de handelwijze van dezen man wel dienen, om een wit voetje bij zijn meester te krijgen.

Voor den Heere Jezus is het al weer de behandeling van iemand, wien de wet geen bescherming verleent, ten opzichte van wien alles geoorloofd is.

Spreek uitvoerig over het vreeselijke daarvan: een moordenaar wordt door de politie nog tegen het grauw beschermd; een dief voor dief uit te schelden, is strafbaar. Maar ten opzichte van den Heere Jezus mag men zich alles veroorloven. Telkens komt dat, in steeds erger mate, in de verdere geschiedenis terug.

Annas maakt zich medeplichtig aan deze daad, door met geen enkel woord zijn dienaar tot de orde te roepen; hij bevestigt daarmee het vogelvrij-zijn van den Heere Jezus.

5. Het Antwoord van den Heere Jezus. Jhs.: 23.

De Heere Jezus zegt wel het zijne van deze daad; dit onrecht zal Hij niet zonder meer laten voorbijgaan: *„Indien Ik kwalijk gesproken heb, betuig van het kwade; en indien wel, waarom slaat gij Mij?"* Jhs.: 23.

Betuig: Breng getuigen aan.

En indien wel: Indien ik goed gesproken heb. Zie verder A 3.

A 3. **Verhouding tot Mt. 5 : 39, 44.**

Men heeft gevraagd, of de Heere Jezus hier niet handelde in strijd met den door Hem gegeven regel in Mt. 5 : 39, 44.

Schilder: Lijden II 58 betoogt uitvoerig, dat in dit: „Indien Ik kwaad . . ." juist ligt het keeren van de andere wang.

4. Het Sanhedrin vergadert. Mt.: 57; Mc.: 53; Jhs.: 24.

In den nacht zijn de boden uitgegaan, om de leden van het Sanhedrin samen te roepen. De vergadering zal gehouden worden, niet in de officieele zittingzaal, A 4, maar in het huis van den voorzitter, van Kajafas. A 5 en 6.

Nog altijd gebonden, wordt de Heere Jezus geleid uit het vertrek, waar de ondervraging door Annas heeft plaats gehad, naar de zaal, waar de leden van het Sanhedrin bijeengekomen zijn. Beschrijf zulk een zitting. Jhs.: 24.

Mt. 5 : 39. Zoo wie u op de rechterwang slaat, keert hem ook de andere toe.

Mt. 5 : 44. Hebt uwe vijanden lief; zegent ze, die u vervloeken . . .

Een wettige vergadering van het Sanhedrin is dit niet, A 7. Maar daaraan stoort men zich niet. Voor den Heere Jezus komt dat er niet op aan. Hij is immers de buiten-de-wet-geplaatste.

De banden, waarmee Hij in Gethsemané gebonden was, worden nu afgedaan.

A 4. **De Vergaderzaal van het Sanhedrin.**

De officieele vergaderplaats van het Sanhedrin was een zaal aan de Z.W. zijde van het tempelplein, half op gewijden, half op ongewijden grond gelegen. Twee deuren gaven toegang. Een voerde naar binnen van uit den tempel, een van af ongewijden grond.
(Zie: Schürer G. J. V. II 263; Strack en Billerbeck I 997; Friedlieb: Arch. 9.)

A 5. **Kajafas.**

Kajafas is Hoogepriester geweest van 18 tot 36 na Christus.
Zijn eigenlijke naam was Jozef; zijn bijnaam Kajafas.
Hij was de schoonzoon van Annas.
Hij behoorde tot de partij der Sadduceërs.

A 6. **Deszelven Jaars.** Jhs. 11 : 49, 51.

Holzmeister: Der Hohepriester jenes Jahres — beweert, dat sinds Herodes de hoogepriesterlijke waardigheid ieder jaar verkocht werd. Meestal regeerde een hoogepriester niet langer dan één jaar. Gedurende de ruim 400 jaar, dat de tweede tempel bestaan heeft, zijn er ongeveer 300 Hoogepriesters geweest. (Friedlieb: Arch. 82.)

A 7. **De Nachtzitting.**

De wet schreef voor, dat een terechtzitting, waarin zaken als deze behandeld werden, bij dag moest aanvangen, en bij dag moest eindigen. (Doerr: Prozeß 28.)
En door de plaats waar, en door den tijd, waarop de zitting gehouden werd, was zij onwettig. (Ubbink: Jhs. 167.)
Bovendien is het de vraag, of de 23 leden, die in zulk een zitting minstens aanwezig moesten zijn, wel tegenwoordig waren. (Strack en Billerbeck I 1024.)

5. De valsche Getuigen. Mt.: 59—63a, Mc.: 55—61a.

1. De Zitting.

In deze rechtzitting, hoewel onwettig, zal de zaak van den Heere Jezus berecht worden.

Vertel nu eerst van een normale berechting: het onderzoek; de getuigen, die vóór of tegen getuigen; alles wordt in het werk gesteld, om de waarheid aan het licht te brengen; daarna wordt het vonnis bepaald.

Hier vinden wij juist het omgekeerde: het vonnis staat van te voren reeds vast; dat moet worden: de dood; daar
Mt.: 59. moet, en daar zal men uitkomen. Daarheen moet alles geleid worden.

Let weer op het onrecht, hierin den Heere Jezus aangedaan.

2. De Getuigen. Mt. 59, 60; Mc.: 55, 56.

Om tot een vonnis te komen, moet er eerst een aanklacht zijn. Hier is geen aanklacht. Die moet dan maar worden ingediend door valsche getuigen. Valsche, want getuigen in den goeden zin zijn er ook niet.

Een getuigenis tegen den Heere Jezus heeft het heele Sanhedrin gezocht. Met zijn allen hebben zij niets tegen Hem kunnen vinden. Mc.: 55.

Voor valsche getuigen is gezorgd; er zijn er zelfs vele. Zie ook: A 8. Mt.: 60.

Laat voelen: de laagheid, waartoe de Overpriesters hier zich vernederen; den hoon, den Heere Jezus aangedaan.

Vertel eerst hoe het gewone verloop was van een getuigenverhoor bij het Sanhedrin: De voornaamste getuige werd eerst naar voren geroepen, om zijn verhaal te doen. De overigen deden niet, dan dit verhaal bevestigen. (Bornhäuser: Petrusbekenntnis 81.) Vooraf werden de getuigen vermaand, niets op bloot vermoeden, enkel een gerucht, te verklaren; zelfs niet, wanneer zij iets uit den mond van een geloofwaardig mensch gehoord hadden.

Letterlijk moest de Hoogepriester hen aldus vermanen:

„Misschien weet gij niet, dat wij omtrent u door middel van onderzoek en navraag, nasporingen zullen in het werk stellen. Weet, dat het met de vonnissen, welke geldstraffen toewijzen, anders toegaat, dan met die, welke levensstraffen na zich sleepen. Bij gene kan het misdoen door geld verzoend worden. Hebt gij u echter bij deze vergrepen, dan zal het bloed van den schuldig verklaarde, alsook dat zijner nakomelingen, u voor immer en eeuwig toegerekend worden." (Friedlieb: Arch. 98.)

Aan een valschen getuige werd dan ook als regel de straf opgelegd, die de beschuldigde zou moeten ondergaan, wanneer het getuigenis waarheid bevat had.

Met al deze bepalingen zal in dezen nacht wel de hand gelicht zijn.

3. Het Getuigenis. Mt.: 61; Mc.: 57—59.

Een ding hebben de Overpriesters in hun haast vergeten: zij hebben den valschen getuigen niet meegedeeld, wat zij moeten getuigen.

Nu komen zij blijkbaar een voor een binnen; de een fantaseert dit, een ander wat anders, maar hun getuigenissen zijn niet eenparig. Mc.: 56.

Toch was eenparigheid van minstens twee getuigen vereischt. Deut. 17 : 6. (Strack en Billerbeck I 1001.)

Deut. 17 : 6. Op den mond van twee getuigen, of drie getuigen, zal hij gedood worden, die sterven zal, op den mond van een eenigen getuige zal hij niet gedood worden.

Tenslotte komt de zaak toch voor elkaar. Onder de vele valsche getuigen zijn er twee, die beiden verklaren: *„Wij hebben Hem hooren zeggen: Ik zal dezen tempel, die met handen gemaakt is, afbreken, en in drie dagen een anderen, zonder*
Mc.: 58. *handen gemaakt, bouwen."*

Zoo had de Heere Jezus het niet gezegd. Hij had nooit gezegd, dat Hij den tempel zou afbreken; alleen: *„Breekt dezen tempel, en in drie dagen zal Ik denzelven oprichten."* Jhs. 2 : 19. Het is een woord, dat de Joden diep getroffen heeft. Tweemaal komen zij er later nog weer op terug: bij het kruis, Mc. 15: 29; bij Stefanus, Hand. 6 : 14.

4. De Heere Jezus. Mt.: 62, 63a; Mc.: 60, 61a.

Terwijl dit alles geschiedt, staat de Heere Jezus er bij. Al die leugens, al die verdachtmakingen hoort Hij aan. Hij leest in de harten van zijn rechters den angst, dat het nu toch weer mis zal loopen. Welk een lijden, ook hierdoor.

Na het getuigenis over het afbreken van den tempel staat de Hoogepriester op. Hij vraagt: *„Antwoordt gij niets?*
Mt.: 62. *Wat getuigen deze tegen U?"* De Heere Jezus zelf moet maar eens gaan spreken, wie weet, of zij Hem niet in zijn woorden kunnen vangen.

Maar de Heere Jezus zwijgt: Bij zulk een handelwijze, waarbij het recht met voeten getreden wordt, antwoordt iemand, die zich zelf respecteert, niet.

A 8. **Valsche Getuigen.**

Heel moeilijk is het niet, om in het Oosten valsche getuigen te vinden. Voor 12 Engelsche ponden is er al wel iemand bereid, om een ander uit den weg te ruimen. Zie het verhaal bij: Pickthal: Oriental Encounters 127.

6. Zijt Gij de Christus? Mt.: 63b, 64; Mc.: 61b, 62.

1. De Vraag: Mt.: 63b; Mc.: 61b.

Waarschijnlijk heeft Kajafas iets van het verwijt, dat in het zwijgen van den Heere Jezus lag, gevoeld. Hij laat ten minste de uitspraak der valsche getuigen verder rusten, en wendt het over een geheel anderen boeg: hij zet alles op alles, het moet er op of er onder. Nu komt de beslissende vraag: *„Ik bezweer U bij den levenden God, dat Gij ons zegt,*
Mt.: 63. *of Gij zijt de Christus, de Zoon van God."*

Zeer nauwkeurig heeft Kajafas zijn vraag gesteld. Zoo, dat

Mc. 15 : 29. En die voorbijgingen, lasterden Hem, schuddende hunne hoofden, en zeggende: Ha! Gij, die den tempel afbreekt en in drie dagen opbouwt . . .

Hand. 6 : 14. Want wij hebben hem hooren zeggen, dat deze Jezus de Nazarener deze plaats zal verbreken.

zij alleen maar bevestigend, of ontkennend beantwoord kan worden; een tusschenweg is er niet.

Hier blijkt tevens, dat de Hoogepriester het optreden van den Heere Jezus maar al te goed begrepen heeft. Wellicht heeft Judas in zijn onderhandelingen met het Sanhedrin er het zijne aan toegedaan. (Bornhäuser: Petrusbekenntnis 69.)

Ik bezweer: De gewone manier van eedzweren: de rechter sprak de eedsformule uit, de zwerende antwoordde alleen bevestigend.

Voor den Heere Jezus is hier weer een teug uit den lijdensbeker: Hij loog nooit; had nooit gelogen; al zijn woorden waren eeden geweest. En nu dit.

Bij den levenden God: Die alles hoort en ziet.

Uiteindelijk is het God geweest, die Kajafas deze woorden in den mond gelegd heeft; alleen op dit punt mocht de Heere Jezus veroordeeld worden.

2. Het Antwoord. Mt.: 64; Mc.: 62.

Het antwoord, dat de Heere Jezus op deze vraag zal geven, is alles beheerschend. Ja: beteekent zijn eigen dood, maar de verlossing van zijn volk; neen: waarschijnlijk zijn vrijlating, maar in ieder geval de vernietiging der verlossing.

Wat de Heere Jezus eenmaal in Caesarea Filippi in het geheim aan zijn discipelen had meegedeeld, zal Hij nu verkondigen aan de vertegenwoordigers van het gansche volk. Nu geen zwijgen meer, maar een volmondig bekennen, d.i. een zweren bij zich zelf: *„Gij hebt het gezegd." „Ik ben het."* Mt.: 64.

Aan dit antwoord voegt de Heere Jezus nog iets toe: Mc.: 62.
„Doch Ik zeg ulieden: Van nu aan zult gij zien den Zoon des Menschen, zittende ter rechterhand der kracht Gods, en komende op de wolken des hemels." Mt.: 64.

Van nu aan: De Heere Jezus is bezig, af te dalen naar de grootste diepte van het lijden, onmiddellijk daarna zal de opstijging aanvangen.

Zien:

1. *Zittende ter rechterhand Gods:* In de werken, die Hij doet: opstanding, teekenen, hemelvaart, voortzetting van zijn werk in de gemeente.

2. *Komende op de wolken:* In de wederkomst ten oordeel. Dan zullen de rechters van nu, de beklaagden zijn; de Beklaagde van nu, de Rechter.

Gij: De Joodsche Raad: 1. vertegenwoordigende het gansche volk; 2. als beeld van allen eigenwilligen godsdienst.

De kracht Gods: God zelf. (Zie verder: Grosheide: Verwachting 99.)

Bewijs, van wat de Heere Jezus hier profeteert, geeft Hij

niet; wat Hij zegt, moet geloofd worden; en wie niet gelooven wil, zal het te zijner tijd ervaren.

7. De Veroordeeling. Mt.: 65, 66; Mc.: 63, 64.

1. Het Scheuren der Kleederen. Mt. 65a; Mc.: 63a.

Kajafas heeft het zelfgetuigenis van den Heere Jezus met vreugde aangehoord. Het laat aan duidelijkheid niets te wenschen over. Zijn hart is verblijd: de beslissing is gevallen; ontkomen is niet meer mogelijk.

Bij de innerlijke vreugde moet hij toch droefheid veinzen, droefheid over zulk een „zonde". Hij toont die droefheid:
Mt.: 65. hij verscheurt zijn kleederen, A 9.

2. De Uitroep. Mt.: 65b, Mc.: 63b.

Onder dat scheuren roept Kajafas uit: *„Hij heeft God gelasterd, wat hebben wij nog getuigen van noode? Ziet, nu*
Mt.: 65. *hebt gij zijn godslastering gehoord."*

Hij heeft God gelasterd: Een godslasteraar was niet hij, die geen waarde hechtte aan Gods geboden; wèl hij, die God zelf aanrandde. Dat aanranden kon geschieden door: 1. Overmoedige woorden te spreken tegen de wet; 2. de handen tegen God uit te strekken. (Zie verder: Strack en Billerbeck I 1016.)

Bewijs van de godslastering is voor Kajafas:

1. De bevestigende beantwoording van zijn vraag.

2. Wat de Heere Jezus gezegd had over het zitten aan Gods rechterhand.

Wat hebben wij: Die had Kajafas zeker noodig, en zelfs minstens twee. (Strack en Billerbeck I 1019.)

3. De Veroordeeling. Mt.: 66; Mc.: 64.

Een hoofdelijke stemming, zooals voorgeschreven was, houdt Kajafas voor overbodig. Bij acclamatie kan de Heere Jezus wel veroordeeld worden.

Wijs weer op dat buiten de wet geplaatst worden.

Hij wendt zich tot de vergadering met een: *„Wat dunkt*
Mt.: 66. *ulieden?"* En het eenstemmig antwoord is: *„Hij is des doods*
Mt.: 66. *schuldig."* In het algemeene geroep gaan de protesten van Jozef van Arimathea verloren. Lc. 23 : 51.

De veroordeeling is er — formeel.

Maar de veroordeeling is onwettig. Herhaal: Plaats en tijd der vergadering zijn onwettig, er is geen aanklacht, de getuigen zijn valsch, de wijze van stemmen is onwettig.

Daar komt nog meer bij: Wanneer iemand zich bij de politie aanmeldt, en zich zelf beschuldigt, een dief of moorde-

---

Lc. 23 : 51 . . . deze had niet mede bewilligd in hun raad en handel . . .

naar te zijn, dan wordt hij niet veroordeeld, of de zelfbeschuldiging moet bewezen zijn.

Wanneer een Israëliet verklaarde de Messias te zijn, dan werd dit eerst godslastering, wanneer het tegenbewijs geleverd was. De Messias zou immers uit Israël spruiten. Hoeveel moeders zullen haar kinderen niet in de armen gedragen hebben met de gedachte: zou hij het wezen? Tegen het Messiasschap van den Heere Jezus was geen enkel bewijs geleverd. De bewijzen er voor, had Hij zelf drie jaar lang bijgebracht. (Zie ook: Strack en Billerbeck I 1024.)

Naar de meening van het Sanhedrin kan het vonnis nu worden voltrokken. Naar Joodsch recht zou dit zijn: steeniging, gevolgd door de ophanging van het lijk aan een hout. (Strack en Billerbeck I 1023.)

De verplichting, om den Romeinschen stadhouder in deze zaak te kennen, maakt, dat het anders loopt.

Op één ding slaan de Joden bij al hun wetsverkrachting nog acht. Er was een bepaling, dat het vonnis over iemand, die ter dood veroordeeld werd, eerst uitgesproken kon worden in een tweede zitting, die pas een dag later gehouden mocht worden. Hieraan zal het Sanhedrin zich nog zoowat houden. Bij het morgenkrieken komen zij opnieuw bijeen.

A 9. **Kleeren scheuren.**

Men heeft gemeend, dat Kajafas met het scheuren van zijn kleeren handelde in strijd met Lev. 21 : 10.

In den tijd van den Heere Jezus droeg echter de hoogepriester zijn ambtsgewaad slechts bij enkele gelegenheden, waartoe dit hem door de Romeinen, die het in bewaring hadden, werd verstrekt.

Het verscheuren zal wel bestaan hebben in het openscheuren van het split tot aan den gordel. (Zie: Friedlieb: Arch. 102; Nebe: Leidensgesch. I 344.)

8. De Bespotting. Mt.: 67, 68; Mc.: 65; Lc.: 63—65.

Er moet eenige tijd verloopen, tot het daglicht aanbreekt, en de morgenzitting gehouden kan worden.

In dien tusschentijd zullen de leden van het Sanhedrin hun haat tegen den Heere Jezus botvieren.

Ieder rechter, die iemand ter dood moet veroordeelen, zal dit doen met een schrijnend hart, met medelijden in de ziel.

Hier komen de rechters naar voren: de Sadduceërs, de aristocraten, de Farizeërs, de volksmannen. Samen gaat het nu tegen den Heere Jezus.

Zij spuwen Hem in het gelaat. Dat is de grofste beleedi- Mt.: 67
ging, die men een Jood kan aandoen. Voor iemand op den grond spuwen was al een beleediging. Zie A 10.

Lev. 21 : 10. En hij, die de hoogepriester onder zijn broederen is, . . . zal zijn hoofd niet ontblooten, noch zijn kleederen scheuren.

Zij bedekken zijn aangezicht, en gaan dan:

Mt.: 68. Kinnebakslagen geven.

Mt.: 67. Met vuisten stompen.

Zooeven heeft de Heere Jezus geprofeteerd, laat Hij nu nog maar eens profeteeren: *„Profeteer ons Christus, wie is het,*

Mt.: 68. *die U geslagen heeft?"*

Wanneer de rechters er genoeg van hebben, mogen hun

Lc.: dienaars het spelletje voortzetten.

63, 64. Die maken het nog erger: vele andere dingen zeggen zij

Lc.: 65. tegen Hem, lasterende.

Hier moet de Heere Jezus het buiten-de-wet-geplaatst-zijn wel diep gevoeld hebben.

Lees: Jes. 50 : 6; 53 : 3, 4, 5, 7.

Spreek er over, dat het God was, die dit alles op Hem deed aanloopen. Dat is het ergste voor den Heere Jezus. Maar toch is dit ook recht.

En dan: dat alles lijdt de Heere Jezus om ons te redden.

Hebr. 2 : 3. *Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zoo groote zaligheid geen acht nemen!*

A 10. Spuwen.

Spuwen is de grofste beleediging, die men een Oosterling kan aandoen: „Want als ik Zaterdagavonds thuis kom, dan hoor ik, dat Alphonse iets vreeselijks heeft gedaan. Hij heeft op naam van zijnen meester twee blikken petroleum en vijf rotel brood gekocht. En die heeft hij zich toegeëigend met het oogmerk, om zich en zijne moeder wederrechtelijk te bevoordeelen. Maar zijn moeder heeft het niet geweten. De arme Adil is héél boos. Hij wil naar de politie gaan. En Alphonse in de „gako" werken.

„Och", zegt Abdoel Salaäm: „Waarvoor? Hij heeft het gekocht op onzen naam. Ik moet het dus betalen. Bij mijn geloof, er is één Allah . . . óók voor de Christenen . . . moge Allah hem straffen. . . dáár, dat is zijn vader. En hierbij spuwt Abdoel Salaäm op den grond. Erger kan het al niet."

(J. I. de Haan: Palestina 12/13.)

9. De Morgenzitting. Mt. 27 : 1; Mc. 15 : 1a; Lc. 22 : 66—71.

Wanneer het dag geworden is, wordt de tweede zitting

Lc.: 66. gehouden.

De Ouderlingen des volks, de Overpriesters, de Schriftgeleerden, zij komen opnieuw samen. Het wordt een officieele zitting, wellicht gehouden op de officieele plaats.

Mt.: 1. Eerst vergaderen zij samen. Waarschijnlijk, om te spreken over de beschuldigingen, die zij straks den stadhouder voor zullen leggen. (Loisy: Evangiles syn. 623.)

Lc.: 66. Daarna wordt de Heere Jezus binnengeleid, en Hem de

Lc.: 67. vraag gesteld: *„Zijt gij de Christus? Zeg het ons!"*

Jes. 50 : 6. Ik geef mijn rug dengenen, die Mij slaan, en mijn wangen dengenen, die Mij het haar uitplukken; mijn aangezicht verberg ik niet voor smaadheden en speeksel.

Jes. 53 : 3, 4, 5, 7. Hij was veracht, en de onwaardigste onder de menschen . . .

De Heere Jezus geeft een antwoord, dat eenigszins afwijkt van het antwoord, dat Hij 's nachts gegeven heeft:

67. *„Indien Ik het u zeg, gij zult het niet gelooven.*

68. *En indien Ik ook vraag, gij zult Mij niet antwoorden, of loslaten.*

69. *Van nu aan zal de Zoon des Menschen gezeten zijn aan de rechterhand der kracht Gods."* Lc.: 67—69.

Indien Ik ook (68). Tweemaal had de Heere Jezus hun gevraagd: 1. Over den doop van Johannes. Mt. 21 : 25, bld. 38; en 2. Over den Davidszoon Mt. 22 : 42, bld. 63. Beide malen had Hij geen antwoord ontvangen.

Nogmaals herhaalt Kajafas zijn vraag, gesteund door zijn medeleden: *„Zijt Gij dan de Zoon Gods?"* Weer is het antwoord onomwonden: *„Gij zegt, dat Ik het ben."* Lc.: 70. Lc.: 70.

Nu kan de zaak voortgang hebben: Zij zeggen: *„Wat hebben wij nog getuigenis van noode? Want wij zelf hebben het uit zijn mond gehoord."* Lc.: 71.

Daarmee is de laatste ware zitting van het Sanhedrin ten einde. Wanneer straks de Messias zijn taak vervuld heeft, heeft ook Israël zijn taak vervuld; het volksbestaan gaat zich ontbinden; het Sanhedrin heeft in wezen afgedaan.

A 11. **De Morgenzitting.**

Bij het berechten van een halsmisdaad mocht het vonnis eerst uitgesproken worden in een nieuwe zitting, die pas een dag later mocht worden gehouden. (Doerr: Prozeß 39.)

Mogelijk heeft de morgenzitting moeten dienen, om aan deze bepaling te voldoen. Maar wettig is wat geschiedt, toch nog niet: nacht en dag vormden één etmaal; met het opkomen van de zon begon geen nieuwe dag.

Ook is mogelijk, dat men, wat 's nachts geschied was, niet het karakter van een rechtszitting heeft durven toekennen. Daarom zou dan 's morgens met meerdere inachtneming der wettelijke bepalingen een nieuwe zitting gehouden zijn. (Zie Kastner: Jesus vor Pilatus 6. Zie voor een andere meening: Bornhäuser: Zeiten 30.)

Mt. 21 : 25. De doop van Johannes, van waar was die, uit den hemel, of uit de menschen?

Mt. 22 : 42. Wat dunkt U van den Christus, wiens zoon is Hij?

34. DE VERLOOCHENING VAN PETRUS.

Mt. 26 : 58, 69—75; Mc. 14 : 54, 66—72; Lc. 22 : 54b—62; Jhs. 18 : 15—18; 25—27.

1. Verband.

De nacht, waarin de Heere Jezus gestaan heeft voor het Sanhedrin, is ten einde. Straks zal Hij gevoerd worden naar Pilatus.

In dien nacht is iets geschied, dat het lijden van den Heere Jezus nog meer verzwaard heeft. Iets, waarvan Hij voorspeld had, dat het geschieden zou: de verloochening van Petrus.

2. Het Binnengaan van Johannes en Petrus. Lc. : 54b; Jhs.: 15, 16.

Na de gevangenneming van den Heere Jezus zijn alle discipelen gevlucht. Een jongeling heeft nog even getracht Hem te volgen, maar ook deze is van Hem gevloden. Dan is de Heere Jezus gansch alleen. Herhaal.

Toch zijn er twee discipelen, wier vlucht zich niet zoo heel ver uitstrekt, die spoedig terugkeeren op hun schreden. Zij zullen daartoe wel gedreven zijn door schaamte en liefde. Het zijn Petrus en een ander discipel, waarschijnlijk Johannes, A 1.

Jhs.: 15. Samen gaan zij achter de bende aan.

Zoo komen zij bij het paleis van Kajafas.

Johannes is daar bekend, A 2.

Wanneer de poort zich opent, om de bende door te laten,

Jhs.: 15. gaat hij mee naar binnen.

Petrus is ditmaal niet zoo voortvarend, de deur is reeds

Lc.: 54. weer gesloten, en nog staat hij buiten; hij is gevolgd van verre.

Johannes bemerkt, dat Petrus niet binnen is; te vergeefs zoekt hij hem tusschen al de menschen.

Dan gaat hij naar de deurwaarsters, en weet te bewerken,

Jhs.: 16. dat ook Petrus binnengelaten wordt.

Spreek over de handelwijze van Petrus en Johannes. Liefde moge hen gedreven hebben, toch was hun doen verkeerd. Het was een zich moedwillig in gevaar begeven, zich mengen in een gezelschap, waarmee zij niets noodig hadden, waarvan niet dan kwaad hun kon toekomen.

Van Johannes lezen wij niet verder; waarschijnlijk heeft hij zich op den achtergrond gehouden; Petrus doet dat niet.

A 1. **De andere Discipel.**

De meeste uitleggers denken hier aan Johannes. Anderen aan Jacobus (Zahn: Jhs. 625); enkelen zelfs aan Judas (Ubbink: Jhs. 167).

A 2. **Johannes bekend.**

Hoe Johannes bekend geweest kan zijn in het hoogepriesterlijk paleis weten we niet.

Rosardi: Procès 132 fantaseert, dat zijn vader visch geleverd heeft aan den hoogepriester.

Anderen veronderstellen, dat een van de dienaren tot zijn familieleden behoorde.

3. Bij het Vuur. Mt.: 58; Mc.: 54; Lc.: 55; Jhs.: 18.

Petrus gaat door de gang, die de binnenplaats met de straat verbindt, en komt op de binnenplaats zelf.

Rondom die binnenplaats zijn, een paar treden hooger, de zalen gelegen. Voor het grootste deel is de zijde van die zalen, welke naar de binnenplaats gekeerd is, open. Van af de binnenplaats is alles, wat in die zalen geschiedt, te volgen. In een van die zalen wordt het verhoor afgenomen. (Zie verder: Schneller: Land 181, en v. Lennep: Bible Lands 443.) Mc.: 66. Mt.: 58b.

Op de binnenplaats zelf is de bende gelegerd. Zij schaart zich rond een kolenvuur, A 2, om zich te warmen. Jhs.: 18.

Petrus is dan zoo onverstandig, zich daarbij te voegen. De blauwe vlammen verlichten zijn gelaat. Jhs.: 18.

A 3. **Een kolenvuur.**

Vuren werden tot verdrijving van de koude aangestoken, soms in een gat in den grond, soms in vuurpannen, die in koperen standaards geplaatst werden.

Als brandstof diende houtskool, aangevoerd van den Libanon en den Hermon. (Zie verder: Van Lennep: Bible Lands 463. Ook: Dalman: A. S. 227.)

4. De eerste Verloochening. Mt.: 69, 70; Mc.: 66—68a; Lc.: 56, 57; Jhs.: 17.

Terwijl Petrus daar bij het vuur nu eens staat, en dan weer zit, komt op de binnenplaats de deurwaarster, die hem heeft ingelaten. Jhs.: 25. Lc.: 56.

Bij het binnenkomen heeft zij hem al meenen te herkennen, en hem gevraagd: *„Zijt ook gij niet uit de discipelen van dezen mensch?"* Petrus heeft dat toen reeds geloochend, en geantwoord: *„Ik ben niet."* Jhs.: 17. Jhs.: 17.

Nu, bij het vuur, ziet zij hem aan, zij komt naar hem toe, houdt de oogen op hem, en vraagt dan niet meer, maar zegt tot hem: *„Ook gij waart met Jezus den Nazarener"*; en tot de omstanders: *„Ook deze was met Hem."* Mc.: 67. Mt.: 69. Mc.: 67. Lc.: 56.

Het antwoord van Petrus is niet zoo kort meer als zooeven: *„Ik ken Hem niet; en ik weet niet, wat gij zegt."* A 4. Mc.: 68.

Veel aandacht aan dit gesprek schijnen de omstanders

niet geschonken te hebben. We lezen niet, dat er een is, die er verder naar vraagt. Ook van de deurwaarster lezen wij niets meer. Zij zal het wel te druk gehad hebben met het inlaten van de leden van het Sanhedrin.

A 4. **De eerste Verloochening.**

Volgens Mt. geschiedt de eerste verloochening tegenover een dienstmaagd op de binnenplaats.
Volgens Mc. tegenover een dienstmaagd bij het vuur.
Volgens Lc. eveneens.
Volgens Jhs. tegenover de deurwaarster bij het binnenkomen.
Wanneer we aannemen, dat de deurwaarster dezelfde is, als de dienstmaagd, die op de binnenplaats komt, dan geschiedt de eerste verloochening tegenover deze vrouw. Zij wordt dan twee maal uitgesproken.

5. De tweede Verloochening. Mt.: 71, 72; Mc.: 68b, 69, 70a; Lc.: 58.

Lc.: 58. Het wordt Petrus nu toch te benauwd. Al gauw gaat hij
Mt.: 71. weg van het vuur, de gang in, die naar de buitendeur leidt.
Mc.: 68. Tijdens dat heengaan kraait de haan voor de eerste maal. Waarschijnlijk heeft Petrus daar niets van gehoord.
Mt.: 71. Een andere dienstmaagd ziet hem nu. Zij zegt tot hem:
Lc.: 58. *„Ook gij zijt van die."* En tot de omstanders: *„Deze was ook*
Mt.: 71. *met Jezus den Nazarener."*
Mt.: 72. Weer loochent Petrus het, ditmaal met een eed, een
Lc.: 58. meineed: *„Mensch, ik ben niet; ik ken den mensch niet."*
Mt.: 72. *Den mensch:* Verachtelijker kan het niet. A 5.

A 5. **De tweede Verloochening.**

Volgens Mt. geschiedt de tweede verloochening bij de voorpoort, tegen een andere dienstmaagd.
Volgens Mc. weer tegen de deurwaarster.
Volgens Lc. kort daarna tegen een ander.
Overeenstemming op te bouwen uit de gegevens, die ons hier verleend worden, is ons niet mogelijk.

6. De derde Verloochening. Mt.: 73, 74; Mc.: 70b, 71; Lc.: 59, 60a; Jhs.: 25—27a.

Petrus schijnt geen kans gezien te hebben, om de binnenplaats door de gang te verlaten.
Lc.: 59. Een uur verloopt.
Jhs.: 25. Dan vinden wij hem weer bij het kolenvuur.
Nu komt van een andere zijde, van uit de bende, de vraag
Jhs.: 25. tot hem: *„Zijt gij ook niet uit zijn discipelen?"*
Evenals de eerste maal loochent Petrus het kortweg: *„Ik*
Jhs.: 25. *ben niet."*
Bij het onzekere licht meent een hem toch te herkennen. Het is een van de dienstknechten van den Hoogepriester, een familielid van Malchus. Hij komt met de vraag: *„Heb*
Jhs.: 26. *ik u niet gezien in den hof met Hem?"*

Weer loochent Petrus. Jhs.: 27.

Door dit gesprek wordt nu de algemeene aandacht op Petrus gevestigd. Er komen meerderen toeloopen. Mt.: 73.

Zij zeggen: *„Waarlijk, gij zijt een van die; want gij zijt ook een Galileër, want ook uw spraak maakt u openbaar.* A 6. Mt.: 70,

Dan komt de derde vervloeking. Petrus begint zich zelf te vervloeken, en te zweren: *„Mensch, ik weet niet, wat gij zegt; ik ken dezen mensch niet, dien gij zegt."* Mc.: 73. Mt.: 74. Lc.: 60.

Dan is de profetie van den Heere Jezus vervuld; drie maal heeft Petrus zijn meester verloochend. Maar dan is het ook uit. Mc.: 71.

A 6. **Het Galileesche Dialect.**

De uitspraak der Galileërs week zeer af van die der Judeërs. Dit was zoo erg, dat de Judeërs weigerden hen in hun synagogen voor te laten lezen. (Friedlieb: Arch. 93.)

De a werd bijna uitgesproken als een o.

De woorden voor: ezel, wijn, wol, lam, werden zoo slecht en onduidelijk uitgesproken, dat men ze niet van elkaar onderscheiden kon.

In den Talmoed wordt dan ook daarmee vaak de spot gedreven. (V. Leeuwen: Mc. 193.) Een uitspraak daar luidt: „Bij de Galileërs houdt geen geleerdheid stand; zij spreken niet correct." (Moscoviter: N. T. en Talmoed 415.)

Nu nog is er verschil in spraak tusschen Noord- en Zuid-Palestina. (Zie: P. Baldensperger in: The immovable East in P. E. F. Q. S. Jan. 1904.)

7. Petrus komt tot Bezinning. Mt.: 75a; Mc.: 72a; Lc.: 60b, 61; Jhs.: 27b.

Twee dingen brengen Petrus tot bezinning.

Terwijl hij nog bezig is met zweren en vervloeken, kraait de haan opnieuw. En nu hoort Petrus het. Lc.: 60.

Tegelijk keert de Heere Jezus zich om, en ziet Petrus aan. Lc.: 61.

Dan wordt hij indachtig het woord van Jezus, die tot hem gezegd had: *„Eer de haan gekraaid zal hebben, zult gij Mij drie maal verloochenen."* Mt.: 75.

Spreek nu eerst over het vreeselijke in Petrus' zonde:

Het is Petrus, de rotsman, die hier vlucht, als er nog geen vijand is. (Calvijn: Jhs. 757.)

Hij verloochent den Heere Jezus, van wien hij niets dan liefde had ondervonden. Herhaal: het genezen van Petrus' schoonmoeder, de wonderbare vischvangst, de bewaring voor verdrinken, het aanschouwen van de heerlijkheid op den Thabor.

Hij verloochent den Heere Jezus, zonder dat nog eenig gevaar hem dreigt; alleen op de vraag van een nieuwsgierig dienstmeisje. (Zie verder uitvoerig Douma: Handboek 319.)

Spreek daarna over het lijden, dat deze verloochening den

Heere Jezus aandoet: het is weer een teug uit den beker, een stap dieper naar omlaag.

In Gethsemané hadden de discipelen den Heere Jezus verlaten, zonder meer; hier kiest één tegen Hem.

Toen waren zij zwijgend gevlucht, en hadden daarmee uitgesproken: wij kennen Hem, behooren bij Hem; nu verloochent een Hem.

Het zweren van Petrus is op zich zelf al iets vreeselijks voor den Heere Jezus. Petrus' zweren is dat onbedacht zweren, dat de Joden zoo gewoon waren. De Heere Jezus had zich daartegen telkens verzet. En nu wordt dat door een van zijn eerste discipelen gebruikt, om dit te doen.

Spreek ten slotte over den Heere Jezus en Petrus:

De Heere Jezus heeft al genoeg aan zijn eigen leed. Daarbij komt nu nog dit. Lijdend, ook voor Petrus, is dit de dank, die Hem gebracht wordt. En dan gaat Hij toch door met lijden. Ja, in Zijn liefde doet Hij zelfs nog iets voor Petrus. Veel kan dat niet zijn, zelfs geen woord; het is alleen maar een blik.

In dien blik ligt een wereld besloten: herinnering, verwijt, zoekende liefde, vergevende genade. (Zie uitvoerig Douma: Handboek 323.)

Opzoeken: 2 Tim. 2 : 13: *Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw, Hij kan zich zelven niet verloochenen.* Ook Ps. 89 : 1 berijmd: Zoo min de hemel ooit . . .

Dat hanengekraai, die blik, houden Petrus staande.

Het verwijt in dien blik doet Petrus wegzinken, en zou hem gedreven hebben tot de daad van Judas.

De genade in dien blik „giet olie in de lamp, wier pit aan het uitblusschen was, en doet de vonk onder de asch weer opglimmen."

8. Het Weenen van Petrus. Mt.: 75b; Mc.: 72b; Lc.: 62.

Mc.: 72. Mt.: 75. Die blik bewerkt, dat Petrus zich van daar maakt; hij ijlt weg, en gaat naar buiten. Daar barst hij uit in tranen, en weent bitterlijk.

Dat is de eerste vrucht van de zoekende liefde van den Heere Jezus: berouw.

De overlevering zegt, dat er na dezen nacht twee voren getrokken waren over Petrus' gelaat, waarlangs de tranen hadden gevloeid.

Op wie zoo weent is de belofte uit Mt. 5 : 4 van toepassing. Dat zou Petrus ondervinden.

Mt. 5 : 4. Zalig zijn die treuren, want zij zullen vertroost worden.

9. Slot.

Waarschuw ten slotte tegen uit de hoogte neerzien op Petrus.

Ons meedoen met spot, ja ons zwijgen vaak, is ook een verloochening van den Heere Jezus, een even groote zonde, die Hem evenzeer bedroeft.

Spreek over onzen plicht, om te belijden, om te waken, om te bidden.

Ook over den weg, waarlangs vergeving te krijgen is, wanneer wij gevallen zijn.

35. HET EINDE VAN JUDAS.

Mt. 27 : 3—10; Hand. 1 : 18, 19.

1. Verband.

Na de veroordeeling van den Heere Jezus kwam de verloochening van Hem door Petrus.

Er is nog een discipel, over wien eerst verteld moet: Judas.

2. Het Berouw van Judas. Mt.: 3a.

Judas heeft er bij gestaan, dat de Heere Jezus in Gethsemané gebonden werd. Hij heeft toen al gevoeld: mijn taak is af. Hij moet nog zijn 30 zilverlingen in ontvangst nemen, en dan is zijn rol uitgespeeld.

Als een van de vele toeschouwers ziet hij straks, hoe de
Mt.: 3. Heere Jezus naar Pilatus geleid wordt.

Dan zal Judas wel in zijn schik geweest zijn.

Neen — dan komt bij Judas het berouw.

Dat is vaak zoo: zoolang wij bezig zijn, het kwaad te doen, hollen we al maar door. Wanneer we er mee klaar zijn, komt de bezinning, en met die bezinning gelukkig vaak het berouw.

Het berouw bij Judas is echter geen berouw over het kwaad, dat hij bedreven heeft; het kwaad zelf is hem niet tot last, alleen de gevolgen van het kwaad hinderen hem: zijn berouw is niet meer dan spijt en wroeging. (Grosheide: Mt.: 337.)

De oorzaak van dit alles: De Satan heeft hem niet meer noodig; hij is niet meer Satans werktuig, maar Satans prooi.

3. Het Terugbrengen der Zilverlingen. Mt.: 3b, 4, 5a.

Waar berouw had Judas uitgedreven tot den Heere Jezus, tot God. Hier is geen waar berouw. Judas wordt niet dien eenigen weg opgedreven, waarlangs nog redding mogelijk is. Judas begeeft zich naar de menschen.

In den vroegen morgen van den Vrijdag, wanneer de tempel nog maar nauwelijks open is, gaat hij daar heen, en meldt
Mt.: 3. zich weer aan bij de Overpriesters en de Ouderlingen.

Eerst heeft Judas voor geld alles gedaan, nu wil hij al het geld geven, om wat geschied is, weer ongedaan te maken. Met dat geld wil hij trachten, de gevolgen van het kwaad weer af te koopen: *„Ik heb gezondigd, verradende het onschuldig*
Mt.: 4. *bloed."*

Wat bittere tranen zijn al niet geschreid, welke wanhopige

pogingen niet aangewend, om de gevolgen van het kwaad ongedaan te maken. Dat gaat nooit. Een leelijk woord laat een kras na in de ziel van hem, tegen wien het gezegd werd. Zoo'n kras slijt, o zoo langzaam, ook al doen we daarna nog zoo lief.

De Overpriesters gaan op Judas' verzoek niet in: *„Wat gaat ons dat aan? Gij moogt toezien!"* Judas is gebruikt, een versleten stuk, dat zijn dienst gedaan heeft, en weggeworpen wordt. Mt.: 4.

Toch kan Judas de zilverlingen niet behouden; zij branden hem in de hand. Hij werpt ze in den tempel, en gaat heen. Mt.: 5.

4. De Zelfmoord. Mt.: 5; Hand.: 18.

Het geld is weg, maar het kwaad is niet verdwenen, de wroeging blijft.

Dan doet Judas het vreeselijkste, waartoe een mensch komen kan; hij hangt zich op, waarschijnlijk aan een boom, op den rand van een rotsspleet. Mt.: 5.

Het touw breekt, Judas valt voorover, zijn lichaam scheurt open, de ingewanden worden uitgestort. Hand.: 18.

Dan begint Judas' smart eerst recht. Lees: Ps. 1.

5. De Bloedakker. Mt.: 6—8; Hand.: 19.

De Overpriesters hooren, zien, de zilverlingen rinkelen over den vloer van den tempel. Ze worden opgeraapt. Mt.: 6

Wat moeten ze er mee doen? Uit den tempelschat zijn ze waarschijnlijk genomen. Maar ze weer in de offerkist leggen, dat mag niet: het is een prijs des bloeds. Verg. Deut. 23 : 18.

De overpriesters houden raad over het vraagstuk, wat zij met het geld beginnen zullen. Mt.: 7.

Hun besluit: zij zullen er een stuk grond voor koopen, dat dienen kan, om de vreemdelingen, die tijdens hun bezoek aan Jeruzalem stierven, te begraven. Mt.: 7.

Een geschikt stuk grond vinden zij daartoe in den akker des pottenbakkers: een stuk grond, waar een pottenbakker de benoodigde klei uit dolf, of gedolven had, A 2.

Die akker, die begraafplaats, krijgt den naam Akeldama: Akker des Bloeds. Zie A 1. Mt.: 8. Hand.: 19.

In den tijd, dat Mattheus zijn evangelie schreef, droeg hij nog steeds dien naam. Mt.: 8.

Ook deze gebeurtenis vindt haar voorspelling in de profetie: *Toen is vervuld geworden, hetgeen gesproken is door den profeet Jeremia, zeggende: En zij hebben de dertig zilveren penningen genomen, de waarde des gewaardeerden van de kinderen Israëls, dien zij gewaardeerd hebben; en hebben dien gegeven voor den akker des pottenbakkers, volgens hetgeen mij de Heere bevolen heeft.* Mt.: 9, 10.

De waarde des . . .: Een van de kinderen Israëls, i.c. de

Deut. 23 : 18. Gij zult geen hoerenloon, noch hondenprijs in het huis des Heeren uws Gods brengen . . .

Heere Jezus, is geschat op een waarde van 30 zilverlingen.

De profetie: Zach. 11 : 12, 13: . . *En zij hebben mijn loon gewogen, dertig zilverlingen. Doch de Heere zeide tot mij : Werp ze henen voor den pottenbakker, een heerlijken prijs, dien Ik waard geacht ben geweest van hen. En ik nam die dertig zilverlingen, en wierp ze in het huis des Heeren, voor den pottenbakker.* Zie verder A 3.

A 1. **Akeldama.**

„Aan de Noordoostelijke afhelling van den Berg des Boozen Raads ligt het door Helena met een muur omgeven Akeldama. Het is een langwerpig vierkant, lang ± 30 M., breed ± 16 M. Een gewelfd steenen gebouw, 10 M. hoog, neemt bijna de helft van den akker in. Dat gebouw staat voor den ingang van een spelonk, waarin vroeger door vijf openingen de lijken der gestorven Christenen werden neergelaten. Reeds in de eerste eeuwen was het verlangen van vele Christenen groot, om op dien akker begraven te worden. Men geloofde toch niet alleen, dat door de kalkaardige zelfstandigheid van den grond de lijken binnen weinige dagen, sommigen beweerden zelfs in één etmaal, verdroogden of, volgens anderen, geheel verteerden; maar ook, dat de ziel van den daar begravene vrijgekocht was door Christus, voor wiens bloed die akker gekocht was. Men geloofde dus, dat, wanneer het lichaam nederdaalde in dien akker des bloeds, de ziel de hemelsche zaligheid deelachtig werd. Geen wonder dus, dat Akeldama een veld des doods is geworden. Ontelbaar zijn zij, wier lijken daar begraven zijn in de rotskloven. Tot in de vorige eeuw was het de begraafplaats voor vreemdelingen, bepaaldelijk voor de Armeniërs, die dat hooggeschatte voorrecht voor eene groote som gelds gekocht hadden. Om genoemde bijgeloovigheid heeft men zelfs grond uit dien akker heinde en ver henengevoerd. Helena zond reeds van deze aarde (de overlevering zegt twee honderd en zeventig scheepsladingen), naar het Campo Santo te Rome, terwijl in 1218 de Pisanen eene groote hoeveelheid aarde naar hunne begraafplaats Campo Santo te Pisa overbrachten.

De rijke, onuitputtelijke overlevering wijst op dien akker ook nog den boom aan, aan welken Judas zich, na het verradersloon voor de voeten der huichelende priesters geworpen te hebben, verwurgd heeft!" (Naar: G. H. v. Senden: Het heilige Land II 275. Zie verder: Dalman: O. W. 351.)

A 2. **Mt. 27 : 7 — Hand. 1 : 18.**

In Mt. 27 : 7 staat, dat de Overpriesters den akker kochten; in Hand. 1 : 18, dat Judas hem verworven heeft. „Dit verwerven is geschied, overmits Judas den Joden gelegenheid heeft gegeven, dat die akker door hen gekocht werd." Kantteekenaren. In denzelfden zin: J. Sickenberger: Judas als Stifter des Blutackers, B. Z. 1928 S. 69.

A 3. **Mt. 27 : 9, 10 — Zach. 11 : 12, 13.**

Mattheus verwijst voor de profetie naar Jeremia. De betreffende voorzegging is daar niet te vinden; wel in Zach: 11 : 12, 13; doch ook daar niet woordelijk.

Waarschijnlijk heeft Mattheus bij het neerschrijven verschillende plaatsen uit Jeremia voor den geest gehad, die hij combineerde tot een geheel, dat toen overeenkwam met de woorden uit Zach. 11. (Zie Grosheide: Mt. 339; ook: Nebe: Leidensgesch. II 18; Schürer: G. J. V. II 369; Strack en Billerbeck I 1029.)

36. DE HEERE JEZUS VOOR PILATUS, I.

Mt. 27 : 2, 11—14; Mc. 15 : 1b—5; Lc. 23 : 1—5; Jhs. 18 : 28—38.

1. Verband.

Het Sanhedrin heeft den Heere Jezus ter dood veroordeeld. Nu moet het vonnis worden uitgevoerd.

Maar daartoe is de toestemming noodig van den Romeinschen stadhouder. Zonder diens bewilliging mag het Sanhedrin niemand ter dood brengen. Zeven jaar na Christus is hun deze bevoegdheid ontnomen. (Doerr: Prozeß 42.)

2. Naar Pilatus. Mt.: 2; Mc.: 1b; Lc.: 1; Jhs.: 28.

1. Wie den Heer Jezus leiden. Lc.: 1; Mt.: 2.

De heele menigte van hen staat op. Al de leden van het Sanhedrin gaan mee. Toch schijnen Kajafas noch Annas bij de onderhandelingen met Pilatus aanwezig geweest te zijn. Lc.: 1.

De bende, die den Heere Jezus gevangen genomen had, en die dien nacht op de binnenplaats van het paleis van Kajafas gebivakkeerd had, zal Hem wel weer in het midden genomen hebben.

Opnieuw wordt de Heere Jezus nu gebonden: Pilatus moet den indruk krijgen, dat hij te doen heeft met een zeer gevaarlijk mensch. (Loisy: Evangiles Syn. 624.)

2. De Tijd. Mc.: 1; Lc. 22 : 66.

Des morgens vroeg, toen het dag geworden was, had het Sanhedrin zijn tweede zitting gehouden. Dadelijk daarop is de Heere Jezus weggeleid. Dat zal ongeveer half zeven geweest zijn. (Nebe: Leidensgesch. II 27.) Mc.: 1. Lc.: 66.

Dat kan, want de Romeinen hadden de gewoonte, om met hun terechtzittingen zeer vroeg te beginnen. (Kastner: Jesus vor Pilatus 21.)

Deze gewoonte komt den Joden goed te pas. De zaak moet zoo vlug mogelijk tot een eind gebracht. Zoo mogelijk moet, voor de stad ontwaakt, alles zijn beslag hebben.

Beschrijf nu den stoet, die in het grauwe morgenlicht door de straten van Jeruzalem trekt.

3. Pilatus.

De Heere Jezus wordt gebracht naar Pilatus, den Romeinschen stadhouder.

De Romeinsche stadhouders waren gewoon, ter gelegenheid van het paaschfeest uit hun residentie Caesarea naar Jeruzalem te komen. Zij deden dat, om bij mogelijke ongeregeldheden binnen Jeruzalem, dadelijk bij de hand te zijn. Zie A 1.

Doel van het gaan naar Pilatus is, den Heere Jezus ook door den wereldlijken rechter veroordeeld te krijgen. Daarin ligt voor den Heere Jezus een nieuwe trap omlaag op den lijdensweg.

1. Als een misdadiger wordt hij over de openbare straat geleid, ten aanzien van een ieder.

2. Israël heeft Hem veroordeeld, nu zal de wereld haar vonnis uitspreken.

Dat geschiedt straks, maar niet, dan nadat Pilatus zeven maal de onschuld van den Heere Jezus betuigd heeft. Jhs. 18 : 38; Lc. 23 : 4, 14, 22; Mt. 27 : 24; Jhs. 19 : 4, 6.

Vertel nu eerst iets van Pilatus, A 2.

4. Het Rechthuis van Pilatus. Jhs.: 28.

Jhs.: 28. De Joden zoeken Pilatus op in het Rechthuis. Zie A 3.

5. Bij het Rechthuis. Jhs.: 28.

De leden van het Sanhedrin willen het huis van Pilatus niet betreden. Al wat van heidenschen oorsprong is, geldt hun als onrein. Voortbrengselen van heidensche nijverheid of landbouw zullen zij nooit gebruiken. Voorwerpen, van heidenen afkomstig, die zij toch gebruiken moeten, worden eerst uitgekookt, ja uitgegloeid. Zie Schürer: G. J. V. II 92. Het huis van een heiden gaat men niet binnen.

Thans is er nog een bijzondere reden, het huis van Pilatus, den heiden, te mijden. In dat huis is natuurlijk gezuurd brood. En zulk een huis geldt tijdens het pascha als onrein. Betreden zij het, dan meenen zij ook onrein te worden. De wet spreekt daar wel niet van, zie Deut: 16 : 4 (Strack en Billerbeck II 838), maar het is een van de wetsbepalingen van hun eigen vinding, en die moeten bovenal gehouden.

Betreden zij het, dan kunnen zij, wien het pascha nog wacht, dit niet vieren, en de anderen worden er door buitengesloten van de viering van het feest der ongehevelde brooden.

Jhs.: 28. Bij het huis gekomen, wachten zij er zich dan ook voor, den drempel te overschrijden: zij zijgen de mug uit.

De Heere Jezus wordt wèl naar binnen geleid. Het zal wel de eerste maal geweest zijn, dat Hij een aardsch paleis betrad.

De Heere Jezus is door de Joden reeds geplaatst buiten de burgerlijke wet en buiten de zedewet, nu plaatsen zij Hem

---

Deut. 16 : 4. Er zal bij u in zeven dagen geen zuurdeeg gezien worden in eenige uwer landpalen.

ook buiten de ceremonieele wet; in zulk een onrein huis moet Hij wel binnengaan.

Spreek ook over H. C. 38, A 4.

A 1. Pilatus in Jeruzalem.

Het was niet zonder reden, dat de Romeinsche stadhouders tijdens het paaschfeest zorgden in Jeruzalem aanwezig te zijn.

Dan werd o.a. gebeden:

„Bevrijd ons, Heere onze God, spoedig van al onze onderdrukkers. Gij, Machtige, bouw uw huis in de naaste toekomst!

Giet uw toorn uit over de heidenen, en over de rijken, die uw naam niet aanroepen. Giet uw toorn over hen uit; uw toornegloed vervolge hen. Vervolg hen in uw toorn, vervolg hen onder den hemel des Eeuwigen."

Dan riep men elkaar toe: „Dit jaar knechten; volgend jaar vrije mannen!" Zie verder Bornhäuser: Zeiten 32.

Herhaalde malen zijn dan ook tijdens het pascha oproeren voorgekomen.

A 2. **Pilatus.**

Herodes de Groote had bij testament zijn rijk verdeeld onder zijn beide zonen; het Noorden kwam aan Herodes Antipas; het Zuiden: Idumea, Judea en Samaria aan Archeläus.

Archeläus werd in 6 na Christus afgezet, en verbannen naar Vienne. Zijn gebied werd toen een Romeinsche provincie, die wel geheel zelfstandig en onafhankelijk was, maar toch in zekere betrekking stond tot Syrië.

De Romeinsche staat kende twee soorten van provincies: die, welke stonden onder den senaat, en zulke, die onmiddellijk van den keizer afhankelijk waren. Tot de laatste behoorde Judea. De keizer stuurde daarheen zijn stadhouder, die daar als zijn plaatsvervanger fungeerde. Persoonlijk was hij verantwoording aan den keizer schuldig; hij werd door dezen benoemd, en kon ook zonder meer door hem ontslagen worden. Als vertegenwoordiger van den keizer sprak hij in diens naam recht.

Over Judea hebben zeven stadhouders geregeerd. De vijfde er van was Pontius Pilatus, 26—36 na Christus.

Volgens Woltjer was het een man, voor wien geen waarheid bestond, die vooral met de instellingen en het geloof der Joden den spot dreef, als met een dwaas bijgeloof. Een man, die zwak van karakter was, en tegelijk heerschzuchtig, vreesachtig en wreed, waar het ter handhaving van zijn eigen positie noodig scheen. Overigens van nature niet zonder billijkheidsgevoel, welwillend en kordaat.

De Joodsche geschiedschrijver Philo teekent hem nog minder mooi. Hij beschuldigt Pilatus van omkoopbaarheid, geweldpleging, rooverij, mishandeling, geweldenarijen, gruwelijkheden, en ontzettende hardheid.

Herodus Agrippa I noemt hem in een brief aan Caligula: onbuigzaam, rücksichtlos en halsstarrig. Hij beschuldigt hem van omkoopbaarheid, overmoedige gewelddadigheid, rooverij, mishandeling, het volvoeren van executies, waarvoor geen vonnis geveld was, voortdurende, nauwelijks te dragen gruwelijkheden.

Van het begin van Pilatus' loopbaan weten we niet veel met zekerheid. Waarschijnlijk is hij geboren in Sevilla, een stad waarvan de inwoners het Romeinsche burgerrecht bezaten. Zijn vader was officier in het Romeinsche leger; hij onderscheidde zich zoo zeer in den strijd tegen de Cantabriërs, dat hem een eere-werpspies, „pilum",

werd aangeboden. Van dit woord pilum zou de naam Pilatus afkomstig zijn.

Lucius Pontius Pilatus zelf trad ook in Romeinschen krijgsdienst. Hij streed o.a. met Germanicus in Germanië, waarna hij naar Rome terugkeerde, om daar een tijdlang een leventje van pleizier te leiden. Hij trad in het huwelijk met Claudia Procula, een meisje, geparenteerd aan het huis des keizers. Deze connectie bezorgde hem het procureurschap over Judea.

De Romeinsche geschiedschrijvers bieden ons weinig berichten omtrent zijn stadhouderschap. De eenige mededeeling vinden we bij Tacitus, die ons in zijn leven van keizer Augustus meedeelt: „De naam Christen komt af van Christus, die onder de regeering van keizer Tiberius door den stadhouder Pontius Pilatus is ter dood gebracht."

Meer bijzonderheden vinden we bij Jozefus en Philo, de Joodsche geschiedschrijvers. Drie gebeurtenissen vragen onze aandacht, waaruit tevens het karakter van Pilatus blijkt.

De vorige stadhouders hadden steeds zooveel mogelijk de religieuze gevoelens der Joden ontzien. Pilatus deed dit niet. Zeer kort na het aanvaarden van zijn ambt liet hij 's nachts standaards in Jeruzalem brengen, voorzien van het borstbeeld des keizers, waaraan goddelijke eer werd bewezen. Tal van Joden begaven zich naar Caesarea, waar de procurator resideerde, om hem te smeeken, deze „afgodsbeelden" weg te nemen. Nadat zij vijf dagen lang hun klachten geuit hadden, liet hij de menigte op den zesden dag omsingelen door soldaten met het gevelde zwaard in de vuist. In plaats van hun hierdoor schrik aan te jagen, zooals Pilatus gemeend had, ontblootten de Joden hun borst; liever wilden ze sterven, dan onverrichterzake weerkeeren. Pilatus zwichtte, en liet de beelden verwijderen.

Bij een tweede gelegenheid gaf Pilatus niet toe. Toen hij, om geld te krijgen voor het bouwen van een waterleiding, den tempelschat aansprak, liepen de Joden weer te hoop. Nu beval Pilatus aan een afdeeling soldaten, om zich in burgerkleeding, met knuppels gewapend, onder de menigte te begeven. Op een gegeven teeken vielen zij op de weerlooze menschen aan.

Een derde botsing bewerkte zijn val. Volgens een oud bijgeloof was sedert Mozes' dagen tempelgereedschap begraven in den berg Gerizim. Bij zekere gelegenheid zou een priester van de Samaritanen deze heilige dingen aan het volk vertoonen. Plotseling werd er toen een bloedbad onder de menigte aangericht, de voornaamsten werden zelfs gedood. Dit deed de maat overloopen. Een aanklacht werd ingediend bij Vitellius, den legaat van Syrië, die Pilatus naar Rome zond, om zich te verantwoorden. Bij zijn aankomst was juist keizer Tiberius gestorven, en in de drukke dagen, die daarmee gepaard gingen, verliezen we Pilatus uit het oog.

Natuurlijk heeft de legende zich van zijn persoon meester gemaakt. Volgens sommigen heeft hij zelfmoord gepleegd, naar andere berichten zou hij Christen geworden zijn, en zijn belijdenis met den marteldood hebben bezegeld. Zie: J. Woltjer: Pontius Pilatus.

A 3. **Het Rechthuis van Pilatus.**

Sommigen meenen, dat Pilatus tijdens zijn verblijf te Jeruzalem zijn intrek heeft genomen in den burcht Antonia. (Zoo b.v.: Barnabé d'Alsace: Le Prétoire de Pilate.)

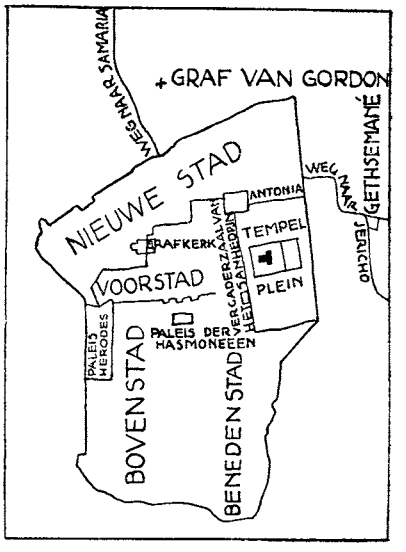
Anderen meenen, dat Pilatus, wanneer hij in Jeruzalem was, het paleis der Herodessen bij de Jaffapoort bewoonde. Dit paleis wordt ook wel genoemd het paleis van den stadhouder. Van latere stad-

houders weten wij met zekerheid, dat zij hier resideerden. Zie Josefus B. J. II 14, 8. (Zoo b.v.: Dalman: O. W. 356, en Schürer: G. J. V. I 458.)

De laatste meening lijkt ons de juiste.

A 4. Die geleden heeft onder Pontius Pilatus.

De Heere Jezus heeft geleden onder den rechter Pontius Pilatus,
opdat Hij,
onschuldig onder den wereldlijken rechter veroordeeld zijnde,
ons daarmee van het strenge oordeel Gods,
dat over ons gaan zou,
bevrijdde. (H. C. 38.)

3. Pilatus komt uit tot de Joden. Jhs.: 29—32.

1. Pilatus komt uit. Jhs.: 29a.

Pilatus zal door de drukte voor het paleis al wel gemerkt hebben, dat er iets bijzonders gaande is.

Bovendien zullen de Joden, die hem den vorigen avond om soldaten kwamen vragen, hem wel hebben moeten inlichten. (Ubbink: Jhs. 169.)

Ten slotte heeft Pilatus door zijn spionnen ook wel het een en ander vernomen.

Pilatus komt uit zijn paleis naar buiten. Hij doet daarmee een concessie aan de Joden. Verklaar.

Voor een beschrijving van de situatie zie Geikie: Life II 512.

2. Het Gesprek met de Joden. Jhs.: 29b—32.

De eerste vraag van Pilatus is: *„Wat beschuldiging brengt gij tegen dezen mensch?"* Jhs.: 29b.

De Joden trachten dan Pilatus te overbluffen: *„Indien deze geen kwaaddoener ware, zoo zouden wij Hem u niet overgeleverd hebben."* Gegronde, steekhoudende beschuldigingen Jhs.: 30. hebben zij immers niet.

Pilatus laat zich niet overbluffen. Hij weigert, om voor beul te spelen. Ironisch voegt hij hun toe: *„Neemt gij Hem, en oordeelt Hem naar uwe wet!"* Jhs.: 31a.

De Joden: *„Het is ons niet geoorloofd, iemand te dooden."* Jhs.: 31b.

Om bekrachtiging van een doodvonnis is het hun dus te doen.

Het zal wel niet zoo vaak voorgekomen zijn, dat de Joden

om den dood van een landgenoot kwamen vragen. Wellicht, dat Pilatus hen daardoor eerst niet goed begrepen heeft. Zie verder A 5 en 6.

A 5. **Johannes 18 : 32.**

Er zijn uitleggers, die Jhs. 18 : 31 op een andere wijze verklaren.

Die verklaring grondt zich op Jhs. 18 : 32: Opdat het woord van Jezus vervuld wierd, dat Hij gezegd had, beteekenende hoedanigen dood Hij sterven zou.

Gezegd: in Jhs. 12 : 32, 33: En Ik, zoo wanneer Ik van de aarde zal verhoogd zijn, zal hen allen tot Mij trekken. En dit zeide Hij, beteekenende, hoedanigen dood Hij sterven zou.

Daar spreekt de Heere Jezus van den kruisdood.

De Joden zouden nu tot Pilatus gekomen zijn, niet maar om bekrachtiging van het doodvonnis, maar om den kruisdood te vragen.

Voerden zij zelf het vonnis uit, dan zou de Heere Jezus gesteenigd worden. Dat willen zij niet. Als een gevloekte moet Hij gehangen worden. In alle andere gevallen kwam het hangen aan het hout eerst nadat de doodstraf voltrokken was. Het doode lichaam hing daar als het gevloekte. De Heere Jezus moet levend aan het kruis hangen als de gevloekte.

Komt het tot den kruisdood, dan is daartoe niet maar bekrachtiging van hun vonnis noodig, maar een geheel nieuw vonnis, dat Pilatus zelfstandig velt. Al de verantwoordelijkheid is dan van hen op den stadhouder gewenteld.

Langs dezen weg wordt de profetie vervuld. (Zie Bornhäuser: Zeiten 34.)

Spreek in dit verband over H. C. 39, A 6.

A 6. **Gekruisigd.**

Het heeft iets meer in, dat de Heere Jezus gekruisigd is geweest, dan dat Hij met een anderen dood gestorven ware:
Daardoor ben ik zeker,
dat Hij de vervloeking, die op mij lag, op zich geladen heeft,
dewijl de dood des kruises van God vervloekt was. (H. C. 39.)

4. De Beschuldiging. Lc.: 2.

Pilatus laat zich door de Joden niet overbluffen.

Zij moeten met hun beschuldigingen voor den dag komen.

Drie hebben zij er bedacht:

Wij hebben bevonden, dat deze:

1. *het volk verkeert;*
2. *verbiedt, den keizer schatting te geven;*

Lc.: 2. 3. *zeggende, dat Hij zelf Christus, de Koning is.*

Wij hebben bevonden: Officieel is de leugen dus vastgesteld.

Hij verkeert het volk: Verkeeren: Van het spoor brengen. (De Zwaan: Lc. 58.) Dat is een leugen: de Heere Jezus trachtte het volk juist in het goede spoor te brengen.

Hij verbiedt . . .: Dat is dan het bewijs voor de eerste beschuldiging. Maar het is een leugen. Zie Lc. 20 : 20—26, bld. 55.

Lc. 20 : 20—26. Over het betalen der schatting.

Hij is de Christus . . . : Dat was waarheid.

Te zamen is het antwoord een echte satansvondst: een mengeling van waarheid en van leugen.

Straks, voor het Sanhedrin, moest de godslastering dienen, om tot een veroordeeling te komen; toen werd de Heere Jezus aangerand in zijn profeet-zijn. Nu moet Hij lijden in zijn koningschap. Nu heeft Hij niet gezondigd tegen God, maar tegen den keizer. Hier meenen de Joden langs dezen weg succes te kunnen behalen.

5. Het Antwoord van den Heere Jezus op de Beschuldigingen.
Mt.: 11; Mc.: 2; Lc.: 3; Jhs.: 33—38a.

1. De Vraag. Mt.: 11; Mc.: 2; Lc.: 3; Jhs.: 33.

Pilatus zal wel vreemd getroffen geweest zijn door den ijver der Joden, om het Romeinsche gezag te handhaven.

De laatste beschuldiging heeft den meesten indruk op hem gemaakt. Daarop gaat hij in; het overige laat hij rusten.

Pilatus gaat weer in het rechthuis. Daar roept hij den Heere Jezus, en vraagt Hem: *„Zijt Gij de Koning der Joden?"* Jhs.: 33. Jhs.: 33.
Den nadruk zal hij wel gelegd hebben op *Gij*, en op *de:* de Koning, waarop de Joden wachten; en dat zoudt Gij dan zijn!

2. Het Antwoord. Jhs.: 34—38a.

1. Het Lijden.

Zeg nu eerst iets over het lijden van den Heere Jezus hier. Hij, de ware Koning, van wien alle macht afdaalt, staat hier tegenover een stadhouder, die door Hem met macht bekleed is, als een misdadiger.

Dan volgt het antwoord.

Daarbij heeft de Heere Jezus weer de leiding.

Hij begint met aan Pilatus een vraag te stellen:

2. De Vraag van den Heere Jezus. Jhs.: 34.

„Zegt gij dit van uzelven, of hebben het u anderen van Mij gezegd?" Jhs.: 34.

Van het antwoord van Pilatus zal afhangen welk antwoord de Heere Jezus geven zal.

Was de vraag bij Pilatus zelf opgekomen, dan had deze een koningschap in politieken zin op het oog. Dan moest het antwoord van den Heere Jezus zijn: „Neen."

Gaf Pilatus alleen door, wat de Overpriesters hem voorgezegd hadden, dan had het bedoelde koningschap ook een geestelijken inhoud, dan kon het antwoord met een zekere beperking zijn: „Ja."

Dit laatste is het geval, vandaar, dat de Heere Jezus straks

ook in dien zin antwoordt. Zie vs.: 36. (Zie verder: Baljon: Jhs. 299.)

3. Het Antwoord van Pilatus. Jhs.: 35.

Pilatus geeft antwoord op de vraag van den beschuldigde, die voor hem staat; moet antwoord geven aan den Heere Jezus: *„Ben ik een Jood? Uw volk en de Overpriesters hebben*
Jhs.: 35. *U aan mij overgeleverd. Wat hebt Gij gedaan?"*

Ben ik: Zoo verachtelijk mogelijk. Dacht ge, dat ik uit mij zelf daartoe komen zou?

Uw volk: Uit dien hoek komt de beschuldiging.

4. Het Antwoord van den Heere Jezus. Jhs.: 36.

De Heere Jezus begint nu, met Pilatus den aard van zijn koningschap duidelijk te maken: *„Mijn koninkrijk is niet van deze wereld. Indien mijn koninkrijk van deze wereld ware, zoo zouden mijn dienaars gestreden hebben, opdat Ik den Joden niet ware overgeleverd; maar nu is mijn koninkrijk niet van*
Jhs.: 36. *hier."*

Mijn koninkrijk is niet van deze wereld:

Mijn koninkrijk: Een rijk is het dus.

Niet van deze wereld: Beteekent:

Nìet: 1. Dat het koninkrijk van den Heere Jezus alleen buiten de wereld is.

2. Dat de Heere Jezus alle aanspraak op de wereld laat varen.

Wèl: Dat het koninkrijk niet op aarde zijn oorsprong heeft; zijn koningsheerschappij stamt uit den hemel, en is door een ingrijpen van God in den loop der wereld op aarde gegrond. Verg. Jhs. 8 : 23; 16 : 28. (Zie Zahn: Jhs. 634.)

Mijn dienaars zouden gestreden hebben: En de Heere Jezus had hun dat juist verboden. Mt. 26 : 52.

5. De tweede Vraag van Pilatus. Jhs.: 37a.

Pilatus valt den Heere Jezus in de rede. Al dat bijzondere kan hem niet schelen. Hij wil een antwoord, waar hij houvast aan heeft, waarop hij een mogelijke veroordeeling kan bouwen:
Jhs.: 37a. *„Zijt Gij dan een koning?"*

6. Het verdere Antwoord van den Heere Jezus. Jhs.: 37b.

Ook op die vraag zal de Heere Jezus antwoorden: *„Gij zegt, dat Ik een koning ben."* D.i. „Ja."

Jhs. 8 : 23. Gij lieden zijt van beneden, Ik ben van boven; gij zijt uit deze wereld; Ik ben niet uit deze wereld.

Jhs. 16 : 28. Ik ben van den Vader uitgegaan, en ben in de wereld gekomen; wederom verlaat Ik de wereld, en ga heen tot den Vader.

Mt. 26 : 52. Keer uw zwaard weder in zijn plaats.

Maar dan gaat Hij verder met de nadere omschrijving: *„Hiertoe ben Ik geboren, en hiertoe ben Ik in de wereld gekomen, opdat Ik der waarheid getuigenis geven zou. Een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort mijn stem."* Jhs.: **37b.**

De waarheid: De ware kennis Gods, die redt en bevrijdt. (Bouma: Jhs. 223.)

De waarheid getuigenis geven: Met volkomen en onbetwistbaar gezag te kennen geven, wat waarheid is.

Door te overtuigen van die waarheid, door aan die waarheid onderdanig te maken, grondt de Heere Jezus zijn koninkrijk, en breidt Hij het uit.

Tot dat koninkrijk kunnen dan behooren allen, die verlangen, die waarheid te kennen; die het woord van den Heere Jezus als de waarheid aanvaarden.

7. Pilatus' Uitroep. Jhs.: 38a.

Pilatus heeft slechts medelijden en spot voor een dweeper, die voor een hersenschim zijn leven zal geven: *„Wat is waarheid!"* Jhs : **38a.**

Als de meeste beschaafde Romeinen voelt Pilatus zich verre boven het volksgeloof verheven. Hij behoort tot de groote groep der twijfelaars, volgens wien het onmogelijk is, de waarheid te leeren kennen. (Zie verder: Woltjer: Pilatus 13.)

Pilatus breekt het gesprek af: Hij kan zijn tijd niet verbeuzelen met naar zulke leuterpraat te hooren.

Voor den Heere Jezus is hier weer verzwaring van het lijden. Hij heeft getracht, Pilatus een zuiver oordeelen mogelijk te maken; met een schouderophalen gaat hij Hem voorbij.

Toch heeft dit gesprek meer indruk op Pilatus gemaakt, dan hij hier wil laten voorkomen. Verg. Jhs. 19 : 8.

6. Het Antwoord van Pilatus aan de Joden. Lc.: 4; Jhs.: 38b.

Na dezen uitroep gaat Pilatus weer uit tot de Joden, en betuigt hun: *„Ik vind geen schuld in dezen mensch."* Lc.: **4.**

Ondertusschen heeft zich een heele schare voor het rechthuis verzameld. Allen hooren deze betuiging. Lc.: **4.**

Het was Pilatus' plicht geweest, den Heere Jezus nu vrij te laten; Hem in bescherming te nemen tegen de Joden.

Dat was geweest een handelwijze naar de zinspreuk van zijn natie: „Verga de wereld, de gerechtigheid hebbe haar loop!"

Pilatus doet dit niet.

Door zijn slapheid laat hij de deur voor de Joden op een kier staan: Hij zegt niet: Er is geen schuld in Hem; doch: ik vind

Jhs. 19 : 8. Toen Pilatus dan dit woord hoorde, werd hij meer bevreesd.

geen schuld. Maar al te gretig maken de Joden van de geboden gelegenheid gebruik.

7. De Overpriesters houden aan. Mt.: 12—14; Mc.: 3—5; Lc.: 5.

Zij komen aan met nieuwe beschuldigingen, met vele
Mc.: 3. zaken. Het zal wel een door elkaar geschreeuw geweest zijn, waar geen wijs uit te worden was.

De Heere Jezus schijnt ook naar buiten geleid te zijn; Hij hoort het alles ten minste aan.

Op geen van de aantijgingen gaat de Heere Jezus in. Hij
Mt.: 12. zwijgt: Dat geschreeuw heeft niets met een getuigenverhoor te maken.

Pilatus drukt zijn bevreemding uit over dit zwijgen:
Mt.: 13. *„Hoort Gij niet, hoe vele zaken zij tegen U getuigen?"*
Mt.: 14. Nog antwoordt de Heere Jezus niet; niet één eenig woord.

De stadhouder kan niet anders, dan zich verwonderen over
Mt.: 14. een dergelijke handelwijze.

Toch heeft het zwijgen van den Heere Jezus een goeden grond: Pilatus is den Heere Jezus voorbij gegaan met een schouder ophalen; nu is het zijn beurt om te negeeren.

Bovendien: Tegenwerpingen van den Heere Jezus hadden wellicht kunnen leiden tot vrijspraak; en de Heere Jezus wil geen vrijspraak, zijn ure is daar; Hij wil veroordeeld worden. (Schilder: Lijden, II 339.)

Toch geven de Joden het nog niet op; zij houden zelfs te
Lc.: 5. sterker aan.

Een van hun beschuldigingen is nu: *„Hij beroert het volk, leerende door geheel Judea, begonnen hebbende van Galilea*
Lc.: 5. *tot hier toe."*

Pilatus hoort het woord „Galilea". Dat zal een wending geven aan het proces.

Beschrijf nu eerst het tooneel voor het rechthuis: de steeds aangroeiende schare; de krijschende Joden; Pilatus, die niet weet, wat hij moet; de Heere Jezus in zijn verheven kalmte, maar ook in zijn zwaar lijden: Hij was gekomen om zijn volk te redden; datzelfde volk staat daar nu krijschend en tierend voor Hem, eischend zijn dood.

37. DE HEERE JEZUS VOOR HERODES.

Lc. 23 : 6—16.

1. Verband.

De Joden hebben den Heere Jezus naar Pilatus gebracht. Pilatus verklaart geen schuld in Hem te vinden. Toch houden de Joden aan. Het woord „Galilea", dat de Joden gebruiken, brengt dan een wending in het proces.

2. De Vraag van Pilatus. Lc.: 6.

Pilatus heeft het woord Galilea gehoord.

Naarstig informeert hij dan, of die Mensch een Galileër ware. Lc.: **6.**

Galilea was het vaderland der oproermakers, het broeinest der Zeloten.

3. Naar Herodes. Lc.: 7, 12.

Het antwoord is bevestigend. De Heere Jezus komt uit Galilea, en dus uit het gebied van Herodes. Lc.: **7.**

Dat grijpt Pilatus aan.

Pilatus kan den Heere Jezus niet naar Herodes zenden, om hem de zaak over te dragen. Herodes' koningschap was klatergoud, een eerebaantje. Een doodvonnis uitspreken kon Herodes niet. (Zie Woltjer: Pilatus 21; Rosardi: Procès: 249.)

Waarom zendt Pilatus den Heere Jezus dan wel daarheen?

1. Misschien, om te zien, of Herodes, die de Joden nader stond dan Pilatus, eenig meerder licht kon verschaffen.

2. Zeker, om met Herodes weer goede vrienden te worden. Pilatus en Herodes leefden in vijandschap. Lc.: **12.**

De oorzaak daarvan was misschien het dooden der Galileërs door Pilatus; Lc. 13 : 1. (Zoo o.a. Lepsius: Leben Jesu II 309.)

Een andere reden kan geweest zijn: Herodes schijnt in Rome moeite gedaan te hebben, om weer in het bezit te worden gesteld van het paleis van zijn vader. Dat was mislukt. (Zoo: Bapst: Vie II 302.)

Pilatus zal Herodes nu een vriendelijkheid bewijzen: hij zal blijk geven, prijs te stellen op zijn oordeel; dan zal de zaak wellicht weer in het reine komen.

Lc. 13 : 1 ... die boodschapten van de Galileërs, welker bloed Pilatus met hunne offeranden gemengd had.

Pilatus heeft in dezen juist gezien: op dezen dag zijn
Lc.: 12. Pilatus en Herodes vrienden met elkander geworden.
Welk een vernedering voor den Heere Jezus, om daartoe te moeten dienen.
Beschrijf nu het gaan naar Herodes.

4. Herodes.

De hier bedoelde Herodes is Herodes Antipas, een zoon van Herodes den Grooten.
Hij is de moordenaar van Johannes, Mt. 14 : 9.
Hij is de man, wiens geweten door dien moord gefolterd werd, Mt. 14 : 1, 2.
Hij is de man, die meende, dat Johannes in den Heere Jezus herrezen was, Lc. 9 : 9.
Hij is de man, die zijn geweten langzamerhand had toegeschroeid.
Herodes is in Jeruzalem. Zijn residentie is Tiberias. Ter gelegenheid van het pascha is hij, om de Joden te gerieven, naar de hoofdstad gekomen.
Hij verblijft daar in het oude paleis der Hasmoneeën, gelegen tegenover den Zuid-West hoek van den tempel.

5. Herodes en de Heere Jezus. Lc.: 8, 9.

In de woning van Herodes zijn de Overpriesters en Schrift-
Lc.: 10. geleerden mee naar binnen gegaan.
Herodes zal wel begonnen zijn, met kennis te nemen van de begeleidende boodschap, mondeling of schriftelijk, van Pilatus.
Ook zonder de streelende gewaarwording, die deze hem
Lc : 8. ongetwijfeld verschaft, is Herodes reeds zeer verblijd.
Twee redenen zijn er:

1. Hij is van overlang begeerig geweest, den Heere Jezus
Lc.: 8. te zien.
Eerst was die begeerte voortgesproten uit vrees. Langzamerhand is die vrees al wat gezakt. Toen werd het verlangen gevoed, omdat hij zooveel van den Heere Jezus
Lc.: 8. hoorde. Nu, bij het zien van den Heere Jezus, is de gedachte aan een herrezen Johannes geheel verdwenen.

2. Hij hoopt eenig teeken te zien, dat door den Heere
Lc.: 8. Jezus gedaan zal worden.
Dat typeert Herodes. Hij leidt een leven, waarin de pret de verveling moet verdrijven. En die pret wordt op den duur zoo eentonig. Nu is er eens wat nieuws. Met vele woorden
Lc.: 9. vraagt hij den Heere Jezus.
Het is wel vreemd: een koning, die een gebonden gevangene met vele woorden om iets vraagt.

Voor den Heere Jezus ligt er weer dieper lijden in: Hij wordt verlaagd tot hofnar, tot potsenmaker, die naar een gril van een koning zijn kunsten moet vertoonen.

Er ligt ook eene verzoeking in: Tracht Herodes in het gevlij te komen, dan zal deze zeker uw voorspraak zijn; hij kan uw leven redden.

Wat is nu de houding van den Heere Jezus bij dit alles? Hij antwoordt hem niets. Lc.: 9.

Herodes is geen rechter; alleen een op sensatie beluste nietsdoener. Bovendien is hij de moordenaar van Johannes.

Plaats nu die twee koningen tegenover elkaar: de Heere Jezus, gebonden, maar verheven in zijn zwijgen — Herodes, de smeekende, op den troon.

6. De Overpriesters en de Schriftgeleerden. Lc.: 10.

De Overpriesters en de Schriftgeleerden zijn bij dit alles tegenwoordig.

Dat vragen om een teeken door Herodes bevalt hun in het geheel niet.

Gaat de Heere Jezus er op in, dan is dat een streep door hun rekening. Vandaar dan ook, dat zij Herodes' aandacht daarvan af willen leiden.

Het middel: Zij beschuldigen den Heere Jezus heftiglijk. Lc.: 10.
Beschrijf!

7. Het blinkend Kleed. Lc.: 11a.

Herodes is gekrenkt door het zwijgen van den Heere Jezus, hij voelt zijn minderheid.

Daarover zal hij zich wreken.

Hij begint, met den Heere Jezus te verachten, Hem verachtelijke woorden toe te voegen. Lc.: 11.

Dan gebruikt hij het scherpste wapen: de spot.

Alleen kan hij het niet eens af. Zijn soldaten — dat zal wel een soort eerewacht geweest zijn — moeten meedoen. Herodes voelt niet, hoe hij zich zelf daarmee nog meer vernedert.

Nog erger wordt het. Het blijft niet bij woorden: hij doet den Heere Jezus een blinkend kleed aan, A 1. Een bespotting Lc.: 11.
van zijn koningschap.

Lees nu ook: Op. 1 : 13—15.

A 1. **Een blinkend Kleed.**

Sommigen meenen, dat hier bedoeld is, de witte mantel, die gedragen werd door candidaten, wanneer deze solliciteerend voor

Op. 1 : 13. En in het midden van de zeven kandelaren (zag ik) eenen, den Zoon des Menschen gelijk zijnde, bekleed met een lang kleed tot de voeten, en omgord aan de borsten met een gouden gordel . . .

een hooge betrekking de vereischte bezoeken bij de autoriteiten aflegden.

De bedoeling van Herodes zou dan geweest zijn, den Heere Jezus voor te stellen, als candidaat voor het koningschap.

Mogelijk is ook, dat Herodes alleen bedoeld heeft, het koningschap van den Heere Jezus bespottelijk te maken. (Zie verder: Kastner: Jesus vor Pilatus 76.)

8. Terug naar Pilatus. Lc.: 11b.

Zoo, in dat spotkleed, zendt Herodes den Heere Jezus terug
Lc.: 11. naar Pilatus.

Daartoe bepaalt hij zich; een oordeel over schuld of onschuld spreekt hij niet uit.

9. Het Voorstel van Pilatus tot Geeselen. Lc.: 13—16.

De Heere Jezus komt terug bij Pilatus.

Veel verder is deze met het zenden naar Herodes niet gekomen.

Weer staat hij voor de vraag: Wat nu? Het recht laten zegevieren, of toegeven aan den wensch der Joden?

Pilatus roept ze allen tot zich: Overpriesters, Oversten,
Lc.: 13. volk.

Eerst herhaalt hij, dat hij zelf geen schuld in den Heere Jezus gevonden heeft: *„Gij hebt dezen Mensch tot mij gebracht, als een, die het volk afkeerig maakt, en ziet, ik heb Hem in uw tegenwoordigheid ondervraagd, en heb in dezen Mensch geen*
Lc.: 14. *schuld gevonden, van hetgeen, daar gij Hem mede beschuldigt."*

Vervolgens zegt hij, dat ook Herodes niets heeft kunnen vinden, des doods waardig: *„Ja ook Herodes niet; want ik heb ulieden tot hem gezonden, en ziet, er is van Hem niets gedaan,*
Lc.: 15. *dat des doods waardig is."*

Dan komt Pilatus met een voorstel: Hij wil een tusschenweg bewandelen; de Joden zullen gedeeltelijk hun zin krijgen:
Lc.: 16. *„Zoo zal ik Hem dan kastijden en loslaten."*

Dit is het eerste betoon van zwakheid bij Pilatus. Er volgen er nog vele.

Spreek over het lijden van den Heere Jezus: Pilatus is rechtens verplicht, Hem vrij te laten, zelfs om Hem te beschermen tegen zijn vijanden. Met ieder ander gevangene zou dat geschied zijn.

In plaats daarvan doet Pilatus dit voorstel.

De Romeinsche rechter sanctionneert hier het buiten-de wet-geplaatst-zijn. (Zie Schilder: Lijden II 309.)

10. Slot.

Het voorstel van Pilatus komt niet eens in behandeling. Ook nu geschiedt er iets, waardoor het proces opnieuw een wending krijgt.

38. DE HEERE JEZUS VOOR PILATUS, II.

Mt. 27 : 15—30; Mc. 15 : 6—19; Lc. 23 : 17—25; Jhs. 18 : 39—19 : 16a.

1. Verband.

Pilatus heeft den Heere Jezus onschuldig verklaard. Herodes vindt geen schuld in Hem. Maar de Joden zoeken zijn dood. Pilatus wil een tusschenweg bewandelen: Hij zal Hem kastijden en loslaten. Dit voorstel komt niet in behandeling. Er geschiedt iets, waardoor het proces opnieuw een wending krijgt.

2. Het Loslaten van een Gevangene.

Mt.: 15; Mc.: 6, 8; Lc.: 17.

Steeds meerderen verzamelen zich voor het rechthuis.

Enkelen uit die menigte beginnen iets te roepen. Misschien zijn het wel vrienden van den Heere Jezus geweest. Mc.: 8.

Zij begeeren, dat Pilatus hun doen zal, gelijk hij hun altijd gedaan had. Mc.: 8.

Wat had Pilatus dan altijd gedaan?

Op het (Paasch)feest was de stadhouder gewoon, den volke een gevangene los te laten, welken zij wilden. Ook op dit feest moet hij hun dus een gevangene loslaten. Zie A 1. Mt.: 15. Lc.: 17.

Voor het volk is het pascha reeds voorbij. Zij kunnen Pilatus aan een „verzuim" herinneren.

A 1. **Het Loslaten van een Gevangene.**

Het recht van gratie, zooals wij dat hebben, kende de Joodsche wet niet. Zie Ex. 21 : 12; Num. 35 : 31.

Van een loslaten van gevangenen, zooals dat hier geschiedt met Barabbas, is ons uit de Romeinsche wetgeving heel weinig bekend.

Er schijnt een bepaling geweest te zijn, waardoor Pilatus bij deze gewoonte van vrijlating, wettelijk gedekt was; misschien had hij daartoe een speciale vergunning van den keizer. (Doerr: Prozeß 48. Zie ook: O. Eger: Rechtgeschichtliches 7, 8, die een voorbeeld aanhaalt uit Egypte; ook zoo Kastner: Jesus vor Pilatus 29. Verder: Rosardi: Procès: Chap. XIX, vooral p. 202; Hirschfeld in: Sitzungsbericht Berl. Ak. 1889 S. 437; J. Merkel: Über die Begnadigungskompetenz im Röm. Strafprocesse, en later dezelfde in Z. N. W. VI 293.)

Ex. 21 : 12. Wie iemand slaat, dat hij sterft, die zal zekerlijk gedood worden.

Num. 35 : 31. Gij zult geen verzoening nemen voor de ziel des doodslagers, die schuldig is te sterven, want hij zal zekerlijk gedood worden.

3. Pilatus geeft de Keus tusschen Barabbas en den Heere Jezus. Mt.: 16—18; Mc.: 7, 9, 10; Jhs.: 39.

Pilatus ziet dadelijk, dat hier hem wellicht een gelegenheid geboden wordt, om uit de moeilijkheden te geraken. Met beide handen grijpt hij haar aan.

Ook op dit feest zal hij den Joden een gevangene loslaten.

Daarbij zal hij de Overpriesters uitspelen tegen het volk. Hij weet, dat de Overpriesters den Heere Jezus door nijdig-
Mt.: 18. heid overgeleverd hebben.

Dat zal hij den vorigen avond al wel bemerkt hebben, toen zij om soldaten kwamen. Dat is in den loop van den morgen duidelijk aan het licht gekomen.

Wellicht heeft Pilatus ook geweten, dat een groot deel van het volk, vooral van buiten Jeruzalem, den Heere Jezus niet kwaadgezind was. Die menschen moeten hem helpen tegen de Overpriesters.

Hij doet daartoe een inbreuk op het volksrecht: Hij laat hun niet een vrije keuze, maar geeft hun te kiezen uit een
Mt.: 17. tweetal. Naast den Heere Jezus plaats hij eenen Barabbas:
Mt.: 16. een welbekenden gevangene, een moordenaar, d.i. een roover. (Baljon: Jhs. 302.) In een oproer was hij wegens het begaan
Mc : 7. van een moord gegrepen, met andere mede-oproermakers, A 2.

Bar-Abbas beteekent: Zoon des vaders. Volgens Origenes was zijn voornaam: Jezus.

Het volk krijgt dus de keuze uit: Jezus, die genaamd wordt de Christus, de Koning der Joden; en Jezus, de zoon des
Mt.: 17. vaders.

Spreek weer over het lijden van den Heere Jezus in dit alles:

De Heere Jezus wordt hier geplaatst naast Barabbas.

Barabbas is een moordenaar, maar de wet beschermt hem. De Heere Jezus is de buiten-de-wet-geplaatste, de uitgestootene.

Naast Barabbas is de Heere Jezus de minste; Barabbas kan op Hem neerzien. (Zie uitvoerig: Schilder: Lijden II 443.)

De Heere Jezus lijdt hier als priester: Hij wordt veroordeeld; Barabbas gaat vrij uit.

A 2. **Barabbas.**

Voor de meening, dat Barabbas zou zijn de volksvriend, de aanvoerder in den strijd om bevrijding, zie o.a. Loisy: Evangiles syn. 643.

Waarschijnlijk is deze veronderstelling niet: Pilatus had nog wel zooveel gezond verstand, dat hij een dergelijke figuur niet tegenover den Heere Jezus plaatste.

4. De Boodschap van Pilatus' Vrouw. Mt.: 19.

Wanneer Pilatus dit tweetal aan het volk heeft voorgelegd, wordt zijn aandacht voor iets anders gevraagd.

Er is een boodschap van zijn vrouw, A 3, voor hem: „*Heb toch niets te doen met dien Rechtvaardige, want ik heb heden veel geleden in den droom om zijnentwille.*" Mt. :19.

Heb toch . . . : Waarschijnlijk heeft Pilatus' vrouw tijdens haar verblijf in Judea getracht, het een en ander van het Jodendom te weten te komen. Er waren veel aanzienlijke Romeinsche vrouwen, die zich tot het Jodendom aangetrokken gevoelden. Bij die onderzoekingen kan zij ook iets van den Heere Jezus vernomen hebben.

Rechtvaardige: Hij is zoo slecht niet, als zijn aanklagers het willen doen voorkomen. Meer ligt hier niet in.

Ik heb . . . : Zij schijnt benauwende droomen gehad te hebben, en vreest nu den toorn der goden, wanneer deze Rechtvaardige geoordeeld wordt. A 4.

Ook dit intermezzo moet dienen, om het lijden van den Heere Jezus te verzwaren. In de boodschap wordt niets gezegd ten gunste van den Heere Jezus. Drijfveer is alleen vrees voor den toorn der goden, die haar zal treffen. Om dien Rechtvaardige bekommert zij zich verder niet. Weer de negatie. (Zie Schilder: Lijden II 460.)

A 3. **Pilatus' Vrouw.**

Augustus had den pro-consuls verboden hun vrouwen mee te nemen naar de provincies. Later had Tiberius dit, hoewel ongaarne, toegestaan. De betrokken ambtenaar moest echter steeds goed bedenken, dat hij verantwoordelijk bleef voor al de daden van zijn vrouw. (Zie Rosardi: Procès 222; Kastner: Jesus vor Pilatus 57.)

Volgens de overlevering heette Pilatus' vrouw Claudia Procula; zij zou zeer godvreezend, en zeer Jodengezind geweest zijn. Later zou zij zelfs tot het christendom zijn overgegaan. De Grieksche kerk vereert haar als heilige; 27 October is aan haar gewijd. Zie verder: G. P. Kits von Heijningen: Claudia Procula.

A 4. **De Droom.**

Oudtijds gold de meening, dat Satan de bewerker van dezen droom geweest is, o.a. Origenes. Van deze meening is men geheel teruggekomen.

God zelf heeft zich bij Pilatus, die de Schrift niet kende, van dit middel bediend, om hem toe te spreken.

Aan de eene zijde is in Gods Raad besloten, dat Pilatus den Heere Jezus veroordeelen zal. Aan den anderen kant moet het zoo zijn, dat Pilatus dit doet geheel uit vrijen wil. Hij moet de volle verantwoordelijkheid er van dragen. Vandaar deze waarschuwing. (Zie uitvoerig: Nebe: Leidensgesch. II 94.)

5. Het Volk eischt Loslating van Barabbas. Mt.: 20, 21; Mc.: 11; Lc.: 18, 19; Jhs.: 40.

De Overpriesters en Ouderlingen maken van dit intermezzo een handig gebruik. Als slangen sluipen zij tusschen de schare door, overal sissend, dat zij zouden Barabbas begeeren, en Jezus dooden. Mt.: 20.

Zij hebben succes: Wanneer straks de stadhouder zich tot

het volk wendt, om te vragen: *„Welken van deze twee wilt gij, dat ik u zal loslaten?"* dan klinkt het als uit een mond: *„Weg*
Lc.: 18. *met dezen! en laat ons Barabbas los!"*
Mt.: 26. Barabbas is los gelaten.

Teeken Barabbas als type van den zondaar, die vrij uit gaat, omdat de Heere Jezus voor hem stierf.

6. De Joden eischen Kruisiging; Pilatus stelt voor Geeseling.
Mt.: 22, 23; Mc.: 12—14; Lc.: 20—23.

Het schoone plan van Pilatus is mislukt; niet de Heere Jezus, maar Barabbas is gekozen.

Pilatus heeft nog een pijl op zijn boog: Hij zal hun ditmaal niet één, maar twee gevangenen loslaten; die tweede zal dan
Lc.: 20. de Heere Jezus zijn. A 5.

Maar ook die toeleg mislukt.
Lc.: 21. Het antwoord op dit voorstel is: *„Kruis Hem; Kruis Hem!"*

Hier hebben we voor de eerste maal, waar het den Overpriesters om te doen is: het kruis. Aan dit geroep zullen zij wel niet vreemd geweest zijn.

Pilatus begrijpt deze houding van het volk niet. Ze was voor een Romein ook niet te begrijpen. Verklaar!

Nogmaals wendt hij zich tot de schare: *„Wat wilt gij dan,*
Mc.: 12. *dat ik met Hem doen zal, dien gij een Koning der Joden noemt?"*
Dat is wel het diepste, waartoe een Romeinsch rechter komen kon: aan het volk vragen, wat hij moest doen.
Mc.: 13. Weer is het antwoord: *„Kruis Hem!"*

Pilatus' niet begrijpen drijft hem dan tot de vraag: *„Wat*
Mt.: 23. *heeft Hij dan kwaads gedaan?"*

Een antwoord op die vraag weet het volk niet.
Mt.: 23. Maar weer klinkt het: *„Laat Hem gekruisigd worden."*

Nog geeft Pilatus het niet op. Hij komt terug op het voor-
Lc.: 22. stel, dat hij gedaan had na de terugkomst van Herodes: *„Ik heb geen schuld des doods in hem gevonden,"* maar om u ter wille te zijn, *„zoo zal ik Hem dan kastijden, en loslaten."*

Het antwoord: „Maar zij hielden aan, met groot geroep, eischende, dat Hij zou gekruist worden.
Lc.: 23. En hun en der Overpriesters geroep werd geweldiger."

Leg den nadruk op elk woord: hielden aan — groot geroep — allen doen mee, Mt.: 22 — eischende — geweldiger.

Beschrijf nu die bruisende zee, die daar voor den Heere Jezus oploeit, eischende zijn kruisdood. De Overpriesters hebben succes; de hel kan lachen — en treuren.

Spreek ook weer over het lijden van den Heere Jezus onder dit alles: het is nu maar niet een enkeling, of een groep, die zijn dood eischt, het gansche volk wil zijn dood. Uitgebannen moet Hij worden als een gevloekte; Hij, die kwam om te redden.

7. De Geeseling. Jhs. 19 : 1.

Pilatus bevindt zich op een hellend vlak: Hij is begonnen het recht te buigen. Men zal hem dwingen door te gaan tot het bittere einde.

Tot dusverre had de Heere Jezus nog geen lichamelijk leed ervaren. Dat komt nu.

Pilatus heeft voorgesteld: geeseling. Het volk is niet op dat voorstel ingegaan.

Toch zal Pilatus zijn voornemen volvoeren. Dan kan hij weer zien.

Hij laat den Heere Jezus geeselen. Waarschijnlijk vóór het rechthuis, ten aanzien van het gansche volk. (Zie Nebe: Leidensgesch. II 111; Grosheide: Mt. 346.) Beschrijf sober. Zie A 5. Jhs. 19:1.

Weer vloeit het bloed van den Heere Jezus. Zonder bloedstorting geschiedt geen vergeving.

Lees: Jes. 53 : 5: *Hij is om onze overtredingen verwond . . . door zijne striemen is ons genezing geworden.*

A 5. **Geeselen.**

1. Zelfstandige Straf.

In gewone omstandigheden waren geeseling en kruisiging nauw met elkaar verbonden: wie gekruisigd zou worden, werd eerst gegeeseld. Pilatus scheidt die beide: Hij laat de geeseling hier uitvoeren als zelfstandige straf. Dat was onrechtvaardig: zonder veroordeeling mocht de Heere Jezus niet gekruisigd worden, maar evenmin gegeeseld.

2. De Geeselstraf bij de Joden.

De geeseling bij de Joden werd oorspronkelijk uitgevoerd met harde, knoestige, van prikkels voorziene stokken. Later kwamen riemen in gebruik, drie in getal, de middelste was van kalfsleer, de beide andere van ezelleer.

Voor elk geval afzonderlijk werd het aantal slagen vastgesteld. Drie rechters bepaalden dit, al naar zij meenden, dat de veroordeelde verdragen kon.

Het aantal slagen was steeds deelbaar door drie; een derde werd gegeven op de borst, twee derde op den rug. Het maximum aantal bedroeg negen en dertig.

De rechter moest bij de volvoering der straf tegenwoordig zijn. (Zie: Strack en Billerbeck III 527.)

3. De Geeselstraf bij de Romeinen.

De geeselstraf werd door de Romeinen op de meest gruwelijke wijze ten uitvoer gebracht: De delinquent werd gewoonlijk, nadat men hem de kleeren van het lijf gerukt had, aan een zuil of paal, van een halve-manshoogte, gebonden, en zonder dat er verder eenige beperkende bepaling was, aan de ruwheid van de beulsknechten, van wie er in den regel vier waren, overgelaten. Daar het toch slechts slaven of barbaren waren, met wie zij te doen hadden, toonden zij des te minder medelijden. In den regel overleefden de gegeeselden deze straf dan ook niet.

Bij het toedienen der slagen bediende men zich van stokken, of van geeselzweepen, uit riemen gevlochten, of uit kettingen samen-

gesteld. Om de uitwerking nog meedoogenloozer te doen zijn, vlocht men in het martelwerktuig doornen of stukken been, of wel, men lei er knoopen in. In den tijd der Christenvervolgingen had men de gewoonte, de riemen te voorzien van looden kogeltjes.

Eusebius getuigt van zulk een geeseling: „Alle aanwezigen verschrikten, toen men hen zag: Eenigen waren tot de aderen van vleesch ontbloot; de beenderen, ja zelfs de ingewanden waren te zien."

Het schijnt, dat men bij den Heiland de geeseling niet tot het uiterste heeft doorgevoerd, dan ware Hij menschelijkerwijze reeds eerder bezweken, en in Mc. 15 : 44 verwondert Pilatus er zich over, dat de Heere Jezus reeds gestorven is.

Of de Heiland tijdens de geeseling ook aan een zuil is vastgebonden geweest, kunnen wij uit de gegevens der Heilige Schrift niet meer opmaken. De overlevering spreekt eerst in de vierde eeuw van een paal, waaraan de Heere Jezus gebonden zou geweest zijn.

8. De Bespotting door de Krijgsknechten. Mt.: 27—33; Mc.: 16—19; Jhs.: 2, 3.

Na de geeseling wordt de Heere Jezus overgelaten aan de Romeinsche krijgsknechten.

Dat is de derde maal: Herhaal: Voor het Sanhedrin; bij Herodes.

Die krijgsknechten voeren den Heere Jezus mee naar
Mt. : 27. binnen, in het rechthuis.

Mc.: 16. De gansche bende wordt daar over Hem samengeroepen. Het geheele garnizoen bedroeg drie cohorten: zes honderd man. (Baljon: Mt.: 408.) Het is echter de vraag, of die hier alle aanwezig geweest zijn.

Dan begint het „spel".

Misschien hebben de soldaten het wel afgekeken van Herodes:

Mt.: 28. 1. Zij ontkleeden den Heere Jezus.

Bij het geeselen was de Heere Jezus ontkleed geweest. Dat geschiedt nu opnieuw. — Een dubbele schande.

Mt.: 28. 2. Zij doen Hem een purperen mantel om.

Het zal wel een oude roode soldatenmantel geweest zijn.

Een mantel: een stuk doek, op den rechterschouder met een gesp vastgehouden; de linkerschouder bleef bloot.

3. Zij vlechten een kroon van doornen, en zetten die op
Mt.: 29. zijn hoofd.

Bedoeld is een kroon, die men een terugkeerenden overwinnaar schonk. (Baljon: Mc. 259.) Zie A 6. We lezen nergens, dat die kroon weer is afgenomen.

Mt.: 29. 4. Zij geven Hem een rietstok in de rechterhand.

Die rietstok zal wel den schepter hebben moeten voorstellen. Waarschijnlijk heeft de Heere Jezus dien rietstok niet aangenomen. Dan gaan de soldaten Hem er mee slaan. Zie bij 8.

Het riet zal wel afkomstig geweest zijn van de Jordaan. (Dalman: O. W. 91.)

5. Zij vallen op hun knieën voor Hem, en bespotten Hem, zeggende: *„Wees gegroet, Gij Koning der Joden!"* Mt.: 29.

6. Dan spuwen zij Hem. Mt.: 30.

7. Zij geven Hem kinnebakslagen. Jhs : 3.
Een tijd lang en herhaaldelijk. (Bouma: Jhs. 226.)

8. Zij slaan Hem op het hoofd, met den rietstok, dien zij Hem ontnomen hebben. Mt.: 30.
De doornen dringen daardoor in het vleesch.

9. Zij aanbidden Hem. Mc.: 19.
Zie A 7.

Spreek weer over het lijden van den Heere Jezus.

Hier komt het buiten-de-wet-geplaatst-zijn wel heel sterk uit.

Het lijden in het koninklijke ambt treedt hier weer op den voorgrond.

Lees ook: Op. 14 : 14: *En ik zag, en ziet, een witte wolk, en op de wolk was een gezeten, des Menschen Zoon gelijk, hebbende op zijn hoofd een gouden kroon, en in zijn hand een scherpe sikkel.*

Les: De Romeinsche soldaten huldigen den Heere Jezus met den mond, en spuwen Hem tegelijk. Zij groeten Hem in het aangezicht, en mishandelen Hem met de handen Woord en daad zijn bij hen in scherpe tegenstelling.

Zóó wordt de Heere Jezus, ook door ons, iederen dag nog bespot. Maar zijn geduld, en zijn lankmoedigheid, en zijn liefde zijn ook nu nog dezelfde.

A 6. De Doornenkroon.

Men heeft zich het hoofd gebroken over de vraag, van welke doornsoort de kroon, die de Heere Jezus eenmaal gedragen heeft, wel vervaardigd zou geweest zijn.

Een beslist antwoord is daarop niet te geven.

Wel staat zooveel vast, dat het de z.g. Christusdoorn niet geweest is. Deze doornsoort groeit alleen in het Jordaandal, en in oasen, maar komt in de nabijheid van Jeruzalem in het geheel niet voor.

Velen denken thans aan een soort van doornige struiken (Poterium spinosum) dat op alle stukken land, die niet in cultuur gebracht zijn, in overvloedige hoeveelheden gevonden wordt. Zij worden veel gebruikt als brandstof.

Nu lezen wij, dat de knechten van den hoogepriester op de binnenplaats een vuur hadden aangelegd. Dit schijnt dus een onder soldaten bestaande gewoonte geweest te zijn. Het is dan ook niet onmogelijk, dat op de binnenplaats van het rechthuis van Pilatus een hoeveelheid doornen aanwezig was, die gebruikt werd, om

bij koude een vuur te onderhouden. Een van die doornentakken kunnen de soldaten dan genomen hebben.

Dalman denkt thans nog aan een derde doorngewas: de centaurea pallesceus, die zeer buigzame takken heeft. O. W. 265.

A 7. **De Aanbidding.**

Wat de soldaten hier doen, is misschien geweest de nabootsing van een van hun feesten: Ieder jaar werd op het feest van Saturnus een spotkoning door het lot aangewezen. Dertig dagen lang mocht hij zijn lusten botvieren, aan het eind daarvan werd hij den god geofferd. (Zie: Th. Birth: Leben Antike 189, die vooral het verschil aanwijst. Verder: Wendland: Jesus als Saturnalienkönig in Hermes XXXIII 175.)

9. Zie, de Mensch! Jhs.: 4, 5.

Waar Pilatus tijdens de bespotting van den Heere Jezus geweest is, weten we niet.

Wanneer Pilatus Hem na de bespotting weer ziet in het rechthuis, komt in hem geen medelijden op — dat kende hij niet.

Wel voelt Pilatus, dat de aanblik van den Heere Jezus geschikt is, om bij het volk medelijden op te wekken.

Hij neemt den Heere Jezus mee, dragende de doornenkroon,
Jhs.: 5. en het purperen kleed. Beschrijf, sober!

Hij stelt Hem aan het volk voor: *„Ziet, ik breng Hem tot*
Jhs.: 4. *ulieden uit, opdat gij weet, dat ik in Hem geen schuld vinde"*; en
Jhs.: 5. dan: *„Zie, de Mensch!"* Het is alsof hij vragen wil: „Is het nu nog niet genoeg?"

Spreek over het lijden van den Heere Jezus hierin: Na de geeseling volgde in gewone omstandigheden dadelijk het kruis. Dan was het uit. De Heere Jezus moet alles nu nog eens opnieuw doormaken.

10. De Overpriesters eischen opnieuw het Kruis. Jhs.: 6.

De Overpriesters voelen heel goed, waar het Pilatus om te doen is. Aan de schare is te merken, dat het aanschouwen van den Heere Jezus in dezen staat indruk op haar maakt.

Dien indruk moeten de Overpriesters weer wegwerken. Van-
Jhs.: 6. daar hun nu weer herhaald geschreeuw: *„Kruis Hem!"*

Succes hebben zij niet: alleen hun dienaren sluiten zich bij hen aan met hun geschreeuw. Het volk zwijgt; hun „Kruis Hem!" van zooeven is verstomd.

Pilatus maakt van de volksstemming gebruik. Wrevelig voegt hij de Overpriesters toe: *„Neemt gijlieden Hem, en*
Jhs.: 6. *kruist Hem, want ik vind in Hem geen schuld."*

Volgens de wet, waarnaar Pilatus richtte, was de Heere Jezus onschuldig; volgens de Joden en hun wet moest Hij sterven, verg. vs.: 7. Laten de Joden Hem dan nemen, en naar hun wet oordeelen. Maar dat kon niet, want die wet kende geen kruisiging. (Zahn: Jhs. 638.)

11. De Zoon van God. Jhs.: 7, 8.

Is de Heere Jezus naar Pilatus' wet onschuldig, naar die der Joden is Hij het niet: *„Wij hebben een wet, en naar onze wet moet Hij sterven, want Hij heeft zichzelven Gods Zoon gemaakt."* Jhs.: 7.

Een wet. Bedoeld is Lev. 24 : 16.

Gods Zoon: Niet: de Messias. De Messias dachten zij zich heel anders.

Wanneer Pilatus dit woord hoort, wordt hij meer bevreesd. Jhs.: 8. Pilatus was dus al bevreesd. Het is een vrees, gewekt door al het vreemdsoortige, dat deze zaak kenmerkte. Bevreesd ook, voor het fanatisme der Joden: hoe moet hij zich er uitredden.

Meer bevreesd wordt hij door dat „Zoon van God".

De Romeinen geloofden aan locale goden, dus ook aan een God der Joden. Ook, dat die goden wel op aarde kwamen. Het bijgeloof wint het hier bij Pilatus van het ongeloof. (Zie Zahn: Jhs. 639; Woltjer: Pilatus 36.)

12. De Heere Jezus en Pilatus. Jhs.: 9—11.

Van dat „Gods Zoon" wil Pilatus meer weten.

Hij neemt den Heere Jezus weer mee in het rechthuis.

Daar vraagt hij Hem: *„Van waar zijt Gij?"* Jhs : 9.

Maar de Heere Jezus antwoordt hem niet.

Pilatus had met zijn: „Wat is waarheid?" de poging van den Heere Jezus, om hem tot oordeelen in staat te stellen, afgesneden. Terwille van de vrees van Pilatus zal de Heere Jezus er zich niet voor laten vinden, om daar nu nog eens over te beginnen.

Bovendien: de Heere Jezus kon op die vraag naar het godenzoon zijn niet bevestigend antwoorden: dat had Pilatus toch verkeerd begrepen. Hij mocht niet ontkennend antwoorden; dat was een leugen geweest.

Bij dit zwijgen wint de trots van den Romein het van zijn vrees: *„Spreekt Gij tot mij niet? Weet Gij niet, dat ik macht heb, U te kruisigen, en macht heb U los te laten?"* Jhs : 10.

Pilatus zegt het heel juist: hij heeft de macht; niet het recht. In plaats van aan zijn macht, had Pilatus wat meer aan zijn plicht moeten denken.

Ook voor den trots van Pilatus gaat de Heere Jezus niet uit den weg: *„Gij zoudt geen macht over Mij hebben, indien het u niet van boven gegeven ware. Daarom, die Mij aan u heeft overgeleverd, heeft grooter zonde."* Jhs.: 11.

Gij zoudt geen macht: Alle macht daalt van God af,

Lev. 24 : 16. Wie den naam des Heeren gelasterd zal hebben, zal zekerlijk gedood worden.

Rom. 13 : 1. Daarom moet Pilatus zich niet op zijn macht verhoovaardigen, maar veeleer toezien, hoe hij de hem verleende macht besteedt.

Die Mij aan u heeft overgeleverd . . . : Kajafas zondigde opzettelijk, tegen beter weten in; Pilatus is slechts een speelbal. Annas en Kajafas handelen uit haat; Pilatus geeft den Heere Jezus over uit vrees.

Pilatus zegt niets meer na dit woord van den Heere Jezus; Hij heeft het laatste woord.

13. Pilatus zoekt den Heere Jezus los te laten. Jhs.: 12a.

Zooveel indruk hebben de woorden van den Heere Jezus op Pilatus gemaakt, dat hij het besluit neemt, den Heere Jezus niet uit gunst over te leveren. Hij zal om den wensch der Joden het recht niet breken. Van nu af zoekt Pilatus den
Jhs.: 12a. Heere Jezus los te laten. De vrees voor den Godenzoon is grooter, dan de vrees voor de Joden.

Ongetwijfeld heeft Pilatus de Overpriesters ook hiervan in kennis gesteld.

Nauwelijks voelen zij, dat hun prooi hun nog op het laatste oogenblik gaat ontglippen, of zij brengen hun laatste reserve in het vuur.

14. Des Keizers Vriend niet meer. Jhs.: 12b.

Het vragen van de Overpriesters wordt nu dreigen: *„Indien gij dezen loslaat, zoo zijt gij des Keizers vriend niet; een iegelijk,*
Jhs.: 12b. *die zich zelven koning maakt, wederspreekt den Keizer."*

Vriend des Keizers: Een titel, die als een bijzondere onderscheiding verleend werd. (Friedlieb: Arch. 134.) Zoo hoog is Pilatus geklommen.

Maar van die hooge positie kunnen de Joden Pilatus doen vallen, wanneer zij hem bij den achterdochtigen en naijverigen keizer Tiberius aanklagen, van één, die zich koning wilde maken, te hebben vrijgesproken.

Daar kwam bij, dat de invloed van Pilatus' machtigen beschermer aan het hof in dezen tijd daalde. (Ubbink: Jhs. 173.)

15. De laatste Poging van Pilatus. Jhs.: 13—15.

Voor deze bedreiging zal Pilatus zwichten.

Toch wil hij nog een laatste poging wagen.

Zooeven is het volk bij het zien van den Heere Jezus onder den indruk gekomen. Nogmaals zal hij Hem aan het volk
Jhs.: 13. vertoonen. Weer wordt de Heere Jezus naar buiten geleid.
Jhs.: 14. Beschrijf. Zie A 8, 9, 10, 11, 12. Met een: *„Ziet, uw Koning,"* wendt Pilatus zich nogmaals tot het volk.

Rom. 13 : 1 . . . want er is geen macht, dan van God, en de machten, die er zijn, die zijn van God verordend.

Maar de eerste indruk van het zien van zooveel ellende is verdwenen, het medelijden is gezakt.

Het geroep weerklinkt: *„Neem weg, neem weg, kruis Hem!"* Jhs.: **15.**

Niet zonder leedvermaak en spot vraagt Pilatus: *„Zal ik dan uw Koning kruisigen?"* Jhs.: **15.**

De Overpriesters alleen antwoorden daarop: *„Wij hebben geen Koning, dan den Keizer."* Jhs.: **15.**

Dat was waar: met de verwerping van den Messias valt weg de bijzondere verhouding van Israël tot Jehova: de Keizer alleen is hun heer.

Spreek over het lijden van den Heere Jezus, die dezen smarteweg nu andermaal moet gaan.

A 8. **De Rechterstoel.** Jhs.: 13.

Bedoeld is de officieele zetel, waarop de rechter plaats nam, wanneer hij recht sprak.

Veldheeren voerden dien zetel overal met zich. (Zie Kastner: Jesus vor Pilatus 101.) Waarschijnlijk heeft die stoel gestaan op een verhooging, met steenen-mozaïek geplaveid.

A 9. **Lithostotros.** Jhs.: 13.

„Met steenen geplaveid", misschien: ingelegd met mozaïekwerk. Het woord is hier bedoeld als eigennaam.

A 10. **Gabbatha.** Jhs.: 13.

„Verhevenheid". Eveneens bedoeld als eigennaam.

A 11. **De Voorbereiding van het Pascha.** Jhs.: 14.

Vrijdag was de voorbereiding van den Sabbath. Voor de groep der Sadduceërs, die het pascha nog moesten vieren, was deze dag tevens de dag voorafgaande aan het pascha. Zie bld. 120.

A 12. **Omtrent de zesde Ure.** Jhs.: 14.

Het woord „omtrent" moet zeer ruim genomen worden. Horloges en klokken kende men niet. Daardoor zijn de tijdsaanduidingen verre van op de minuut af. Even later, bij de kruisiging, spreekt Marcus (vs. 25) van de derde ure. Johannes spreekt dus van omstreeks 12 uur; Marcus van omstreeks 9 uur. De veroordeeling en de kruisiging hebben dus plaats gehad tusschen 9 en 12 uur. (Zie verder: Kastner: Jesus vor Pilatus 102, die ook een overzicht van andere oplossingen geeft.)

16. Pilatus wascht de Handen. Mt.: 24.

Pilatus voelt, dat hij het verloren heeft. Hij moet nu kiezen tusschen den Heere Jezus en zich zelf. En dan kiest hij zich zelf.

Pilatus wil, voor hij zich overgeeft, de schuld van zich afwentelen.

Beschreeuwen kan hij slechts enkelen: *„Ik ben onschuldig van het bloed dezes Rechtvaardigen; gijlieden moogt toezien!"* Mt.: **24.**

Symbolisch roept hij de gansche schare hetzelfde toe: hij neemt water, en wascht zijn handen voor de schare. Zie A 13. Mt.: **24.**

Neem Pilatus hier als voorbeeld van allen, die om aardsch gewin den Heere Jezus laten varen.

A 13. **Handen wasschen.**

Handen wasschen als betuiging van onschuld was een handeling, die de Joden verstonden: Edersheim L. a. T. II 578. Zie Deut. 21 : 6; Ps. 26 : 6; 73 : 3.

Pilatus vertoefde lang genoeg onder de Joden, om met deze handelwijze bekend te zijn.

Bovendien was het een handeling, die bij Grieken en Romeinen niet onbekend was. (Strack en Billerbeck I 1032.)

„Natuurlijk is Pilatus hiermee niet verontschuldigd. Hij is de stadhouder, de verantwoordelijke persoon; hij heeft zich daar zelfs op beroemd, Jhs. 19:10, en al spreekt hij Jezus' onschuld uit, en tracht hij het bloed van Jezus van zich af te wentelen, dat bloed getuigt tegen hem." (Grosheide: Mt, 345.)

Pilatus kon wel zijn handen wasschen, maar niet zijn hart.

17. Zijn Bloed kome . . . Mt.: 25.

Pilatus' voorwaarde wordt aanvaard.

Niet alleen de Overpriesters en hun dienaren, maar al het volk antwoordt: *„Zijn bloed kome over ons, en over onze*
Mt.: 25. *kinderen!"*

Velen zullen de draagkracht van hun woorden wel niet hebben begrepen.

Spreek over de vervulling van dit woord. Zie bld. 84.

18. Pilatus geeft den Heere Jezus over. Mt.: 26; Mc.: 15; Lc.: 24, 25; Jhs.: 16a.

Dan komt de overgave van Pilatus: Hij oordeelt, dat de
Lc.: 24. eisch van het volk geschieden zal, hij geeft den Heere Jezus
Jhs.: 16a. over, opdat Hij gekruisigd zal worden.

Dan heeft de Heere Jezus alle verzoeking, die in dit deel van het lijden tot Hem gekomen is, doorstaan.

Maar dan komen geen engelen, om Hem te dienen, als in de woestijn. Nog dieper gaat het: nu volgt het kruis.

Laat ten slotte opzeggen: Is dat, is dat mijn Koning.

Spreek ook over het couplet: Ja ik kost Hem die slagen.

Opzoeken:

Jes. 53 : 7: *Als dezelve geëischt werd, toen werd Hij verdrukt; doch Hij deed zijn mond niet open: als een lam werd Hij ter slachting geleid, en als een schaap, dat stom is voor het aangezicht zijner scheerders, alzoo deed Hij zijn mond niet open.*

Rom. 4 : 25a. *Welke overgeleverd is om onze zonden.*

Deut. 21 : 6. En alle oudsten derzelver stad, die naast aan den verslagene zijn, zullen hun handen wasschen . . . (nl. ten teeken van onschuld).

Ps. 26 : 6. Ik wasch mijn handen in onschuld.

Ps. 73 : 13. Immers heb ik tevergeefs mijn hart gezuiverd, en mijn handen in onschuld gewasschen.

Rom. 8 : 32a: *Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven . . .*

Lees ook het woord van den heiden Plato:

„De gerechtigheid in deze wereld is slechts gegrond op schijn, niet op wezen. Ontbloot den waarlijk rechtvaardige van alles, zoodat hij, zonder eenig onrecht te doen, toch den schijn der ongerechtigheid op zich laadt, en zijn leven lang voor onrechtvaardig gehouden wordt, en toch rechtvaardig is; dan zal de rechtvaardige, met wien het alzoo gesteld is, gegeeseld, gefolterd, gebonden worden, men zal hem de oogen uitgraven, en eindelijk na alle smarten geleden te hebben, zal hij aan het kruishout worden gehangen, en zal het ondervinden, dat men niet moet willen rechtvaardig zijn, maar schijnen."

(Aangehaald bij Woltjer: Pilatus 39.)

39. DE KRUISIGING VAN DEN HEERE JEZUS.

Mt. 27 : 31—44; Mc. 15 : 20—32; Lc. 23 : 26—43; Jhs. 19 : 16b—27.

1. Verband.

De Overpriesters hebben hun zin weten door te drijven. Pilatus heeft moeten capituleeren. De Heere Jezus zal gekruisigd worden. — Gods raad zal worden vervuld.

2. De Wegleiding. Mt.: 31; Mc.: 20; Jhs.: 16b, 17.

Als regel volgde de voltrekking van de kruisstraf onmiddellijk na het uitspreken van het vonnis. (Doerr: Prozeß 58.)

Toch zal het wel even hebben geduurd, voor alles in gereedheid was. Er moeten zijn: balken, spijkers, touwen, ladders, schoppen; een bord, waarop de misdaad vermeld staat; eten en drinken voor de soldaten, die op wacht moeten staan; de beide moordenaars, die tegelijk gekruisigd zullen worden, moeten eerst gegeeseld, A 1.

Het spotkleed wordt den Heere Jezus afgedaan, zijn eigen
Mt.: 31. kleed Hem weer aangetrokken.

Ten slotte is alles gereed.

Beschrijf nu den stoet, die zich voortwringt door de nauwe straten: Voorop de heraut, die de misdaden uitbazuint; daarachter: de schare, met de Overpriesters. In het midden: de Romeinsche soldaten, met de kruiselingen tusschen zich in. Dan: een groote schare vrouwen en volk. Op de daken: de nieuwsgierigen.

Het was gewoonte, dat de kruiselingen zelf hun kruis droegen: De twee losse, ruwe balken werden hun op den rug vastgebonden. Soms ook werden de armen er aan vastgesnoerd. De einden van de balken sleepten over den grond. Het stooten daarvan veroorzaakte op den ontvleesden rug groote pijn. Eerst op de gerichtplaats werden de beide balken aan elkaar verbonden.

Een wit bordje, om den hals der veroordeelden gehangen, vermeldde de begane misdaad. Soms werd dit bordje voor hen uitgedragen.

Zoo gaat de Heere Jezus daar, dragende zijn kruis.

Spreek over zijn lijden daarin; ook over het zielelijden: onschuldig wordt Hij voor aller oog gerekend tot de grootste misdadigers, Jes. 53 : 3.

Jes. 53 : 3. Hij was veracht, en de onwaardigste onder de menschen, een man van smarten, en verzocht in krankheid; en een iegelijk was als verbergende het aangezicht voor Hem; Hij was veracht, en wij hebben Hem niet geacht.

Zoo gaat het door de straten van Jeruzalem, de poort uit, naar den heuvel Golgotha, de hoofdschedelplaats, A 2. Als een onreine wordt Hij buiten de stad geleid.

A 1. **Straf-voltrekking.**

Het was Joodsche gewoonte, in de Paaschweek de straf aan groote misdadigers te voltrekken. Dat werkte afschrikwekkend, meende men. (Geikie: Life II 511.)

A 2. **Golgotha.**

1. Naam.

Golgotha beteekent hoofdschedelplaats.

Misschien vindt deze naam zijn oorsprong in de onbegraven schedels van de terechtgestelden, die daar gevonden werden. Meer waarschijnlijk is, dat de naam is ontleend aan den vorm van den heuvel.

2. Plaats.

1. De Traditie.

De eenige aanwijzing, die de Bijbel ons geeft voor de ligging van Golgotha, is, dat we deze plaats moeten zoeken buiten de poort, Mt. 28 : 11; Hebr. 13 : 12.

De traditie zoekt Golgotha in de tegenwoordige grafkerk, gebouwd op een plaats, die in de dagen van den Heere Jezus nog buiten de stadsmuren lag.

In die kerk voert een trap naar een hoogte van ± 4½ M. Daarover is in de kerk een kapel gebouwd: 13 M. lang, 4½ M. breed. In die kapel wordt de juiste plaats van het kruis gewezen.

. . . „Voorts twee kapellen, de een aangevend, de plaats, waar de Heere aan het kruis is genageld, de tweede, waar het kruis stond. Dertien lampen zijn in iedere kapel, haar flauw schijnsel in de ruimte werpend. De uitgeholde plaats, waar het kruis stond, is met een zilveren plaat bedekt, waarop in het Grieksch de woorden: „Evenwel is God mijn Koning, die verlossingen werkt in het midden der aarde." Op den rand, die de opening aangeeft, zijn de zeven kruiswoorden aangebracht." (J. v. d. Linde: Het heilige Land 162.)

De plaats der traditie is zeer waarschijnlijk de juiste. (Zie verder: Joachim Jeremias: Golgotha; en Dalman in P. J. B. IX, 98 en XVI 16 en O. W. 364.)

2. Gordon.

Anderen zoeken Golgotha in een vijftien M. hoogen heuvel ten Noorden van Jeruzalem.

Gordon, de held van Kartoem, vond hier in 1882 een rotsgraf, en meende hier Golgotha te moeten zoeken. (Zie verder zijn: Reflections in Palestine p. 1—3.)

3. Simon van Cyrene. Mt.: 32; Mc.: 21; Lc.: 26.

Zoolang de stoet door de straten van Jeruzalem trekt, houdt de Heere Jezus het nog uit. Maar wanneer buiten de poort het stijgen naar den heuvel moet beginnen, wordt het Hem te zwaar. Zelfs de Romeinsche soldaten hebben daar erg in. **Mt.: 32.**

Wie weet, hoe zij Hem eerst al hebben gestompt, en aangepord.

Mt. 28 : 11. En als zij (de vrouwen) heengingen, ziet, eenigen van de wacht kwamen in de stad.

Hebr. 13 : 12. Daarom heeft ook Jezus . . . buiten de poort geleden.

Toch kan Hij niet meer.

Spreek over het lijden van den Heere Jezus hierin: het lichaamslijden, maar ook het zielelijden: Hij dreigt lichamelijk te bezwijken, voor het einde is bereikt.

Wat moeten de begeleiders doen?

Zelf het kruis dragen, daaraan denkt een Romeinsch soldaat niet.

Een Jood daartoe dwingen gaat ook niet.

Petrus, wiens plaats hier nu geweest was, is er niet.

Toch komt er hulp.

Van buiten de stad nadert een vreemdeling: Simon van
Mt.: 32. Cyrene, A 3.

Hem dwingen zij het kruis van den Heere Jezus te dragen.

Waarschijnlijk hebben zij hem het gansche kruis op de
Lc.: 26. schouders gelegd. Achter den Heere Jezus aan, sleept hij het kruis den heuvel op.

Nu moeten de Romeinsche soldaten Simon nog dwingen tot dit werk.

Later heeft hij den zegen van het kruisdragen ervaren. Ten minste één van zijn kinderen, Rufus, en zijn vrouw hebben den Heere Jezus leeren kennen als hun Heiland, Rom. 16 : 13. Zeer waarschijnlijk mogen we dit van Simon ook aannemen.

Spreek over het lijden van den Heere Jezus: Hij kan het werk alleen niet af; een ander moet Hem helpen.

A 3. **Simon van Cyrene, komende van den akker.** Lc. 23 : 26.

Veel is er geschreven over de toevoeging: „komende van den akker".

Grosheide: Mt. 348, vindt dit komen van den akker ook bevreemdend. „Men kan zich moeilijk voorstellen, dat een Jood, zelfs al zou hij het eten van het Pascha naar Num. 9 : 10 en 11 hebben uitgesteld, op den akker werkte, terwijl ieder het Paaschlam ging slachten."

Het vermoeden wordt dan geuit, dat Simon geen Jood zou zijn, en juist omdat hij een vreemdeling was, een Moor wellicht, kenbaar aan zijn gelaatskleur, gedwongen werd het kruis te dragen.

Liever dan bij deze verklaring, waarbij zich dadelijk de vraag opdoet, hoe een Moor bezitter kon zijn van een akker bij Jeruzalem, en vele andere oplossingen, sluiten wij ons aan bij wat Loisy naar voren brengt (Evangiles synoptioques 660).

Simon is een Jood, die als zoovelen van zijn volk, zich gevestigd heeft buiten zijn land. Hij is gaan wonen in Cyréne. Met het Paaschfeest is hij naar Jeruzalem gekomen, om daar het feest mee te vieren.

Bij gelegenheid van de groote feesten kwamen zeer velen naar de Heilige Stad, zoo velen, dat allen in de stad zelf niet geherbergd konden worden. Ook in de vlekken en dorpen in de nabijheid van Jeruzalem riepen de feestgangers daarom de gastvrijheid der bewoners in.

Zoo heeft ook Simon een onderkomen gevonden in een der wo-

Rom. 16 : 13. Groet Rufus, den uitverkorene in den Heere, en zijn moeder.

ningen buiten de poort, en nu begeeft hij zich op den Paaschmorgen van den akker, d.w.z. van het veld, d.i. van buiten de stad, naar den tempel, zonder dat hij iets weet, van al wat zich in het vroege morgenuur reeds binnen de muren heeft afgespeeld. Vóór hij nog de poort bereikt heeft, komt de stoet met de kruiselingen hem tegen, en wordt hij gedwongen het kruis over te nemen.

Een soortgelijk gebruik vinden we in Mc. 16 : 12, waar we lezen van de Emmaüsgangers, dat zij wandelden, en in het veld gingen, waar ook bedoeld is, dat zij liepen op een der wegen buiten de stad.

4. De Vrouwen van Jeruzalem. Lc.: 27—31.

Bij de schare, die den Heere Jezus volgt naar Golgotha, zijn vele vrouwen. Waarschijnlijk zijn zij daar, omdat het de gewoonte der Jeruzalemsche vrouwen was, een bedwelmenden drank voor de ter dood veroordeelden te bereiden. (Krauss: Leben Jesu, 259.)

Wanneer die vrouwen het lijden van den Heere Jezus zien, wordt het haar te veel: zij barsten in tranen uit, en beklagen Hem. Lc.: 27.

Die tranen zijn tranen van menschelijk medelijden, bij deze vrouwen snel vergoten, en spoedig weer gedroogd. Zulke tranen wil de Heere Jezus niet.

In zijn lijden wendt Hij zich nog tot haar, om haar te bestraffen, en te vermanen:

28. *„Gij dochters van Jeruzalem, weent niet over Mij, maar weent over uzelven, en over uw kinderen.*

29. *Want ziet, daar komen dagen, in welke men zeggen zal: Zalig zijn de onvruchtbaren, en de buiken, die niet gebaard hebben, en de borsten, die niet gezoogd hebben.*

30. *Alsdan zullen zij beginnen te zeggen tot de bergen: Valt op ons! en tot de heuvelen: Bedekt ons!*

31. *Want indien zij dit doen aan het groene hout, wat zal aan het dorre geschieden?"* Lc.: 28—31.

Zalig zijn de onvruchtbaren (29): Als regel werden de kinderloozen beweend; hier worden zij gelukkig geprezen.

Valt op ons (30): Om ons te dooden; de dood zal te verkiezen zijn boven het leven.

Want indien zij dit doen (31): Voor deze medelijdende vrouwen is de Heere Jezus de gevierde prediker en wonderdoener, die nooit iemand leed deed, die velen hielp, en die nu in den bloei van zijn mannelijken leeftijd als een gemeen kwaaddoener gekruisigd zal worden. Hij gelijkt op een jonge boom, die nog een schoone toekomst tegengaat, en bloesem en vrucht belooft.

De Joodsche overheid en de bevolking van Jeruzalem, die zich door mannen als Annas en Kajafas laat leiden, gelijkt op dor hout, dat het verderf tegengaat, dat gebruikt wordt

als brandstof in den oven. Zij maken zich zelf rijp voor het schrikkelijk gericht, dat komt. (Zie Zahn: Lk. 698.)

Lees de profetie uit Zach. 12 : 10—14: *Doch over het huis Davids, en over de inwoners van Jeruzalem, zal Ik uitstorten den Geest der genade en der gebeden; en zij zullen Mij aanschouwen, dien zij doorstoken hebben, en zij zullen over Hem rouwklagen, als met een rouwklage over een eenigen Zoon; en zij zullen over Hem bitterlijk kermen, gelijk men bitterlijk kermt over een eerstgeborene . . .*

Laat zien, hoe de Heere Jezus hier optreedt als de Profeet; als de Koning: mijn bloed *zal* komen; als de Priester die het gekozen pad blijft volgen, ondanks die tranen. (Schilder: Lijden III 55.)

Les voor ons: Aangedaan zijn bij het hooren van het kruisigingsverhaal, er zelfs bij weenen, zal ons niet baten. Het moet dieper gaan. Het moet zijn een weenen om onze zonden. Zie op Mt. 5 : 4.

5. De Gemirreden Wijn. Mt.: 33, 34; Mc.: 22, 23.

Mt.: 33. De stoet is op Golgotha aangekomen.

Naar de gewoonte zal men nu eerst aan de kruiselingen
Mt.: 34. een bedwelmenden drank geven: gemirreden wijn, of edik
Mc.: 23. met gal gemengd, A 3.

Ook den Heere Jezus wordt die drank aangeboden.

Sedert den vorigen avond heeft Hij niet meer gedronken.
Mt.: 34. Even proeft Hij er van, maar dan weigert Hij, hoewel de dorst Hem kwelt.

Niet half bedwelmd, bewust wil Hij het lijden ondergaan, ook van dezen trap.

De profetie: Ps. 69 : 22. *Zij hebben Mij gal tot mijn spijze gegeven, en in mijn dorst hebben zij Mij edik te drinken gegeven.*

A 3. **Gemirreden wijn; edik met gal.**

Op Golgotha wordt den Heere Jezus een bedwelmende drank aangeboden. Mt. 27 : 34 noemt dien „edik met gal"; Mc. 15 : 23: „gemirreden wijn".

Waarschijnlijk was het een drank, bereid door de voorname vrouwen van Jeruzalem, bestaande uit zuren wijn, waarin een aftreksel van kruiden was opgelost, o.a. ook van mirre.

De wijn zelf was zuur: edik = azijn; toevoeging van veel mirre maakte den drank bovendien bitter: gal.

Misschien heeft dit gebruik zich gegrond op Spr. 31 : 6 en 7.

(Zie Friedlieb: Arch. 156; V. Veldhuizen: Prakt. Bijbelverkl. 16.)

Sp. 31 : 6—7. Geeft sterken drank dengenen, die verloren gaan, en wijn dengenen, die bitterlijk bedroefd van ziel zijn; dat hij drinke, en zijn armoede vergete, en zijner moeite niet meer gedenke.

6. De Kruisiging. Mt.: 38; Mc.: 25, 27, 28; Lc.: 32, 33; Jhs.: 18.

De volvoering der eigenlijke kruisiging kan nu een aanvang nemen.

Drie gaten worden gegraven; drie kruisen opgericht. Beschrijf. Zie A 4.

Dat in het midden is bestemd voor den Heere Jezus, rechts en links komen de beide moordenaars. De Heiland komt in het midden, alsof Hij de grootste der boosdoeners is. Ook hierin ligt vervulling der profetie: Mt.: 38. Mc.: 28.

De profetie: Jes. 53 : 12: . . . *en met de overtreders is geteld geweest* . . . Verg. ook: Lc. 22 : 37.

Het is nog tusschen 9 en 12, waarschijnlijk omstreeks 11 uur. Mc.: 25.

Spreek nu over het lijden van den Heere Jezus: Hij, de reine, moet ten aanschouwe van een ieder naakt hangen aan het kruis; moet ondergaan de straf der schande, de straf van den vloek.

Spreek over de kruisstraf naar aanleiding van H. C. 39, A 5.

A 4. **Kruis; kruisigen.**

1. Vorm.

Het kruis, waaraan de Heere Jezus gehangen werd, heeft waarschijnlijk den † vorm gehad. Naast dit soort waren nog twee andere in gebruik de X en de T. (Zie uitvoerig: Nebe: Leidensgesch. II 169.)

De kruisen waren steeds van ruwe palen of balken vervaardigd. Zij waren zoo laag, dat de voeten maar even boven den grond kwamen. Alleen voor beruchte misdadigers maakte men ze wel eens wat hooger.

2. Aanhechten.

Soms werd het kruis plat op den grond gelegd, de kruiseling daaraan genageld, en het geheel daarna opgericht. Dit deed men meest in Egypte.

In Rome richtte men eerst het kruis op. Met ladders en touwen werd de kruiseling daarna opgeheschen en vastgehecht. Waarschijnlijk is dit met den Heere Jezus ook zoo geschied.

Bij het vasthechten plaatste men het lichaam eerst op een klein uitstekend steunpunt: de sedile. Dan werden armen en beenen vastgebonden, en daarna spijkerde men handen en voeten vast. De touwen bleven zitten, om uitscheuren te voorkomen. Eerst ging een nagel door de rechterhand, daarna door de linker. Soms werden beide voeten over elkaar met één spijker vastgehecht, soms elk apart.

Boven het hoofd hing een bordje met de beschuldiging.

De kruiselingen hingen geheel naakt aan het kruis; soms was hun hoofd met een doek omwonden. (Doerr: Prozeß 59.) De Joden stelden er prijs op, ook de lendenen met een doek te bedekken. De Heere Jezus heeft waarschijnlijk geheel naakt aan het kruis gehangen. (Zie verder: Nebe: Leidensgesch. II 218.)

Lc. 22 : 37. Want Ik zeg u, dat nog dit, hetwelk geschreven is, in Mij moet volbracht worden, namelijk: En Hij is met de misdadigen gerekend.

Gaarne richtte men de kruisen op aan druk begane wegen; te Napels b.v. aan den Via Appia.

De kruiselingen bleven soms drie, ja vier dagen in leven; er waren er, die tenslotte door den honger stierven.

3. Het Lijden der Kruiselingen.

Het lijden der kruiselingen was groot:

„De onnatuurlijke gedwongen houding van het lichaam, met buitenwaarts gestrekte armen, gedurende een zoo langen tijd, moest een foltering zijn, die met geen woorden beschreven kan worden; inzonderheid, daar niet de geringste beweging geschieden kon, zonder door het geheele lichaam, voornamelijk echter aan de doorboorde ledematen en den door de geeseling ontvleesden rug, ondragelijke smart te veroorzaken. De nagelen waren juist op die plaatsen door het lichaam gedreven, waar vele gevoelige zenuwen en spieren samenliepen, die deels gekwetst, deels geweldig gedrukt werden, waardoor de hevigste pijn veroorzaakt, en steeds vermeerderd moest worden. De gekwetste deelen, bestendig blootgesteld aan den invloed der vrije lucht, werden allengs ontstoken en blauw. Ditzelfde gebeurde ook wel hier en daar aan andere deelen, waar sappen, door de geweldige spanning van het lichaam tegengehouden, in stremming geraakten. De ontsteking dezer deelen, en de daardoor veroorzaakte pijn, moest ieder oogenblik toenemen. Daar het bloed, dat uit de linker hartkamer door de slagaderen in alle deelen van het lichaam gevoerd werd, in de uiterst gekwetste en geweldig uitgezette deelen geen plaats genoeg vond, moest het in grootere mate naar het hoofd, dat vrij was, heenvloeien, de slagaderen onnatuurlijk uitzetten, drukken, en aldus steeds toenemende hoofdpijn veroorzaken. Door deze belemmering van den omloop van het bloed in de uiterste deelen, kon echter de linker hartbuis niet al het bloed ontlasten, en bij gevolg ook niet al het bloed, dat uit de rechter hartbuis komt, opnemen; vandaar dus, dat het bloed in de longen geen vrijen loop had. Hierdoor moest het hart zelf bekneld worden, en alle aderen moesten geweld gevoelen, waaruit een groote benauwdheid ontstaan moest. Daarbij moeten dan nog gevoegd: zonnehitte en nachtelijke koude; ondragelijke dorst en steeds klimmende honger, spot en hoon." (Zie Oosterzee: Leven van Jezus III 339.)

4. De Schande.

De kruisdood gold bij de Romeinen als een schande. Aan een Romeinsch burger mocht hij nooit worden toegepast. Toen dit toch eens geschied was, verklaarde Cicero: „Een wandaad is het, een Romeinsch burger te binden, een misdaad hem te geeselen, bijna een vader- of moedermoord, hem te slachten, maar — hem aan een kruis te hechten, daarvoor is het juiste woord nog niet gevonden." Alleen aan de ergste misdadigers onder de slaven: straatroovers, valsche munters, moordenaars, werd de kruisstraf voltrokken. (Douma: Handboek 349.)

Den Joden was de kruisstraf niet slechts een schande; het was hun een getroffen worden door den vloek Gods. „De wet spreekt in Gods Naam veel vloeken tegen haar overtreders uit. Zie b.v. Lev.: 26 of Deut. 28 en 29. Maar niet in een van al deze verschillende vloeken, ja, zelfs niet in alle te zamen, belichaamt zich de vloek der wet ten volle. Dit laatste doet hij slechts in de ophanging aan het hout. Dit is een strafmanier, waarin zich ten volle uitspreekt, dat elk overtreder der Wet, van het heilig bondsvolk afgescheiden, en van den God des verbonds voorgoed verlaten is, daarbij vonnisgewijs overgegeven aan de verdervende macht van den dood en de duisternis. In de andere straffen, die God over Israël brengt, openbaart zich iets van Gods toorn tegen den bondsbreker; in de op-

hanging echter ziet men het wezen van het gericht zelf." (Zie verder: V. Andel: Handleiding 418.)

A 5. **De Kruisiging.**

Het heeft iets meer in, dat Christus gekruisigd is, dan dat Hij met een anderen dood gestorven ware.
Daardoor ben ik zeker,
dat Hij de vervloeking, die op mij lag, op zich geladen heeft, dewijl de dood des kruises van God vervloekt was. (H. C. 39.)

7. Het eerste Kruiswoord. Lc.: 34a.

Wanneer de hamerslagen over Golgotha weerklinken, opent de Heere Jezus den mond. Niet om rauwe pijnkreten uit te stooten, 1 Petr. 2 : 23. Wel om te bidden, te bidden voor anderen: *„Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen!"* Verg. Hand. 3 : 17. Lc.: 34.

Hun: Allen, die een rol gespeeld hebben in het proces, dat tot de kruisiging geleid heeft, Joden en Romeinen. In het bijzonder: de soldaten, en dan met name voor den spot en den smaad, die zij den Heere Jezus aangedaan hadden, en straks opnieuw aan zullen doen. Voor het feit der kruisiging als zoodanig behoeven zij geen vergeving; daarin volvoeren zij slechts, wat hun geboden wordt. Lc : 36.

Vergeef: Niet zoo, dat de Heere Jezus bidt om de vergeving van al hun zonden, zoodat zij nu rein voor God zouden staan. Wèl zoo, dat God niet dadelijk een afgesneden zaak met hen maakt, dat Hij hun nog tijd geeft tot bekeering. Het hier gebruikte werkwoord beteekent letterlijk: het vonnis tegen iemand nog niet in volle werking stellen. (Schilder: Lijden III 117.)

Opzoeken: Mt. 5 : 44. *Maar Ik zeg U: Hebt uwe vijanden lief, zegent ze, die u vervloeken, doet wel dengenen, die u haten, en bidt voor degenen, die u geweld doen, en die u vervolgen.*

8. Het Opschrift. Mt.: 37; Mc.: 26; Lc.: 38; Jhs.: 19, 20.

In den stoet waren meegedragen de bordjes, die de misdaden der veroordeelden vermeldden.

Bij het kruisigen zijn die bordjes boven de hoofden vastgemaakt.

Op dat van den Heere Jezus staat:

In het Latijn, de taal der Romeinen, de taal van het gezag: *„Deze is Jezus, de Koning der Joden."* Mt.: 37.

In het Grieksch: de taal der diaspora, de wereldtaal: *„De Koning der Joden."* Mc.: 26.

In het Hebreeuwsch, d.i. het Arameesch (van Rhijn: Het

1 Petr. 2 : 23. Die, als Hij gescholden werd, niet wederschold, en als Hij leed, niet dreigde; maar gaf het over, dien, die rechtvaardig oordeelt.

Hand. 3 : 17. Broeders, ik weet, dat gij het door onwetendheid gedaan hebt, gelijk als ook uw oversten.

N. Test. 31), de taal der Joden, de volkstaal: *„Jezus de*
Jhs.: 19. *Nazarener, de Koning der Joden."* (Zoo Edersheim: L. a. T. II 591; zie ook: Ubbink: Jhs. 175.) Allen kunnen het lezen.

In dit opschrift wreekt Pilatus zich op de Joden. Niet de Heere Jezus, maar de Joden worden in dit opschrift belachelijk gemaakt.

Toch is het ook voor den Heere Jezus een krenking: Hij is niet de koning der Joden alleen, zijn macht reikt verder. (Zie uitvoerig: Schilder: Lijden III 174.)

Vertel van het I. N. R. I. der eerste christenen: Jesus Nazarenus Rex Judaeorum.

9. De Overpriesters naar Pilatus. Jhs.: 21, 22.

Onder het gaan naar Golgotha hebben de Overpriesters blijkbaar geen aandacht aan het opschrift geschonken.

Nu zij het lezen aan het kruis, voelen zij den hoon, hun daarin aangedaan.

Haastig spoeden zij zich naar Pilatus: *„Schrijf niet: De Koning der Joden; maar, dat Hij gezegd heeft: Ik ben de*
Jhs.: 21. *Koning der Joden."*

Succes hebben zij niet: *„Wat ik geschreven heb, dat heb Ik*
Jhs.: 22. *geschreven!"*

Even heeft Pilatus voor de Overpriesters moeten capituleeren; nu is hij weer de strenge, harde landvoogd.

10. De Verdeeling der Kleederen. Mt.: 35, 36; Mc.: 24; Lc.: 34b; Jhs.: 23, 24.

Bij de kruisen zijn de Romeinsche soldaten achtergeMt.: 36. bleven. Bij ieder kruis vier. Zij moeten de wacht houden. Dat kan soms heel lang duren.

Voor dat wacht-houden ontvangen zij een extra vergoeding: de kleeren der veroordeelden kwamen aan hen.

Wanneer de kruisiging geschied is, beginnen zij vast met de verdeeling. Ook de kleeren van den Heere Jezus zijn daarbij. Zij beschouwen Hem reeds als dood, aan kleeding heeft Hij geen behoefte meer.

Het lijden daarin voor den Heere Jezus.

Van die kleeren worden hoopen gemaakt, zooveel mogelijk gelijk in waarde: hoofddeksels, opper- en onderkleederen, gordels, sandalen.

Dan komen de soldaten voor een moeilijkheid: De rok van den Heere Jezus is een waardevol stuk: hij is zonder
Jhs.: 23. naad, van boven af geheel geweven. Alleen de Hoogepriester droeg ook zoo'n kleed.

Dan overleggen de soldaten: *„Laat ons dien niet scheuren,*
Jhs.: 24. *maar laat ons daarover loten, wiens die zijn zal."* A 6.
Jhs.: 24. In die daad vervullen zij de profetie:

De profetie: Ps. 22 : 19. *Zij deelen mijn kleederen onder zich, en werpen het lot over mijn gewaad.*

A 6. **Loten.**

Het loten geschiedde: of met dobbelsteenen, die in een helm geschud werden; of wel: een soldaat stak een aantal vingers op; wie het eerst het juiste aantal zei, was winnaar.

11. De Bespotting. Mt.: 39—44; Mc.: 29—32; Lc.: 35—37.

Teeken nu eerst het tafereel op Golgotha: In het midden de kruisen. Daaronder de lotende soldaten. Dan de omstanders: 1. de schare, waaronder de vrouwen uit Jeruzalem; 2. de Overpriesters c.s.; 3. wat achteraf: de vrouwen, die den Heere Jezus gediend hadden, met Maria en Johannes; 4. de af- en aanloopende voorbijgangers.

Er zal wel zelden een kruisiging voltrokken zijn, waarvoor zooveel belangstelling bestond.

Van al die menschen is er een deel, dat stil toeziet. Lc.: 35.

Waarschijnlijk heeft deze gang van zaken hun instemming niet. Mogelijk zijn zij ook reeds tot bezinning gekomen.

Al de overigen gaan door, hun haat tegen den Heere Jezus te uiten. Eén wapen staat hun daarbij nog maar ten dienste: de spot.

Vier groepen van spotters zijn er:

1. De Voorbijgangers. Mt.: 39, 40; Mc.: 29, 30.

Uit wat deze zeggen blijkt, dat dit maar niet voorbijtrekkende reizigers zijn, die van niets weten. Zij lasteren den Heere Jezus, schuddende hunne hoofden. Verg. Ps. 22 : 8; Kl. 2 : 15.

Waarin bestaat hun spot, hun lastering? *„Gij, die den tempel afbreekt, en in drie dagen opbouwt! verlos U zelven. Indien Gij de Zone Gods zijt, zoo kom af van het kruis.* Mt.: 40.

2. De Leiders van het Volk. Mt.: 41—43; Mc.: 31—32a; Lc.: 35.

De Overpriesters met de Ouderlingen, de Schriftgeleerden en de Farizeërs vormen een afzonderlijke groep.

Hun spot is geraffineerder.

Zij richten zich niet tot den Heere Jezus, maar tot elkander: Mc.: 31.

42. *„Anderen heeft Hij verlost, Hij kan zichzelven niet verlossen.*

Indien Hij de Koning Israëls is, dat Hij nu afkome van het kruis, en wij zullen Hem gelooven.

43. *Hij heeft op God betrouwd; dat die Hem nu verlosse,*

Ps. 22 : 8. Allen, die mij zien, bespotten Mij; zij steken de lip uit, zij schudden het hoofd.

Kl. 2 : 15. Allen, die over den weg gaan, klappen met de handen over u, zij fluiten, en schudden hun hoofd.

indien Hij Hem wel wil; want Hij heeft gezegd: Ik ben Gods
Mt.: 42, 43. *Zoon.*"

Anderen — Zich zelven: Hierin ligt voor den Heere Jezus dezelfde verzoeking als in de woestijn: een wonder te doen ten gerieve van zich zelf. Verg.: Mt. 4 : 3; ook 16 : 22.

Toch ligt er ook in: erkenning van de wonderen, die de Heere Jezus verricht had.

Zichzelven kan Hij niet verlossen: Dat was waar. De Heere Jezus had zich gebonden, om in den weg der goddelijke gehoorzaamheid zijn volk te verlossen.

En wij zullen Hem gelooven: Was de Heere Jezus afgekomen, dan hadden zij evenmin geloofd, als na de opwekking van Lazarus.

De Overpriesters c. s. sluiten zich hier aan, bij wat het volk geroepen had bij den intocht, Lc. 19 : 38, en wat Hij zelf gezegd had, Lc. 22 : 67—70.

3. De Moordenaars. Mt.: 44; Mc.: 32b.

Ook de moordenaars dringen er op aan, dat de Heere Jezus
Mc.: 32. zijn macht zal toonen. Ook zij doen dat, om Hem te smaden.

4. De Soldaten. Lc.: 36, 37.

De soldaten spotten op hun wijze.

Wanneer zij klaar zijn met de verloting der kleeren, brengen zij Hem spottend van hun soldatenwijn. — De Heere Jezus
Lc.: 36. had immers geweigerd te drinken.

Zij zeggen het de Joden na: „*Indien gij de Koning der*
Lc.: 37. *Joden zijt, zoo verlos uzelven*".

Spreek nu over het lijden, dat er in dit alles voor den Heere Jezus ligt:

Het lijden onder den spot en den smaad.

Het lijden door de verzoeking van Satan.

Dat alles duldt de Heere Jezus, terwijl Hij toch machtig is, om op één wenk de engelen te doen toekomen, en Golgotha schoon te vegen. Die macht moet Hij ongebruikt laten, Hij zwijgt. (Zie Schilder: Lijden III 180 e.v.)

12. De Zaligspreking van den eenen Moordenaar. Lc.: 39—43.

Een der beide moordenaars volhardt niet bij zijn spot; hij komt tot andere gedachten.

Mt. 4 : 3. Indien Gij Gods Zoon zijt, zeg, dat deze steenen brooden worden.

Mt. 16 : 22. En Petrus, Hem tot zich genomen hebbende, begon Hem te bestraffen, zeggende: Heere, wees U genadig, dit zal U geenszins geschieden.

Lc. 19 : 38. Gezegend is de Koning, die daar komt in den Naam des Heeren . . .

Lc. 22 : 67. De tweede zitting van het Sanhedrin, bld. 192.

Waarschijnlijk heeft hij vroeger al wel van den Heere Jezus gehoord. Hij weet, dat de Heere Jezus niets onbehoorlijks gedaan heeft; hij weet, van het Koninkrijk der Hemelen, en van het Paradijs. Lc.: 41. Lc.: 42, 43.

Bovendien:

Hij heeft het opschrift gelezen.

Hij heeft de eerste bede gehoord.

Hij heeft gehoord, wat de omstanders spottend zeiden.

Hij heeft het geduld van den Heere Jezus aanschouwd.

Als de andere moordenaar doorgaat met lasteren: *„Indien Gij de Christus zijt, verlos U zelven en ons,"* komt hij daartegen op; hij bestraft hem: Lc.: 39.

40. *„Vreest gij ook God niet, daar gij in hetzelfde oordeel zijt?*

41. *En wij toch rechtvaardig, want wij ontvangen straf, waardig, hetgeen wij gedaan hebben; maar deze heeft niets onbehoorlijks gedaan."* Lc.: 40, 41.

Daarop richt hij zich tot den Heere Jezus. Nu geen spot, geen lastering, maar een bede, verscheidene malen herhaald, A 7: *„Heere, gedenk mijner, als Gij in uw Koninkrijk zult gekomen zijn."* Lc.: 42.

Dat het waarlijk een gebed is, blijkt uit de verhooring er van door den Heere Jezus. (Zie Schilder: Lijden III 303.)

Heere: Opmerkelijke aanspraak.

Koninkrijk: Hij heeft van het koninkrijk van den Heere Jezus een heel wat betere voorstelling, dan de meeste Joden.

De Heere Jezus beantwoordt zijn bede; op echte gebeden ontvangt men steeds antwoord: *„Voorwaar zeg Ik u: heden zult gij met Mij in het paradijs zijn."* Lc.: 43.

Voorwaar: De Gevloekte kan met een eed bevestigen, dat de moordenaar den hemel binnen zal gaan. Hierin ligt voor den Heere Jezus een overwinning op Satan.

Heden: Na nog slechts enkele uren van lijden.

Paradijs: De verblijfplaats der zaligen: 2 Cor. 12 : 4; Op. 2 : 7.

Let er op, hoe het antwoord correspondeert op de vraag: Hij heeft gevraagd: een plaatsje *achter* den Heere Jezus aan in het koninkrijk. Hij ontvangt een plaats *met* Hem. (Schilder: Lijden III 308.)

De zaligspreking van den moordenaar is een antwoord in daden op den hoon der omstanders.

Deze moordenaar is een voorbeeld van een plotselinge bekeering, ter elfder ure. Wijs er op, dat zulk een bekeering slechts eenmaal in den heelen Bijbel voorkomt.

---

2 Cor. 12 : 4 . . . Dat hij (Paulus) opgetrokken is geweest in het Paradijs . .

Op. 2 : 7. Die overwint, Ik zal hem geven te eten van den boom des levens, die in het midden van het Paradijs Gods is.

A 7. **De Bede van den Moordenaar.**

Volgens Schilder (Lijden III 306) heeft blijkens den Griekschen tekst de moordenaar herhaaldelijk gebeden, al maar door, aanhoudend. „Jezus, Jezus, toe, luistert Gij nog niet, mag ik in uw koninkrijk zijn? Zegt Gij nog niets? Maar ik wilde het toch vragen, wilt Gij daar voorspreker zijn voor mij? Jezus, Jezus, Gij kunt heel lang zwijgen, en ach, ik heb het ook niet anders verdiend, maar wilt Gij aan mij denken in uw rijk? Jezus van Nazareth, Joden-koning, ik zie het wel, Gij hebt veel met U zelf te doen, maar ach, bid ook voor mij" . . .

13. Het Woord tot Maria en Johannes. Mt.: 55, 56; Mc.: 40, 41; Lc.: 49; Jhs.: 25—27.

Alles heeft men den Heere Jezus aan het kruis ontnomen, tot zijn kleeding toe. Eén ding kan men Hem niet ontnemen: het bewijzen van zijn liefde.

Onder het bitterste lijden blijft Hij aan anderen denken, blijft Hij zijn liefde betoonen. Denk aan: Petrus, de vrouwen van Jeruzalem, de soldaten, den moordenaar.

Er is nog een, waar zijn liefde naar uitgaat:

Bij het kruis staat een groep vrouwen. Zij zijn afkomstig
Mc.: 41. uit Galilea; van daar zijn zij den Heere Jezus gevolgd.

Enkelen van haar worden met name genoemd:

1. Maria, de moeder van den Heere Jezus.

Velen zullen haar wel afgeraden hebben, hierheen te komen; toch is zij gegaan. Van verre heeft zij alles aanschouwd. De hamerslagen zijn haar geweest de zwaardstooten, waarvan Simeon in den tempel voorspeld had, Lc. 2 : 35.

2. Maria, de vrouw van Klopas.

Klopas is misschien de broer van Jozef geweest. Deze Maria dan is de tante van den Heere Jezus.

3. Een zuster van Maria, wier naam ons onbekend is.

Mt.: 56. 4. Maria Magdalena. (Zie uitvoerig: Nebe: Leidensgesch.
Mc.: 40. II 281.)

Bij die vrouwen heeft zich één discipel gevoegd: Johannes,
Jhs.: 26. de discipel der liefde.

Het oog van den Heere Jezus zal wel veel op die groep gerust hebben: de eenigen, uit wier blik de liefde Hem tegenspreekt. Het is een druppel balsem in de smart.

Maar ook dit mag niet blijven.

Wat nu komen gaat, is de diepste diepte. Daarvan wil de Heere Jezus zijn moeder geen getuige zien.

Hij zendt haar heen met het korte woord van een stervende:

Lc. 2 : 35. En ook een zwaard zal door uw eigen ziel gaan.

„*Vrouw, zie uw Zoon.*" En daarna zegt Hij tot Johannes: „*Zie uw moeder.*" Jhs.: 26. Jhs.: 27.

De Heere Jezus heeft geen moeder meer noodig. Maria wel een zoon, die voor haar zorgt.

Spreek over de kinderliefde, die de Heere Jezus hier, volwassen, aan zijn moeder bewijst.

Johannes volgt het bevel op. Dadelijk leidt hij Maria van het kruis weg. Zelf keert hij daarna onmiddellijk terug. De andere vrouwen zijn gebleven. Jhs. 19: 35. Lc.: 49.

Maar ook daarna heeft Johannes voor Maria als voor zijn moeder gezorgd. Verg. Hand. 1 : 14.

Spreek over het lijden van den Heere Jezus: Zijn moeder moet weg; moeder: de eerste, aan wie een kind in den nood roept; de laatste, die het missen wil. Straks zal zijn brekend oog niet op haar rusten, maar alleen op het volk, waarvoor hij stierf.

Hand. 1 : 14. Deze alle waren eendrachtiglijk volhardende, . . . en Maria, de moeder van Jezus.

Jhs. 19: 35. En die het gezien heeft, die heeft het getuigd, . . .

40. HET STERVEN VAN DEN HEERE JEZUS.

Mt. 27 : 45—56; Mc. 15 : 33—41; Lc. 23 : 44—49; Jhs. 19 : 28—37.

1. Verband.

De kruisiging is de diepste trap van het lijden van den Heere Jezus. De laagste trede van die trap bereikt Hij in de drie uren duisternis.

2. De Duisternis. Mt.: 45; Mc.: 33; Lc.: 44.

Het wordt de zesde ure: twaalf uur in den middag.

Het is de tijd, waarop die Sadduceërs, die hun paaschfeest nog zullen vieren, de lammeren moeten gaan slachten.

Dan wordt er duisternis over de geheele aarde. Een duisternis, die blijft, drie lange uren.

De geheele aarde: Waarschijnlijk is daarmee hier Judea bedoeld. (Zie: Grosheide: Mt. 353, A 1.)

De duisternis is niet het gevolg van een zonsverduistering; een zonsverduistering met Paschen is niet mogelijk. Bovendien duurt die nooit drie uur.

Het is een duisternis, opzettelijk door God verwekt, A 2.

De Joden kenden het uitspreiden van duisternis, als een daad Gods. Zie: Ex. 10 : 22.

Gedurende die duisternis verstomt de spot. Toch is in die duisternis geen verlichting, maar juist verzwaring der straf. De menschen hebben den Heere Jezus van alles aangedaan, Hem alles ontnomen. Nu ontneemt God Hem nog het licht.

In die duisternis is het de ure van de macht der duisternis.

Door het inhouden van het licht is het God zelf, die die ure bepaalt.

De duisternis op zich zelf is reeds een verzwaring van het lijden: benauwdheid overdag is erg, benauwdheid in den nacht is meer; hier, in de opzettelijk gemaakte duisternis, is zij het ergst. Alles is zwart, nergens kan het oog op rusten; de minuten kruipen voort.

Maar bovenal: wat den Heere Jezus in Gethsemané zoo met angst vervuld had, wordt nu werkelijkheid.

Nu is Hij in de onuitsprekelijke benauwdheid, de smarten, de verschrikking, de helsche kwelling en pijn. Zie H. C. 44, A 3. Herhaal wat verteld is bij Gethsemané, bld. 170.

Ex. 10 : 22. De negende plaag.

A 1. **De Uitgebreidheid der Duisternis.**

Er zijn berichten van heidensche schrijvers buiten Palestina, die op deze duisternis betrekking kunnen hebben. (Zie een verzameling bij Nebe: Leidensgesch. II 22; Friedlieb: Arch. 175.)

Symboliek van Origenes: Palestina heeft de heilswaarheid versmaad. Bij den dood van den Heere Jezus wordt Palestina in duisternis gehuld; daarbuiten schijnt het licht.

A 2. **De oorzaak der Duisternis.**

Volgens Origenes zouden het dikke wolken geweest zijn, die de zon bedekten. (Zie Loisy: Evangiles syn. 679.)

Schneller: Land 186, denkt aan de duisternis, die de heete woestijnwinden aankondigt:

In het jaar 1888 geschiedde het in Maart en April drie tot vier maal, dat een verzengende woestijnwind uit het Zuiden opstak, terwijl wij des morgens het schoonste lenteweer hadden. De wind voerde een soort van stuifzand met zich, hetwelk zoo fijn is, dat het slechts aan zijn uitwerking nog herkenbaar is. De atmosfeer werd geheel verduisterd, de bergen, die Bethlehem insluiten, waren geheel onzichtbaar, en de hemel, ofschoon wolkeloos, werd steeds donkerder en grauwer. De zon verloor haar glans; niets dan een schijf met mat licht bleef zichtbaar; als een gebroken oog zag zij van den hemel neder. Geen schaduwen meer. De heele lucht drukte loodzwaar op mensch en dier, en de wind beklemde de ademhaling, terwijl hij nu eens nauw hoorbaar was, dan weer met kracht opstak, alles uitdroogde, en het den mensch bijna onmogelijk maakte buiten te blijven. Ook tijdens des Heeren lijden aan het kruis had iets dergelijks plaats."

Zie verder ook Dalman: A. S. 108.

A 3. **De Nederdaling ter Helle.**

De Heere Jezus is nedergedaald ter helle,
opdat ik
in mijn hoogste aanvechtingen verzekerd zij,
en mij ganschelijk vertrooste,
dat mijn Heere Jezus Christus
door:
zijn onuitsprekelijke benauwdheid, smarten, verschrikking en helsche kwelling,
in welke Hij zijn gansche lijden,
maar inzonderheid aan het kruis, verzonken was,
mij van de helsche benauwdheid en pijn verlost heeft.

(H. C. 44.)

3. Het vierde Kruiswoord. Mt.: 46; Mc.: 34.

In Gethsemané had de Heere Jezus met zich zelf geworsteld. Hier aan het kruis worstelt Hij, als Jacob bij den Jabbok met God.

God is niet meer zijn Vader; Hij is alleen de Rechter, de Straf-Wrekende. De ziel van den Heere Jezus dorst naar God, maar Hij wordt afgewezen, afgestooten. 2 Cor. 5 : 21; 1 Petr. 2 : 24.

---

2 Cor. 5 : 21. Want dien, die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt.

1 Petr. 2 : 24. Die zelf onze zonden in zijn lichaam gedragen heeft op het hout.

Wat dat geheel van God verstooten zijn is, heeft nooit iemand op aarde ervaren, daarvoor moet men in de hel zijn.

Tegen het einde der duisternis schreeuwt de Heere Jezus zijn lijden uit: *„Eli, Eli, lama sabachthani: Mijn God, mijn*
Mt.: 46. *God, waarom hebt Gij Mij verlaten!"*

Mijn God: Niet: „Vader", maar „God", maar dan toch „mijn" God; zijn geloof wankelt niet.

Waarom: Dit is geen vraag uit onkunde, maar een schreeuw, om uitdrukking te geven aan het bittere lijden.

Verlaten:

Het verlaten zijn van God is door den Heere Jezus maar niet gevoeld; het is werkelijkheid geweest.

Het heeft zich geopenbaard: 1. Negatief, en 2. Positief.

1. Negatief.

Uiterlijk onttrok God zich door het inhouden van het licht. Innerlijk door de onthouding van zijn gemeenschap, van de bijzondere, maar ook van de algemeene genade. Zie bij Gethsemané, bld. 171.

2. Positief.

Positief verlaat God den Heere Jezus, door Hem af te stooten. Gods hand, die voor den vrome steeds uitgestrekt blijft, stoot den Heere Jezus hier af. Zie weer bij Gethsemané, bld. 172.

En dan ontvangt Satan verlof, Hem te kwellen. In die drie uren is de Heere Jezus in de hel geweest.

Dat lijden is, hoewel het slechts drie uren duurde, oneindig geweest. Wanneer wij in benauwdheid zijn, zijn er toch steeds rustpunten, die maken, dat wij ons bewust zijn, hoe de tijd voortschrijdt. Bij den Heere Jezus is dat niet zoo geweest. Er is geen voortschrijden, dat op een naderend einde wijst. Op elk moment is het lijden oneindig.

Dat lijden heeft de Heere Jezus in zijn oneindigheid geleden, zoolang het God beliefde.

Wanneer dan het einde daar is, en Hij zijn leed uitschreeuwt, blijkt, hoe Hij wel van God verstooten is geweest, maar niet van God gescheiden. In en door het lijden is Hij niet geworden een ongeloovige, een duivel; Hij bidt; Hij noemt God: mijn God; Hij schrijft in zijn angstkreet Gode niets ongerijmds toe; Hij vraagt wel: Waarom, maar berust tevens.

Spreek ook hierover, dat het van God verlaten zijn, toch juist is geweest de hoogste betooning van Gods liefde. (Zie verder uitvoerig: Schilder: Lijden III 376.)

De profetie: Ps. 22 : 2. *„Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?"* . . .

4. Het vijfde Kruiswoord. Jhs.: 28.

De Heere Jezus is afgedaald in de diepste diepte; Hij heeft het lijden, in zijn vollen omvang, doorstaan.

Nog enkele oogenblikken van voortgezet lichaamslijden, en de zege is behaald; de tweede dood is reeds doorleden.

De duisternis mag nu wijken; het licht keert weer; het licht, ook in de ziel van den Heere Jezus. Daarin spreekt God zijn „amen" uit op wat is geschied.

Maar met het wijken van het zielelijden komt het lichaamslijden weer boven.

Eén begeerte dringt zich naar voren: wetende, dat nu alles volbracht is, geeft Hij uiting aan wat Hem in zijn lichaamslijden het meest kwelt: *„Mij dorst."* Jhs.: 28.

Dorst: De eerste behoefte van een pasgeboren kind, de laatste van een stervende.

Een dorst, die den Heere Jezus reeds uren gekweld had: na den wijn bij het avondmaal had Hij niet meer gedronken, en dat, terwijl de wondkoorts Hem martelt.

Dorst kwelt den Heere Jezus, den mede-Schepper van alle water.

5. Hernieuwde Spot. Mt.: 47—49; Mc.: 35, 36; Jhs.: 29.

Met den terugkeer van het licht, komt ook de spot weer. Er is ontspanning als na een onweer.

Wanneer het weer licht is, gaat men de woorden van den Heere Jezus, in zijn doodsangst geuit, verdraaien. Sommigen, die daar staan, zeggen: *„Zie, Hij roept Elias!"* Mc.: 35.

Naar het Joodsche volksgeloof behoorde het mede tot de taak van Elia, om op aarde te verschijnen, en daar den vromen redding te brengen in hun nood. (Strack en Billerbeck I 1042.)

Wanneer één, A 4, aanstalten maakt, om de begeerte van den Heere Jezus, uitgedrukt in het „Mij dorst" te vervullen, dan klinkt het: *„Houd op, laat ons zien, of Elias komt, om Hem te verlossen."* Mt.: 49.

De man stoort zich hier niet aan. Hij neemt een spons, die misschien gediend had als stop voor een kruik (V. Leeuwen: Mc. 201), en doopt die in het vat, d.i. de kruik met zuren soldatenwijn, den edik, die daar staat. Dan steekt Hij de spons op een rietstok, een hysopstengel, A 5, en geeft den Heere Jezus zoo te drinken. Mt.: 48. Jhs.: 29.

De profetie: Ps. 69: 22. *Zij hebben Mij gal tot mijn spijze gegeven, en in mijn dorst hebben zij Mij edik te drinken gegeven.*

De Heere Jezus heeft alleen gezegd: Mij dorst; en toch wordt de Schrift letterlijk vervuld.

A 4. **Wie geeft den Heere Jezus te drinken?**

Uit Mt. en Mc. blijkt, dat een der Joden den Heere Jezus den wijn gereikt heeft.

Wat in Lc.: 36 en 37 vermeld staat, geschiedt eer. Bovendien zullen de Romeinsche soldaten den uitroep niet eens verstaan hebben. (Zie: Wohlenberg: Mk. 377.)

A 5. **Hysop.**

Hysop — hyssopus officinalis — is een heesterachtige plant van ½ M. hoog. Zij heeft kleine, donkergroene bladeren, en hemelsblauwe, zelden witte, bloemen, die een heerlijken geur verspreiden.

De groeiplaats van de hysop is het Middellandsche-zeegebied.

Waarschijnlijk moeten wij hier niet aan den gewonen hysop denken.

Volgens Dalman: A. S. 544 zou het geweest zijn de majoraan of marjolein (majorana maru), die veel in Syrië voorkomt, en een stengel heeft van 1 M. lang en 2 cM. dik.

Nog anderen denken aan de arignum maru, die in Palestina veel op rotsige plekken groeit, en bij oude muren. Het onderste gedeelte van den één meter langen stengel is houtig, recht en krachtig. (Zie verder: Lundgreen: Blumen N. T. 819 en Z.D.P.V. 1914 S. 287.)

6. Het Einde. Mt.: 50; Mc.: 37; Lc.: 46; Jhs.: 30.

Wanneer de duisternis wegtrekt, is het werk van den Heere
Jhs.: 28. Jezus ten einde.

Wat nu nog volgt, geschiedt in enkele oogenblikken; het volgt snel op elkaar.

1. Het zesde Kruiswoord. Jhs.: 30a.

De Heere Jezus weet niet alleen, dat alles volbracht is, Hij zegt het ook: Als Hij den edik genomen heeft, zegt Hij:
Jhs.: 30. „*Het is volbracht,*" niet: *Ik* heb volbracht.

Ga nu na wat volbracht is:

De Profeet heeft alle Schrift vervuld.

De Priester heeft het offer gebracht.

De Koning heeft Satan overwonnen, en zijn rijk gegrond.

Zie voor een andere verklaring: Schilder: Lijden III 432.

2. Het laatste Kruiswoord. Lc.: 46.

Onmiddellijk hierop volgt het laatste kruiswoord; de Heere Jezus roept het uit met groote stem: „*Vader, in uwe handen*
Lc.: 46. *beveel ik mijn geest.*"

Met groote stem: Daaruit blijkt, dat de Heere Jezus niet van uitputting sterft.

Spreek over het verschil tusschen ons sterven, en het sterven van den Heere Jezus.

Bij ons sterven komt de dood tot ons, en neemt ons; wij ondergaan het sterven.

De Heere Jezus is in zijn sterven actief; uit eigen wilsvolheid brengt Hij, op het oogenblik, dat Hij kiest, de scheiding teweeg tusschen ziel en lichaam.

Vader: De Vader is weer Vader.

In uwe handen: Verg. Ps. 31 : 6. Lees dan tevens, wat daar voorafgaat, en volgt.

Ps. 31 : 6. In uwe handen beveel ik (David) mijnen geest.

Beveel: „Een bewuste actieve geloofshandeling, waarbij men in vertrouwen op God een bepaald belang Hem aanbeveelt, of de beslissende wending in den levenssamenhang Hem overlaat." Schilder: Lijden III 454.

Met dit woord op de lippen zijn gestorven vromen, als Polycarpus, Huss, Luther, Melanchton.

3. Het Sterven. Jhs.: 30b.

En het hoofd buigende, geeft Hij den geest. Jhs.: 30

Twee dingen: 1. De Heere Jezus buigt het hoofd; 2. Hij geeft den geest: de levensgeest keert weer tot den Schepper. Ps. 104 : 29, 30. (Zahn: Mt. 914.) A 6.

A 6. **De Doodsoorzaak.**

Als oorzaak voor den dood van den Heere Jezus wordt algemeen aangenomen het breken van het hart. (Zie b.v. A. R. Simpson: The broken Heart of Jesus in Exp. VIII 310; of: Stock: Handboek II 369.)

7. De Teekenen. Mt.: 51—53; Mc.: 38; Lc.: 45.

De dood van den Heere Jezus gaat vergezeld van vele teekenen:

1. De Zon verduisterd. Lc.: 45.

Opnieuw wordt de zon verduisterd. Voor hoelang weten wij niet, A 7. Lc.: 45.

2. Het Voorhangsel scheurt. Mt.: 51; Mc.: 38; Lc.: 45.

Het voorhangsel van den tempel, A 8, scheurt in tweeën, van boven tot beneden, middendoor. Mt.: 51.

Juist op dit oogenblik zal in den tempel een priester het reukoffer bediend hebben. Hij is getuige van dit scheuren.

Het woord van den Heere Jezus over het afbreken van den tempel had den meesten haat opgewekt. God zelf geeft nu een scheur door dien tempel, hij heeft afgedaan; de toegang tot den troon is voor ieder ontsloten.

Opzoeken: Ef. 2 : 18; 3 : 12; Hebr. 10 : 19, 20.

Ps. 104: 29, 30. . . . Neemt gij hun adem weg, zij sterven.

Ef. 2 : 18 Want door Hem (den Heere Jezus) hebben wij beiden den toegang door één Geest tot den Vader.

Ef. 3 : 12. In denwelken (den Heere Jezus) wij hebben de vrijmoedigheid, en den toegang met vertrouwen, door het geloof aan Hem.

Hebr. 10 : 19, 20. Dewijl wij dan, broeders, vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus op een verschen en levenden weg, welken Hij ons ingewijd heeft door het voorhangsel, dat is door zijn vleesch.

3. De Aarde beeft. Mt.: 51.

Het is een boodschap aan Israël, dat, wat hier is geschied,
Mt.: 51. Gods werk is, A 9. Verg. Ex. 19: 18.

4. De Steenrotsen scheuren. Mt.: 51.

Mt.: 51. Een gevolg van het beven der aarde.

5. De Graven worden geopend. Mt.: 52, 53.

Dadelijk na het sterven van den Heere Jezus wordt een voorproef gezien van de vrucht, die zijn verlossingswerk heeft aangebracht: De graven worden geopend, en vele lichamen der heiligen, die ontslapen waren, worden opgewekt; en uit de graven uitgegaan zijnde, na zijn opstanding,
Mt.: komen zij in de heilige stad, en zijn velen verschenen.
52, 53. Het zullen wel discipelen van den Heere Jezus geweest zijn, voorboden van de eind-opstanding. Zij geven het bewijs, dat de dood overwonnen is.

Volgens Origenes zouden zij op aarde hebben vertoefd tot de hemelvaart, en toen met den Heere Jezus zijn meegegaan.

Zie voor de vele moeilijkheden, die hier blijven: Grosheide: Mt. 357.

A 7. **De Duisternis.**

Het is ook mogelijk, dat Lucas hier nog doelt op de drie-urige duisternis.

A 8. **Het Voorhangsel.**

Er waren in den tempel ten tijde van den Heere Jezus twee voorhangsels:

1. Het voorhangsel tusschen het heilige en het heilige der heiligen. Dit was 20 × 10 M. en een handbreed dik.

2. Het voorhangsel voor den ingang van den tempel. Dit was 27 × 8 M. Overdag was het gesloten: het verhinderde het binnenzien in den tempel.

In de les is de meening weergegeven, dat het eerst genoemde voorhangsel gescheurd is. Zoo: Strack en Billerbeck I 1045.

Voor de meening, dat het andere voorhangsel gescheurd zou zijn, zie o.a. Zahn in N. K. Z. 1902 XIII 729 en Dalman: O. W. 323.

Is deze laatste meening juist, dan heeft het op den voorhof verzamelde volk het scheuren aanschouwd.

In den Talmoed komen plaatsen voor, die het scheuren van het voorhangsel bevestigen. B.v. „Veertig jaar voor de tempel verwoest werd, ging de westelijke lamp uit, . . . en men sloot de deuren van den tempel des avonds, en toen men 's morgens opstond, vond men ze open." (Zie verder: M. Laible: Der zerrissene Tempelvorhang. N. K. Z. 1924, XXXV 287; en Strack en Billerbeck II 1045 en III 732.)

A 9. **Het Beven der Aarde.**

Ook hiervoor heeft men gegevens bij heidensche schrijvers meenen te vinden. (Zie Plummer: Luke 537.)

Ex. 19 : 18. En de gansche berg beefde zeer.

8. De Omstanders. Mt.: 54—56; Mc.: 39—41; Lc.: 47—49.

De dood van den Heere Jezus heeft diepen indruk op de omstanders gemaakt:

1. De Hoofdman. Mt.: 54; Mc.: 39; Lc.: 47.

De hoofdman van de wacht hebbende soldaten is zeer getroffen door al wat op Golgotha geschied is; met name door het sterven, en de daarop gevolgde aardbeving. Lc.: 47. Mc.: 39. Mt.: 54.

Dat alles maakt hem bevreesd, A 10. En om een Romeinschen officier bevreesd te maken, daar was nog al wat voor noodig. Hij erkent, in wat geschied is, het werk van God. Hem verheerlijkend roept hij uit: „*Waarlijk, deze Mensch was rechtvaardig; Hij was Gods Zoon.*" Mt.: 54. Lc.: 47. Mt.: 54.

Rechtvaardig: Geen boosdoener.

Gods Zoon: In den mond van een Romein niet meer dan: een godenzoon. Maar daarmee geeft hij toch ook aan dezen kruiseling denzelfden titel als aan zijn keizer.

2. De Schare. Lc.: 48.

Velen hadden bij het kruis van het begin af stil toegezien. Lc.: 35.

Nu, na den dood van den Heere Jezus, ontwaakt hun geweten ten volle.

Zij gaan heen van Golgotha, en keeren weer naar de stad, slaande op hun borsten, ten teeken van berouw. Beschrijf! Lc.: 48.

Spreek over het ontwaken van het geweten, ook na het begaan der zonde. Herhaal. Zie bld. 200.

3. De Vrouwen. Mt.: 55, 56; Mc.: 40, 41; Lc.: 49.

Verschillende vrouwen, die met Maria geweest waren, zijn gebleven. Zij blijven nog, en zien het alles aan. Zie verder bld. 242. Mt.: 55.

4. De Overpriesters.

Zij alleen komen niet tot bezinning.

Dat blijkt:

9. De Beenbreking. Jhs.: 31—37.

De Overpriesters blijven zich zelf gelijk: zij zijgen de mug uit, en zwelgen den kemel door.

De Sabbath nadert; de Sabbath, waarop zij hun pascha zullen eten, een groote Sabbath. Jhs.: 31.

Op Sabbath mogen geen lijken aan een hout hangen, Deut. 21 : 23.

Voor het nakomen van dat gebod zullen zij waken.

Nogmaals spoeden zij zich naar Pilatus. Jhs.: 31.

Deut. 21 : 23. Zoo zal zijn dood lichaam aan het hout niet overnachten, maar gij zult het zekerlijk tenzelven dage begraven.

De Romeinen waren gewoon, de kruiselingen te laten hangen, tot de roofdieren en roofvogels het vleesch van hun doode lichamen hadden gescheurd.

Dat willen de Overpriesters nu niet.

Zij bidden Pilatus door beenbreking, A 11, 12, een eind
Jhs.: 31. aan het lijden te maken, en dan de lichamen weg te nemen.

Pilatus geeft zijn toestemming.

De krijgsknechten komen, en breken de beenderen der
Jhs.: 32. beide moordenaars.

Voor den eenen moordenaar beteekent dat de ingang in het Paradijs, voor den anderen de aanvang van eeuwig lijden.

Dan komen de krijgsknechten tot den Heere Jezus.

Zij zien, dat Hij reeds gestorven is; zijn beenderen worden
Jhs.: 33. niet gebroken.

Toch willen zij van den dood van den Heere Jezus een overtuigend bewijs. Een der krijgsknechten doorsteekt zijn zijde
Jhs.: 34. met een speer.

Jhs.: 34. Uit de wonde komt bloed en water, een bewijs van het ingetreden zijn van den dood. (Zie uitvoerig: Lange: Jhs. 535 en H. Heimanns: Die Seitenwunde in Pastor Bonus XXVII 520 en 590.)

Al spoedig heeft men dit bloed en water symbolisch opgevat: Het bloed zou zien op de verzoenende kracht van den dood van den Heere Jezus; het water op de reinigende en heiligende kracht.

In dat niet breken der beenderen ligt weer vervulling der profetie:

Johannes haalt ze aan:

Jhs.: 36. *Geen been van Hem zal gebroken worden.*

De profetie: Ex. 12 : 46 . . . *en gij zult geen been daaraan breken.*

Jhs.: 37. *Zij zullen zien, in welken zij gestoken hebben.*

De profetie: Zach. 12 : 10. *Zij zullen Mij aanschouwen, dien zij doorstoken hebben,* A 13.

Opzoeken:

Jhs. 3 : 14, 15. *En gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, alzoo moet de Zoon des Menschen verhoogd worden; opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.*

Gal. 3 : 13. *Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons; want er is geschreven: Vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt.*

Fil. 2 : 8—11. *En in gedaante gevonden als een mensch, heeft Hij zich zelven vernederd, gehoorzaam geworden zijnde tot den dood, ja den dood des kruises . . .*

Neem het voorbeeld van de reddingsboot: Een reddingsboot komt met veel moeite bij een zinkend schip. Wie nu overspringt, wordt behouden. Wie vasthoudt aan het vergaande schip, en de reddingsboot ongebruikt laat, komt om. De sprong moet gedaan.

Vertel van den graaf van Zinzendorf: „Dit deed Ik voor U, wat doet gij voor Mij?"

Voor Zending zie: V. d. Hoven van Genderen: De B. G. en de Zending 112.

Behandel H. C. 40, 42, 43, A 14.

A 10. **Bevreesd.**

In een aardbeving zagen de ouden den toorn der goden.

A 11. **De Beenbreking.**

Het einde der kruiselingen werd verhaast, door òf onder aan het kruis een vuur aan te leggen, òf de beenderen te breken.

Bij dit laatste verbrijzelde men met acht slagen de ledematen. Was de dood daarna nog niet ingetreden, dan volgde de genadeslag over de borst.

A 12. **Het Doel der Overpriesters.**

Volgens het Joodsche bijgeloof zou een zalige opstanding alleen dan mogelijk zijn, wanneer de beenderen rustig in het graf bleven. Dit misgunnen volgens Bornhäuser de Joden den Heere Jezus. Vandaar hun verzoek tot beenbreking. De haat gaat hier nog voor de wetsvervulling. (Zie Bornhäuser: Gebeine der Toten.)

A 13. **Johannes 19 : 35.**

Zeer nadrukkelijk betuigt Johannes, dat hij zelf getuige is geweest van den dood van den Heere Jezus.

Waarschijnlijk doet hij dit, omdat in zijn dagen reeds dwaalleeraars opstonden, die ontkenden, dat de Heere Jezus waarlijk gestorven zou zijn.

A 14. **De Dood van Christus.**

1, Christus heeft zich tot in den dood moeten vernederen, omdat: vanwege:

1. de gerechtigheid, en 2. de waarheid Gods,
niet anders voor onze zonden kon betaald worden,
dan door den dood des Zoons van God. (H. C. 40.)

2. Christus is voor ons gestorven — toch moeten wij ook sterven:
Onze dood is: niet: Een betaling voor onze zonden.
wèl: 1. Alleen een afsterving der zonden,
2. Een doorgang tot het eeuwige leven. (H.C.42.)

3. De offerande en de dood van Christus aan het kruis geven ons nog meer nuttigheid:
Door zijn kracht wordt:
onze oude mensch met Hem:
gekruisigd, gedood, en begraven,
opdat:

1. De booze lusten des vleesches in ons niet meer regeeren;
2. Wij ons zelven Hem tot een offerande der dankbaarheid offeren. (H. C. 43.)

41. DE BEGRAFENIS VAN DEN HEERE JEZUS.

Mt. 27 : 57—61; Mc. 15 : 42—47; Lc. 23 : 50—56; Jhs. 19 : 38—42.

1. Verband.

De Heere Jezus heeft den strijd gestreden. Hij is afgedaald tot in de diepste diepte.

Van nu af gaat het opwaarts.

Het was de gewoonte, dat de lijken der kruiselingen bleven hangen ten prooi van de roofdieren.

Met den Heere Jezus zal dat niet geschieden: Uit de handen der vijanden zal zijn dood lichaam overgaan in dat van zijn vrienden. Zij zullen zorgen voor een eerbare begrafenis.

2. Jozef van Arimathea. Mt.: 57, 58a; Mc. : 42, 43; Lc.: 50—52; Jhs.: 38a.

Het was de plicht der discipelen geweest, om voor het doode lichaam van hun Meester te zorgen. Vergelijk wat de discipelen van Johannes gedaan hadden.

De discipelen zijn er niet.

Anderen zullen hun plaats innemen.

Wanneer God werk gedaan wil hebben, heeft Hij er altijd menschen voor, maar ook is dan niemand onmisbaar.

Er is een van de stille discipelen van den Heere Jezus; een, die
Jhs.: 38. dit tot dusverre bedektelijk geweest is, om de vreeze der Joden.
Mc.: 43. Nu de twaalven hun plicht verzaken, grijpt hij moed.

Hij heet Jozef van Arimathea, A 1.

Mt.: 57. Hij is een rijk man.

Lc.: 50. Hij is een goed en rechtvaardig man.

Hij is een aanzienlijk man: hij is lid van het Sanhedrin. Als zoodanig heeft hij niet mede bewilligd in den raad en den handel van deze vergadering in den nacht der veroor-
Lc.: 51. deeling.

Ook nu heeft hij nog vrees; vrees voor de Joden, zijn medeleden; vrees voor Pilatus.

Mc.: 43. Maar hij verstout zich.

Mt.: 57. Tegen den avond gaat hij naar Pilatus, en vraagt hem
Jhs.: 38. verlof, het lichaam van den Heere Jezus te mogen wegnemen.

Let op het gebruik van het woord „lichaam", niet „lijk". Een flinke „fooi" zal dit verzoek wel hebben ondersteund. (Zie Nebe: Leidensgesch. II 422.)

A 1. **Arimathea.**

Arimathea is waarschijnlijk het oude Ramathaïm, nu Rentis geheeten, ten N. W. van het Gebergte van Efraïm.

3. Pilatus geeft zijn Toestemming. Mt.: 58b; Mc.: 44, 45; Jhs.: 38b.

Pilatus hoort het verzoek van Jozef aan.

Hij is verplicht het in te willigen. (Zahn: Jhs. 629.)

Alvorens zijn toestemming te geven, wil hij echter zekerheid, dat de Heere Jezus werkelijk gestorven is. Hij is verwonderd, dat de dood nu reeds zou zijn ingetreden. Kruiselingen leefden als regel veel langer. A 2. Mc.: 44.

Pilatus stuurt om een officier, waarschijnlijk dezelfde, die op Golgotha de wacht had moeten houden.

Hem vraagt hij, of de Heere Jezus al lang gestorven is. Mc.: 44.

De hoofdman antwoordt bevestigend. Mc.: 45.

Daarop geeft Pilatus aan Jozef de begeerde toestemming Mc.: 45.

A 2. **De Tijd van Jozefs komen.**

Waarschijnlijk is Jozef van Arimathea bij Pilatus gekomen vóór de Joden met hun verzoek tot beenbreking bij hem kwamen.

4. De Afname. Mt.: 59; Mc.: 46a; Lc.: 53a; Jhs.: 39, 40.

Er is nog een, die de plaats der discipelen mee inneemt: Nicodemus. Jhs.: 39.

Wanneer Jozef het verlof heeft ontvangen, komt ook Nicodemus naar Golgotha.

Hij heeft bij zich een mengsel van specerijen: mirre, en aloë, A 3. Samen is het wel 100 pond, 33 KG., een hoeveelheid, veel grooter dan noodig was. Uit dien overvloed spreekt de liefde, de eer, die men den Heere Jezus nog na zijn dood bewijzen wil. Jhs.: 39.

Jozef heeft gezorgd voor de zwachtels, waarmee het lichaam omwonden moet worden: hij heeft zuiver fijn lijnwaad gekocht. Mt.: 59.

Samen nemen zij het lichaam van den Heere Jezus van het kruis. Waarschijnlijk hebben zij daarbij eerst het kruis op den grond gelegd. (Edersheim: L. a. T. II 617.)

Beschrijf: de touwen los, de spijkers los, enz. Met hoeveel piëteit zal dat alles geschied zijn.

Het lichaam wordt gewasschen. Dan wikkelen zij het in de zwachtels, met de poedervormige specerijen ertusschen. Het hoofd wordt apart omwonden. Jhs.: 40.

A 3. **Aloë.**

Misschien is hier bedoeld een poeder van aloëhout.

De aloë (Aloëxylon Agallochum) is een boom, die o.a. groeit in Achter-Indië. (Zie Lundgreen: Pflanzen N. T. 814, of anders: Killermann: Blumen I 27.)

Mirre en aloë werden gebruikt voor het bestrijken van de binnenzijde der zwachtels, waarmee men de dooden omwikkelde. (V. Andel: Ev. v. Jhs. 377.)

Hoe meer specerijen, hoe grooter eer: bij den uitvaart van Herodes den Grooten hadden 500 bedienden de specerijen gedragen.

5. De Begrafenis. Mt.: 60; Mc.: 46b; Lc.: 53b, 54; Jhs.: 41, 42.

Jozef heeft vlak bij Golgotha een familiegraf laten aan-
Jhs.: 41. leggen. Beschrijf, A 4. Niemand is daar nog in begraven.

Daarheen wordt het lichaam van den Heere Jezus gebracht. Op een van de banken langs de wanden wordt het neergelegd;
Mc.: 46. de opening met een grooten steen gesloten.

Straks, wanneer de Sabbath voorbij is, zullen zij het lichaam nog beter verzorgen.

De profetie: Jes. 53 : 9. *Men heeft zijn graf bij de goddeloozen gesteld, en Hij is bij de rijken in zijn dood geweest.*

A 4. **Het Graf.**

Het graf van den Heere Jezus wordt, evenals Golgotha, gezocht in de Grafkerk. Het is een kerkje in de kerk.

Boven het graf staat een groot altaar. Aan weerszijden van den ingang heeft men reusachtige marmeren kandelaars geplaatst.

„Het centrum der kerk, die een doolhof van gangen, portalen en trappen, nissen en kamers vormt, is natuurlijk het „heilige graf". Men treedt er binnen door den z.g. „engelkapel"; dat is de plaats, waar de engel zat, die den steen van het graf wentelde. Deze steen ligt vlak naast de Golgothakapel, en is met een marmeren omhulsel bekleed. In de engelkapel hangen 15 lampen: 5 behooren aan de Grieksch-katholieken, 5 aan de Roomschen, 4 aan de Armeniërs, en 1 aan de Kopten. De poort der eigenlijke grafkapel is zoo laag, dat men er alleen in deemoedig gebogen houding kan binnengaan . . . De grafruimte is slechts 2 M. lang en 1.80 M. breed. Aan de zoldering hangen 43 lampen: 13 behooren aan de Grieksch-katholieken, 13 aan de Roomschen, 13 aan de Armeniërs en 4 aan de Kopten. Het vertrek is overigens kwistig met goud en marmer „versierd". Hoogstens 6 personen kunnen tegelijkertijd binnen zijn, en op bepaalde tijden van het jaar is het hier een onstichtelijk gedrang van bezoekers." Obbink: Bijbelschen Bodem 178.

Zie verder: H. Appel: Die Stätten der Kreuzigung; Dalman in P. J. B. III 18 en 34; O. W. 364.

6. De Vrouwen. Mt.: 61; Mc.: 47; Lc.: 55, 56.

Het voornemen tot een betere verzorging wordt vooral bij de vrouwen gevonden. Zij zijn meegegaan naar het graf,
Lc.: 55. om te zien, hoe het lichaam gelegd werd.

Twee van haar, Maria Magdalena en een der Maria's
Mt.: 61. schijnen nog een poos bij het graf achtergebleven te zijn.

De anderen gaan naar huis. In den korten tijd, die haar nog rest voor het begin van den Sabbath, bereiden zij nog zalven en specerijen, die zij na afloop van dien dag gebruiken
Lc.: 56. zullen om het lichaam te balsemen.

7. Slot.

Al wat hier geschiedt, is schoon.

Toch had het achterwege kunnen blijven.

Het graf is voor den Heere Jezus niet de groeve der verteering: zijn lichaam heeft in het graf geen verderving gezien, Ps. 16 : 10. Aan den opstandingsmorgen herrijst het, zonder dat de dood er iets aan heeft kunnen beschadigen.

Toch moest de Heere Jezus begraven worden. Spreek daar over aan de hand van H. C. 41, A 5.

A 5. **De Begrafenis van Christus.**

Christus is begraven,
om daarmee te betuigen, dat Hij waarachtig gestorven was.
(H. C. 41.)

Ps. 16 : 10. Gij zult mijn ziel in de hel niet verlaten; Gij zult niet toelaten, dat uw Heilige de verderving zie.

42. DE OPSTANDING VAN DEN HEERE JEZUS.

Mt. 27 : 62—66; 28 : 2—4, 11—15.

1. Verband.

De Heere Jezus is begraven. De Overpriesters c.s. kunnen rustig hun pascha eten. Het zal wel een vreugdefeest geweest zijn; eindelijk dood!

2. De Wacht. Mt.: 62—66.

Mt.: 62. Den volgenden dag, d.i. Zaterdag; d.i. dus op den Sabbath!! begint het gevoel van rust toch wat minder te worden.

In hun herinnering komt voortdurend boven: Mt. 12 : 40; Jhs. 2 : 19; Mt. 26 : 61.

Plaats nu tegenover elkaar: de Overpriesters, die rekening houden met een mogelijke opstanding, en de discipelen, voor wie nu alles met den dood van den Heere Jezus is afgeloopen.

En die hadden nog wel zooveel duidelijker uitspraken. Zie: Mt. 16 : 21; 17 : 23; 20 : 19.

Bovendien zal de Heere Jezus hen ook wel herhaaldelijk gewezen hebben op de profetieën uit het O. T. Bv. Ps. 16 : 10; 118 : 22.

Mt.: 62. De Overpriesters en de Farizeërs gaan weer vergaderen.

Zij besluiten niet werkeloos te blijven, maar het hunne te doen, om op alle gebeurlijkheden voorbereid te zijn.

Een deputatie van hen gaat naar Pilatus, op Sabbath! A 1.

Zij komen met het verzoek:

Mt. 12 : 40. Want gelijk Jonas drie dagen en drie nachten was in den buik van den walvisch, alzoo zal de Zoon des Menschen drie dagen en drie nachten wezen in het hart der aarde.

Jhs. 2 : 19. Breekt dezen tempel, en in drie dagen zal Ik denzelven oprichten.

Mt. 26 : 61. (De valsche getuigen:) Deze heeft gezegd: Ik kan den tempel Gods afbreken, en in drie dagen denzelven opbouwen.

Mt. 16 : 21. Van toen aan begon Jezus zijn discipelen te vertoonen, dat Hij moest heengaan naar Jeruzalem, en veel lijden van de ouderlingen . . . en gedood worden, en ten derden dage opgewekt worden.

Mt. 17 : 23. En zij zullen Hem dooden, en ten derden dage zal Hij opgewekt worden.

Mt. 20 : 19. En zij zullen Hem den heidenen overleveren, om Hem te bespotten, en te geeselen, en te kruisigen; en ten derden dage zal Hij weder opstaan.

Ps. 16 : 10. Zie blz. 257.

Ps. 118 : 22. De steen, dien de bouwlieden verworpen hadden, is tot een hoofd des hoeks geworden.

63. *„Heer, wij zijn indachtig, dat deze verleider, nog levende, gezegd heeft: „Na drie dagen zal Ik opstaan."*

64. *Beveel, dat het graf verzekerd worde tot den derden dag toe, opdat zijn discipelen misschien niet komen bij nacht, en stelen Hem, en zeggen tot het volk: Hij is opgestaan van de dooden; en zoo zal de laatste dwaling erger zijn dan de eerste.* Mt.: 63, 64.

Deze verleider (63): Zoo geringschattend mogelijk, een naam noemen zij niet eens.

Nog levend (63): Daarin ligt hun triumf.

Beveel (64): Waarschijnlijk hebben de Overpriesters de tempelwacht niet willen gebruiken, omdat het Sabbath was.

Tot den derden dag (64). Of ze dus ook waarde hechten aan het woord van den Heere Jezus.

Pilatus geeft dadelijk zijn toestemming: *„Gij hebt een wacht, gaat heen, verzekert het, gelijk gij het verstaat."* Mt.: 65.

Dat behoeft Pilatus hun geen twee maal te zeggen.

Dadelijk begeven zij zich naar Jozefs hof. Diens toestemming vragen zij niet. Mt.: 66.

De steen wordt verzegeld. Daarbij zal wel een draad over den steen gespannen zijn, waarvan de einden met was of zegelklei aan de rots werden vastgehecht. In de was werd dan het zegel afgedrukt. (Zie Baljon: Mt. 422.) Mt.: 66.

De soldaten plaatsen zij bij het graf. Zij zullen hun wel strenge instructies gegeven hebben. Mt.: 66.

Nu kunnen zij gerust zijn. Het is onmogelijk, dat er nu nog iets geschiedt.

A 1. **De Tijd.**

Bornhäuser (Zeiten 43) berekent, dat de Overpriesters reeds dadelijk na het gebruik van hun pascha in den nacht naar Pilatus zouden gegaan zijn.

3. De Opstanding. Mt. 28 : 2, 3.

De Zaterdag verloopt, zonder dat er iets bijzonders geschiedt.

De nacht van Zaterdag op Zondag is bijna verstreken.

Beschrijf de wachters in den tuin, spiedend naar de discipelen, die moeten komen om te stelen.

Dan, tegen den morgen, daalt plotseling uit den hemel een engel neer, een Engel des Heeren. Zijn gedaante is als de bliksem, zijn kleeding wit gelijk sneeuw. Mt.: 2, 3.

Zijn verschijning gaat vergezeld van een groote aardbeving. Mt.: 2. Beschrijf.

Dan komt de engel toe, wentelt, zonder zich aan zegels of zwaarte te storen, den steen af van de deur, en zit als overwinnaar daarop neer. Mt.: 2.

Dat is, wat aan de buitenzijde van het graf geschiedde.

Over wat daarbinnen plaats greep, zwijgt de Schrift.

Tegenover het onmogelijk der Overpriesters plaatst God nu zijn onmogelijk: Hand. 2 : 24.

Drie maal had de Heere Jezus uit kracht van zijn machtsvolheid een doode in het leven geroepen.

Nu komt er in zijn eigen lichaam, waartoe de ontbinding niet had mogen naderen, leven.

Nu wekt God zijn Zoon op uit de dooden. Lees Fil. 2 : 6—11. En wanneer God Hem opwekt, stempelt Hij daarmee zijn werk als af.

Nu hergeeft de Heere Jezus zich zelf het leven. Verg. Jhs. 10 : 17, 18; Rom. 1 : 4.

Als eenmaal Lazarus kan Hij de doodskleederen van zich afschudden, en uitgaan.

Toch is er verschil tusschen den Heere Jezus en Lazarus:

1. Lazarus is in zijn herleving lijdelijk. Hij wordt opgewekt. De Heere Jezus staat zelf op.

2. Lazarus ontwaakt, maar om weer te sterven. De Heere Jezus verrijst, om eeuwig te leven: De dood is overwonnen, en heeft geen macht meer over Hem. Hebr. 7 : 25; Op. 1 : 18.

3. Lazarus behoudt hetzelfde lichaam met al zijn kwalen en gebreken. De Heere Jezus behoudt ook wel hetzelfde lichaam, maar het is verheerlijkt. Geen dorst (Jacobsbron), geen moeheid (Slaap op het Meer) kunnen het meer kwellen. Van de wonden zijn alleen de litteekens over.

Spreek over het nut van de opstanding van Christus: H. C. 45, A 2.

Laat lezen: 1 Cor. 15.

Opzoeken: Fil. 3 : 10, 11, 12.

10. *Opdat ik Hem kenne in de kracht zijner opstanding, en de gemeenschap zijns lijdens, zijn dood gelijkvormig wordende;*

11. *Of ik eenigszins moge komen tot de wederopstanding der dooden.*

12. *Niet, dat ik het alreede gekregen heb, of alreede volmaakt ben;*

Hand. 2 : 24. Welken God opgewekt heeft, de smarten des doods ontbonden hebbende, alzoo het niet mogelijk was, dat Hij van denzelven dood zou gehouden worden.

Fil. 2 : 6. Die in de gestaltenis Gods zijnde . . .

Jhs. 10 : 17, 18 . . . overmits Ik mijn leven afleg, opdat Ik hetzelve wederom neme; niemand neemt hetzelve van Mij, maar Ik leg het van mijzelven af; Ik heb macht hetzelve af te leggen, en heb macht, hetzelve wederom te nemen.

Rom. 1 : 4. Die krachtiglijk bewezen is te zijn de Zoon van God, naar den geest der heiligmaking, uit de opstanding der dooden.

Hebr. 7 : 25. . . . alzoo Hij altijd leeft, om voor hen te bidden.

Op. 1 : 18. . . . Ik ben de eerste en de laatste, en die leef, en Ik ben dood geweest; en zie, Ik ben levend in alle eeuwigheid.

maar ik jaag er naar, of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van Christus Jezus ook gegrepen ben.

A 2. **Het Nut der Opstanding.**

1. Door zijn opstanding heeft Christus den dood overwonnen,
   opdat Hij ons de gerechtigheid,
   die Hij door zijn dood ons verworven had,
   kon deelachtig maken.
2. Ook wij worden door zijn kracht opgewekt tot een nieuw leven.
3. De opstanding van Christus is een zeker pand van onze zalige opstanding. (H. C. 45.)

4. De Wachters. Mt. 28 : 4, 11—15.

Eén groep is er maar, die den engel aanschouwd heeft: de wachters.

Tot hen klinkt het niet: „Vreest niet!" De engel doet hen niets, zegt niets tegen hen; en toch, uit vrees van hem worden de wachters zeer verschrikt, zij worden als dooden. Eén engel — een heele wacht. Mt.: 4.

Wanneer de soldaten eenigermate bekomen zijn, gaan zij heen uit den tuin, ondanks het scherpe verbod.

Eenigen van hen komen in de stad, en boodschappen al de dingen, die daar geschied zijn in Jozefs hof aan de Overpriesters. Mt.: 11.

Waar de anderen heengegaan zijn, is ons onbekend, misschien naar den burcht Antonia.

De Overpriesters gaan weer vergaderen, voor de zooveelste maal. Mt.: 12.

Beschrijf hun gemoedstoestand.

Geen oogenblik komt de gedachte bij hen op, dat de soldaten hen wel eens wat op de mouw konden spelden. Dadelijk aanvaarden zij het verhaalde als waarheid. Aan de discipelen denken zij evenmin.

Dit is het vreeselijke in de houding der Overpriesters. Hier komt iemand uit de dooden tot hen, Lc. 16 : 30, en toch denken zij er geen oogenblik aan, te gelooven; zij verharden zich daartegenin. Zij gaan voort op den weg der zonde. Leugen en bedrog moeten hen redden.

De vergadering komt tot dit besluit: Zij zullen de soldaten veel geld geven. Het zal wel meer dan dertig zilverlingen geweest zijn; maar, de tempelschat is er goed voor. Dan moeten die soldaten zeggen: *„Zijn discipelen zijn des nachts gekomen, en hebben Hem gestolen, als wij sliepen."* Mt.: 13.

Laat daarvan de dwaasheid zien: Wij sliepen, en toen hebben wij gezien, dat . . .

Een bedenking der soldaten snijden zij dadelijk af: *„En*

Lc. 16 : 30: . . . Zoo iemand van de dooden tot hen heenging, zij zouden zich bekeeren.

indien zulks komt gehoord te worden van den stadhouder, wij
Mt.: 14. *zullen hem tevreden stellen, en maken, dat gij zonder zorg zijt."*

Wij zullen hem tevreden stellen: Daar is wel wat bluf bij.

De soldaten doen, wat hun gezegd is; voor geld liegen zij
Mt.: 15. hun eigen schande uit.

De Joden hebben aan het verhaal der soldaten geloof
Mt.: 15. gehecht. (Bewijzen bij Nebe: Auferstehungsgeschichte 120.)

Wijs op het vreeselijke: te weten, en niet te willen gelooven. Dat wordt ten slotte niet meer kunnen, niet meer mogen gelooven. Verg. Farao.

Voor „Zending" zie: V. d. Hoven v. Genderen 115.

43. DE VERSCHIJNINGEN VAN DEN HEERE JEZUS, I.

Mt. 28 : 1, 5—10; Mc. 16 : 1—11; Lc. 24 : 1—12; Jhs. 20 : 1—18.

1. Verband.

De Heere Jezus is opgestaan. Niemand is daarvan getuige geweest. Toch mag zijn verrijzenis niet onbekend blijven.

De Heere Jezus heeft zich dan ook na zijn opstanding tien maal vertoond, met vele gewisse kenteekenen. (Hand. 1 : 3.)

Reeds dadelijk op den opstandingsmorgen verschijnt Hij aan de zijnen.

2. De Vrouwen gaan naar het Graf.

Mt.: 1; Mc.: 1; Lc.: 1; Jhs.: 1.

Vrijdagmiddag, tegen den avond, hebben Jozef van Arimathea en Nicodemus samen voor de begrafenis van den Heere Jezus gezorgd. De vrouwen hebben daarbij toegezien. Thuis gekomen hebben zij den korten tijd, die haar nog restte tot den aanvang van den Sabbath, benut, om specerijen en zalven te bereiden. Op den Sabbath zelf rusten zij naar het gebod, A 1. Den laatsten Sabbath, die er geweest is, brengen zij in droefheid door, in plaats van te leven in blijde verwachting. Lc. 23 : 56.

Wanneer 's avonds bij het verschijnen der sterren de Sabbath ten einde is, gaan zij haar toebereidselen voltooien; nog meer specerijen worden gekocht. Mc.: 1.

Den volgenden morgen vroeg zullen zij haar droeve taak gaan vervullen.

Zondagmorgen, zeer vroeg, als het nog donker is, gaan zij reeds op weg. Lc.: 1. Jhs.: 1.

Het zijn: Maria Magdalena, Maria, de moeder van Jacobus, Salome, en anderen. Mc.: 1.

Naar het graf spoeden zij zich. Alleen de dood houdt haar bezig. Geen gedachte aan opstanding is in haar opgekomen. Mc.: 1.

In de daad van die vrouwen is liefdebetoon, maar ook ongeloof: de Heere Jezus is dood, en blijft volgens haar idee dood. En dan toch die liefdesuitingen.

A 1. **Koopen op Sabbath.**

Wanneer de vrouwen zich op hadden willen houden met de praktijken der Farizeërs, dan hadden zij ook op Sabbath wel kunnen koopen. Het koopen van benoodigdheden voor een begrafenis mocht nl. op Sabbath geschieden, mits de koop niet officieel gesloten,

en de werkelijke koopsom niet genoemd werd. (Zie Dalman: Jesus-Jeschua 94; maar ook Strack en Billerbeck II 53.)

3. De Steen. Mc.: 2—4; Lc.: 2; Jhs. : 1, 2.

Eén vraag houdt de vrouwen onderweg vooral bezig: Er is een moeilijkheid. Iets, waar zij te voren niet aan hebben
Mc.: 3. gedacht: *„Wie zal ons de steen van de deur des graſs afwentelen?"* A 2. Die steen is zoo groot. Daartoe zijn zij met haar
Mc.: 4. zwakke krachten niet in staat.

Over de soldaten en het zegel spreken zij niet. Waarschijnlijk hebben zij daarvan niets afgeweten.

Mc.: 2. Onder het voortgaan begint het licht te worden. En met het optrekken der duisternis, verdwijnt ook deze moeilijkheid:
Mc.: 4. opziende bemerken zij, dat de steen afgewenteld is.

Een van de vrouwen keert dadelijk, wanneer zij het open graf ziet, terug. Maria Magdalena gaat heen; zij begeeft zich
Jhs.: 2. naar Petrus en Johannes. Zij weet alleen, dat de steen afgewenteld is. Maar zij fantaseert daar bij: *„Zij hebben den Heere weggenomen uit het graf, en wij weten niet, waar zij Hem gelegd*
Jhs.: 1, 2 *hebben."* (Zie: Godet: Jhs. 602; Bouma: Jhs. 237.)

Les voor ons: Wij zijn nog vaak bezorgd, wanneer God de oorzaak van onze zorg reeds lang heeft weggenomen.

A 2. **De Steen.**

Waarschijnlijk is bedoeld de gewone rotssteen, die tot sluiting diende.

Dalman: O. W. 396 denkt aan een ruw rotsblok. V. Lennep: Bible Lands 580, aan een steenen deur.

Voor den steen, die in de grafkerk getoond wordt, zie P. J. B. IX. 109.

4. De Engelen. Mt.: 5—7; Mc.: 5—7; Lc.: 3—7.

Lang behoeven de vrouwen, die doorgegaan zijn, niet in
Lc.: 4. haar twijfelmoedigheid te blijven.
Lc.: 3. Door de opening gaan zij het graf binnen. Het lichaam is
Lc.: 4. er niet. Maar God opent haar oogen. Zij zien twee mannen in
Mc.: 5. blinkende kleeding. Een van hen zit ter rechterzijde; hij draagt een lang, wit kleed.

Het zien van die engelen maakt ook deze vrouwen ver-
Mc.: 5. baasd, ja, zeer bevreesd. Zij durven zelfs niet opzien, zij
Lc.: 5. neigen het hoofd ter aarde.

Dan spreekt de zittende engel haar aan: *„Zijt niet verbaasd; gij zoekt Jezus den Nazarener, die gekruist was. Wat zoekt gij den levende bij de dooden? Hij is opgestaan, Hij is hier niet. Ziet de plaats, waar zij Hem gelegd hadden. Gedenkt, hoe Hij tot u gesproken heeft, als Hij nog in Galilea was, zeggende: De Zoon des Menschen moet overgeleverd worden in de handen der zondige menschen, en gekruisigd worden, en ten derden dage weder opstaan. Doch gaat heen, zegt zijn discipelen, en Petrus, dat Hij is opgestaan van de dooden, en ziet, Hij gaat u voor*

naar Galilea, daar zult gij Hem zien. Ziet, ik heb het ulieden gezegd." Mt.: 5, 6, Mc.: 6, 7. Lc.: 5—7.

Vreest gijlieden niet: De soldaten, die moesten vreezen, zij niet.

Hij is opgestaan: Zij ontvangen het eerst deze tijding. Daarin ligt reeds de aanvankelijke belooning van haar liefde.

Gedenkt . . . : Zij hadden het dus kunnen weten.

Zegt zijn discipelen: De discipelkring is hier wijder getrokken dan de twaalven. Die zouden den Heere Jezus reeds in Jeruzalem weerzien. Wie van den wijden kring der discipelen Hem nog aanschouwen wilde, moet naar Galilea gaan.

En Petrus: Welk een liefdebetoon.

5. De Vrouwen volgen het Bevel op. Mt.: 8; Mc.: 8; Lc.: 8—10.

Wanneer de engel dat alles aan de vrouwen zegt, en haar herinnert, aan wat de Heere Jezus haar voorspeld had, worden zij zijner woorden indachtig. Geen oogenblik rijst er twijfel Lc.: 8. in haar hart.

Dadelijk volgen zij het bevel van den engel op. Haastiglijk Mt.: 8. gaan zij uit van het graf. Snel keeren zij terug. Mc.: 8.

Nog is er vrees in haar ziel, en beving, en ontzetting, maar Mt.: 8. toch ook blijdschap, groote blijdschap. Zonder iemand, dien Mc.: 8. zij onderweg tegenkomen, iets te zeggen, spoeden zij zich Mc.: 8. voort naar de discipelen, om hun alles te boodschappen. Mt.: 8.

6. De Verschijning aan de Vrouwen (I). Mt.: 9, 10.

En dan, als zij heengaan, om de discipelen te boodschappen, Mt.: 9. ziet, de Heere Jezus is haar ontmoet. Waarschijnlijk op den weg. Hij komt er niet in de verte aan, om dan steeds meer te naderen; Hij is plotseling bij haar. (Nebe: Auferstehungsgesch. 38.)

Weer mogen zij de eersten zijn, nu om den opgestanen Heiland zelf te aanschouwen; zij, en niet de discipelen. Het is de verdere belooning van haar liefde; tegelijkertijd de bevestiging van het woord van den engel.

De Heere Jezus roept haar toe: *„Weest gegroet."* Bij de Mt.: 9. vrouwen is dan alle vrees, alle beving, alle ontzetting weg. Zij gaan tot Hem, grijpen zijn voeten, en aanbidden Hem. Mt.: 9.

De Heere Jezus herhaalt haar hetzelfde bevel, dat de engel gegeven had: *„Vreest niet, gaat heen, boodschapt mijn broederen, dat zij heengaan naar Galilea, en aldaar zullen zij Mij zien."* Mt.: 10.

Mijn broederen: Weer die wijdere kring.

Broeder: Dat wil de Heere Jezus blijven. Zie Hebr. 2 : 12.

Hebr. 2 : 12. Ik zal uw naam mijn broederen verkondigen.

7. Petrus en Johannes gaan naar het Graf. Lc.: 11, 12; Jhs.: 3—10.

De vrouwen voeren het bevel van den engel, van den
Lc.: 9. Heere Jezus, uit.

Twee van de discipelen kunnen zij niet dadelijk bereiken: Petrus en Johannes.

Dadelijk na het zien van het geopende graf was Maria Magdalena teruggekeerd, en had de tijding daarvan, met veel fantasie vermengd, aan Petrus en Johannes gebracht. Herhaal.

De eerste indruk, die haar woorden op die twee discipelen maken, is niet erg aangenaam voor Maria: Haar woorden
Lc.: 11. schijnen voor hen als ijdel geklap, en zij gelooven haar niet.

Toch gaan Petrus en Johannes met haar mee.

Langs een anderen weg, dan waarlangs de vrouwen terug-
Jhs.: 3. keeren, begeven zij zich naar het graf.

Petrus is nu niet de eerste. Bij het graf gekomen, loopt Johannes sneller dan hij; Petrus blijft achter. Dat was hem
Jhs.: 4. nog niet vaak overkomen.

Bij den ingang blijft Johannes staan. Hij bukt zich voor de opening, kijkt even vluchtig naar binnen, en ziet daarbij de
Jhs.: 5. doeken liggen. Binnentreden doet hij niet.

Dan komt Petrus. Hij gaat wel in het graf. Hij ziet daar
Jhs.: 6. ook de doeken. De zweetdoek, die het hoofd van den Heere Jezus bedekt had, ligt samengerold op een afzonderlijke
Jhs.: 7. plaats. Dat geeft wel aan, dat het lichaam niet gestolen is; zoo handelen dieven niet.

Jhs.: 8. Nu treedt ook Johannes naar binnen. Ook hij ziet het ledige graf, met de doeken er in achter gelaten. (Zie verder: Wielenga in N. th. St. II 320.)

En dan lezen wij van Johannes: „Hij zag het, en geloofde."
Jhs.: 8. En van Petrus alleen maar: „Hij verwonderde zich bij zich
Lc.: 12. zelven over hetgeen geschied was."

Jhs.: 10. Beide discipelen keeren daarop naar huis terug. Zij hebben niet meer aanschouwd dan het leege graf.

In den loop van den dag zullen zij de tijding der vrouwen wel vernomen hebben, A 3.

A 3. **Johannes 20 : 9.**

Tot drie maal toe heeft de Heere Jezus den discipelen zijn opstanding voorspeld; bovendien aan Petrus, Jacobus en Johannes nog eenmaal na de verheerlijking op den berg; en dan lezen wij, wanneer het groote feit geschied is, dat zij nog de Schrift niet wisten, dat Hij van de dooden moest opstaan.

Misschien is deze weinige schriftkennis van dit bepaalde feit te verklaren uit de weinige kennis van de Schrift, die de discipelen in het algemeen hebben bezeten.

Zij, meerendeels eenvoudige visschers, hebben thuis geen, of slechts een enkele rol van de bijbelboeken gehad. Hun kennis van

de heilsleer moesten zij verkrijgen door het hooren naar de voorlezing van de boeken in de synagoge. Eéns in de drie jaar kwam een bepaald gedeelte daar terug; zij hoorden het dan éénmaal voorlezen, met heel weinig, of in het geheel geen verklaring er bij. Dat hun kennis van de profetieën gering geweest moet zijn, laat zich zoo verstaan.

Daar komt bij, dat het zeer wel mogelijk geweest is, dat zij op dit bepaalde oogenblik nog niet eens gedacht hebben, aan wat zij er van wisten. Verg. Lc. 9 : 45; 18 : 34. De kennis, die de Heiland hun had bijgebracht, kan, vooral door de schokkende gebeurtenissen, die zij pas hadden meegemaakt, onderbewust geweest zijn. Zoo lezen wij ook van de vrouwen, dat zij de woorden van den Heere Jezus door het spreken van den engel „weer indachtig werden". Lc. 24 : 8.

Tenslotte is het mogelijk, dat de woorden van den Heiland steeds slechts woorden voor hen gebleven zijn, waarvan zij zich den inhoud nooit hadden gerealiseerd; de beteekenis er van was nooit tot hen doorgedrongen; de klanken kenden ze; wat het beteekende ging langs hen heen. Zie: Haensler in B. Z. XIV (1917) 162.

8. De Verschijning aan Maria Magdalena (II). Mc.: 9—11; Jhs.: 11—18.

Petrus en Johannes keeren naar huis terug. Jhs.: 10.

Maria Magdalena blijft. Zij kan nog geen afscheid nemen van het graf. Overal om haar heen is lenteweelde, maar zij, Jhs.: 11. weenend staat zij daar buiten bij het graf. Veel is er in haar geschokt, maar haar liefde is gebleven.

Dan doet zij, wat Petrus en Johannes vóór haar gedaan hadden; nog steeds weenend, bukt zij zich, om in het graf te zien. Jhs.: 11.

Zij ziet meer dan alleen de samengerolde doeken. Zij ziet twee engelen, in witte kleederen zitten op de plaats, waar het lichaam van den Heere Jezus gelegen had, een aan het hoofd, en een aan de voeten. Jhs.: 12.

De engelen spreken haar aan: „*Vrouw, wat weent gij?*" Jhs.: 13.

Maria Magdalena schijnt niet eens te bemerken, dat zij met engelen spreekt. Zij ontroert niet, schrikt niet, vreest niet.

Heel gewoon antwoordt zij: „*Omdat zij mijn Heer weggenomen hebben, en ik weet niet, waar zij Hem gelegd hebben.*" Jhs.: 13.

Wanneer zij dit gezegd heeft, slaat zij verder op de engelen geen acht; zij keert zich achterwaarts. Jhs.: 14.

Daar staat een man. Het is de Heere Jezus. Maar haar groote droefheid maakt, dat zij Hem niet herkent. Jhs.: 14.

Ook Hij vraagt: „*Vrouw, wat weent gij? Wien zoekt gij?*" Jhs.: 15.

Nog herkent Maria Magdalena den Heere Jezus niet.

Zij meent, dat Hij de hovenier is. Hij zal er wel meer van

Lc. 9 : 45. Maar zij verstonden dit woord niet, en het was voor hen verborgen, alzoo dat zij het niet begrepen.

Lc. 18 : 34. En zij verstonden geen van deze dingen, en dit woord was voor hen verborgen, en zij verstonden niet, hetgeen gezegd werd.

weten. Smeekend wendt zij zich tot Hem: *„Heere, zoo Gij Hem weggedragen hebt, zeg mij, waar Gij Hem gelegd hebt, en Ik*
Jhs.: 15. *zal Hem wegnemen."*

Hem: Wie dat is, zegt zij niet. Zij meent, dat ieder even vol van den Heere Jezus is als zij zelf.

En ik zal . . .: Haar droefheid brengt haar geheel van streek. Bij even nadenken had zij dit zeker weggelaten.

Ondertusschen heeft zij zich ook reeds weer van dien „hovenier" afgewend.

Jhs.: 16. Dan klinkt het achter haar: *„Maria!"* Meer niet, maar het is voldoende. Verg. Jes. 43 : 1. Zij weet, wiens stem dat is; het schaap kent de stem van den herder.

Zij keert zich weer om, en herkent nu ook met het oog den Heere Jezus. Ook uit haar mond komt maar één woord:
Jhs.: 16. *„Rabbouni! Meester!"*

Evenals de vrouwen onderweg, zinkt ook zij ter aarde, en grijpt de voeten van den Heere Jezus vast; voor altijd wil
Jhs.: 17. zij Hem bij zich houden.

Maar dat kan niet. Voortdurende gemeenschap met den Heere Jezus zal ook voor Maria Magdalena eerst mogelijk zijn, wanneer beiden tot God zijn opgevaren; de Heere Jezus in zijn hemelvaart, Maria bij haar sterven. Vandaar, dat de Heere Jezus zegt: *„Raak Mij niet aan, want Ik ben nog niet opgevaren tot mijn Vader; maar ga heen tot mijn broeders, en zeg hun: Ik vaar op tot mijn Vader, en tot uw Vader, en tot*
Jhs.: 17. *mijn God, en uw God."*

Raak mij niet aan: Beter: Houd Mij niet langer vast. Zie A 4.

Maria Magdalena volgt het bevel van den Heere Jezus op.
Mc.: 10. Zij gaat, en vindt de discipelen, weenende en treurende.

Zij boodschapt hun, dat zij den Heere gezien heeft, en dat
Jhs.: 18. Hij haar dit gezegd heeft.
Mc.: 11. Gelooven kunnen de discipelen ook haar nog niet. Zie A 3.

A 4. **Johannes 20 : 17.**

Waarom mag Maria Magdalena den Heere Jezus na zijn opstanding niet aanraken?

Een vraag, waarop verschillende antwoorden gegeven zijn.

Volgens sommigen, vooral hen, die in Maria Magdalena de zondares uit Luc. 7 : 37 zien, werd haar dit verboden, omdat deze aanraking zinnelijke gevoelens bij haar op zou kunnen wekken. Zoo bijv. Kastner in Bibl. Zeitschr. XIII (1915) 344.

In ditzelfde tijdschrift (XIV—1916, 333) wordt evenwel een andere verklaring gegeven door K. Rösch, die ons meer aannemelijk schijnt:

Hij wijst er op, dat dit „Raak Mij niet aan", ook vertaald kan worden door „Houd Mij niet vast!" Maria Magdalena had den Heiland eenigen tijd omvangen gehouden, en dan zegt Hij: Houd

---

Jes. 43 : 1. Maar nu, alzoo zegt de Heere uw Schepper, o Jacob; en uw Formeerder, o Israël; vrees niet, want Ik heb u verlost; Ik heb u bij uw naam geroepen; gij zijt mijne.

Mij nu niet langer vast; het is nu genoeg". Voortdurende gemeenschap met den Heiland zou zij eerst smaken, wanneer Hij, en ook zij, opgevaren waren tot hun beider Vader. (Verg. Bouma: Jhs. 241.)

Een dergelijke verklaring van dezen tekst geeft J. V. Veldhuizen in Op den Uitkijk, I, bl. 50:

„De oplossing van de moeilijkheid, waarom Jezus den discipelen niet alleen zijn handen laat zien, maar ook betasten, en het verbod tot Maria Magdalena: Raak Mij niet aan — is zeer eenvoudig een kwestie van Grieksch. Wij hebben in die taal niet alleen in het verleden een passé défini tegenover den imparfait van het Fransch, maar ook in het heden, zelfs in de gebiedende wijs. Daardoor kan men een handeling voorstellen gedacht als punt, maar ook als lijn. Dit laatste, een aanraken, voorgesteld als lijn, hebben we hier. Jezus werd blijkbaar hartstochtelijk vastgegrepen door Maria. En dan zegt Hij: „Klem u niet aan Mij vast, want Ik moet nog heengaan naar mijn Vader; laat Mij los." Zie ook nog Ubbink: Jhs. 58 en 181.

9. De Verschijning aan Petrus (III). 1 Cor. 15 : 5.

Op dezen dag is de Heere Jezus ook nog verschenen aan Petrus.

Van deze verschijning weten we verder niets, alleen dat ze geschied is. Zie 1 Cor. 15 : 5.

Voor de ineenvoeging der verschillende gegevens zie: Pike Cunningham; The Angels at the empty tomb, in Exp. VIII 269 of: K. Fruhstorfer: Die Evangelienberichte über die Erscheinungen. Th. pr. Quartalschr. LXXII 191.

---

1 Cor. 15 : 5. En dat Hij is van Cefas gezien.

44. DE VERSCHIJNINGEN VAN DEN HEERE JEZUS, II.

Mc. 16 : 12; Lc. 24 : 13—33a.

1. Verband.

Aan den morgen van den Zondag is de Heere Jezus verschenen aan de vrouwen, en aan Maria Magdalena.

In den middag verschijnt Hij aan de eersten van den breederen discipelkring.

2. De Emmaüsgangers (IV). Mc.: 12; Lc.: 13—15a.

Het is in den middag van den opstandings-Zondag.

Op den weg, die van Jeruzalem naar het N. W. leidt, wandelen twee mannen. Zij behooren tot den breederen
Lc.: 18. discipelkring van den Heere Jezus. De eene heet Cleopas. De andere is misschien zijn zoon Jacobus. (Bornhäuser: Zeiten 53; E. Boys in Interpreter XI 107.)

Zij zijn op weg naar Emmaüs, een plaatsje 60 stadiën,
Lc.: 13. ruim 10 KM. van Jeruzalem, A 1.

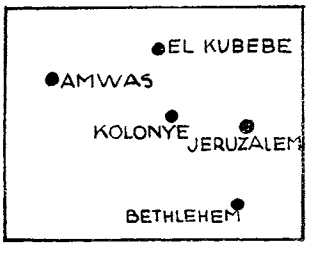
Lc.: 14. Zij spreken met elkaar over al de dingen, die gebeurd
Lc.: 15. waren, zij vragen elkander naar nadere bijzonderheden.

De dingen, dat zijn de kruisiging, de begrafenis, maar ook al: het ledige graf, de boodschap van de engelen, de verschijning aan de vrouwen, het gaan van Petrus en Johannes
Lc.: 22—24. naar het graf.

Voor al het schoone in de natuur hebben zij geen oog.
Lc.: 17. Hun gelaat ziet droevig, in hun ziel is het donker. Hun geloof in den Heere Jezus is niet verdwenen; het is wel geschokt. Zij hadden het zich alles zoo anders voorgesteld. Beschrijf hoe. En nu is het alles uit.

A 1. **Emmaüs.**

Over de ligging van Emmaüs zijn drie meeningen:

1. Het is Amwas of Nicopolis, gelegen in de nabijheid van Lydda, Joppe, Azote, de plaatsen, die in het begin der Handelingen genoemd worden. (Zoo o.a. F. Abel: La distance de Jérusalem à Emmaüs. R. B. XXXIV 347. Ook Dalman: O. W. 243.) De afstand daarheen is echter niet 60, maar 160 stadiën.

2. Het is Kolonye, gelegen 6 KM. ten N.W. van Jeruzalem. (Zoo o.a. Buhl: Geographie 166; Schürer: G. J. V. I 640.)

3. Het is El kubebe, op 11 KM. afstand van Jeruzalem, eveneens ten N.W.

In de Middeleeuwen werd dit algemeen voor Emmaüs gehouden. Thans helt men er ook wel weer toe over. (Zie b.v. P. Barnabé: Deux questions d'archéologie; B. Bazzochisi: L'Emmaüs de S. Luca.) Voor een beschrijving zie mijn: Op het Terrein II 117.

Voor een algemeen overzicht der meeningen zie: M. Reimer in P. J. B. XIV 32: Wo lag Emmaüs?

3. De Heere Jezus. Luc.: 15b—24.

De Heere Jezus zal komen, om de droefheid en het ongeloof uit de ziel van deze twee uit te bannen. Zooveel heeft Hij voor hen, voor de zijnen over, dat Hij daartoe zelf tot hen komt. Geen moeite is Hem te veel; voor hen niet, voor ons niet.

Terwijl zij samen spreken, voegt de Heere Jezus zich bij hen, en gaat met hen. Lc.: 15.

Hun oogen worden echter gehouden, dat zij Hem niet kennen. Lc.: 16.

Hij begint tot hen te spreken.

Belangstellend vraagt Hij: *„Wat reden zijn dit, die gij, wandelende, onder elkander verhandelt, en waarom ziet gij droevig?"* Lc.: 17.

De Heere Jezus weet alles reeds; toch vraagt Hij. Het is om ongemerkt in te komen in het onderwerp van hun gesprek. Let hier op zijn wijsheid.

Cleopas antwoordt. Eenigszins verwonderd zegt hij: *„Zijt gij alleen een vreemdeling te Jeruzalem, en weet niet de dingen, die deze dagen daarin geschied zijn?"* Lc.: 18.

Heel kalm vraagt de Heere Jezus: *„Welke?"* Lc.: 19.

Dan moeten zij er mee voor den dag komen. Aan de wijze, waarop zij het verhaal doen, zal te zien zijn, hoe zij tegenover den Heere Jezus staan. Verklaar.

Dan blijkt, hoe Hij nog leeft in hun ziel, hoe zij met al hun liefde nog aan Hem hangen; maar ook, hoe hun geloof geschokt is:

19. *„De dingen, aangaande Jezus van Nazareth, welke een profeet was, krachtig in werken en woorden, voor God en al het volk.*

20. *En hoe onze Overpriesters en Oversten Hem overgeleverd hebben tot het oordeel des doods, en Hem gekruisigd hebben.*

21. *En wij hoopten, dat Hij degene was, die Israël verlossen zou. Doch ook, benevens dit alles is het heden de derde dag, van dat deze dingen geschied zijn.*

22. *Maar ook sommige vrouwen uit ons hebben ons ontsteld, die vroeg in den morgenstond aan het graf geweest zijn,*

23. *En zijn lichaam niet vindende, kwamen zij, en zeiden, dat zij ook een gezicht van engelen gezien hadden, die zeggen, dat Hij leeft.*

24. *En sommigen dergenen, die met ons zijn, gingen heen*
Lc.: *tot het graf, en bevonden het alzoo, gelijk ook de vrouwen gezegd*
19—24. *hadden, maar Hem zagen zij niet.*"

Onomwonden spreken Cleopas en zijn metgezel dit alles tegen den vreemdeling uit. Daar was moed toe noodig.

Hoe onze Overpriesters (20)*:* Zij blijven die dus erkennen; maar de smart over het gebeurde klinkt er in door.

De derde dag (21)*:* Misschien hebben deze twee meer aan de profetieën over de opstanding gedacht, dan de andere discipelen. Wellicht heeft er in hun hart gegloord een vonk van hoop op de opstanding. Maar nu, na drie dagen, is het lichaam ongetwijfeld tot ontbinding overgegaan; nu is alles uit.

Maar ook sommige vrouwen . . . (22)*:* Heel precies weten zij, wat geschied is, niet. Wellicht hebben zij het maar weer van hooren vertellen.

4. Het Onderwijs van den Heere Jezus. Lc.: 25—27, 32.

Door de boodschap van de vrouwen hadden deze beide mannen moeten komen tot het geloof in de opstanding. Nu zij uit zichzelf daartoe niet komen, zal de Heere Jezus er hen brengen. Zij hebben hun hart voor Hem uitgestort. Hij zal het weer vol maken.

1. De Bestraffing. Lc.: 25, 26.

Hij begint niet met zalvenden troost, maar met een bestraffing:

25. *„O, onverstandigen en tragen van hart, om te gelooven, al hetgeen de profeten gesproken hebben.*

Lc.: 26. *Moest de Christus niet al deze dingen lijden, en alzoo in*
25, 26. *zijn heerlijkheid ingaan?*"

Onverstandigen en tragen: Dus niet: Ongeloovigen.

Onverstandigen: Wanneer zij verstand hadden, om op te merken, dan zouden zij juichen over wat geschied was, en niet er om treuren. De oorzaak van hun droefheid ligt niet bij God, maar bij hen zelf.

Tragen: Zij kunnen zich maar niet losmaken van de oude gedachte van het vleeschelijke Messiasschap.

2. Het Onderwijs. Lc.: 27, 32.

Dan gaat Hij hen onderwijzen.

Uit de boeken van Mozes en de profeten gaat Hij met hen de voorzeggingen na, die handelen over het lijden van
Lc.: 27. den Messias. Herhaal die.

Hij gaat die met hen na, en verklaart ze. Vergelijk een kast,

waarvan lade voor lade opengetrokken wordt, om den inhoud te toonen. Lc.: 27.

Beter onderwijs is op aarde nooit gegeven. Aandachtiger hoorders heeft de Heere Jezus zelden gehad.

Zij luisteren niet alleen met het oor, maar ook met het hart. Onder het spreken wordt hun hart brandende in hen. Lc.: 32.

5. De Scheiding. Lc.: 28—31.

Al sprekende en hoorende is de afstand, die hen nog scheidt van Emmaüs, afgelegd.

Bij het vlek gekomen, houdt de Heere Jezus zich, alsof Hij verder zal gaan. Lc.: 28.

Daar willen Cleopas en zijn metgezel niet van weten.

Nu zij op het punt staan, van Hem te scheiden, voelen zij eerst, wat zij aan Hem gehad hebben.

Met echt Oostersche gastvrijheid vragen zij Hem niet, maar dwingen Hem, met hen te gaan: *„Blijf met ons, want het is bij den avond, en de dag is gedaald."* Lc.: 29.

De Heere Jezus laat zich dwingen, Hij gaat met hen. Misschien in hun eigen huis; misschien in een herberg. (Nebe: Auferstehungsgesch. 168.) Lc.: 29.

Natuurlijk wordt dan dadelijk den gast iets aangeboden.

Maar nu wordt het wel wat vreemd: De Heere Jezus, die als gast aan den disch zit, neemt het brood, breekt het, en geeft het hun. Hij zal daarbij ook wel eerst het tafelgebed hebben uitgesproken. (Dalman: O. W. 246.) In alles gedraagt de Heere Jezus zich als de gastheer. Lc.: 30.

Cleopas en zijn metgezel zullen nu den vreemdeling wel eens wat nauwkeuriger hebben gadegeslagen.

Zelf opent de Heere Jezus dan hun oogen, zoodat zij Hem herkennen. Lc.: 31.

Dan is het ook voldoende. Dan is de taak, die de Heere Jezus zich zelf had opgelegd, af. Dan kan Hij heengaan:

Hij komt weg uit hun gezicht. Lc.: 31.

6. Naar Jeruzalem. Lc.: 32—33a.

Van eten komt niets meer.

Zij roepen het elkaar toe: *„Was ons hart niet brandende in ons, als Hij tot ons sprak op den weg, en als Hij ons de Schriften opende?"* Lc.: 32.

Zonder zich te bedenken, staan zij op, en keeren terug naar Jeruzalem. Weer twee uur loopen; nu in het duister. Maar dat is niets. Ook de anderen moeten deelgenoot worden van hun blijdschap. Lc.: 33.

Hoe geheel anders was hun hart op dien terugweg, hoe anders hun gelaat, hun gesprek.

Les: Wat doen wij om anderen deelgenoot te maken van onze vreugde in Christus?

45. DE VERSCHIJNINGEN VAN DEN HEERE JEZUS, III.

Mc. 16 : 13; Lc. 24 : 33b—43; Jhs. 20 : 19—29.

1. Verband.

Op den opstandingsmorgen verschijnen engelen, verschijnt de Heere Jezus aan de vrouwen, aan Maria Magdalena.

De discipelen schijnen vergeten. Zooals zij Hem drie dagen geleden hebben verlaten, zoo schijnt Hij nu hen te verlaten. Een boodschap door de vrouwen is al wat zij ontvangen, en dat is dan nog een boodschap, die tevens voor zooveel anderen bestemd is.

Maar ook hun beurt zal komen.

2. De Discipelen te zamen. Mc.: 13; Jhs.: 19a.

Aan den avond van dienzelfden Zondag, waarop reeds zooveel geschied is, komen de discipelen samen.

Lc.: 33. Behalve de elf discipelen zijn er nog anderen, wellicht Jozef en Nicodemus, waarschijnlijk ook de vrouwen.

Zij zijn samengekomen op een bekende plaats, misschien de opperzaal van het huis van den vader van Johannes Marcus.

Er zal in de harten van de elven wel droefheid geweest zijn.

Eerst is de boodschap van de vrouwen tot hen gekomen;
Mc.: 11. die hebben zij niet geloofd.
Lc.: 11. Daarna is Maria Magdalena met dezelfde boodschap ge-
Jhs.: 18. komen, ook haar willen zij niet gelooven.

Een van hen, Petrus, kan verhalen van een verschijning. Maar Petrus zal, van wat daarbij geschied is, wel niet veel meegedeeld hebben.

In den loop van den dag zal het ongeloof in de harten der discipelen wel wat gezakt zijn. Maar tegelijkertijd moeten droefheid en schaamte zijn bovengekomen; zij voelen, hoe de Heere Jezus hen passeert.

Jhs.: 19. En dan is er in aller hart: vrees, vrees voor de Joden. Zoo groot is die vrees, dat zij de deuren, voorpoort, kamerdeur,
Jhs.: 19. gesloten hebben.

Toch is er voor die vrees geen reden: de Joden zullen wel aan wat anders gedacht hebben, dan aan de discipelen: Zelf zitten zij in de angst. Wat zal nu komen?

Beschrijf nu de vergadering: in aller hart is vrees; daarnaast bij sommigen: geloof en blijdschap (de vrouwen, Petrus),

bij anderen: hoop; bij weer anderen: schaamte, berouw; bij enkelen zelfs nu nog: ongeloof. Mc.: 13.

Er zal wel gesproken zijn over wat dien dag geschied was.

3. De Emmaüsgangers. Mc.: 13; Lc.: 33b—35.

Terwijl zij daar zoo samen zijn, wordt er geklopt.

Het zijn niet de Joden. Wèl: de beide Emmaüsgangers, die in Jeruzalem terug zijn, en de saamvergaderden gevonden hebben. Lc.: 33.

Nog voor de beide mannen iets kunnen zeggen, wordt hun reeds toegeroepen: *„De Heere is waarlijk opgestaan, en is van Simon gezien."* Lc.: 34.

De boodschap, die zij zelf willen brengen, wordt hun gebracht. Welk een verrassing.

Daarna is de beurt aan hen. Zij mogen verhalen van al, wat zij dien middag hebben gehoord en gezien, van wat op den weg geschied was, en hoe Hij hun was bekend geworden in de breking des broods. Lc.: 35.

Voor sommigen der aanwezigen is dit verhaal een bevestiging van hun geloof. Voor de discipelen een oorzaak tot nog dieper schaamte. Ook zijn er, die ook nu nog niet gelooven. Mc.: 13.

4. De Verschijning aan de Discipelen zonder Thomas (V). Lc.: 36—43; Jhs.: 19—23.

1. De Verschijning. Lc.: 36—43; Jhs.: 19, 20.

Wat de Emmaüsgangers verteld hebben, is nu het onderwerp van de gesprekken. Lc.: 36.

Nog zijn zij daarover niet uitgepraat, als de Heere Jezus zelf in hun midden staat. Niet de Joden, maar Hij komt. Lc.: 36. De gesloten deuren zijn voor Hem geen beletsel geweest, om tot hen te komen, A 1; evenmin als vroeger de schuimende zee.

Voor het eerst na hun vlucht uit Gethsemané aanschouwen zij Hem weer.

Geen woord van bestraffing komt er over zijn lippen. Alleen een vriendelijk: *„Vrede zij ulieden!"* Lc.: 36.

Ondanks dit „vrede", worden toch allen verschrikt, en zeer bevreesd. Zij kunnen zelfs niet gelooven, dat het Lc.: 37. Heere Jezus in eigen persoon is. Zij meenen, dat een geest de gesloten kamer is binnengekomen. Lc.: 37.

De Heere Jezus ziet, dat schrik en vrees hen bevangen heeft. Hij weet, dat zij meenen een geest te zien.

Weer komt Hij hun tegemoet: *„Wat zijt gij ontroerd? En waarom klimmen zulke overleggingen in uw harten? Ziet mijn handen en mijn voeten, want Ik ben het zelf; tast Mij aan, en ziet; want een geest heeft geen vleesch en beenen, gelijk gij ziet, dat Ik heb."* Lc.: 38, 39.

Lc.: 40. En dan toont Hij hun zijn handen, zijn voeten, met de
Jhs.: 20. litteekenen; zelfs zijn zijde.

Nog dringt de werkelijkheid niet tot hen door, nog kunnen zij niet gelooven. Maar nu is het hun blijdschap, die hen in den
Lc.: 41. weg staat. Verg. Jhs. 16 : 20.

De Heere Jezus zal hun het gelooven nog gemakkelijker
Lc.: 41. maken. Hij vraagt: „*Hebt gij hier iets om te eten?*"

Hij vraagt dat niet, omdat Hij behoefte aan voedsel heeft, alleen, om zijn discipelen van zijn lichamelijke aanwezigheid te overtuigen.

Zij geven Hem dan een stuk van een gebraden visch, en van
Lc.: 42. honingraten. Zie A 2.
Lc.: 43. Daarvan neemt de Heere Jezus, en eet voor hun oogen.

Dan eerst zijn zij er geheel van overtuigd, dat het hun Meester is, dien zij weer in hun midden hebben. Schrik en
Jhs.: 20. vrees verdwijnen; alleen de blijdschap blijft.

2. Vrede zij Ulieden. Jhs.: 21a.

Nadat de Heere Jezus zoo de kalmte aan de discipelen heeft hergeven, hun geloof heeft gesterkt, en hun blijdschap heeft doen weerkeeren, herhaalt Hij zijn begroeting: „*Vrede*
Jhs.: 21. *zij ulieden!*"

De Heere Jezus geeft die herhaling, omdat deze begroeting meer is dan een beleefdheidsformule.

Wanneer de Heere Jezus dit zegt, hebben die woorden inhoud; dan schenkt Hij hun tegelijkertijd dien vrede.

Vrede: niet maar een rustig gevoel, maar de volle vrede des harten.

De Heere Jezus kan dat schenken, omdat Hij nu alles volbracht heeft; de Vredevorst kan nu dien vrede geven.

Spreek over den vrede des harten, dien de Heere Jezus alleen geven kan; die alleen waarlijk vrede geeft; rust en gerustheid in alle omstandigheden, in leven en in sterven: Ik weet, wat er ook komt, alles is goed, want God is met mij. Voorbeeld: Paulus in Filippi.

Spreek over den onvrede, waarmee Satan zijn dienaren loont: Voorbeeld: Petrus na zijn verloochening: hij heeft onvrede met God, met zich zelf.

Dien vrede zullen de discipelen anderen moeten prediken.

3. Het Bevel. Jhs.: 21b, 23.

De Heere Jezus herinnert hen dan aan het bevel, dat Hij hun reeds vroeger had gegeven, Mt. 10, en dat Hij vlak voor

---

Jhs. 16 : 20. Gij zult bedroefd zijn, maar uw droefheid zal tot blijdschap worden.

Mt. 10. De uitzending der discipelen.

zijn heengaan had herhaald: Jhs. 17 : 18. Dat bevel hernieuwt Hij: *„Gelijkerwijs Mij de Vader gezonden heeft, zend Ik ook ulieden."* Jhs.: 21.

Zend: Tegenwoordige tijd; zij zouden nog wel niet dadelijk weg behoeven te trekken, maar deze taak rust toch op hun schouders.

De ontrouw der discipelen, hun twijfel en ongeloof, brengt geen verandering in wat de Heere Jezus hun eens opdroeg. De herhaling van het bevel zegt dat den discipelen. (Zahn: Jhs. 677.)

De Heere Jezus had hun beloofd, dat Hij, om hen te bekwamen tot dit werk, den Heiligen Geest in zijn plaats zou zenden. Jhs. 14 : 16. Herhaal bld. 150.

Ook die belofte herhaalt Hij. Een voorproef van wat komen zal, geeft Hij hun nu reeds. Hij blaast op hen, en zegt: *„Ontvangt den Heiligen Geest."* Het is een voorsmaak en Jhs.: 22. onderpand van wat komen zal. Met de hernieuwde roeping ontvangen zij ook reeds iets van de gaven en bekwaamheden, die noodig zijn voor dat ambt. Dat blijkt o.a. uit Lc. 24 : 45. Zie bld. 288, en verder A 3.

Ten slotte herhaalt de Heere Jezus de toezegging, die Hij vroeger reeds herhaalde malen gedaan had: *„Zoo gij iemands zonden vergeeft, dien worden zij vergeven; zoo gij iemands zonden houdt, dien zijn zij gehouden.* Jhs.: 23.

Zie o.a. Mt. 16 : 19; 18 : 18.

A 1. **Het Binnenkomen van den Heere Jezus.**

De meeste kerkvaders verhalen, dat de deuren zich voor den Heere Jezus geopend, en weer gesloten hebben. (Zoo ook Calvijn: Jhs. 830 en Bouma: Jhs. 242: „Het hier geschiede wonder is niet dat der doordringing, maar de deuropening door de almachtige hand.")

A 2. **Gebraden Visch en Honingraten.**

In sommige handschriften ontbreken de laatste woorden van dezen tekst: „en van honigraten" Naar aanleiding daarvan stelde E. Nestle in Z. D. P. V. XXX (1907) 209 de vraag: „Is het in 't Oosten gewoonte, om bij gebraden visch honing als nagerecht te gebruiken?" Vijf jaar later, in Band XXXV (1912) van hetzelfde tijdschrift blz. 105, beantwoordde Dr. E. Graf von Mülinen, die langen tijd in Palestina vertoefde, deze vraag bevestigend: „Voornamelijk wordt honing, evenals andere zoetigheden, als nagerecht bij verschillende spijzen, *in het bijzonder visch,* opgediend."

Jhs. 17 : 18. Gelijkerwijs Gij Mij gezonden hebt in de wereld, alzoo heb Ik hen ook in de wereld gezonden.

Jhs. 14 : 16. Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u een anderen Trooster geven.

Lc. 24 : 45. Toen opende Hij hun verstand, opdat zij de Schriften verstonden.

Mt. 16 : 19. Zoo wat gij binden zult op de aarde, zal in de hemelen gebonden zijn; en zoo wat gij ontbinden zult op de aarde, zal in de hemelen ontbonden zijn.

Mt. 18 : 18 = Mt. 16 : 19.

Zulk een samenvoeging is voor den Jood niet ongewoon. „Nog kan men in de Jodenbuurt de combinatie van visch en stroop vinden." (V. Veldhuizen: Met zes Zintuigen 73.)

A 3. **Blazen.**

Bij de Joden waren de begrippen „geest", en „adem" of „wind" nauw met elkaar verwant. Ez. 37 : 9; Jhs. 3 : 8; Hand. 2 : 2.

In het Hebreeuwsch heeft men voor de beide begrippen: geest en adem, slechts één woord.

In de oude kerk legden de leeraren, die de aanstaande doopelingen onderwezen, en tot de plechtige opneming in de gemeente voorbereidden, hun niet alleen bij zekere gelegenheden de handen op, maar bliezen ook op hen.

Nog thans blaast in Palestina en alom in de Bijbellanden, iemand, die voor een heilige gehouden wordt of voor een bij uitstek godsdienstig leeraar op zijn discipelen, wanneer zij hem plechtig komen begroeten, opzettelijk zijn gezag erkennen, voor de eerste maal tot hem komen, na lange afwezigheid hem weer ontmoeten, en bij andere buitengewone gelegenheden.

In het blazen van den Heere Jezus op zijn discipelen hebben wij een zinnebeeldige handeling, waardoor Hij zichtbaar voorstelde, wat Hij met woorden nader aankondigde, nl. de mededeeling van het zenden van den Heiligen Geest. Tevens was het de uitdrukking van zijn ernstig begeeren, om zijn discipelen te zegenen, en een profetische verzekering van zijn gunst en liefde, die Hij hun als hun Meester en Leeraar gaf. Zie verder de les. Zie ook Neil: Palestina Hoofdstuk XXXII.

5. De Verschijning aan de Discipelen met Thomas (VI). Jhs. : 24—29.

Een van de elf discipelen is dien Zondagavond niet aan-
Jhs.: 24. wezig geweest: Thomas. Waarschijnlijk heeft hij alleen willen zijn met zijn smart, zijn droefheid. Teeken zoo'n figuur.

De anderen komen hem nu vertellen: „*Wij hebben den Heere*
Jhs.: 25. *gezien!*"

Er zijn nu tien, meer dan tien getuigen van deze verschijning.

Maar Thomas blijft volharden in zijn stemming: „*Indien ik in zijn handen niet zie het teeken der nagelen, en mijn vinger steke in het teeken der nagelen, en steke mijn hand in zijn zijde,*
Jhs.: 25. *ik zal geenszins gelooven.*"

Dan blijkt de liefde van den Heere Jezus op het schoonst:

Ez. 37 : 9. Profeteer tot den geest, menschenkind, profeteer, menschenkind, en zeg tot den geest: Zoo zegt de Heere Heere: Gij geest! kom aan van de vier winden, en blaas in deze gedooden, opdat zij levend worden.

Jhs. 3 : 8. De wind blaast, waarheen hij wil, en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet, vanwaar hij komt, en waar hij heengaat, alzoo is een iegelijk, die uit den Geest geboren is.

Hand. 2 : 2. En er geschiedde haastelijk uit den hemel een geluid als van een geweldigen gedreven wind, en vervulde het geheele huis, waar zij zaten.

Voor dien eenen discipel, die niet gelooven kan, die niet gelooven wil, zal Hij nog eens komen.

Den volgenden Zondagavond zijn de discipelen weer vergaderd. Nu is Thomas er bij. De deuren zijn weer gesloten. Jhs.: 26. Jhs.: 26.

Dan komt de Heere Jezus nogmaals. Evenals de vorige maal staat Hij in hun midden. Ook nu klinkt zijn groet: *„Vrede zij ulieden."* Jhs.: 26.

Maar dan wendt Hij zich uitsluitend tot Thomas.

Letterlijk herhaalt Hij de woorden, die Thomas gesproken had: *„Breng uw vinger hier, en zie mijn handen; en breng uw hand, en steek ze in mijn zijde!"*

Dan volgt de vermaning: *„En zijt niet ongeloovig, maar geloovig!"* Jhs.: 27.

Ongeloovig: Wat betreft het feit der opstanding. Jhs.: 27.

Of Thomas het aanbod aanvaard heeft, weten wij niet.

Wèl, dat Hij uitroept: *„Mijn Heere en mijn God."* Jhs.: 28.

Niet: „Meester", niet: „Rabbi"; maar: Heere-God! Thomas ziet in den Heere Jezus den doodsoverwinnaar, wien alle macht gegeven is, in hemel en op aarde. Daarnaar noemt hij Hem.

De Heere Jezus aanvaardt dien naam.

Het doel van den Heere Jezus is bereikt; ook Thomas gelooft.

Vergelijk hier Thomas met Nathanaël.

Voor Hij heengaat, geeft de Heere Jezus nog een vermaning:

„Omdat gij Mij gezien hebt, Thomas, zoo hebt gij geloofd; zalig zijn zij, die niet zullen gezien hebben, en nochtans zullen geloofd hebben." Jhs.: 28.

Dat is een vermaning voor Thomas, maar een belofte voor ons.

Opzoeken: 1 Petr. 1 : 8, 9: *(Jezus Christus,) denwelken gij niet gezien hebt, en nochtans liefhebt, in denwelken gij nu, hoewel Hem niet ziende, maar geloovende, u verheugt met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde; verkrijgende het einde uws geloofs, namelijk de zaligheid der zielen.*

46. DE VERSCHIJNINGEN VAN DEN HEERE JEZUS, IV.

Jhs. 21 : 1—23; Mt. 28 : 16—20.

1. Verband.

Op den opstandingsmorgen was tot den breederen discipelkring het bevel gekomen, naar Galilea te gaan. Eenmaal was het gegeven door den engel, Mc. 16 : 7; eenmaal door den Heere Jezus zelf, Mt. 28 : 10.

Ook de elven zullen dit bevel opvolgen.

Een week lang blijven zij nog in Jeruzalem. Wellicht heeft Thomas' ongeloof hen verhinderd, reeds eerder heen te gaan. (Nebe: Auferstehungsgesch. 222.)

Na de verschijning van den Heere Jezus aan Thomas, gaan ook zij naar Galilea.

2. De Verschijning aan de Zee van Tiberias (VII). Jhs.: 1—23.

1. De Discipelen aan de zee van Tiberias. Jhs.: 1—3.

In Galilea vinden wij zeven van de discipelen bij hun oude
Jhs.: 1. verblijf: de zee van Tiberias. Het zijn: Petrus, Johannes,
Jhs.: 2. Jacobus, Thomas, Nathanaël en twee anderen, misschien Andreas en Filippus, de broeders van Petrus en Johannes. (Ubbink: Jhs. 184.)

Daar, aan de Zee van Tiberias, doet Petrus zijn mededicipelen het voorstel, hun oude beroep weer op te vatten. A 1.

Hij doet dat op een eenigszins vreemde manier: kortweg
Jhs.: 3. zegt Hij: *„Ik ga visschen."* Maar zonder de hulp der anderen kon hij weinig beginnen.

Zij begrijpen dan ook aanstonds zijn bedoeling, en gaan
Jhs.: 3. op zijn voorstel in: *„Wij gaan met u."*

Dadelijk voeren zij hun besluit uit. Zij begeven zich naar
Jhs.: 3. het strand, stappen in het schip, en gaan visschen.

Het zal hun wel vreemd geweest zijn, na drie jaar dit werk weer te doen.

Gelukkig zijn zij niet op die eerste reis: den ganschen nacht
Jhs.: 3. vangen zij niets.

Mc. 16 : 7. Doch gaat heen, zegt zijn discipelen en Petrus, dat Hij u voorgaat naar Galilea; aldaar zult gij Hem zien.

Mt. 28 : 10. Gaat heen, boodschapt mijn broederen, dat zij heengaan naar Galilea, en aldaar zullen zij Mij zien.

2. De Heere Jezus staat aan den Oever. Jhs.: 4—6.

Als het morgen geworden is, keeren de discipelen terug naar het land; wellicht naar een plek, ten Zuiden van Kapernaüm. (Zie P. J. B. X 103.) Jhs.: 4.

Daar staat dan de Heere Jezus aan den oever, maar de discipelen weten niet, dat Hij het is. Jhs.: 4.

Wanneer het schip tot op een paar honderd el, 100 M. genaderd is, roept Hij hun toe: *„Kinderkens! hebt gij niet eenige toespijs?"* Jhs.: 8. Jhs.: 5.

Toespijs: Hoofdbestanddeel van den maaltijd was steeds brood. Daarbij at men dan visch, eieren, groente, als toespijs. (Strack en Billerbeck II 586.)

Het antwoord is kortaf: *„Neen."* Na een ganschen nacht vergeefs gearbeid te hebben, zullen zij wel niet in een aangename stemming geweest zijn. Jhs.: 5.

De Heere Jezus beantwoordt hun „Neen" met een vriendelijke aanwijzing: *„Werpt het net aan de rechterzijde van het schip, en gij zult vinden."* Jhs.: 6.

Het was mogelijk van af den kant de scholen visch in het meer te zien. Vandaar, dat de discipelen zich niet verwonderen over deze aanwijzing. Zij volgen den raad dadelijk op. Opnieuw werpen zij het net uit; nu met dit gevolg, dat zij het weldra niet meer kunnen trekken van wege de menigte der visschen. Jhs.: 6.

3. Petrus zwemt naar het Land. Jhs.: 7.

Dit buitengewone succes zal de oogen der discipelen nog wel eens gericht hebben op dien vreemdeling. Wellicht zijn hun gedachten teruggevoerd naar dien anderen keer, dat iets dergelijks geschied was. Lc. 5 : 1—11.

De eerste discipel, die dan den Heere Jezus herkent, is Johannes.

Hij zegt het tegen Petrus: *„Het is de Heere."* Jhs.: 7.

Petrus is weer de oude. Hij bedenkt zich geen oogenblik. Over zijn onderkleed (Obbink: O. L. I 26) A 2, werpt hij zijn ruwe dikke wollen visscherskiel. (V. Lennep: Bible Lands 516.) Hij snoert daar zijn gordel over heen, springt in zee, en zwemt en waadt naar den oever. Jhs.: 7.

4. Aan Land. Jhs.: 8—14.

De andere discipelen zijn niet zoo haastig als Petrus. Zij komen met het schip, waar het net met de visschen achteraan sleept. Jhs.: 8.

Wanneer allen aan land zijn, zien zij daar een kolenvuur, een vuur van houtskool (Niel 229), en visch daarop liggen,

Lc. 5 : 1—11. De wonderbare vischvangst.

Jhs.: 9. en brood: De Heere Jezus zal hen nooden tot zijn maaltijd.

Maar ook van de eigen vangst mogen zij genieten: *„Brengt*

Jhs.: 10. *van de visschen, die gij nu gevangen hebt."*

Petrus gaat heen: Hij trekt het net op het land. Het zit vol groote visschen, een nieuw wonder. Honderd drie en vijftig

Jhs.: 11. tellen zij er. En hoewel er zoo veel zijn, scheurt het net niet.

Dan noodt de Heere Jezus hen tot den maaltijd: *„Komt*

Jhs.: 12. *herwaarts, houdt het middagmaal!"*

Middagmaal: De hoofdmaaltijd, ons „warm" eten. In gewone omstandigheden werd deze maaltijd eerst later genoten. (Zie: Dalman: A. S. 612.)

Jhs.: 13. De Heere Jezus deelt het brood, deelt ook de visch.

Onder het eten is het stil. De discipelen weten, dat zij aanzitten aan den maaltijd van den Heere Jezus. Toch durft

Jhs.: 12. niemand Hem vragen: *„Wie zijt gij?"* Over andere dingen is zeker niet gesproken.

5. De Bedoeling van den Heere Jezus.

Met dit alles wil de Heere Jezus den discipelen leeren: Zoo zal het u bij de prediking ook vergaan: Vaak zouden al hun moeite, al hun arbeid schijnbaar onvruchtbaar zijn. Toch mogen zij den moed niet verliezen: de Heere Jezus zal hen in alle moeite steeds gedenken. Hij zal op zijn tijd vrucht schenken, soms ongedacht.

De voorwaarde daarbij: zij moeten zijn bevelen nauwkeurig uitvoeren.

Ten slotte: Hij zal ook steeds in de persoonlijke behoeften der discipelen voorzien.

6. Het Gesprek met Petrus. Jhs.: 15—23.

De maaltijd is afgeloopen.

Jhs.: 15. De Heere Jezus wendt zich tot Petrus.

Drie maal heeft Petrus den Heere Jezus verloochend voor de vijanden; drie maal zal hij Hem nu moeten belijden voor de discipelen.

Bij de verschijning aan Petrus alleen, heeft de Heere Jezus hem ongetwijfeld vergiffenis geschonken. Nu moet hij in aller tegenwoordigheid in zijn ambt worden hersteld, vs.: 15—17. Daarna zal de Heere Jezus hem doen zien, wat hem in zijn verder leven wacht, vs.: 18—23.

1. Herstel in het Ambt. Jhs.: 15—17.

Dit deel van het gesprek bestaat uit drie maal een vraag, een antwoord, en een bevel.

Eerste Vraag:

Jhs.: 15. *„Simon, zoon van Jonas, hebt gij Mij liever dan deze?"*

Simon: Petrus blijft hier weg.

Liever: Liefhebben: inderdaad en in waarheid beminnen.
Dan deze: Dan de andere hier aanwezige discipelen Mij liefhebben. (Zie Zahn: Jhs. 693.) Het is een terugslag op de verklaring van Petrus uit Mt. 26 : 33.

Eerste Antwoord:

„Ja, Heere, Gij weet, dat ik U liefheb." Jhs.: 15.

Gij weet: Petrus weet, dat ook na alles wat geschied is, er liefde tot den Heere Jezus in zijn ziel woont.
Liefheb: Petrus gebruikt hier een woord, zwakker van beteekenis dan het woord, dat de Heere Jezus gebruikt had: Oprechte genegenheid bezitten. Hij geeft dus eigenlijk geen rechtstreeksch antwoord.

Eerste Bevel:

„Weid mijne lammeren." Jhs.: 15.

Weiden: Dit omvat meer dan alleen naar de weide brengen; ook: van voedsel voorzien, verzorgen.
Lammeren: De schapen van den Goeden Herder. Als een herder voor zijn lammeren, zoo moet Petrus zorgen voor die de Heere Jezus zich gekocht had.

Tweede Vraag:

„Simon, zoon van Jonas, hebt gij Mij lief?" Jhs.: 16.

De Heere Jezus vraagt nu alleen naar liefde; de vergelijking: „dan deze" blijft nu weg.
Liefhebben: Weer dat sterke woord.

Tweede Antwoord:

„Ja, Heere, Gij weet, dat ik U liefheb." Jhs.: 16.

Liefhebben: Petrus gebruikt weer het zwakke woord.

Tweede Bevel:

„Hoed mijne schapen." Jhs.: 16.

Hoed: Dit is meer algemeen dan weiden; het ziet ook op bescherming tegen gevaar. (Zie: Niel: Palestina 92.)

Derde Vraag:

„Simon, zoon van Jonas, hebt gij Mij lief?" Jhs.: 17

Liefhebben: De Heere Jezus gebruikt nu ook het zwakke woord, waarmee Petrus twee maal geantwoord had.

Derde Antwoord:

Wanneer Petrus ten derde male zijn liefde tot den Heere Jezus betuigen moet, wordt Hij bedroefd.
Eerst heeft de Heere Jezus gevraagd naar een sterke liefde, meer dan de anderen, daarna naar die sterke liefde alleen, en nu vraagt Hij slechts naar de zwakkere liefde.

Mt. 26 : 33. Al werden zij ook allen aan U geërgerd, ik zal nimmermeer geërgerd worden.

Het antwoord: *„Heere, Gij weet alle dingen, Gij weet, dat*
Jhs.: 17. *ik U liefheb."*

Liefhebben: Nog steeds het zwakkere woord.

Derde Bevel:

Jhs.: 17. *„Weid mijne schapen."*

Daarmee is Petrus ten volle in het ambt hersteld.

Spreek over: Petrus weet, dat ook, wanneer zijn ziel bij het licht van Gods alwetendheid doorzocht wordt, daar liefde tot den Heere Jezus wordt gevonden. Is onze liefde ook zoo waarachtig?

De belofte daarbij: Jhs. 14 : 21, 23: *Die mijne geboden heeft, en dezelve bewaart, die is het, die Mij liefheeft; en die Mij liefheeft, zal van den Vader geliefd worden; en Ik zal hem liefhebben, en Ik zal mijzelven aan hem openbaren.*

Zoo iemand Mij liefheeft, die zal mijn woord bewaren; en mijn Vader zal hem liefhebben, en Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken.

Maar ook de bedreiging: 1 Cor. 16 : 22: *Indien iemand den Heere Jezus niet liefheeft, die zij een vervloeking.*

Opzeggen: Ps. 139 : 14 berijmd: *Doorgrond m' en ken mijn hart, o Heer!*

2. Over de Toekomst. Jhs.: 18—23.

Petrus is in zijn ambt hersteld.

Hij zal nu ook de haat der wereld, die dat meebrengt, moeten ervaren. De Heere Jezus voorspelt hem dit: *„Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: Toen gij nog jong waart, gorddet gij uzelven, en wandeldet, alwaar gij wildet; maar wanneer gij zult oud geworden zijn, zoo zult gij uwe handen uitstrekken, en een ander*
Jhs.: 18. *zal u gorden, en brengen, waar gij niet wilt.*

De Heere Jezus doelt hier op den dood, dien Petrus sterven zou. Dat blijkt uit het vervolg: „En dit zeide Hij, beteekende
Jhs.: 19. met hoedanigen dood hij God verheerlijken zou."

Gij zult uwe handen uitstrekken: Aan het kruis.

Een ander zal u gorden: Doelt ook op het slaan aan het kruis. (Zie: J. E. Belser: Zu Jhs. 21 : 18 in Th. Quartalschr. XCV 509. Ook: Bouma: Jhs. 251.)

Dan komt opnieuw het woord tot Petrus, dat ook drie
Jhs.: 19. jaar geleden tot hem gekomen was: *„Volg Mij."* (Lc. 5 : 11)

Petrus vat dit bevel letterlijk op: hij volgt den Heere Jezus.

Johannes, die steeds samen met Petrus geweest was, staat ook op, en volgt op zijn beurt Petrus.

Lc. 5 : 11. En als zij de schepen aan land gestuurd hadden, verlieten zij alles, en volgden Hem.

Wanneer Petrus zich omkeert, ziet hij Johannes ook volgen. Jhs.: 20.

Zijn gedachten gaan er dan naar uit, wat Johannes wedervaren zal. Vandaar zijn vraag: *„Heere, maar wat zal deze?"* Jhs.: 21. Zal hij ook den marteldood sterven?

Daarmee gaat Petrus al weer te ver.

Hij ontvangt dan ook geen antwoord op zijn vraag.

Wel een berisping: *„Indien Ik wil, dat hij blijve, totdat Ik kom, wat gaat het u aan? Volg gij Mij."* Jhs.: 22.

Indien Ik wil: Petrus heeft daar verder niets mee noodig. De Heere Jezus zegt niet, dat Hij het wil.

Blijve: In het leven blijft. (Zie voor andere verklaringen: Lange: Jhs. 573.)

De eerste christengemeenten hebben later uit deze uitspraak opgemaakt, dat Johannes niet zou sterven. Dat staat Jhs.: 23. er echter niet. Volgens de sage zou Johannes in zijn graf slechts hebben gesluimerd, en de aarde door zijn adem hebben bewogen.

Les voor ons: Wij hebben te letten op Gods leidingen in ons eigen leven, zonder ons in te willen dringen in de beschikkingen, die Hij met anderen maakt.

A 1. **De Beweegreden van Petrus.**

De beweegreden van de discipelen bij het weer gaan visschen schijnt niet verkeerd geweest te zijn. Bij het tegenovergestelde zou de Heere Jezus hun onderneming niet zoo gezegend hebben, als Hij nu deed. (Zie: Calvijn: Jhs. 852.)

Wellicht heeft de broodvraag hen er toe gedreven.

A 2. **„Naakt".**

Ook is mogelijk, dat Petrus werkelijk geheel naakt was, gereed, om straks in het water te springen, en het net verder op den oever te trekken, waar het van steenen enz. gereinigd moest worden. (Zie: Dalman: O. W. 145.) Zoo, naakt, wil Petrus dan niet voor den Heere Jezus verschijnen.

A 3. **Johannes 21 : 14.**

De derde maal: nl. aan de elven.

3. De Verschijning in Galilea (VIII). Mt. 28 : 16—20.

Dan komt de verschijning in Galilea, waarheen de Heere Jezus de discipelen bescheiden had.

Op een bepaalden berg verzamelen zij zich. A 4. Mt.: 26.

Al de elf discipelen zijn daar aanwezig, en bovendien een groote schare van broederen. Te zamen wel vijf honderd, 1 Cor. 15 : 6.

Wanneer de Heere Jezus daar aan hen verschijnt, zijn er sommigen, die nog twijfelen, maar de anderen erkennen

1 Cor. 15 : 6. Daarna is Hij gezien van meer dan vijf honderd broederen op een maal, van welke het meerendeel nog overig is.

Hem als den Messias, als den Zone Gods: Zij aanbidden Hem
Mt.: 17. als God.

De Heere Jezus aanvaardt de hulde, Hem in dit aanbidden gebracht.

Mt.: 18. Hij betuigt: *„Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde."*

Dan herhaalt Hij het bevel uit Jhs. 20 : 21 in breeder bewoordingen: *„Gaat dan heen, onderwijst alle volken, ze doopende in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen*
Mt.: 19. *Geestes; leerende hen onderhouden alles, wat Ik u geboden heb."*

Drie dingen gebiedt de Heere Jezus: De discipelen moeten:

1. Onderwijzen.

Dat moet uitgebreid tot alle volken.

2. Doopen in den naam . . .

D.i.: „door den doop brengen in een zoo nauw mogelijke gemeenschap met de openbaring van Vader, Zoon en Heiligen Geest, onder het uitspreken van de namen der drie Personen." (Grosheide: Mt. 28 : 19. Th. St. 1916 bld. 227.)

3. Leerende hen onderhouden . . .

Met het doopen, het inlijven in de gemeente, is het werk der discipelen nog niet af. Ook de gedoopten moeten nog voortdurend geleerd worden. Geleerd: de onderhouding der geboden, met name van het groote gebod, dat der liefde.

Wijs er op, dat dit gebod van den Heere Jezus nog steeds van kracht is. Ook nu nog beveelt hij de gemeente, dat er uit moeten gaan, om den heidenen het evangelie te brengen. En op wie zelf niet kan gaan, rust de plicht, het gaan van anderen mogelijk te maken.

Zie verder: V. d. Hoven v. Genderen 118.

Ten slotte voegt de Heere Jezus daarbij de belofte: *„En ziet,*
Mt.: 20. *Ik ben met ulieden, al de dagen, tot de voleinding der wereld."*

Die belofte is vervuld. Voorbeelden bij V. d. Hoven v. Genderen 119.

Dan keeren de discipelen terug naar Jeruzalem; daar zal de Heere Jezus hun de laatste maal verschijnen.

A 4. **Galilea.**

Sommigen denken hierbij aan een berg ten N. van den Olijfberg. Zie bld. 21. Deze meening is onjuist.

4. De Verschijning aan Jacobus (IX). 1 Cor. 15 : 7.

Hiervan zijn ons geen bijzonderheden bekend.

Jhs. 20 : 21. Gelijkerwijs Mij de Vader gezonden heeft, zend Ik ook ulieden.

1 Cor. 15 : 7. Daarna is Hij gezien van Jacobus.

47. DE HEMELVAART VAN DEN HEERE JEZUS.

Lc. 24 : 44—53; Hand. 1 : 1—14.

1. Verband.

De Heere Jezus is nu negen maal aan de zijnen verschenen. De discipelen kunnen weten, dat Hij niet meer dood is, maar leeft. Nu kan Hij voor goed heengaan. Maar gelijk een vader, die van zijn kinderen gaat scheiden, hen nog eenmaal verzamelt, hen toespreekt, en hen zegent, zoo zal ook de Heere Jezus de discipelen nog een laatste maal om zich vereènigen. A 1.

A 1. **Hand. 1 : 1—3.**

De Handelingen der Apostelen en het derde evangelie zijn beide geschreven door Lucas voor Theofilus.

Hand. 1 : 1—3 vormt de schakel tusschen de beide geschriften.

Het eerste boek (1)*:* Het evangelie van Lucas.

Van al hetgeen (1) . . . :

De werkzaamheid van den Heere Jezus wordt hier in tweeën gesplitst:

1. Het werk, door den Heere Jezus persoonlijk verricht tot aan zijn hemelvaart.

2. Het werk, dat Hij daarna door de Apostelen voortzet.

Het eerste gedeelte wordt beschreven in het Evangelie, het tweede in de Handelingen. Ook na zijn hemelvaart blijft de Heere Jezus dus werken.

Tot op den dag (2)*:* De Heere Jezus heeft zijn heele leven gearbeid, tot den dag der hemelvaart toe.

Apostelen — uitverkoren (2): Zie Mt. 10 : 1 en Jhs. 20 : 21.

Bevelen gegeven (2)*:* Het bevel, om te Jeruzalem te blijven, Lc. 24 : 49; en het bevel tot prediken, Mt. 28 : 19.

Levend vertoond met vele gewisse kenteekenen (3)*:* De discipelen zouden moeten prediken, dat de Heere Jezus was opgestaan, en dat Hij leeft. Daartoe moesten zij dat uit ervaring weten. Vandaar die vele gewisse teekenen.

Gewisse kenteekenen (3)*:* Tasten, eten.

2. In Jeruzalem. Hand. 1 : 4.

De Heere Jezus is in Jeruzalem met de discipelen vergaderd aan een maaltijd, A 2. Waarschijnlijk in de ons bekende opperzaal. (Zahn: A. G. 45, 47.) Het samen aanzitten aan

---

Mt. 10 : 1. En zijn twaalf discipelen tot zich geroepen hebbende. . .

Jhs. 20 : 21. Gelijkerwijs Mij de Vader gezonden heeft, zend Ik ook ulieden.

Lc. 24 : 49. Maar blijft gij in de stad Jeruzalem. . .

Mt. 28 : 19. Gaat dan heen, onderwijst al de volken. . .

een maaltijd geeft nog iets meer vertrouwelijks, dan het alleen maar samen vergaderen. Vóór het lijden in Gethsemané hadden zij samen aangezeten; nu, voor het scheiden, geschiedt dit weer. Maar thans is de stemming heel anders. Beschrijf.

A 2. **Vergaderen.** Hand. 1: 4.

Dit woord vergaderen beteekent: vergaderd zijn aan een maaltijd. Zahn: A. G. 27. Preuschen: A. G. 4.

3. Het Bevel. Lc.: 44—49; Hand.: 4, 5.

In de opperzaal spreekt de Heere Jezus nog langen tijd met zijn discipelen. Hij handelt over de profetieën, die in zijn lijden en sterven vervuld zijn: *„Dit zijn de woorden, die Ik tot u sprak, als Ik nog met u was, namelijk, dat het alles moest vervuld worden, wat van Mij geschreven is in de wet*
Lc.: 44. *van Mozes, en de profeten, en de psalmen."*

Daarbij opent de Heere Jezus hun verstand zóó, dat zij
Lc.: 45. nu de Schriften verstaan.

Ook zij begrijpen nu, dat de samenvatting der gansche profetie is:

46. *Alzoo is er geschreven, en alzoo moest de Christus lijden, en van de dooden opstaan ten derden dage;*

47. *En in zijn naam gepredikt worden bekeering, en vergeving*
Lc.: *der zonden onder alle volken.*
46, 47. Dit is mede een vrucht van het ontvangen hebben van den Heiligen Geest. Jhs. 20 : 22.

Bij de onderwijzing voegt de Heere Jezus zijn bevel:

1. Zij moeten van Jeruzalem voorloopig niet scheiden.

2. Zij moeten daar verwachten de belofte des Vaders, d.i.
Hand.: 4. de Uitstorting van den Heiligen Geest. Daardoor zouden
Lc.: 49. zij dan aangedaan worden met kracht uit de hoogte. Zie ook: Jhs. 14 : 16.

Het blijven in Jeruzalem was voor de discipelen niet prettig. Liever waren zij dadelijk weergekeerd naar Galilea. Daar hadden zij hun familie, hun vrienden. Daar hadden zij het langst met den Heere Jezus vertoefd. Daar waren niet zulke vijanden als in Jeruzalem.

Hoe lang zij in Jeruzalem zullen moeten wachten, zegt de
Hand: 4. Heere Jezus niet, alleen: het zou niet lang zijn. Het onbepaalde moet hun een prikkel zijn tot waken, en tot bidden.

4. Onder Weg. Hand. : 12, 6—8.

Na dit gesprek en dit bevel verlaat de Heere Jezus met de zijnen de opperzaal.

Hand.: 12. Zij gaan naar den Olijfberg.

Jhs. 20 : 22. Ontvangt den Heiligen Geest.

Jhs. 14 : 16. En Hij (de Vader) zal u een anderen Trooster geven.

Het is dezelfde weg, dien zij samen zoo vaak gegaan zijn. Beschrijf. Ook nog in den nacht van de gevangenneming. Vergelijk.

Het gaat nu niet naar, maar langs Gethsemané. De Heere Jezus behoeft er niet meer binnen te gaan om te bidden, niet om te lijden.

De helling van den Olijfberg wordt beklommen.

Van daar hebben zij het gezicht op tal van plaatsen, waaraan zooveel herinneringen verbonden waren: Jeruzalem met den tempel, Gethsemané, Golgotha. Maar ook is Bethanië dichtbij met zijn lieflijke herinneringen. A 3, 4, 5.

Onder weg stellen de discipelen den Heere Jezus een vraag: *„Heere, zult Gij in dezen tijd aan Israël het koninkrijk weder oprichten?"* Hand.: 6.

Bij de discipelen leeft nog altijd de gedachte aan het aardsch Messiasrijk, waar de Joden zoo naar haakten. A 6. Verg.: Lc. 24 : 21.

De vraag der discipelen is niet zoo heel dwaas:

1. De Heere Jezus was nu opgestaan, en toegerust met bovennatuurlijke gaven; in het oog der discipelen nog meer dan voorheen.

2. Joël had de wederoprichting van het koninkrijk verbonden met de uitstorting van den Heiligen Geest. Joël 2 : 28.

3. Ook Johannes de Dooper had in verband met de komst van het koninkrijk gesproken, over het vuur van Gods toorn, dat alles zou verteren. Mt. 3 : 7—12.

Het was zoo aantrekkelijk: De tijd der verguizing was voorbij; nu zou komen het heerschen in heerlijkheid.

In het antwoord van den Heere Jezus krijgen de discipelen dan ook geen berisping.

Op hun gedachte aan aardsch Messiasschap gaat Hij niet met zooveel woorden in; Hij herinnert hen eerst aan zijn vroeger onderricht in dezen: *„Het komt u niet toe, te weten de tijden of gelegenheden, die de Vader in zijn eigen macht gesteld heeft."* Verg. Mt. 24 : 36. Hand.: 7.

De Heere Jezus zegt nog meer:

Tegenover het onzekere van het tijdstip van het komen van het Godsrijk, plaatst Hij het zekere van hun taak: Wanneer het koninkrijk eenmaal komen zou, dan moest het evangelie gepredikt zijn tot aan het uiterste einde der aarde.

Lc. 24 : 21. En wij (de Emmaüsgangers) hoopten, dat Hij degene was, die Israël verlossen zou.

Joël 2 : 28. En daarna zal het geschieden, dat Ik mijn Geest zal uitgieten over alle vleesch. . .

Mt. 24 : 36. Doch van dien dag en ure weet niemand. . .

Over een koninkrijk voor Israël alleen spreekt de Heere Jezus niet. Dat prediken was de taak der discipelen.

Daarom vervolgt Hij: *„Gij zult ontvangen de kracht des Heiligen Geestes, die over u komen zal, en gij zult mijne getuigen zijn, zoo te Jeruzalem, als in geheel Judea en Samaria, en tot*
Hand.: 8. *aan het uiterste der aarde."*

De volgorde is dus:

1. Jeruzalem:

Uit zich zelf waren de discipelen daar zeker niet toe overgegaan. Ondanks de verwerping van den Heere Jezus moeten zij daar toch opnieuw het evangelie brengen; Gods liefde.

De discipelen hebben het bevel opgevolgd. Zij zijn in Jeruzalem gebleven, en hebben er gepredikt, ondanks de vervolging van het Sanhedrin en van Paulus, ondanks den dood van Stefanus en van Jacobus.

2. Judea:

Judea is hier een naam voor heel het Joodsche land; Galilea behoorde er dus ook bij.

De vervulling van het bevel: Hand.: 9 : 31—43.

3. Samaria:

De Heere Jezus was daar eens twee dagen geweest, Jhs. 4 : 40; later had men er Hem niet meer willen ontvangen, Lc. 9 : 52, 53.

De vervulling van het bevel: Hand. 8 : 5—25.

4. Het Uiterste der Aarde.

Zoover zouden de discipelen niet komen. Een begin van dit werk zouden enkelen van hen nog aanschouwen in de werkzaamheid van Paulus.

Bij elkaar is het een moeilijke taak, die hun wordt opgelegd: de Joden te doen gelooven in een Gekruiste; de Samaritanen en de Romeinen in een Jood.

A 3. **Plaats der Handeling.**

Tot en met vers 4 is de plaats der handeling de opperzaal; het vermelde in vers 6 tot 8 heeft daar buiten plaats. Zie: Nebe: Auferstehungsgeschichte 399.

A 4. **Heeft ieder den Heere Jezus kunnen zien?**

De Heere Jezus is gewandeld van de opperzaal naar den Olijfberg.

Men heeft gevraagd: Zou niemand den Heere Jezus op die wandeling gezien en herkend hebben?

Om aan deze moeilijkheid te ontkomen, nemen sommigen aan, dat de hemelvaart in den avond geschied is. Zoo De Zwaan: Lc. 72.

Hand. 9 : 31—43. Petrus' rondreis.
Jhs 4 : 40. En Hij bleef aldaar twee dagen.
Lc. 9 : 53. En zij (de Samaritanen) ontvingen Hem niet.
Hand. 8 : 5—25. Filippus preekt in Samaria.

Volgens anderen was het verheerlijkte lichaam van den Heere Jezus voor anderen onzichtbaar. (Nebe: Auferstehungsgesch. 382.)

A 5. **Een Sabbathsreis.**

De Olijfberg lag volgens Hand. 1 : 12 een sabbathsreis van Jeruzalem.

Onder een sabbathsreis verstond men de twee duizend el, die een Israëliet op Sabbath mocht gaan, vanaf de grens van zijn „plaats der rust".

Twee duizend el is twee duizend schreden, 880 M.

De grond voor deze bepaling was Ex. 16 : 29.

De maat twee duizend ontleende men aan Joz. 3 : 4.

De „plaats der rust" was in den meest engen zin: alleen de vier ellen onder iemand.

Langzamerhand verwijdde zich dat begrip. Het werd: de plaats, waarbinnen men zich bevond. Die plaats was dan maar niet het huis, doch het dorp, de stad.

Door deze verruiming was het mogelijk, om op Sabbath eerst ongestoord te gaan door de stad, hoe groot ook, en bovendien nog in een ruimte, begrensd door een kring, op twee duizend el vanaf de grenzen der stad getrokken. Die punten waren bij de Joden traditioneel bekend.

Wie zijn reis nog verder wilde uitstrekken, had wel middelen, om aan deze bepalingen te ontkomen. Zie bld. 66.

Zie verder: Strack en Billerbeck II 590; Schürer: G. J. V. II 557.

A 6. **Het Uitzien naar den Messias.**

Nog steeds blijven de Joden uitzien naar de komst van het aardsche Messiasrijk.

Een der meest bekende en gebruikte formuliergebeden luidt: „Erbarm U, Jehova, onze God, naar uw groote barmhartigheid, over uw volk Israël, en over uw stad Jeruzalem, en over Sion, de woning uwer heerlijkheid, en over uw tempel, en over uw woning, en over het rijk van het huis van David, van den Messias uwer gerechtigheid." (Zie: Strack en Billerbeck II 588.)

Vertel ook iets over de aangrijpende tooneelen bij den klaagmuur; vooral op Vrijdagavond. Zie b.v.: G. Verschuur: Palestina 86, of Jehouda: La Terre promise 51. Het laatste boek is van een Jood.

Vertel ook desgewenscht iets over het Sionisme.

5. De Hemelvaart. Lc.: 50, 51; Hand.: 9.

Het bevel, dat de Heere Jezus aan zijn discipelen geeft, is niet het allerlaatste.

Het laatste, dat Hij voor zijn heengaan doet, is hen zegenen: zijn handen opheffend, zegent Hij hen. Lc.: 50.

De Heere Jezus kan waarlijk zegenen, omdat Hij is de ware Hoogepriester. Werk uit!

En dan, terwijl Hij zijn handen zegenend over hen uitgebreid houdt, wordt de Heere Jezus opgenomen in den hemel. Lc.: 51.

De discipelen zien Hem gaan. Dat was bij de vorige verschijningen nimmer geschied.

Alleen de discipelen zien Hem zoo heengaan. Geen ander.

Ex. 16 : 29. Dat niemand uit zijn plaats ga op den zevenden dag.

Joz. 3 : 4. Dat er nochtans ruimte zij tusschen ulieden en tusschen dezelve (de ark) bij de twee duizend ellen in de maat.

Dat was een voorrecht, voor hen alleen weggelegd. Zij zouden er ook van moeten getuigen.

De Heere Jezus rijst al hooger en hooger, ten slotte neemt
Hand. : 9. een wolk Hem weg van hun oogen.

Wat er toen verder geschiedde, konden de discipelen niet zien.

Toch weten we er wel iets van.

In het Oude Testament wordt er al van geprofeteerd:

Ps. 24 : 9: *Heft uwe hoofden op, gij poorten, ja heft op gij eeuwige deuren, opdat de Koning der eere inga.*

Ps. 47 : 6: *God vaart op met gejuich, de Heere met geklank der bazuin.*

Dan. 7 : 13, 14: *Er kwam Eén met de wolken des hemels, als eens Menschen Zoon, en Hij kwam tot den Oude van dagen, en zij deden Hem voor denzelve naderen. En Hem werd gegeven heerschappij, en eer, en het koninkrijk; dat Hem alle volken, natiën en tongen eeren zouden; zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, die niet vergaan zal, en zijn koninkrijk zal niet verdorven worden.*

In het Nieuwe Testament:

Fil. 2: 9—11. *Daarom heeft God Hem ook uitermate verhoogd...*

1 Petr. 3 : 22: *Welke is aan de rechterhand Gods... de engelen, en machten, en krachten Hem onderdanig gemaakt zijnde.*

Lees verder: Op. 5.

Met gejuich en bazuingeschal wordt de Heere Jezus dus in den hemel ontvangen. Hij wordt geleid naar den troon zijns Vaders. Daar wordt Hem de hoogste eer en de hoogste macht geschonken: Hij wordt gezet aan Gods rechterhand. A 7.

A 7. **De Plaats van de Hemelvaart.**

Volgens de traditie is de plaats van de hemelvaart op den top van den Olijfberg, aan den middelsten weg.

Op het eind der vierde eeuw werd daar reeds een groote koepel gebouwd, waarbinnen men den afdruk van den laatsten voetstap van den Heere Jezus toonde.

Op diezelfde plaats staat nu een klein kapelletje, dat aan de Mohammedanen behoort. Ook thans nog laat men er den afdruk zien.

Het is zeer wel mogelijk, dat deze plaats de juiste is. Zie verder: Dalman in P. J. B. XII (1916) S. 69; en O.W. 283.

6. De Engelen. Hand: 10, 11.

Ondertusschen blijven de discipelen naar boven staren, naar de plaats, waar zij den Heere Jezus achter de wolk hebben zien verdwijnen.

Ook nu denkt Hij nog aan hen:

Hij zendt twee engelen.

Hand.: 10. Plotseling staan die bij hen.

Zij hebben de gedaante van mannen in witte kleeding, dezelfde gedaante als op den opstandingsmorgen. Zie Lc. 24 : 4 en Jhs. 20 : 12. Hand.: 10.

Zij spreken de discipelen aan: *„Gij Galileesche mannen, wat staat gij, en ziet op naar den hemel? Deze Jezus, die van u opgenomen is in den hemel, zal alzoo komen, gelijkerwijs gij Hem naar den hemel hebt zien heenvaren."* Hand.: 11.

Galileesche mannen: Een eerenaam; de Heere Jezus was zelf een Galileër geweest.

Opgenomen „is": De Heere Jezus was op dat oogenblik dus reeds in den hemel.

Zal alzoo komen: Dus zichtbaar, en op een wolk. Zie bld. 98 en 114.

7. De Terugkeer. Lc.: 52; Hand.: 12.

De discipelen keeren na het hooren van de boodschap der engelen terug naar Jeruzalem. Niet als rouwdragenden, die een geliefde achter laten, maar met groote blijdschap. Het is een voorproef van het werk van den Trooster, die komen zou. Lc. : 52.

Wanneer een geliefde van ons sterft, en naar den hemel gaat, dan zijn wij bedroefd, maar toch ook blijde.

8. In Jeruzalem. Hand: 13, 14.

In Jeruzalem gaan de discipelen weer naar de opperzaal; dat is het centrale punt. Hand.: 13.

Daar zijn bijeen:

1. De elf apostelen.

2. Maria, de moeder van den Heere Jezus. — Dit is de laatste maal, dat wij van haar lezen.

3. De vrouwen, die ons bekend zijn uit de lijdensgeschiedenis.

4. De broeders van den Heere Jezus. Die waren dus wel heel veranderd na Jhs. 7 : 3—5. Hand.: 13.

Wat zij doen:

1. Zij blijven in de opperzaal, wachtend op de komst van den Trooster. Hand.: 13.

2. Zij zijn eendrachtiglijk volhardende in het bidden en smeeken. Hand.: 14.

Zij bidden; meer: zij smeeken; meer: zij houden vol, dag na dag, tien dagen lang.

In dat bidden en smeeken zijn zij eendrachtig, geen onderlinge oneenigheid is er.

Zoo hebben zij daar gewacht tot het Pinksterfeest.

Lc. 24 : 4. De verschijning aan de vrouwen, bld. 264.
Jhs. 20 : 12. De verschijning aan Maria Magdalena, bld. 267.
Jhs. 7 : 5. Want ook zijn broeders geloofden niet in Hem.

9. Slot.

De Heere Jezus is ten hemel gevaren, en is daar gezeten aan de rechterhand Gods.

Zoo zag Stefanus Hem, Hand. 7 : 55, 56; zoo zag Johannes Hem op Patmos, Op. 1 : 12—18.

Zoo is de Heere Jezus daar nog.

Spreek nu verder over de beteekenis van de hemelvaart, en het zitten aan Gods rechterhand, aan de hand van H. C. 46—51, A 8 en 9.

Opzoeken: Col. 3 : 1, 2: *Indien gij dan met Christus opgewekt zijt, zoo zoekt de dingen, die boven zijn, waar Christus is, zittende aan de rechterhand Gods; bedenk de dingen, die boven zijn, en niet die op de aarde zijn.*

A 8. **De Hemelvaart.**

1. Christus is voor de oogen zijner jongeren van de aarde ten hemel gevaren. (H. C. 46.)

2. Hij zal daar blijven, totdat Hij wederkomt, om te oordeelen de levenden en de dooden. (H. C. 46.)

3. Naar zijn menschelijke natuur is Hij dus niet meer op de aarde, die is in den hemel (H. C. 47.)

Daardoor hebben wij ons vleesch in den hemel tot een zeker pand, dat Hij, als het Hoofd, ons, zijn lidmaten, tot zich zal nemen. (H. C. 49.)

4. Naar zijn goddelijke natuur zal Hij bij ons blijven tot aan het einde der wereld, gelijk Hij beloofd heeft: Met zijn godheid, majesteit, genade en geest wijkt Hij nimmermeer van ons. (H. C. 47.)

Hierdoor worden de naturen van Christus toch niet gescheiden. (H. C. 48.)

5. In den hemel is Christus ons ten goede als Profeet, Priester en Koning.

1. Profeet: Hij zendt ons zijn Geest tot een tegenpand.
   Daardoor zoeken wij, wat daarboven is,
   en niet wat op de aarde is. (H. C. 49.)
2. Priester: Hij is in den hemel voor het aangezicht zijns Vaders onze Voorspreker. (H. C. 49.)
3. Koning: Zie A 9.

A 9. **Het Zitten aan Gods Rechterhand.**

1. Beteekent: de hoogste eer en de hoogste macht.
2. Het werk van Christus:
   1. Voor heel de wereld:
      De Vader regeert alle dingen door Hem. (H. C. 50.)
   2. Voor de kerk:
      1. Hij bewijst zich zelf daar als het Hoofd der kerk. (H. C. 50.)
      2. Hij giet door zijn Heiligen Geest in ons, zijn lidmaten, de hemelsche gaven uit. (H. C. 51.)
      3. Hij beschut en bewaart ons met zijn macht tegen alle vijanden. (H. C. 51.)

Hand. 7 : 55. Hij . . . zag . . . Jezus, staande ter rechterhand Gods.

Op. 1 : 12—18. Ik zag:... Eén, den Zoon des Menschen gelijk zijnde, bekleed met een lang kleed tot de voeten,...

REGISTER.

	Bld.
Akeldama	202
Aloë	255
Annas	183
Arend (Gier)	100
Arimathea	255
Avondmaal (Tijd der instelling)	138
Barabbas	218
Bar-Cochba	88
Beenbreking	253
Bethanië	19
Bethfagé	20
Bethsaïda	78
Blazen	278
Brooden (Feest der ongehevelde —)	17, 136
Bruiloft (Optocht)	109
Dak	96
Deurwachter	105
Dille	70
Doornenkroon	223
Duisternis	245
Edik	234
Emmaüs	270
Ezel	23, 24, 25
Gabbatha[1]	227
Galilea (Dialect)	197
Gasten (Aantal)	51
Gedenkcedel	67
Geeselen	221
Geld (Gemunt —)	17, 57
Gethsemané	169
Gier	100
Golgotha	231
Gordon (Graf)	231
Graf (v. d. Heere Jezus)	256
Graven (Profeten)	71
Graven (Pleisteren)	71
Graven (Versieren)	72
Haan (Kraaien)	144
Hand (— in den Schotel)	135
Handen(Wasschen)	228
Hoeksteen	49
Honing (bij Visch)	277
Hysop	248
Jeruzalem (Verwoesting)	84
Kajafas	186
Kajafas (Paleis van —)	183
Kedron	168
Kleed (Blinkend —)	215
Kleederen (Uitspreiden van)	25
Kleederen (Scheuren van —)	191
Komijn	70
Kruis — kruisigen	235
Lamp	110
Lastdrager	66
Lithostrotos	227
Loslaten (v. e. Gevangene)	217
Loten	239
Malen	102
Mozes (Stoel van —)	65
Munt	70
Nardus	9
Olijfberg	21
Oort	76
Opperzaal	124
Pacht	45
Palmtakken	19
Pascha (Ongehevelde Brooden)	17
Pascha (Tijd van —)	120
Pascha (Toebereidselen voor —)	122
Pascha (Viering)	132
Pilatus	205
Pilatus (Rechthuis van —)	207
Pilatus (Vrouw)	219
Pond	8
Procula (Candia —)	219
Profeten (Graven der —)	71
Rechterstoel	227
Sabbath (Koopen op —)	263
Sabbathsgeboden	66
Sabbathsreis	291
Sanhedrin (Vergaderzaal)	186
Saturnus (Feest van —)	224
Schapen — Bokken	116
Schatkist	75
Visch (Gebraden —)	277
Voorgestoelten	68
Voorhangsel	250
Vriend (des Keizers)	226
Vuur (voor Verwarming)	195
Vijgeboom	29
Wasschen (der Handen)	228
Wijngaard	43
Ziften	144
Zilverling	17
Zweet (gelijk Bloed)	176

BEHANDELDE SCHRIFTGEDEELTEN.

Mt.		Mc.		Lc.		Jhs.		Bld.
Hfdst.	Vers	Hfdst.	Vers	Hfdst.	Vers	Hfdst.	Vers	
				11	42—50			65
						11	46—57	12
						12	1—8	7
						12	9—11	12
21	1—11	**11**	1—11	**19**	29—44	**12**	9—19	18
21	12—17			**19**	45—48			32
21	18, 19	**11**	12—14					29
		11	15—19					32
21	20—22	**11**	20—26					35
21	23—27	**11**	27—33	**20**	1—8			37
21	28—32							40
21	33—41	**12**	1—9	**20**	9—16			43
21	42—46	**12**	10—12	**20**	17—19			48
22	1—14							51
22	15—22	**12**	13—17	**20**	20—26			55
22	23—33	**12**	18—27	**20**	27—40			58
22	34—46	**12**	28—37	**20**	41—44			61
23	1—39	**12**	38—40	**20**	45, 46			65
		12	41—44	**21**	1—4			75
						12	20—50	77
24	1—14	**13**	1—13	**21**	5—19			84
24	15—42	**13**	14—32	**21**	20—36			95
24	43—51	**13**	33—37					104
25	1—30							104
25	31—46							114
26	1, 2							114
26	3—5	**14**	1, 2					12
26	6—13	**14**	3—9					7
26	14—16	**14**	10, 11	**22**	1—6			12
26	17—19	**14**	12—16	**22**	7—13			126
				22	14—16	**13**	1—20	125
				22	17—20			138
26	20—25	**14**	17—21	**22**	21—23	**13**	21—32	132
				22	24—30			125
26	26—29	**14**	22—25					138
				22	31—38	**13**	33—38	142
						14	1—31	147
						15	1—17	154
						15	18—27	157
						16	1—33	157
						17	1—26	163

BEHANDELDE SCHRIFTGEDEELTEN.

Mt.		Mc.		Lc.		Jhs.		Bld.
Hfdst.	Vers	Hfdst.	Vers	Hfdst.	Vers	Hfdst.	Vers	
26	30—46	**14**	26—42	**22**	39—46	**18**	1	168
26	47—56	**14**	43—52	**22**	47—53	**18**	2—12	177
26	57	**14**	53	**22**	54*a*	**18**	13, 14	183
26	58	**14**	54	**22**	54*b*—62	**18**	15—18	194
26	59—68	**14**	55—65	**22**	63—71	**18**	19—24	183
26	69—75	**14**	66—72			**18**	25—27	194
27	1		15:1*a*					183
27	2							203
27	3—10							200
27	11—14	**15**	1*b*—5	**23**	1—5	**18**	28—38	203
				23	6—16			213
27	15—30	**15**	6—19	**23**	17—25	**18**	39, 40	217
						19	1—16*a*	217
27	31—44	**15**	20—32	**23**	26—43	**19**	16*b*—27	230
27	45—56	**15**	33—41	**23**	44—49	**19**	28—37	244
27	57—61	**15**	42—47	**23**	50—56	**19**	38—42	254
27	62—66							258
28	1	**16**	1—11	**24**	1—12	**20**	1—18	263
28	2—4							258
28	5—10							263
28	11—15							258
		16	12	**24**	13—33*a*			270
		16	13	**24**	33*b*—43	**20**	19—29	274
28	16—20					**21**	1—23	280
				24	44—53			287
Hand. 1:1—14								287

ENKELE VOLLEDIGE TITELS.

J. ABRAHAMS: Studies in Pharisaism and the Gospels. 1917.
R. E. v. ARKEL, G. P. MARANG en A. NOORDTZIJ: Langs Nijl en Jordaan. 1926.
J. M. S. BALJON: Commentaar op het Evangelie van Mattheüs (1900); Markus (1906); Lukas (1908); Johannes (1902).
E. BAPST: La Vie historique de Notre Seigneur Jésus Christ. 1924.
L. BAUER: Volksleben im Lande der Bibel. 1903.
TH. BIRTH: Aus dem Leben der Antike. 1918.
K. BORNHÄUSER: Die Gebeine der Toten. 1921.
——: Zeiten und Stunden in der Leidens- und Auferstehungsgeschichte. 1921.
——: Zum Petrusbekenntnis und zur Hohenpriesterfrage. 1921.
C. BOUMA: Het Evangelie naar Johannes. 1927.
F. BUHL: Geographie des Alten Palästina. 1896.
J. CALVIJN: De Evangeliën van Mattheüs, Marcus en Lucas. (Uitgave: Brummelkamp). 1895.
——: Het Evangelie van Johannes. (Uitgave: Goris). 1905.
D. CHWOLSON: Das letzte Passamahl Christi und der Tag seines Todes. 1908.
K. AUG. DÄCHSEL: Bijbel. Uitgave: v. Lingen. z.j.
——: Mattheüs. (Uitgave: v. Griethuizen.) z.j.
G. DALMAN: Orte und Wege Jesu. 1924.
——: Arbeit und Sitte in Palästina I. 1928.
——: Jesus — Jeschua. 1922.
A. DEISSMAN: Licht vom Osten. 1923.
F. DOERR: Der Prozeß Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung. Archiv für Strafrecht LV. 12—65.
J. DOUMA: Handboek ten dienste van het Onderwijs in de Heilige Geschiedenis op de Zondagsschool II. 1917.
A. EDERSHEIM: The Temple. 1874.
——: Life and Times of Jesus the Messiah. 1900.
J. H. FRIEDLIEB: Archeologie der Lijdensgeschiedenis van onzen Heer Jesus Christus. 1844.
C. GEIKIE: The Life and Words of Christ. 1900.
F. GODET: Commentaar op het Evangelie van Lukas. Utrecht z.j.
——: Kommentaar op het Evangelie van Johannes. 1866/1871.
F. W. GROSHEIDE: De Verwachting der Toekomst van Jesus Christus. 1907.
——: Judas Ischkarioth. 1909.
——: Het heilig Evangelie volgens Mattheüs. 1922.
A. HAUSRATH: Neutestamentische Zeitgeschichte. 1879.
O. HOLTZMANN: Geschiedenis van den Nieuw-Testamentischen Tijd. 1898.
——: Neutestamentische Zeitgeschichte. 1906.
H. A. v. D. HOVEN v. GENDEREN: De Bijbelsche Geschiedenissen en de Zending. 1929.
J. JEREMIAS: Golgotha und der heilige Felsen. Angelos II S 74—128.
A. JULICHER: Die Gleichnisse Jesu. 1899.
K. KASTNER: Jesus vor Pilatus. 1912.
J. P. LANGE: Das Evangelium nach Matthäüs (1857); Markus (1858); Johannes (1880).

J. A. C. v. LEEUWEN: Het Evangelie van Mattheüs. 1915.
——: Het Evangelie naar Markus. Kampen 1928.
H. J. v. LENNEP: Bible Lands; their modern Costums and Manners. 1875.
A. LOISY: Les Evangiles synoptiques. 1908.
——: Morceaux d'exégèse. 1906.
F. LUNDGREEN: Die Bäume im Neuen Testament. N.K.Z. XXVII, S. 827—842.
——: Pflanzen im Neuen Testament. N.K.Z. XXVIII, S. 811—830.
S. J. MOSCOVITER: Het Nieuwe Testament en de Talmud. 1882.
A. NEBE: Die Leidensgeschichte unsers Herrn Jesu Christ nach den vier Evangelien ausgelegt. 1881.
——: Die Auferstehungsgeschichte unsers Herrn Jesu Christi. 1882.
J. NEIL: Palestina en de Bijbel. 1915.
H. TH. OBBINK: Oostersch Leven. 1914.
——: Op bijbelschen Bodem. 1924.
H. OORT: De laatste Eeuwen van Israëls Volksbestaan. 1915.
J. J. v. OOSTERZEE: Das Evangelium nach Lukas. 1859 (Lange's Bibelwerk).
P. J. B.: Palästinajahrbuch des Deutschen evangelischen Instituts für Altertumswissenschaft des Heiligen Landes zu Jeruzalem.
A. PLUMMER: A critical and exegetical Commentary on the Gospel according to St. Luke. 5. Ed. z.j.
M. v. RHIJN: Het Nieuwe Testament in het Licht der Nieuwere Opgravingen. 1926.
G. ROSARDI: Le Procès de Jésu. 1908.
SAPIENS: Wijsheid uit het Oosten. 1926.
K. SCHILDER: Christus in zijn Lijden. 1930.
A. SCHLATTER: Die beiden Schwerter. 1916.
L. SCHNELLER: Kent gij het Land? 1890.
——: Kent gij Hem? 1892.
E. SCHÜRER: Geschichte des jüdischen Volkes zur Zeit Jesu Christi. 1920.
I. SNOEK: Van Adam tot Mozes. 1924.
——: Op het Terrein der Heilige Geschiedenis. 1928.
E. STOCK: Handboek voor de beoefening der Bijbelsche Geschiedenis, bewerkt door W. B. Renkema. 2e dr. z. j.
H. L. STRACK en P. BILLERBECK: Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch. 1922/1928.
J. TH. UBBINK: Het Evangelie van Johannes. 1924.
——: Het z.g. Verschil tusschen Johannes en de Synoptici ten aanzien van den Datum van Jesus' Sterfdag. N. Th. St. 1928, bld. 225.
A. v. VELDHUIZEN: Het Evangelie van Marcus. 1914.
——: Met zes Zintuigen de Natuur in. 1925.
G. WOHLENBERG: Das Evangelium des Markus ausgelegt. 1910.
J. WOLTJER: Pontius Pilatus. 1888.
TH. ZAHN: Kommentaar op het Evangelie van Mattheüs, vertaald door D. Plooy. 1911.
——: Das Evangelium des Lucas. 1913.
——: Das Evangelium des Johannes. 1912.
Z. D. P. V. Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins.
J. DE ZWAAN: Het Evangelie van Lucas. 1917.

INHOUD.

		Bld.
1.	De Zalving te Bethanië. Mt. 26 : 6—13; Mc. 14 : 3—9; Jhs. 12 : 1—8	7
2.	Het Verraad van Judas. Mt. 26 : 3—5; 14—16; Mc. 14 : 1, 2, 10, 11; Lc. 22: 1—6; Jhs. 11 : 46—53, 55, 57; 12 : 9—11	21
3.	De Koninklijke Intocht in Jeruzalem. Mt. 21 : 1—11; Mc. 11 : 1—11; Lc. 19 : 29—44; Jhs. 12 : 9—19	18
4.	De Vervloeking van den Vijgeboom. Mt. 21 : 18, 19; Mc. 11 : 12—14	29
5.	De tweede Tempelreiniging. Mt. 21 : 12—17; Mc. 11 : 15—18; Lc. 19 : 45—48	32
6.	De Verdorde Vijgeboom. Mt. 21 : 20—22; Mc. 11 : 20—26	35
7.	De Deputatie van het Sanhedrin. Mt. 21 : 23—28; Mc. 11 : 27—33; Lc. 20 : 1—8.	37
8.	De twee Zonen. Mt. 21 : 28—32	40
9.	De booze Landlieden. Mt. 21 : 33—41; Mc. 12 : 1—9; Lc. 20 : 9—16.	43
10.	De Hoeksteen. Mt. 21 : 42—46; Mc. 12 : 10—12; Lc. 20 : 17—19	48
11.	Het koninklijk Bruiloftsmaal. Mt. 22 : 1—14	51
12.	Over het Betalen der Schatting. Mt. 22 : 15—22; Mc. 12 : 13—17; Lc. 20 : 20—26	55
13.	Over de Opstanding der Dooden. Mt. 22 : 23—33; Mc. 12 : 18—27; Lc. 20 : 27—40	58
14.	Over het groote Gebod. Mt. 22 : 34—46; Mc. 12 : 28—37; Lc. 20 : 41—44	61
15.	Strafrede tegen de Farizeërs en Schriftgeleerden. Mt. 23 : 1—39; Mc. 12 : 38, 39; Lc. 11 : 42—52; 20 : 45, 46	65
16.	Het Penninkske der Weduwe. Mc. 12 : 41—44; Lc. 21 : 1—4	75
17.	De Wensch der Grieken. Jhs. 12 : 20—50	77
18.	Profetieën omtrent de Toekomst I. Mt. 24 : 1—14; Mc. 13 : 1—13; Lc. 21 : 5—19	84
19.	Profetieën omtrent de Toekomst II. Mt. 24 : 15—42; Mc. 13 : 14—32; Lc. 21 : 20—36	95
20.	Over het Waken. Mt. 24 : 43—25 : 30; Mc. 13 : 33—37	104
21.	Het laatste Oordeel. Mt. 24 : 30, 31; 25 : 31—46; 26 : 1, 2.	114
22.	Het Bereiden van het Pascha. Mt. 26 : 17—19; Mc. 14 : 12—16; Lc. 22 : 7—13	120
23.	De Voetwassching. Lc. 22 : 14, 15; 24—27; Jhs. 13 : 1—20	125
24.	De Viering van het Pascha I. Mt. 26 : 21—25; Mc. 14 : 18—21; Lc. 22 : 21—23; Jhs. 13 : 21—32	132
25.	De Viering van het Pascha II. Mt. 26 : 26—29; Mc. 14 : 22—25; Lc. 22 : 17—20	138

Bld.

26. De Waarschuwing aan Petrus. Lc. 22 : 31—38; Jhs. 13 : 33—38 142
27. De laatste Woorden van den Heere Jezus I. Jhs. 14 : 1—31 147
28. De laatste Woorden van den Heere Jezus II. Jhs. 15 : 1—17 154
29. De laatste Woorden van den Heere Jezus III. Jhs. 15 : 18 16 : 33 157
30. Het hoogepriesterlijk Gebed. Jhs. 17 : 1—26..... 163
31. Gethsemané. Mt. 26 : 30—46; Mc. 14 : 26—42; Lc. 22 : 39—46; Jhs. 18 : 1 168
32. De Gevangenneming van den Heere Jezus. Mt. 26 : 47—56; Mc. 14 : 43—52; Lc. 22 : 47—53; Jhs. 18 : 2—12..... 177
33. De Veroordeeling van den Heere Jezus door het Sanhedrin. Mt. 26 : 57, 59—68; 27: 1 ; Mc. 14 : 53, 55—65; 15 : 1a; Lc. 22 : 54a, 63—71; Jhs. 18 : 13, 14, 19—24..... 183
34. De Verloochening van Petrus. Mt. 26 : 58, 69—75; Mc. 14 : 54, 66—72; Lc. 22 : 54b—62; Jhs. 18 : 15—18; 25—27... 194
35. Het Einde van Judas. Mt. 27 : 3—10; Hand. 1 : 18, 19... 200
36. De Heere Jezus voor Pilatus I. Mt. 27 : 2, 11—14; Mc. 15 : 1b—5; Lc. 23 : 1—5; Jhs. 18: 28—38 203
37. De Heere Jezus voor Herodes. Lc. 23 : 6—16..... 213
38. De Heere Jezus voor Pilatus II. Mt. 27 : 15—30; Mc. 15 : 6—19; Lc. 23 : 17—25; Jhs. 18 : 39—19 : 16a..... 217
39. De Kruisiging van den Heere Jezus. Mt. 27 : 31—44; Mc. 15 : 20—32; Lc. 23 : 26—43; Jhs. 19 : 16b—27..... 230
40. Het Sterven van den Heere Jezus. Mt. 27 : 45—56; Mc. 15 : 33—41; Lc. 23 : 44—49; Jhs. 19 : 28—37..... 244
41. De Begrafenis van den Heere Jezus. Mt. 27 : 57—61; Mc. 15 : 42—47; Lc. 23 : 50—56; Jhs. 19 : 38—42..... 254
42. De Opstanding van den Heere Jezus. Mt. 27 : 62—66; 28 : 2—4; 11—15..... 258
43. De Verschijningen van den Heere Jezus I. Mt. 28 : 1, 5—10; Mc. 16 : 1—11; Lc. 24 : 1—12; Jhs. 20 : 1—18..... 263
44. De Verschijningen van den Heere Jezus II. Mc. 16 : 12; Lc. 24 : 13—33a..... 270
45. De Verschijningen van den Heere Jezus III. Mc. 16 : 13; Lc. 24: 33b—43; Jhs. 20 : 19—29..... 274
46. De Verschijningen van den Heere Jezus IV. Jhs. 21 : 1—23; Mt. 28 : 16—20..... 280
47. De Hemelvaart van den Heere Jezus. Lc. 24 : 44—53; Hand. 1 : 1—14 287

Register 295
Behandelde Schriftgedeelten 296
Enkele volledige Titels 299
Inhoud 301